નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

પેતવત્થુ-અટ્ઠકથા

ગન્થારમ્ભકથા

મહાકારુણિકં **નાથં**, ઞેય્યસાગરપારગું;
વન્દે નિપુણગમ્ભીર-વિચિત્રનયદેસનં.

વિજ્જાચરણસમ્પન્ના, યેન નિય્યન્તિ લોકતો;
વન્દે તમુત્તમં **ધમ્મં**, સમ્માસમ્બુદ્ધપૂજિતં.

સીલાદિગુણસમ્પન્નો, ઠિતો મગ્ગફલેસુ યો;
વન્દે **અરિયસઙ્ઘં** તં, પુઞ્ઞક્ખેત્તં અનુત્તરં.

વન્દનાજનિતં પુઞ્ઞં, ઇતિ યં રતનત્તયે;
હતન્તરાયો સબ્બત્થ, હુત્વાહં તસ્સ તેજસા.

પેતેહિ ચ કતં કમ્મં, યં યં પુરિમજાતિસુ;
પેતભાવાવહં તં તં, તેસઞ્હિ ફલભેદતો.

પકાસયન્તી બુદ્ધાનં, દેસના યા વિસેસતો;
સંવેગજનની કમ્મ-ફલપચ્ચક્ખકારિની.

પેતવત્થૂતિ નામેન, સુપરિઞ્ઞાતવત્થુકા;
યં ખુદ્દકનિકાયસ્મિં, સઙ્ગાયિંસુ મહેસયો.

તસ્સ સમ્માવલમ્બિત્વા, પોરાણટ્ઠકથાનયં;
તત્થ તત્થ નિદાનાનિ, વિભાવેન્તો વિસેસતો.

સુવિસુદ્ધં અસંકિણ્ણં, નિપુણત્થવિનિચ્છયં;
મહાવિહારવાસીનં, સમયં અવિલોમયં.

યથાબલં કરિસ્સામિ, અત્થસંવણ્ણનં સુભં;
સક્કચ્ચં ભાસતો તં મે, નિસામયથ સાધવોતિ.

તત્થ **પેતવત્થૂ**તિ સેટ્ઠિપુત્તાદિકસ્સ તસ્સ તસ્સ સત્તસ્સ પેતભાવહેતુભૂતં કમ્મં, તસ્સ પન પકાસનવસેન પવત્તો ''ખેત્તૂપમા અરહન્તો''તિઆદિકા પરિયત્તિધમ્મો ઇધ ''પેતવત્થૂ''તિ અધિપ્પેતો.

તયિદં પેતવત્થુ કેન ભાસિતં, કત્થ ભાસિતં, કદા ભાસિતં, કસ્મા ચ ભાસિતન્તિ? વુચ્ચતે – ઇદઞ્હિ પેતવત્થુ દુવિધેન પવત્તં અટ્ઠુપ્પત્તિવસેન, પુચ્છાવિસ્સજ્જનવસેન ચ. તત્થ યં અટ્ઠુપ્પત્તિવસેન પવત્તં, તં ભગવતા ભાસિતં, ઇતરં નારદત્થેરાદીહિ પુચ્છિતં તેહિ તેહિ પેતેહિ ભાસિતં. સત્થા પન યસ્મા નારદત્થેરાદીહિ તસ્મિં તસ્મિં પુચ્છાવિસ્સજ્જને આરોચિતે તં તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ, તસ્મા સબ્બમ્પેતં પેતવત્થુ સત્થારા ભાસિતમેવ નામ જાતં. પવત્તિતવરધમ્મચક્કે હિ સત્થરિ તત્થ તત્થ રાજગહાદીસુ વિહરન્તે યેભુય્યેન તાય તાય અટ્ઠુપ્પત્તિયા પુચ્છાવિસ્સજ્જનવસેન સત્તાનં કમ્મફલપચ્ચક્ખકરણાય તં તં પેતવત્થુ દેસનારુળ્હન્તિ અયં તાવેત્થ ''કેન ભાસિત''ન્તિઆદીનં પદાનં સાધારણતો વિસ્સજ્જના. અસાધારણતો પન તસ્સ તસ્સ વત્થુસ્સ અત્થવણ્ણનાયમેવ આગમિસ્સતિ.

તં પનેતં પેતવત્થુ વિનયપિટકં સુત્તન્તપિટકં અભિધમ્મપિટકન્તિ તીસુ પિટકેસુ સુત્તન્તપિટકપરિયાપન્નં, દીઘનિકાયો મજ્ઝિમનિકાયો સંયુત્તનિકાયો અઙ્ગુત્તરનિકાયો ખુદ્દકનિકાયોતિ પઞ્ચસુ નિકાયેસુ ખુદ્દકનિકાયપરિયાપન્નં, સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લન્તિ નવસુ સાસનઙ્ગેસુ ગાથાસઙ્ગહં.

> ''દ્વાસીતિ બુદ્ધતો ગણ્હિં, દ્વે સહસ્સાનિ ભિક્ખુતો;
> ચતુરાસીતિ સહસ્સાનિ, યે મે ધમ્મા પવત્તિનો''તિ. (થેરગા॰ ૧૦૨૭) –

એવં ધમ્મભણ્ડાગારિકેન પટિઞ્ઞાતેસુ ચતુરાસીતિયા ધમ્મક્ખન્ધસહસ્સેસુ કતિપયધમ્મક્ખન્ધસઙ્ગહં, ભાણવારતો ચતુભાણવારમત્તં, વગ્ગતો – ઉરગવગ્ગો ઉબ્બરિવગ્ગો ચૂળવગ્ગો મહાવગ્ગોતિ ચતુવગ્ગસઙ્ગહં. તેસુ પઠમવગ્ગે દ્વાદસ વત્થૂનિ, દુતિયવગ્ગે તેરસ વત્થૂનિ, તતિયવગ્ગે દસ વત્થૂનિ, ચતુત્થવગ્ગે સોળસ વત્થૂનીતિ વત્થુતો એકપઞ્ઞાસવત્થુપટિમણ્ડિતં. તસ્સ વગ્ગેસુ ઉરગવગ્ગો આદિ, વત્થૂસુ ખેત્તૂપમપેતવત્થુ આદિ, તસ્સાપિ ''ખેત્તૂપમા અરહન્તો''તિ અયં ગાથા આદિ.

૧. ઉરગવગ્ગો

૧. ખેત્તૂપમપેતવત્થુવણ્ણના

તં પનેતં વત્થું ભગવા રાજગહે વિહરન્તો વેળુવને કલન્દકનિવાપે અઞ્ઞતરં સેટ્ઠિપુત્તપેતં આરબ્ભ કથેસિ. રાજગહે કિર અઞ્ઞતરો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતવિત્તૂપકરણો અનેકકોટિધનસન્નિચયો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સ મહાધનસમ્પન્નતાય ''મહાધનસેટ્ઠિ''ત્વેવ સમઞ્ઞા અહોસિ. એકોવ પુત્તો અહોસિ, પિયો મનાપો. તસ્મિં વિઞ્ઞુતં પત્તે માતાપિતરો એવં ચિન્તેસું – ''અમ્હાકં પુત્તસ્સ દિવસે દિવસે સહસ્સં સહસ્સં પરિબ્બયં કરોન્તસ્સ વસ્સસતેનાપિ અયં ધનસન્નિચયો પરિક્ખયં ન ગમિસ્સતિ, કિં ઇમસ્સ સિપ્પુગ્ગહણપરિસ્સમેન, અકિલન્તકાયચિત્તો યથાસુખં ભોગે પરિભુઞ્જતૂ''તિ સિપ્પં ન સિક્ખાપેસું. વયપ્પત્તે પન કુલરૂપયોબ્બનવિલાસસમ્પન્નં કામાભિમુખં ધમ્મસઞ્ઞાવિમુખં કઞ્ઞં આનેસું. સો તાય સદ્ધિં અભિરમન્તો ધમ્મે ચિત્તમત્તમ્પિ અનુપ્પાદેત્વા, સમણબ્રાહ્મણગુરુજનેસુ અનાદરો હુત્વા, ધુત્તજનપરિવુતો રજ્જમાનો પઞ્ચકામગુણે રતો ગિદ્ધો મોહેન અન્ધો હુત્વા કાલં વીતિનામેત્વા, માતાપિતૂસુ કાલકતેસુ નટનાટકગાયકાદીનં યથિચ્છિતં દેન્તો ધનં વિનાસેત્વા નચિરસ્સેવ પારિજુઞ્ઞપ્પત્તો હુત્વા, ઇણં ગહેત્વા જીવિકં કપ્પેન્તો પુન ઇણમ્પિ અલભિત્વા ઇણાયિકેહિ ચોદિયમાનો તેસં અત્તનો ખેત્તવત્થુઘરાદીનિ દત્વા, કપાલહત્થો ભિક્ખં ચરિત્વા ભુઞ્જન્તો તસ્મિંયેવ નગરે અનાથસાલાયં વસતિ.

અથ નં એકદિવસં ચોરા સમાગતા એવમાહંસુ – ''અમ્ભો પુરિસ, કિં તુય્હં ઇમિના દુજ્જીવિતેન, તરુણો ત્વમસિ થામજવબલસમ્પન્નો, કસ્મા હત્થપાદવિકલો વિય અચ્છસિ? એહિ અમ્હેહિ સહ ચોરિકાય પરેસં સન્તકં ગહેત્વા સુખેન જીવિકં કપ્પેહી''તિ. સો ''નાહં ચોરિકં કાતું જાનામી''તિ આહ. ચોરા ''મયં તં સિક્ખાપેમ, કેવલં ત્વં અમ્હાકં વચનં કરોહી''તિ આહંસુ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તેહિ સદ્ધિં અગમાસિ. અથ તે ચોરા તસ્સ હત્થે મહન્તં મુગ્ગરં દત્વા સન્ધિં છિન્દિત્વા ઘરં પવિસન્તો તં સન્ધિમુખે ઠપેત્વા આહંસુ – ''સચે ઇધ અઞ્ઞો કોચિ આગચ્છતિ, તં ઇમિના મુગ્ગરેન પહરિત્વા એકપ્પહારેનેવ મારેહી''તિ. સો અન્ધબાલો હિતાહિતં અજાનન્તો પરેસં આગમનમેવ ઓલોકેન્તો તત્થ અટ્ઠાસિ . ચોરા પન ઘરં પવિસિત્વા ગય્હૂપગં ભણ્ડં ગહેત્વા ઘરમનુસ્સેહિ ઞાતમત્તાવ ઇતો ચિતો ચ પલાયિંસુ. ઘરમનુસ્સા ઉટ્ઠહિત્વા સીઘં સીઘં ધાવન્તા ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તા તં પુરિસં સન્ધિદ્વારે ઠિતં દિસ્વા ''હરે દુટ્ઠચોરા''તિ ગહેત્વા હત્થપાદે મુગ્ગરાદીહિ પોથેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું – ''અયં, દેવ, ચોરો સન્ધિસુખે ગહિતો''તિ. રાજા ''ઇમસ્સ સીસં છિન્દાપેહી''તિ નગરગુત્તિકં આણાપેસિ. ''સાધુ, દેવા''તિ નગરગુત્તિકો તં ગાહાપેત્વા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધાપેત્વા રત્તવણ્ણવિરળમાલાબન્ધકણ્ઠં ઇટ્ઠકચુણ્ણમક્ખિતસીસં વજ્ઝપહટભેરિદેસિતમગ્ગં રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં વિચરાપેત્વા કસાહિ તાળેન્તો આઘાતનાભિમુખં નેતિ. ''અયં ઇમસ્મિં નગરે વિલુમ્પમાનકચોરો ગહિતો''તિ કોલાહલં અહોસિ.

તેન ચ સમયેન તસ્મિં નગરે સુલસા નામ નગરસોભિની પાસાદે ઠિતા વાતપાનન્તરેન ઓલોકેન્તી તં તથા નીયમાનં દિસ્વા પુબ્બે તેન કતપરિચયા ''અયં પુરિસો ઇમસ્મિંયેવ નગરે મહતિં સમ્પત્તિં અનુભવિત્વા ઇદાનિ એવરૂપં અનત્થં અનયબ્યસનં પત્તો''તિ તસ્સ કારુઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા ચત્તારો મોદકે પાનીયઞ્ચ પેસેસિ. નગરગુત્તિકસ્સ ચ આરોચાપેસિ – ''તાવ અય્યો આગમેતુ, યાવાયં પુરિસો ઇમે મોદકે ખાદિત્વા પાનીયં પિવિસ્સતી''તિ.

અથેતસ્મિં અન્તરે આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દિબ્બેન ચક્ખુના ઓલોકેન્તો તસ્સ બ્યસનપ્પત્તિં દિસ્વા કરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો – ''અયં પુરિસો અકતપુઞ્ઞો કતપાપો, તેનાયં નિરયે નિબ્બત્તિસ્સતિ, મયિ પન ગતે મોદકે ચ પાનીયઞ્ચ દત્વા ભુમ્મદેવેસુ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, યંનૂનાહં ઇમસ્સ અવસ્સયો ભવેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા પાનીયમોદકેસુ ઉપનીયમાનેસુ તસ્સ પુરિસસ્સ પુરતો પાતુરહોસિ. સો થેરં દિસ્વા પસન્નમાનસો ''કિં મે ઇદાનેવ ઇમેહિ મારિયમાનસ્સ મોદકેહિ ખાદિતેહિ, ઇદં પન પરલોકં ગચ્છન્તસ્સ પાથેય્યં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા મોદકે ચ પાનીયઞ્ચ થેરસ્સ દાપેસિ. થેરો તસ્સ પસાદસંવડ્ઢનત્થં તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ તથારૂપે ઠાને નિસીદિત્વા મોદકે પરિભુઞ્જિત્વા પાનીયઞ્ચ પિવિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. સો પન પુરિસો ચોરઘાતકેહિ આઘાતનં નેત્વા સીસચ્છેદં પાપિતો અનુત્તરે પુઞ્ઞક્ખેત્તે મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરે કતેન પુઞ્ઞેન ઉળારે દેવલોકે નિબ્બત્તનારહોપિ યસ્મા ''સુલસં આગમ્મ મયા અયં દેય્યધમ્મો લદ્ધો''તિ સુલસાય ગતેન સિનેહેન મરણકાલે ચિત્તં ઉપક્કિલિટ્ઠં અહોસિ. તસ્મા હીનકાયં ઉપપજ્જન્તો પબ્બતગહનસમ્ભૂતે સન્દચ્છાયે મહાનિગ્રોધરુક્ખે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ.

સો કિર સચે પઠમવયે કુલવંસટ્ઠપને ઉસ્સુક્કં અકરિસ્સ, તસ્મિંયેવ નગરે સેટ્ઠીનં અગ્ગો અભવિસ્સ, મજ્ઝિમવયે મજ્ઝિમો, પચ્છિમવયે પચ્છિમો. સચે પન પઠમવયે પબ્બજિતો અભવિસ્સ, અરહા અભવિસ્સ, મજ્ઝિમવયે સકદાગામી અનાગામી વા અભવિસ્સ, પચ્છિમવયે સોતાપન્નો અભવિસ્સ. પાપમિત્તસંસગ્ગેન પન ઇત્થિધુત્તો સુરાધુત્તો દુચ્ચરિતનિરતો અનાદરિકો હુત્વા અનુક્કમેન સબ્બસમ્પત્તિતો પરિહાયિત્વા મહાબ્યસનં પત્તોતિ વદન્તિ.

અથ સો અપરેન સમયેન સુલસં ઉય્યાનગતં દિસ્વા સઞ્જાતકામરાગો અન્ધકારં માપેત્વા તં અત્તનો ભવનં નેત્વા સત્તાહં તાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ, અત્તાનઞ્ચસ્સા આરોચેસિ. તસ્સા માતા તં અપસ્સન્તી રોદમાના ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમતિ. તં દિસ્વા મહાજનો ''અય્યો મહામોગ્ગલ્લાનો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો તસ્સા ગતિં જાનેય્ય, તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાસી''તિ આહ. સા ''સાધુ અય્યો''તિ થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા તમત્થં પુચ્છિ. થેરો ''ઇતો સત્તમે દિવસે વેળુવનમહાવિહારે ભગવતિ ધમ્મં દેસેન્તે પરિસપરિયન્તે પસ્સિસ્સસી''તિ આહ. અથ સુલસા તં દેવપુત્તં અવોચ – ''અયુત્તં મય્હં તવ ભવને વસન્તિયા, અજ્જ સત્તમો દિવસો, મમ માતા મં અપસ્સન્તી પરિદેવસોકસમાપન્ના ભવિસ્સતિ, સાધુ મં, દેવ, તત્થેવ નેહી''તિ. સો તં નેત્વા વેળુવને ભગવતિ ધમ્મં દેસેન્તે પરિસપરિયન્તે ઠપેન્ત્વા અદિસ્સમાનરૂપો અટ્ઠાસિ.

તતો મહાજનો સુલસં દિસ્વા એવમાહ – ''અમ્મ સુલસે, ત્વં એત્તકં દિવસં કુહિં ગતા? તવ માતા ત્વં અપસ્સન્તી પરિદેવસોકસમાપન્ના ઉમ્માદપ્પત્તા વિય જાતા''તિ. સા તં પવત્તિં મહાજનસ્સ આચિક્ખિ. મહાજનેન ચ ''કથં સો પુરિસો તથાપાપપસુતો અકતકુસલો દેવૂપપત્તિં પટિલભતી''તિ વુત્તે સુલસા ''મયા દાપિતે મોદકે પાનીયઞ્ચ અય્યસ્સ મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ દત્વા તેન પુઞ્ઞેન દેવૂપપત્તિં પટિલભતી''તિ આહ. તં સુત્વા મહાજનો અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો અહોસિ – ''અરહન્તો નામ અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ, યેસુ અપ્પકોપિ કતો કારો સત્તાનં દેવૂપપત્તિં આવહતી''તિ ઉળારં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેસિ. ભિક્ખૂ તમત્થં ભગવતો આરોચેસું. તતો ભગવા ઇમિસ્સા અટ્ઠુપ્પત્તિયા –

૧. ''ખેત્તૂપમા અરહન્તો, દાયકા કસ્સકૂપમા;
બીજૂપમં દેય્યધમ્મં, એત્તો નિબ્બત્તતે ફલં.

૨. ‘‘એતં બીજં કસી ખેત્તં, પેતાનં દાયકસ્સ ચ;
તં પેતા પરિભુઞ્જન્તિ, દાતા પુઞ્ઞેન વડ્ઢતિ.

૩. ‘‘ઇધેવ કુસલં કત્વા, પેતે ચ પટિપૂજિય;
સગ્ગઞ્ચ કમતિટ્ઠાનં, કમ્મં કત્વાન ભદ્દક’’ન્તિ. – ઇમા ગાથા અભાસિ;

૧. તત્થ **ખેત્તૂપમા**તિ ખિત્તં વુત્તં બીજં તાયતિ મહપ્ફલભાવકરણેન રક્ખતીતિ ખેત્તં, સાલિબીજાદીનં વિરુહનટ્ઠાનં. તં ઉપમા એતેસન્તિ ખેત્તૂપમા, કેદારસદિસાતિ અત્થો. **અરહન્તો**તિ ખીણાસવા. તે હિ કિલેસારીનં સંસારચક્કસ્સ અરાનઞ્ચ હતત્તા, તતો એવ આરકત્તા, પચ્ચયાદીનં અરહત્તા, પાપકરણે રહાભાવા ચ ‘‘અરહન્તો’’તિ વુચ્ચન્તિ. તત્થ યથા ખેતસ્મિં તિણાદિદોસરહિતં સ્વાભિસઙ્ખતબીજમ્હિ વુત્તે ઉતુસલિલાદિપચ્ચયન્તરૂપેતં કસ્સકસ્સ મહપ્ફલં હોતિ, એવં ખીણાસવસન્તાનો લોભાદિદોસરહિતો સ્વાભિસઙ્ખતે દેય્યધમ્મબીજે વુત્તે કાલાદિપચ્ચયન્તરસહિતો દાયકસ્સ મહપ્ફલો હોતિ. તેનાહ ભગવા ‘‘ખેત્તૂપમા અરહન્તો’’તિ. ઉક્કટ્ઠનિદ્દેસો અયં તસ્સ સેખાદીનમ્પિ ખેત્તભાવાપટિક્ખેપતો.

દાયકાતિ ચીવરાદીનં પચ્ચયાનં દાતારો પરિચ્ચજનકા, તેસં પરિચ્ચાગેન અત્તનો સન્તાને લોભાદીનં પરિચ્ચજનકા છેદનકા, તતો વા અત્તનો સન્તાનસ્સ સોધકા, રક્ખકા ચાતિ અત્થો. **કસ્સકૂપમા**તિ કસ્સકસદિસા. યથા કસ્સકો સાલિખેત્તાદીનિ કસિત્વા યથાકાલઞ્ચ વુત્તુદકદાનનીહરણનિધાનરક્ખણાદીહિ અપ્પમજ્જન્તો ઉળારં વિપુલઞ્ચ સસ્સફલં પટિલભતિ, એવં દાયકોપિ અરહન્તેસુ દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગેન પારિચરિયાય ચ અપ્પમજ્જન્તો ઉળારં વિપુલઞ્ચ દાનફલં પટિલભતિ. તેન વુત્તં ‘‘દાયકા કસ્સકૂપમા’’તિ.

બીજૂપમં દેય્યધમ્મન્તિ લિઙ્ગવિપલ્લાસેન વુત્તં, બીજસદિસો દેય્યધમ્મોતિ અત્થો. અન્નપાનાદિકસ્સ હિ દસવિધસ્સ દાતબ્બવત્થુનો એતં નામં. **એત્તો નિબ્બત્તતે ફલ**ન્તિ એતસ્મા દાયકપટિગ્ગાહકદેય્યધમ્મપરિચ્ચાગતો દાનફલં નિબ્બત્તતિ ચેવ ઉપ્પજ્જતિ ચ, ચિરતરપબન્ધવસેન પવત્તતિ ચાતિ અત્થો. એત્થ ચ યસ્મા પરિચ્ચાગચેતનાભિસઙ્ખતસ્સ અન્નપાનાદિવત્થુનો ભાવો, ન ઇતરસ્સ, તસ્મા ‘‘બીજૂપમં દેય્યધમ્મ’’ન્તિ દેય્યધમ્મગ્ગહણં કતં. તેન દેય્યધમ્માપદેસેન દેય્યધમ્મવત્થુવિસયાય પરિચ્ચાગચેતનાયયેવ બીજભાવો દટ્ઠબ્બો. સા હિ પટિસન્ધિઆદિપ્પભેદસ્સ તસ્સ નિસ્સયારમ્મણપ્પભેદસ્સ ચ ફલસ્સ નિપ્ફાદિકા, ન દેય્યધમ્મોતિ.

૨. **એતં બીજં કસી ખેત્ત**ન્તિ યથાવુત્તં બીજં, યથાવુત્તઞ્ચ ખેત્તં, તસ્સ બીજસ્સ તસ્મિં ખેત્તે વપનપયોગસઙ્ખાતા કસિ ચાતિ અત્થો. એતં તયં કેસં ઇચ્છિતબ્બન્તિ આહ ‘‘પેતાનં દાયકસ્સ ચા’’તિ. યદિ દાયકો પેતે ઉદ્દિસ્સ દાનં દેતિ, પેતાનઞ્ચ દાયકસ્સ ચ, યદિ ન પેતે ઉદ્દિસ્સ દાનં દેતિ, દાયકસ્સેવ એતં બીજં એસા કસિ એતં ખેત્તં ઉપકારાય હોતીતિ અધિપ્પાયો. ઇદાનિ તં ઉપકારં દસ્સેતું “**તં પેતા પરિભુઞ્જન્તિ, દાતા પુઞ્ઞેન વડ્ઢતી**”તિ વુત્તં. તત્થ **તં પેતા પરિભુઞ્જન્તી**તિ દાયકેન પેતે ઉદ્દિસ્સ દાને દિન્ને યથાવુત્તખેત્તકસિબીજસમ્પત્તિયા અનુમોદનાય ચ યં પેતાનં ઉપકપ્પતિ, તં દાનફલં પેતા પરિભુઞ્જન્તિ. **દાતા પુઞ્ઞેન વડ્ઢતી**તિ દાતા પન અત્તનો દાનમયપુઞ્ઞનિમિત્તં દેવમનુસ્સેસુ ભોગસમ્પત્તિઆદિના પુઞ્ઞફલેન અભિવડ્ઢતિ. પુઞ્ઞફલમ્પિ હિ ‘‘કુસલાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૮૦) પુઞ્ઞન્તિ વુચ્ચતિ.

૩. **ઇધેવ કુસલં કત્વા**તિ અનવજ્જસુખવિપાકટ્ઠેન કુસલં પેતાનં ઉદ્દિસનવસેન દાનમયં પુઞ્ઞં ઉપચિનિત્વા ઇધેવ ઇમસ્મિંયેવ અત્તભાવે. **પેતે ચ પટિપૂજિયા**તિ પેતે ઉદ્દિસ્સ દાનેન સમ્માનેત્વા અનુભુય્યમાનદુક્ખતો તે

મોચેત્વા. પેતે હિ ઉદ્દિસ્સ દિય્યમાનં દાનં તેસં પૂજા નામ હોતિ. તેનાહ – ‘‘અમ્હાકઞ્ચ કતા પૂજા’’તિ (પે॰ વ॰ ૧૮), ‘‘પેતાનં પૂજા ચ કતા ઉળારા’’તિ (પે॰ વ॰ ૨૫) ચ. ‘‘પેતે ચા’’તિ ચ-સદ્દેન ‘‘પિયો ચ હોતિ મનાપો, અભિગમનીયો ચ હોતિ વિસ્સાસનીયો, ભાવનીયો ચ હોતિ ગરુકાતબ્બો, પાસંસો ચ હોતિ કિત્તનીયો વિઞ્ઞૂન’’ન્તિ એવમાદિકે દિટ્ઠધમ્મિકે દાનાનિસંસે સઙ્ગણ્હાતિ. **સગ્ગઞ્ચ કમતિ ઠાનં, કમ્મં કત્વાન ભદ્દકન્તિ** કલ્યાણં કુસલકમ્મં કત્વા દિબ્બેહિ આયુઆદીહિ દસહિ ઠાનેહિ સુટ્ઠુ અગ્ગત્તા ‘‘સગ્ગ’’ન્તિ લદ્ધનામં કતપુઞ્ઞાનં નિબ્બત્તનટ્ઠાનં દેવલોકં કમતિ ઉપપજ્જનવસેન ઉપગચ્છતિ.

એત્થ ચ ‘‘કુસલં કત્વા’’તિ વત્વા પુન ‘‘કમ્મં કત્વાન ભદ્દક’’ન્તિ વચનં ‘‘દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગો વિય પત્તિદાનવસેન દાનધમ્મપરિચ્ચાગોપિ દાનમયકુસલકમ્મમેવા’’તિ દસ્સનત્થન્તિ દટ્ઠબ્બં. કેચિ પનેત્થ ‘‘પેતાતિ અરહન્તો અધિપ્પેતા’’તિ વદન્તિ, તં તેસં મતિમત્તં ‘‘પેતા’’તિ ખીણાસવાનં આગતટ્ઠાનસ્સેવ અભાવતો, બીજાદિભાવસ્સ ચ દાયકસ્સ વિય તેસં અયુજ્જમાનત્તા, પેતયોનિકાનં યુજ્જમાનત્તા ચ. દેસનાપરિયોસાને દેવપુત્તં સુલસઞ્ચ આદિં કત્વા ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસીતિ.

ખેત્તૂપમપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સૂકરમુખપેતવત્થુવણ્ણના

કાયો તે સબ્બસોવણ્ણોતિ ઇદં સત્થરિ રાજગહં ઉપનિસ્સાય વેળુવને કલન્દકનિવાપે વિહરન્તે અઞ્ઞાતરં સૂકરમુખપેતં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો સાસને એકો ભિક્ખુ કાયેન સઞ્ઞતો અહોસિ, વાચાય અસઞ્ઞતો, ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ. સો કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તો, એકં બુદ્ધન્તરં તત્થ પચ્ચિત્વા તતો ચવિત્વા ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે રાજગહસમીપે ગિજ્ઝકૂટપબ્બતપાદે તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન ખુપ્પિપાસાભિભૂતો પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ કાયો સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ, મુખં સૂકરમુખસદિસં. અથાયસ્મા નારદો ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે વસન્તો પાતોવ સરીરપટિજગ્ગનં કત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે તં પેતં દિસ્વા તેન કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૪. ‘‘કાયો તે સબ્બસોવણ્ણો, સબ્બા ઓભાસતે દિસા;
મુખં તે સૂકરસ્સેવ, કિં કમ્મમકરી પુરે’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **કાયો તે સબ્બસોવણ્ણો**તિ તવ કાયો દેહો સબ્બો સુવણ્ણવણ્ણો ઉત્તત્તકનકસન્નિભો. **સબ્બા ઓભાસતે દિસા**તિ તસ્સ પભાય સબ્બાપિ દિસા સમન્તતો ઓભાસતિ વિજ્જોતતિ. **ઓભાસતે**તિ વા અન્તોગધહેતુઅત્થમિદં પદન્તિ ‘‘તે કાયો સબ્બસોવણ્ણો સબ્બા દિસા ઓભાસેતિ વિજ્જોતેતી’’તિ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **મુખં તે સૂકરસ્સેવા**તિ મુખં પન તે સૂકરસ્સ વિય, સૂકરમુખસદિસં તવ મુખન્તિ અત્થો. **કિં કમ્મમકરી પુરે**તિ ‘‘ત્વં પુબ્બે અતીતજાતિયં કીદિસં કમ્મં અકાસી’’તિ પુચ્છતિ.

એવં થેરેન સો પેતો કતકમ્મં પુટ્ઠો ગાથાય વિસ્સજ્જેન્તો –

૫. ‘‘કાયેન સઞ્ઞતો આસિં, વાચાયાસિમસઞ્ઞતો;
તેન મેતાદિસો વણ્ણો, યથા પસ્સસિ નારદા’’તિ. –

આહ . તત્થ **કાયેન સઞ્ઞતો આસિ**ન્તિ કાયિકેન સંયમેન સંયતો કાયદ્વારિકેન સંવરેન સંવુતો અહોસિં. **વાચાયાસિમસઞ્ઞતો**તિ વાચાય અસઞ્ઞતો વાચસિકેન અસંવરેન સમન્નાગતો અહોસિં. **તેના**તિ તેન ઉભયેન સંયમેન અસંયમેન ચ. **મે**તિ મય્હં. **એતાદિસો વણ્ણો**તિ એદિસો. યથા ત્વં, નારદ, પચ્ચક્ખતો પસ્સસિ, એવરૂપો, કાયેન મનુસ્સસણ્ઠાનો સુવણ્ણવણ્ણો, મુખેન સૂકરસદિસો આસિન્તિ યોજના. **વણ્ણ**સદ્દો હિ ઇધ છવિયં સણ્ઠાને ચ દટ્ઠબ્બો.

એવં પેતો થેરેન પુચ્છિતો તમત્થં વિસ્સજ્જેત્વા તમેવ કારણં કત્વા થેરસ્સ ઓવાદં દેન્તો –

૬. ‘‘તં ત્યાહં નારદ બ્રૂમિ, સામં દિટ્ઠમિદં તયા;
માકાસિ મુખસા પાપં, મા ખો સૂકરમુખો અહૂ’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ત**ન્તિ તસ્મા. **ત્યાહ**ન્તિ તે અહં. **નારદા**તિ થેરં આલપતિ. **બ્રૂમી**તિ કથેમિ. **સામ**ન્તિ સયમેવ. **ઇદ**ન્તિ અત્તનો સરીરં સન્ધાય વદતિ. અયઞ્હેત્થ અત્થો – યસ્મા, ભન્તે નારદ, ઇદં મમ સરીરં ગલતો પટ્ઠાય હેટ્ઠા મનુસ્સસણ્ઠાનં, ઉપરિ સૂકરસણ્ઠાનં, તયા પચ્ચક્ખતોવ દિટ્ઠં, તસ્મા તે અહં ઓવાદવસેન વદામીતિ. કિન્તિ ચેતિ આહ ‘‘**માકાસિ મુખસા પાપં, મા ખો સૂકરમુખો અહૂ**’’તિ. તત્થ **મા**તિ પટિસેધે નિપાતો. **મુખસા**તિ મુખેન. **ખો**તિ અવધારણે, વાચાય પાપકમ્મં માકાસિ મા કરોહિ. **મા ખો સૂકરમુખો અહૂ**તિ અહં વિય સૂકરમુખો મા અહોસિયેવ. સચે પન ત્વં મુખરો હુત્વા વાચાય પાપં કરેય્યાસિ, એકંસેન સૂકરમુખો ભવેય્યાસિ, તસ્મા માકાસિ મુખસા પાપન્તિ ફલપટિસેધનમુખેનપિ હેતુમેવ પટિસેધેતિ.

અથાયસ્મા નારદો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ચતુપરિસમજ્ઝે નિસિન્નસ્સ સત્થુનો તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા, ‘‘નારદ, પુબ્બેવ મયા સો સત્થો દિટ્ઠો’’તિ વત્વા અનેકાકારવોકારં વચીદુચ્ચરિતસન્નિસ્સિતં આદીનવં, વચીસુચરિતપટિસંયુત્તઞ્ચ આનિસંસં પકાસેન્તો ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના સમ્પત્તપરિસાય સાત્થિકા અહોસીતિ.

સૂકરમુખપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. પૂતિમુખપેતવત્થુવણ્ણના

દિબ્બં સુભં ધારેસિ વણ્ણધાતુન્તિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે કલન્દકનિવાપે અઞ્ઞતરં પૂતિમુખપેતં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે દ્વે કુલપુત્તા તસ્સ સાસને પબ્બજિત્વા સીલાચારસમ્પન્ના સલ્લેખવુત્તિનો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકાવાસે સમગ્ગવાસં વસિંસુ. અથ અઞ્ઞતરો પાપજ્ઝાસયો પેસુઞ્ઞાભિરતો ભિક્ખુ તેસં વસનટ્ઠાનં ઉપગચ્છિ. થેરા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા વસનટ્ઠાનં દત્વા દુતિયદિવસે તં ગહેત્વા ગામં પિણ્ડાય પવિસિંસુ. મનુસ્સા તે દિસ્વા તેસુ થેરેસુ અતિવિય પરમનિપચ્ચકારં કત્વા યાગુભત્તાદીહિ પટિમાનેસું. સો વિહારં પવિસિત્વા ચિન્તેસિ – ‘‘સુન્દરો વતાયં ગોચરગામો, મનુસ્સા ચ સદ્ધા પસન્ના, પણીતપણીતં પિણ્ડપાતં દેન્તિ, અયઞ્ચ વિહારો છાયૂદકસમ્પન્નો, સક્કા મે ઇધ સુખેન વસિતું. ઇમેસુ પન ભિક્ખૂસુ ઇધ વસન્તેસુ મય્હં ફાસુવિહારો ન ભવિસ્સતિ, અન્તેવાસિકવાસો વિય ભવિસ્સતિ. હન્દાહં ઇમે અઞ્ઞમઞ્ઞં ભિન્દિત્વા યથા ન પુન ઇધ વસિસ્સન્તિ, તથા કરિસ્સામી’’તિ.

અથેકદિવસં મહાથેરે દ્વિન્નમ્પિ ઓવાદં દત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં પવિટ્ઠે પેસુણિકો ભિક્ખુ થોકં કાલં વીતિનામેત્વા મહાથેરં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા થેરેન ''કિં, આવુસો, વિકાલે આગતોસી''તિ ચ વુત્તે, ''આમ, ભન્તે કિઞ્ચિ વત્તબ્બં અત્થી''તિ વત્વા ''કથેહિ, આવુસો''તિ થેરેન અનુઞ્ઞાતો આહ – ''એસો, ભન્તે, તુમ્હાકં સહાયકત્થેરો સમ્મુખા મિત્તો વિય અત્તાનં દસ્સેત્વા પરમ્મુખા સપત્તો વિય ઉપવદતી''તિ. ''કિં કથેતી''તિ પુચ્છિતો ''સુણાથ, ભન્તે, 'એસો મહાથેરો સઠો માયાવી કુહકો મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેતી'તિ તુમ્હાકં અગુણં કથેતી''તિ આહ. ''મા, આવુસો, એવં ભણિ, ન સો ભિક્ખુ એવં મં ઉપવદિસ્સતિ, ગિહિકાલતો પટ્ઠાય મમ સભાવં જાનાતિ 'પેસલો કલ્યાણસીલો'''તિ. ''સચે, ભન્તે, તુમ્હે અત્તનો વિસુદ્ધચિત્તતાય એવં ચિન્તેથ, તં તુમ્હાકંયેવ અનુચ્છવિકં, મય્હં પન તેન સદ્ધિં વેરં નત્થિ, કસ્મા અહં તેન અવુત્તં 'વુત્ત'ન્તિ વદામિ. હોતુ, કાલન્તરેન સયમેવ જાનિસ્સથા''તિ આહ. થેરોપિ પુથુજ્જનભાવદોસેન દ્વેળ્હકચિત્તો ''એવમ્પિ સિયા''તિ સાસઙ્કહદયો હુત્વા થોકં સિથિલવિસ્સાસો અહોસિ. સો બાલો પઠમં મહાથેરં પરિભિન્દિત્વા ઇતરમ્પિ થેરં વુત્તનયેનેવ પરિભિન્દિ. અથ તે ઉભોપિ થેરા દુતિયદિવસે અઞ્ઞમઞ્ઞં અનાલપિત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા પિણ્ડપાતમાદાય અત્તનો વસનટ્ઠાનેયેવ પરિભુઞ્જિત્વા સામીચિમત્તમ્પિ અકત્વા તં દિવસં તત્થેવ વસિત્વા વિભાતાય ચ રત્તિયા અઞ્ઞમઞ્ઞં અનારોચેત્વાવ યથાફાસુકટ્ઠાનં અગમંસુ.

પેસુણિકં પન ભિક્ખું પરિપુણ્ણમનોરથં ગામં પિણ્ડાય પવિટ્ઠં મનુસ્સા દિસ્વા આહંસુ – ''ભન્તે, થેરા કુહિં ગતા''તિ? સો આહ – ''સબ્બરત્તિં અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કત્વા મયા 'મા કલહં કરોથ, સમગ્ગા હોથ, કલહો નામ અનત્થાવહો આયતિદુક્ખુપ્પાદકો અકુસલસંવત્તનિકો, પુરિમકાપિ કલહેન મહતા હિતા પરિભટ્ઠા'તિઆદીનિ વુચ્ચમાનાપિ મમ વચનં અનાદિયિત્વા પક્કન્તા''તિ. તતો મનુસ્સા ''થેરા તાવ ગચ્છન્તુ, તુમ્હે પન અમ્હાકં અનુકમ્પાય ઇધેવ અનુક્કણ્ઠિત્વા વસથા''તિ યાચિંસુ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા તત્થેવ વસન્તો કતિપાહેન ચિન્તેસિ – ''મયા સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા ભિક્ખૂ આવાસલોભેન પરિભિન્ના, બહું વત મયા પાપકમ્મં પસુત''ન્તિ બલવવિપ્પટિસારાભિભૂતો સોકવેગેન ગિલાનો હુત્વા નચિરેનેવ કાલં કત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તિ.

ઇતરે દ્વે સહાયકત્થેરા જનપદચારિકં ચરન્તા અઞ્ઞતરસ્મિં આવાસે સમાગન્ત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્મોદિત્વા તેન ભિક્ખુના વુત્તં ભેદવચનં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આરોચેત્વા તસ્સ અભૂતભાવં ઞત્વા સમગ્ગા હુત્વા અનુક્કમેન તમેવ આવાસં પચ્ચાગમિંસુ. મનુસ્સા દ્વે થેરે દિસ્વા હટ્ઠતુટ્ઠા સઞ્જાતસોમનસ્સા હુત્વા ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ઉપટ્ઠહિંસુ. થેરા ચ તત્થેવ વસન્તા સપ્પાયઆહારલાભેન સમાહિતચિત્તા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા નચિરેનેવ અરહત્તં પાપુણિંસુ.

પેસુણિકો ભિક્ખુ એકં બુદ્ધન્તરં નિરયે પચ્ચિત્વા ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે રાજગહસ્સ અવિદૂરે પૂતિમુખપેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ કાયો સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ, મુખતો પન પુળવકા નિક્ખમિત્વા ઇતો ચિતો ચ મુખં ખાદન્તિ, તસ્સ દૂરમ્પિ ઓકાસં ફરિત્વા દુગ્ગન્ધં વાયતિ. અથાયસ્મા નારદો ગિજ્ઝકૂટપબ્બતા ઓરોહન્તો તં દિસ્વા –

૭. ''દિબ્બં સુભં ધારેસિ વણ્ણધાતું, વેહાયસં તિટ્ઠસિ અન્તલિક્ખે;
મુખઞ્ચ તે કિમયો પૂતિગન્ધં, ખાદન્તિ કિં કમ્મમકાસિ પુબ્બે''તિ. –

ઇમાય ગાથાય કતકમ્મં પુચ્છિ. તત્થ **દિબ્બન્તિ** દિવિ ભવં દેવત્તભાવપરિયાપન્નં. ઇધ પન દિબ્બં વિયાતિ દિબ્બં. **સુભન્તિ** સોભનં, સુન્દરભાવં વા. **વણ્ણધાતુન્તિ** છવિવણ્ણં. **ધારેસીતિ** વહસિ . **વેહાયસં તિટ્ઠસિ અન્તલિક્ખેતિ** વેહાયસસઞ્ઞિતે અન્તલિક્ખે તિટ્ઠસિ. કેચિ પન ''વિહાયસં તિટ્ઠસિ અન્તલિક્ખે''તિ પાઠં વત્વા વિહાયસં

ઓભાસેન્તો અન્તલિક્ખે તિટ્ઠસીતિ વચનસેસેન અત્થં વદન્તિ. **પૂતિગન્ધન્તિ** કુણપગન્ધં, દુગ્ગન્ધન્તિ અત્થો. **કિં કમ્મમકાસિ પુબ્બેતિ** પરમદુગ્ગન્ધં તે મુખં કિમયો ખાદન્તિ, કાયો ચ સુવણ્ણવણ્ણો, કીદિસં નામ કમ્મં એવરૂપસ્સ અત્તભાવસ્સ કારણભૂતં પુબ્બે ત્વં અકાસીતિ પુચ્છિ.

એવં થેરેન સો પેતો અત્તના કતકમ્મં પુટ્ઠો તમત્થં વિસ્સજ્જેન્તો –

૮. ‘‘સમણો અહં પાપોતિદુટ્ઠવાચો, તપસ્સિરૂપો મુખસા અસઞ્ઞતો;
લદ્ધા ચ મે તમસા વણ્ણધાતુ, મુખઞ્ચ મે પેસુણિયેન પૂતી’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **સમણો અહં પાપોતિ** અહં લામકો સમણો પાપભિક્ખુ અહોસિં. **અતિદુટ્ઠવાચોતિ** અતિદુટ્ઠવચનો, પરે અતિક્કમિત્વા લઙ્ઘિત્વા વત્તા, પરેસં ગુણપરિધંસકવચનોતિ અત્થો. ‘‘અતિદુક્ખવાચો’’તિ વા પાઠો, અતિવિય ફરુસવચનો મુસાવાદપેસુઞ્ઞાદિવચીદુચ્ચરિતનિરતો. **તપસ્સિરૂપોતિ** સમણપતિરૂપકો. **મુખસાતિ** મુખેન. **લદ્ધાતિ** પટિલદ્ધા. ચ-કારો સમ્પિણ્ડનત્થો. **મેતિ** મયા. **તપસાતિ** બ્રહ્મચરિયેન. **પેસુણિયેનાતિ** પિસુણવાચાય. **પુતીતિ** પૂતિગન્ધં.

એવં સો પેતો અત્તના કતકમ્મં આચિક્ખિત્વા ઇદાનિ થેરસ્સ ઓવાદં દેન્તો –

૯. ‘‘તયિદં તયા નારદ સામં દિટ્ઠં,
અનુકમ્પકા યે કુસલા વદેય્યું;
મા પેસુણં મા ચ મુસા અભાણિ,
યક્ખો તુવં હોહિસિ કામકામી’’તિ. –

ઓસાનગાથમાહ. તત્થ **તયિદન્તિ** તં ઇદં મમ રૂપં. **અનુકમ્પકા યે કુસલા વદેય્યુન્તિ** યે અનુકમ્પનસીલા કારુણિકા પરહિતપટિપત્તિયં કુસલા નિપુણા બુદ્ધાદયો યં વદેય્યું, તદેવ વદામીતિ અધિપ્પાયો. ઇદાનિ તં ઓવાદં દસ્સેન્તો ‘‘**મા પેસુણં મા ચ મુસા અભાણિ, યક્ખો તુવં હોહિસિ કામકામી**’’તિ આહ. તસ્સત્થો – **પેસુણં** પિસુણવચનં મુસા ચ **મા અભાણિ** મા કથેહિ. યદિ હિ ત્વં મુસાવાદં પિસુણવાચઞ્ચ પહાય વાચાય સઞ્ઞતો ભવેય્યાસિ, યક્ખો વા દેવો વા દેવઞ્ઞતરો વા ત્વં ભવિસ્સસિ, કામં કામિતબ્બં ઉળારં દિબ્બસમ્પત્તિં પટિલભિત્વા તત્થ કામનસીલો યથાસુખં ઇન્દ્રિયાનં પરિચરણેન અભિરમણસીલોતિ.

તં સુત્વા થેરો તતો રાજગહં ગન્ત્વા પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સત્થુ તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના સમ્પત્તપરિસાય સાત્થિકા અહોસીતિ.

પૂતિમુખપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. પિટ્ઠધીતલિકપેતવત્થુવણ્ણના

યં કિઞ્ચારમ્મણં કત્વાતિ ઇદં સત્થા સાવત્થિયં જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકસ્સ ગહપતિનો દાનં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકસ્સ કિર ગહપતિનો ધીતુ ધીતાય દારિકાય ધાતિ પિટ્ઠધીતલિકં અદાસિ ‘‘અયં તે ધીતા, ઇમં ગહેત્વા કીળસ્સૂ’’તિ. સા તત્થ ધીતુસઞ્ઞં ઉપ્પાદેસિ. અથસ્સા એકદિવસં તં ગહેત્વા કીળન્તિયા પમાદેન

પતિત્વા ભિજ્જિ. તતો દારિકા ‘‘મમ ધીતા મતા’’તિ પરોદિ. તં રોદન્તિં કોચિપિ ગેહજનો સઞ્ઞાપેતું નાસક્ખિ. તસ્મિઞ્ચ સમયે સત્થા અનાથપિણ્ડિકસ્સ ગહપતિનો ગેહે પઞ્ઞત્તે આસને નિસિન્નો હોતિ, મહાસેટ્ઠિ ચ ભગવતો સમીપે નિસિન્નો અહોસિ. ધાતિ તં દારિકં ગહેત્વા સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. સેટ્ઠિ તં દિસ્વા ‘‘કિસ્સાયં દારિકા રોદતી’’તિ આહ. ધાતિ તં પવત્તિં સેટ્ઠિસ્સ આરોચેસિ. સેટ્ઠિ તં દારિકં અઙ્કે નિસીદાપેત્વા ‘‘તવ ધીતુદાનં દસ્સામી’’તિ સઞ્ઞાપેત્વા સત્થુ આરોચેસિ – ‘‘ભન્તે, મમ નત્તુધીતરં પિટ્ઠધીતલિકં ઉદ્દિસ્સ દાનં દાતુકામો, તં મે પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં સ્વાતનાય અધિવાસેથા’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ભગવા દુતિયદિવસે પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં સેટ્ઠિસ્સ ઘરં ગન્ત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા અનુમોદનં કરોન્તો –

૧૦. ‘‘યં કિઞ્ચારમ્મણં કત્વા, દજ્જા દાનં અમચ્છરી;
પુબ્બપેતે ચ આરબ્ભ, અથ વા વત્થુદેવતા.

૧૧. ‘‘ચત્તારો ચ મહારાજે, લોકપાલે યસસ્સિને;
કુવેરં ધતરટ્ઠઞ્ચ, વિરૂપક્ખં વિરૂળ્હકં;
તે ચેવ પૂજિતા હોન્તિ, દાયકા ચ અનિપ્ફલા.

૧૨. ‘‘ન હિ રુણ્ણં વા સોકો વા, યા ચઞ્ઞા પરિદેવના;
ન તં પેતસ્સ અત્થાય, એવં તિટ્ઠન્તિ ઞાતયો.

૧૩. ‘‘અયઞ્ચ ખો દક્ખિણા દિન્ના, સઙ્ઘમ્હિ સુપ્પતિટ્ઠિતા;
દીઘરત્તં હિતાયસ્સ, ઠાનસો ઉપકપ્પતી’’તિ. – ઇમા ગાથા અભાસિ;

૧૦. તત્થ **યં કિઞ્ચારમ્મણં કત્વા**તિ મઙ્ગલાદીસુ અઞ્ઞતરં યં કિઞ્ચિ આરબ્ભ ઉદ્દિસ્સ. **દજ્જા**તિ દદેય્ય. **અમચ્છરી**તિ અત્તનો સમ્પત્તિયા પરેહિ સાધારણભાવાસહનલક્ખણસ્સ મચ્છેરસ્સ અભાવતો અમચ્છરી, પરિચ્ચાગસીલો મચ્છરિયલોભાદિચિત્તમલં દૂરતો કત્વા દાનં દદેય્યાતિ અધિપ્પાયો. **પુબ્બપેતે ચ આરબ્ભા**તિ પુબ્બકેપિ પેતે ઉદ્દિસ્સ. **વત્થુદેવતા**તિ ઘરવત્થુઆદીસુ અધિવત્થા દેવતા આરબ્ભાતિ યોજના. **અથ વા**તિ ઇમિના અઞ્ઞેપિ દેવમનુસ્સાદિકે યે કેચિ આરબ્ભ દાનં દદેય્યાતિ દસ્સેતિ.

૧૧. તત્થ દેવેસુ તાવ એકચ્ચે પાકટે દેવે દસ્સેન્તો ‘‘**ચત્તારો ચ મહારાજે**’’તિ વત્વા પુન તે નામતો ગણ્હન્તો ‘‘કુવેર’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **કુવેર**ન્તિ વેસ્સવણં. **ધતરટ્ઠ**ન્તિઆદીનિ સેસાનં તિણ્ણં લોકપાલાનં નામાનિ. **તે ચેવ પૂજિતા હોન્તી**તિ તે ચ મહારાજાનો પુબ્બપેતવત્થુદેવતાયો ચ ઉદ્દિસનકિરિયાય પટિમાનિકા હોન્તિ. **દાયકા ચ અનિપ્ફલા**તિ યે દાનં દેન્તિ, તે દાયકા ચ પરેસં ઉદ્દિસનમત્તેન ન નિપ્ફલા, અત્તનો દાનફલસ્સ ભાગિનો એવ હોન્તિ.

૧૨. ઇદાનિ ‘‘યે અત્તનો ઞાતીનં મરણેન રોદન્તિ પરિદેવન્તિ સોચન્તિ, તેસં તં નિરત્થકં, અત્તપરિતાપનમત્તમેવા’’તિ દસ્સેતું ‘‘**ન હિ રુણ્ણં વા**’’તિ ગાથમાહ. તત્થ **રુણ્ણ**ન્તિ રુદિતં અસ્સુમોચનં ન હિ કાતબ્બન્તિ વચનસેસો. **સોકો**તિ સોચનં ચિત્તસન્તાપો, અન્તોનિજ્ઝાનન્તિ અત્થો. **યા ચઞ્ઞા પરિદેવના**તિ યા ચ

રુણ્ણસોકતો અઞ્ઞા પરિદેવના, ‘‘કહં એકપુત્તકા’’તિઆદિવાચાવિપ્પલાપો, સોપિ ન કાતબ્બોતિ અત્થો. સબ્બત્થ વા-સદ્દો વિકપ્પનત્થો . **ન તં પેતસ્સ અત્થાયા**તિ યસ્મા રુણ્ણં વા સોકો વા પરિદેવના વાતિ સબ્બમ્પિ તં પેતસ્સ કાલકતસ્સ અત્થાય ઉપકારાય ન હોતિ, તસ્મા ન હિ તં કાતબ્બં, તથાપિ એવં તિટ્ઠન્તિ ઞાતયો અવિદ્દસુનોતિ અધિપ્પાયો.

૧૩. એવં રુણ્ણાદીનં નિરત્થકભાવં દસ્સેત્વા ઇદાનિ યા પુબ્બપેતાદિકે આરબ્ભ દાયકેન સઙ્ઘસ્સ દક્ખિણા દિન્ના, તસ્સા સાત્થકભાવં દસ્સેન્તો ‘‘**અયઞ્ચ ખો દક્ખિણા**’’તિ ગાથમાહ. તત્થ **અય**ન્તિ દાયકેન તં દિન્નં દાનં પચ્ચક્ખતો દસ્સેન્તો વદતિ. ચ-સદ્દો બ્યતિરેકત્થો, તેન યથા રુણ્ણાદિ પેતસ્સ ન કસ્સચિ અત્થાય હોતિ, ન એવમયં, અયં પન દક્ખિણા દીઘરત્તં હિતાયસ્સ હોતીતિ વક્ખમાનમેવ વિસેસં જોતેતિ. **ખો**તિ અવધારણે. **દક્ખિણા**તિ દાનં. **સઙ્ઘમ્હિ સુપ્પતિટ્ઠિતા**તિ અનુત્તરે પુઞ્ઞક્ખેત્તે સઙ્ઘે સુટ્ઠુ પતિટ્ઠિતા. **દીઘરત્તં હિતાયસ્સા**તિ અસ્સ પેતસ્સ ચિરકાલં હિતાય અત્થાય. **ઠાનસો ઉપકપ્પતી**તિ તઙ્ખણઞ્ઞેવ નિપ્ફજ્જતિ, ન કાલન્તરેતિ અત્થો. અયઞ્હિ તત્થ ધમ્મતા – યં પેતે ઉદ્દિસ્સ દાને દિન્ને પેતા ચે અનુમોદન્તિ, તાવદેવ તસ્સ ફલેન પેતા પરિમુચ્ચન્તીતિ.

એવં ભગવા ધમ્મં દેસેત્વા મહાજનં પેતે ઉદ્દિસ્સ દાનાભિરતમાનસં કત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. પુનદિવસે સેટ્ઠિભરિયા અવસેસા ચ ઞાતકા સેટ્ઠિં અનુવત્તન્તા એવં તેમાસમત્તં મહાદાનં પવત્તેસું. અથ રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કસ્મા, ભન્તે, ભિક્ખૂ માસમત્તં મમ ઘરં નાગમિંસૂ’’તિ પુચ્છિ. સત્થારા તસ્મિં કારણે કથિતે રાજાપિ સેટ્ઠિં અનુવત્તન્તો બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં પવત્તેસિ, તં દિસ્વા નાગરા રાજાનં અનુવત્તન્તા માસમત્તં મહાદાનં પવત્તેસું. એવં માસદ્વયં પિટ્ઠધીતલિકમૂલકં મહાદાનં પવત્તેસુન્તિ.

પિટ્ઠધીતલિકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. તિરોકુટ્ટપેતવત્થુવણ્ણના

તિરોકુટ્ટેસુ તિટ્ઠન્તીતિ ઇદં સત્થા રાજગહે વિહરન્તો સમ્બહુલે પેતે આરબ્ભ કથેસિ.

તત્રાયં વિત્થારકથા – ઇતો દ્વાનવુતિકપ્પે કાસિ નામ નગરં અહોસિ. તત્થ જયસેનો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સિરિમા નામ દેવી. તસ્સા કુચ્છિયં ફુસ્સો નામ બોધિસત્તો નિબ્બત્તિત્વા અનુપુબ્બેન સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝિ. જયસેનો રાજા ‘‘મમ પુત્તો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિત્વા બુદ્ધો જાતો, મય્હમેવ બુદ્ધો, મય્હં ધમ્મો, મય્હં સઙ્ઘો’’તિ મમત્તં ઉપ્પાદેત્વા સબ્બકાલં સયમેવ ઉપટ્ઠહતિ, ન અઞ્ઞેસં ઓકાસં દેતિ.

ભગવતો કનિટ્ઠભાતરો વેમાતિકા તયો ભાતરો ચિન્તેસું – ‘‘બુદ્ધા નામ સબ્બલોક હિતત્થાય ઉપ્પજ્જન્તિ, ન એકસ્સેવ અત્થાય. અમ્હાકઞ્ચ પિતા અઞ્ઞેસં ઓકાસં ન દેતિ. કથં નુ ખો મયં લભેય્યામ ભગવન્તં ઉપટ્ઠાતું ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચા’’તિ? તેસં એતદહોસિ – ‘‘હન્દ મયં કિઞ્ચિ ઉપાયં કરોમા’’તિ. તે પચ્ચન્તં કુપિતં વિય કારાપેસું. તતો રાજા ‘‘પચ્ચન્તો કુપિતો’’તિ સુત્વા તયોપિ પુત્તે પચ્ચન્તં વૂપસમેતું પેસેસિ. તે ગન્ત્વા વૂપસમેત્વા આગતા. રાજા તુટ્ઠો વરં અદાસિ ‘‘યં ઇચ્છથ, તં ગણ્હથા’’તિ. તે ‘‘મયં ભગવન્તં ઉપટ્ઠાતું ઇચ્છામા’’તિ આહંસુ. રાજા ‘‘એતં ઠપેત્વા અઞ્ઞં ગણ્હથા’’તિ આહ. તે ‘‘મયં અઞ્ઞેન અનત્થિકા’’તિ આહંસુ. તેન હિ પરિચ્છેદં કત્વા ગણ્હથાતિ. તે સત્ત વસ્સાનિ યાચિંસુ. રાજા ન અદાસિ. એવં ‘‘છ, પઞ્ચ, ચત્તારિ, તીણિ, દ્વે, એકં, સત્ત માસે, છ, પઞ્ચ, ચત્તારો’’તિ વત્વા યાવ તેમાસં યાચિંસુ. તદા રાજા ‘‘ગણ્હથા’’તિ અદાસિ.

તે ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા આહંસુ – ‘‘ઇચ્છામ મયં, ભન્તે, ભગવન્તં તેમાસં ઉપટ્ઠાતું, અધિવાસેતુ નો, ભન્તે, ભગવા ઇમં તેમાસં વસ્સાવાસ’’ન્તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. તે તયો અત્તનો જનપદે નિયુત્તકપુરિસસ્સ લેખં પેસેસું ‘‘ઇમં તેમાસં અમ્હેહિ ભગવા ઉપટ્ઠાતબ્બો, વિહારં આદિં કત્વા સબ્બં ભગવતો ઉપટ્ઠાનસમ્ભારં સમ્પાદેહી’’તિ. સો સબ્બં સમ્પાદેત્વા પટિપેસેસિ. તે કાસાયવત્થનિવત્થા હુત્વા પુરિસસહસ્સેહિ વેય્યાવચ્ચકરેહિ ભગવન્તં ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહમાના જનપદં નેત્વા વિહારં નિય્યાતેત્વા વસ્સં વસાપેસું.

તેસં ભણ્ડાગારિકો એકો ગહપતિપુત્તો સપજાપતિકો સદ્ધો અહોસિ પસન્નો. સો બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનવત્તં સક્કચ્ચં અદાસિ. જનપદે નિયુત્તકપુરિસો તં ગહેત્વા જાનપદેહિ એકાદસમત્તેહિ પુરિસસહસ્સેહિ સદ્ધિં સક્કચ્ચમેવ દાનં પવત્તાપેસિ. તત્થ કેચિ જાનપદા પટિહતચિત્તા અહેસું. તે દાનસ્સ અન્તરાયં કત્વા દેય્યધમ્મં અત્તના ખાદિંસુ, ભત્તસાલઞ્ચ અગ્ગિના દહિંસુ. પવારિતા રાજપુત્તા ભગવતો સક્કારં કત્વા ભગવન્તં પુરક્ખત્વા પિતુ સન્તિકમેવ પચ્ચાગમિંસુ. તત્થ ગન્ત્વા ભગવા પરિનિબ્બાયિ. રાજપુત્તા ચ જનપદે નિયુત્તકપુરિસો ચ ભણ્ડાગારિકો ચ અનુપુબ્બેન કાલં કત્વા સદ્ધિં પરિસાય સગ્ગે ઉપ્પજ્જિંસુ, પટિહતચિત્તા જના નિરયે ઉપ્પજ્જિંસુ. એવં તેસં ઉભયેસં જનાનં સગ્ગતો સગ્ગં નિરયતો નિરયં ઉપપજ્જન્તાનં દ્વાનવુતિકપ્પા વીતિવત્તા.

અથ ઇમસ્મિં ભદ્દકપ્પે કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે તે પટિહતચિત્તા જના પેતેસુ ઉપ્પન્ના. તદા મનુસ્સા અત્તનો અત્તનો ઞાતકાનં પેતાનં અત્થાય દાનં દત્વા ઉદ્દિસન્તિ ‘‘ઇદં નો ઞાતીનં હોતૂ’’તિ, તે સમ્પત્તિં લભન્તિ. અથ ઇમેપિ પેતા તં દિસ્વા કસ્સપં સમ્માસમ્બુદ્ધં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિંસુ – ‘‘કિં નુ ખો, ભન્તે, મયમ્પિ એવરૂપં સમ્પત્તિં લભેય્યામા’’તિ? ભગવા આહ – ‘‘ઇદાનિ ન લભથ, અનાગતે પન ગોતમો નામ સમ્માસમ્બુદ્ધો ભવિસ્સતિ, તસ્સ ભગવતો કાલે બિમ્બિસારો નામ રાજા ભવિસ્સતિ, સો તુમ્હાકં ઇતો દ્વાનવુતિકપ્પે ઞાતિ અહોસિ, સો બુદ્ધસ્સ દાનં દત્વા તુમ્હાકં ઉદ્દિસિસ્સતિ, તદા લભિસ્સથા’’તિ. એવં વુત્તે કિર તેસં પેતાનં તં વચનં ‘‘સ્વે લભિસ્સથા’’તિ વુત્તં વિય અહોસિ.

તતો એકસ્મિં બુદ્ધન્તરે વીતિવત્તે અમ્હાકં ભગવા ઉપ્પજ્જિ. તેપિ તયો રાજપુત્તા પુરિસસહસ્સેન સદ્ધિં દેવલોકતો ચવિત્વા મગધરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે ઉપ્પજ્જિત્વા અનુપુબ્બેન તાપસપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ગયાસીસે તયો જટિલા અહેસું, જનપદે નિયુત્તકપુરિસો રાજા બિમ્બિસારો અહોસિ, ભણ્ડાગારિકો ગહપતિપુત્તો વિસાખો નામ સેટ્ઠિ અહોસિ, તસ્સ પજાપતિ ધમ્મદિન્ના નામ સેટ્ઠિધીતા અહોસિ, અવસેસા પન પરિસા રઞ્ઞો એવ પરિવારા હુત્વા નિબ્બત્તિંસુ.

અમ્હાકમ્પિ ભગવા લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા સત્તસત્તાહં અતિક્કમિત્વા અનુપુબ્બેન બારાણસિં આગમ્મ ધમ્મચક્કં પવત્તેત્વા પઞ્ચવગ્ગિયે આદિં કત્વા યાવ સહસ્સપરિવારે તયો જટિલે વિનેત્વા રાજગહં અગમાસિ. તત્થ ચ તદહુપસઙ્કમન્તંયેવ રાજાનં બિમ્બિસારં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસિ સદ્ધિં એકાદસનહુતેહિ અઙ્ગમગધવાસીહિ બ્રાહ્મણગહપતિકેહિ. અથ રઞ્ઞા સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તિતો અધિવાસેત્વા દુતિયદિવસે માણવકવણ્ણેન સક્કેન દેવાનમિન્દેન પુરતો ગચ્છન્તેન –

> ‘‘દન્તો દન્તેહિ સહ પુરાણજટિલેહિ, વિપ્પમુત્તો વિપ્પમુત્તેહિ;
> સિઙ્ગીનિક્ખસવણ્ણો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા’’તિ. (મહાવ॰ ૫૮) –

એવમાદીહિ ગાથાહિ અભિત્થવિયમાનો રાજગહં પવિસિત્વા રઞ્ઞો નિવેસને મહાદાનં સમ્પટિચ્છિ. તે પન પેતા ‘‘ઇદાનિ રાજા દાનં અમ્હાકં ઉદ્દિસિસ્સતિ, ઇદાનિ ઉદ્દિસિસ્સતી’’તિ આસાય સમ્પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ.

રાજા દાનં દત્વા ‘‘કત્થ નુ ખો ભગવા વિહરેય્યા’’તિ ભગવતો વિહારટ્ઠાનમેવ ચિન્તેસિ, ન તં દાનં કસ્સચિ ઉદ્દિસિ. તથા તં દાનં અલભન્તા પેતા છિન્નાસા હુત્વા રત્તિયં રઞ્ઞો નિવેસને અતિવિય ભિંસનકં વિસ્સરમકંસુ. રાજા ભયસન્તાસસંવેગં આપજ્જિત્વા વિભાતાય રત્તિયા ભગવતો આરોચેહિ – ‘‘એવરૂપં સદ્દં અસ્સોસિં, કિં નુ ખો મે, ભન્તે, ભવિસ્સતી’’તિ? ભગવા ‘‘મા ભાયિ, મહારાજ, ન તે કિઞ્ચિ પાપકં ભવિસ્સતિ, અપિચ ખો સન્તિ તે પુરાણઞાતકા પેતેસુ ઉપ્પન્ના. તે એકં બુદ્ધન્તરં તમેવ પચ્ચાસીસન્તા ‘બુદ્ધસ્સ દાનં દત્વા અમ્હાકં ઉદ્દિસિસ્સતી’તિ વિચરન્તા તયા હિય્યો દાનં દત્વા ન ઉદ્દિસિતત્તા છિન્નાસા હુત્વા તથારૂપં વિસ્સરમકંસૂ’’તિ આહ. ‘‘કિં ઇદાનિપિ, ભન્તે, દિન્ને તે લભેય્યુ’’ન્તિ? ‘‘આમ, મહારાજા’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભન્તે, અધિવાસેતુ મે ભગવા અજ્જતનાય દાનં, તેસં ઉદ્દિસિસ્સામી’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

રાજા નિવેસનં ગન્ત્વા મહાદાનં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ . ભગવા રાજન્તેપુરં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. તે પેતા ‘‘અપિ નામ અજ્જ લભેય્યામા’’તિ ગન્ત્વા તિરોકુટ્ટાદીસુ અટ્ઠંસુ. ભગવા તથા અકાસિ, યથા તે સબ્બેવ રઞ્ઞો આપાથં ગતા અહેસું. રાજા દક્ખિણોદકં દેન્તો ‘‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતૂ’’તિ ઉદ્દિસિ. તાવદેવ પેતાનં કમલકુવલયસઞ્છન્ના પોક્ખરણિયો નિબ્બત્તિંસુ. તે તત્થ ન્હત્વા ચ પિવિત્વા ચ પટિપ્પસ્સદ્ધદરથકિલમથપિપાસા સુવણ્ણવણ્ણા અહેસું. રાજા યાગુખજ્જભોજ્જાનિ દત્વા ઉદ્દિસિ. તેસં તઙ્ખણઞ્ઞેવ દિબ્બયાગુખજ્જભોજ્જાનિ નિબ્બત્તિંસુ. તે તાનિ પરિભુઞ્જિત્વા પીણિન્દ્રિયા અહેસું. અથ વત્થસેનાસનાનિ દત્વા ઉદ્દિસિ. તેસં દિબ્બવત્થપાસાદપચ્ચત્થરણસેય્યાદિઅલઙ્કારવિધયો નિબ્બત્તિંસુ. સા ચ તેસં સમ્પત્તિ સબ્બાપિ યથા રઞ્ઞો પાકટા હોતિ, તથા ભગવા અધિટ્ઠાસિ. રાજા તં દિસ્વા અતિવિય અત્તમનો અહોસિ. તતો ભગવા ભુત્તાવી પવારિતો રઞ્ઞો બિમ્બિસારસ્સ અનુમોદનત્થં તિરોકુટ્ટપેતવત્થું અભાસિ –

૧૪. ‘‘તિરોકુટ્ટેસુ તિટ્ઠન્તિ, સન્ધિસિઙ્ઘાટકેસુ ચ;
દ્વારબાહાસુ તિટ્ઠન્તિ, આગન્ત્વાન સકં ઘરં.

૧૫. ‘‘પહૂતે અન્નપાનમ્હિ, ખજ્જભોજ્જે ઉપટ્ઠિતે;
ન તેસં કોચિ સરતિ, સત્તાનં કમ્મપચ્ચયા.

૧૬. ‘‘એવં દદન્તિ ઞાતીનં, યે હોન્તિ અનુકમ્પકા;
સુચિં પણીતં કાલેન, કપ્પિયં પાનભોજનં.

૧૭. ‘‘ઇદં વો ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો;
તે ચ તત્થ સમાગન્ત્વા, ઞાતિપેતા સમાગતા;
પહૂતે અન્નપાનમ્હિ, સક્કચ્ચં અનુમોદરે.

૧૮. ‘‘ચિરં જીવન્તુ નો ઞાતી, યેસં હેતુ લભામસે;
અમ્હાકઞ્ચ કતા પૂજા, દાયકા ચ અનિપ્ફલા.

૧૯. ‘‘ન હિ તત્થ કસિ અત્થિ, ગોરક્ખેત્થ ન વિજ્જતિ;
વણિજ્જા તાદિસી નત્થિ, હિરઞ્ઞેન કયાકયં;
ઇતો દિન્નેન યાપેન્તિ, પેતા કાલગતા તહિં.

૨૦. ‘‘ઉન્નમે ઉદકં વુટ્ઠં, યથા નિન્નં પવત્તતિ;
એવમેવ ઇતો દિન્નં, પેતાનં ઉપકપ્પતિ.

૨૧. ‘‘યથા વારિવહા પૂરા, પરિપૂરેન્તિ સાગરં;
એવમેવ ઇતો દિન્નં, પેતાનં ઉપકપ્પતિ.

૨૨. ‘‘અદાસિ મે અકાસિ મે, ઞાતિમિત્તા સખા ચ મે;
પેતાનં દક્ખિણં દજ્જા, પુબ્બે કતમનુસ્સરં.

૨૩. ‘‘ન હિ રુણ્ણં વા સોકો વા, યા ચઞ્ઞા પરિદેવના;
ન તં પેતાનમત્થાય, એવં તિટ્ઠન્તિ ઞાતયો.

૨૪. ‘‘અયઞ્ચ ખો દક્ખિણા દિન્ના, સઙ્ઘમ્હિ સુપ્પતિટ્ઠિતા;
દીઘરત્તં હિતાયસ્સ, ઠાનસો ઉપકપ્પતિ.

૨૫. ‘‘સો ઞાતિધમ્મો ચ અયં નિદસ્સિતો, પેતાન પૂજા ચ કતા ઉળારા;
બલઞ્ચ ભિક્ખૂનમનુપ્પદિન્નં, તુમ્હેહિ પુઞ્ઞં પસુતં અનપ્પક’’ન્તિ.

૧૪. તત્થ **તિરોકુટ્ટેસૂ**તિ કુટ્ટાનં પરભાગેસુ. **તિટ્ઠન્તી**તિ નિસજ્જાદિપટિક્ખેપતો ઠાનકપ્પનવચનમેતં, ગેહપાકારકુટ્ટાનં દ્વારતો બહિ એવ તિટ્ઠન્તીતિ અત્થો. **સન્ધિસિઙ્ઘાટકેસુ ચા**તિ સન્ધીસુ ચ સિઙ્ઘાટકેસુ ચ. **સન્ધી**તિ ચતુક્કોણરચ્છા, ઘરસન્ધિભિત્તિસન્ધિઆલોકસન્ધિયોપિ વુચ્ચન્તિ. **સિઙ્ઘાટકા**તિ તિકોણરચ્છા. **દ્વારબાહાસુ તિટ્ઠન્તી**તિ નગરદ્વારઘરદ્વારાનં બાહા નિસ્સાય તિટ્ઠન્તિ. **આગન્ત્વાન સકં ઘર**ન્તિ સકઘરં નામ પુબ્બઞાતિઘરમ્પિ અત્તના સામિભાવેન અજ્ઝાવુત્થઘરમ્પિ, તદુભયમ્પિ તે યસ્મા સકઘરસઞ્ઞાય આગચ્છન્તિ, તસ્મા ‘‘આગન્ત્વાન સકં ઘર’’ન્તિ આહ.

૧૫. એવં ભગવા પુબ્બે અનજ્ઝાવુત્થપુબ્બમ્પિ પુબ્બઞાતિઘરત્તા બિમ્બિસારનિવેસનં સકઘરસઞ્ઞાય આગન્ત્વા તિરોકુટ્ટાદીસુ ઠિતે ઇસ્સામચ્છરિયફલં અનુભવન્તે અતિવિય દુદ્દસિકવિરૂપભયાનકદસ્સને બહૂ પેતે રઞ્ઞો દસ્સેન્તો ‘‘તિરોકુટ્ટેસુ તિટ્ઠન્તી’’તિ ગાથં વત્વા પુન તેહિ કતસ્સ કમ્મસ્સ દારુણભાવં દસ્સેન્તો ‘‘**પહૂતે અન્નપાનમ્હી**’’તિ દુતિયગાથમાહ.

તત્થ **પહૂતે**તિ અનપ્પકે બહુમ્હિ, યાવદત્થેતિ અત્થો . બ-કારસ્સ હિ પ-કારો લબ્ભતિ ‘‘પહુ સન્તો ન ભરતી’’તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૯૮) વિય. કેચિ પન ‘‘બહુકે’’તિ પઠન્તિ, સો પન પમાદપાઠો. **અન્નપાનમ્હી**તિ અન્ને ચ પાને ચ. **ખજ્જભોજ્જે**તિ ખજ્જે ચ ભોજ્જે ચ. એતેન અસિતપીતખાયિતસાયિતવસેન ચતુબ્બિધમ્પિ આહારં દસ્સેતિ. **ઉપટ્ઠિતે**તિ ઉપગમ્મ ઠિતે સજ્જિતે, પટિયત્તેતિ અત્થો. **ન તેસં કોચિ સરતિ સત્તાન**ન્તિ તેસં પેત્તિવિસયે

ઉપ્પન્નાનં સત્તાનં કોચિ માતા વા પિતા વા પુત્તો વા નત્તા વા ન સરતિ. કિં કારણા? **કમ્મપચ્ચયા**તિ, અત્તના કતસ્સ અદાનદાનપટિસેધનાદિભેદસ્સ કદરિયકમ્મસ્સ કારણભાવતો. તઞ્હિ કમ્મં તેસં ઞાતીનં સરિતું ન દેતિ.

૧૬. એવં ભગવા અનપ્પકેપિ અન્નપાનાદિમ્હિ વિજ્જમાને ઞાતીનં પચ્ચાસીસન્તાનં પેતાનં કમ્મફલેન ઞાતકાનં અનુસ્સરણમત્તસ્સાપિ અભાવં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પેત્તિવિસયુપપન્ને ઞાતકે ઉદ્દિસ્સ રઞ્ઞા દિન્નદાનં પસંસન્તો ''**એવં દદન્તિ ઞાતીન**''ન્તિ તતિયગાથમાહ.

તત્થ **એવ**ન્તિ ઉપમાવચનં. તસ્સ દ્વિધા સમ્બન્ધો – તેસં સત્તાનં કમ્મપચ્ચયા અસરન્તેસુપિ કેસુચિ કેચિ દદન્તિ ઞાતીનં, યે એવં અનુકમ્પકા હોન્તીતિ ચ, મહારાજ, યથા તયા દિન્નં, એવં સુચિં પણીતં કાલેન કપ્પિયં પાનભોજનં દદન્તિ ઞાતીનં, યે હોન્તિ અનુકમ્પકાતિ ચ. તત્થ **દદન્તી**તિ દેન્તિ ઉદ્દિસન્તિ નિય્યાતેન્તિ. **ઞાતીન**ન્તિ માતિતો ચ પિતિતો ચ સમ્બન્ધાનં. **યે**તિ યે કેચિ પુત્તાદયો. **હોન્તી**તિ ભવન્તિ. **અનુકમ્પકા**તિ અત્થકામા હિતેસિનો. **સુચિ**ન્તિ સુદ્ધં મનોહરં ધમ્મિકઞ્ચ. **પણીત**ન્તિ ઉળારં. **કાલેના**તિ દક્ખિણેય્યાનં પરિભોગયોગ્ગકાલેન, ઞાતિપેતાનં વા તિરોકુટ્ટાદીસુ આગન્ત્વા ઠિતકાલેન. **કપ્પિય**ન્તિ અનુચ્છવિકં પતિરૂપં અરિયાનં પરિભોગારહં. **પાનભોજન**ન્તિ પાનઞ્ચ ભોજનઞ્ચ, તદુપદેસેન ચેત્થ સબ્બં દેય્યધમ્મં વદતિ.

૧૭. ઇદાનિ યેન પકારેન તેસં પેતાનં દિન્નં નામ હોતિ, તં દસ્સેન્તો ''**ઇદં વો ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો**''તિ ચતુત્થગાથાય પુબ્બદ્ધં આહ. તં તતિયગાથાય પુબ્બદ્ધેન સમ્બન્ધિતબ્બં –

> ''એવં દદન્તિ ઞાતીનં, યે હોન્તિ અનુકમ્પકા;
> ઇદં વો ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો''તિ.

તેન ''ઇદં વો ઞાતીનં હોતૂતિ એવં પકારેન દદન્તિ, નો અઞ્ઞથા''તિ આકારત્થેન એવંસદ્દેન દાતબ્બાકારનિદસ્સનં કતં હોતિ.

તત્થ **ઇદ**ન્તિ દેય્યધમ્મનિદસ્સનં. **વો**તિ નિપાતમત્તં ''યેહિ વો અરિયા''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૬) વિય. **ઞાતીનં હોતૂ**તિ પેત્તિવિસયે ઉપ્પન્નાનં ઞાતકાનં હોતુ. ''નો ઞાતીન''ન્તિ ચ પઠન્તિ, અમ્હાકં ઞાતીનન્તિ અત્થો. **સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો**તિ તે પેત્તિવિસયૂપપન્ના ઞાતયો ઇદં ફલં પચ્ચનુભવન્તા સુખિતા સુખપ્પત્તા હોન્તુ.

યસ્મા ''ઇદં વો ઞાતીનં હોતૂ''તિ વુત્તેપિ અઞ્ઞેન કતકમ્મં ન અઞ્ઞસ્સ ફલદં હોતિ , કેવલં પન તથા ઉદ્દિસ્સ દીયમાનં તં વત્થુ ઞાતિપેતાનં કુસલકમ્મસ્સ પચ્ચયો હોતિ, તસ્મા યથા તેસં તસ્મિં વત્થુસ્મિં તસ્મિંયેવ ખણે ફલનિબ્બત્તકં કુસલકમ્મં હોતિ, તં દસ્સેન્તો ''**તે ચ તત્થો**''તિઆદિમાહ.

તત્થ **તે**તિ ઞાતિપેતા. **તત્થા**તિ યત્થ દાનં દીયતિ, તત્થ. **સમાગન્ત્વા**તિ ''ઇમે નો ઞાતયો અમ્હાકં અત્થાય દાનં ઉદ્દિસન્તી''તિ અનુમોદનત્થં તત્થ સમાગતા હુત્વા. **પહૂતે અન્નપાનમ્હી**તિ અત્તનો ઉદ્દિસ્સ દીયમાને તસ્મિં વત્થુસ્મિં. **સક્કચ્ચં અનુમોદરે**તિ કમ્મફલં અભિસદ્દહન્તા ચિત્તીકારં અવિજહન્તા અવિક્ખિત્તચિત્તા હુત્વા ''ઇદં નો દાનં હિતાય સુખાય હોતૂ''તિ મોદન્તિ અનુમોદન્તિ પીતિસોમનસ્સજાતા હોન્તિ.

૧૮. **ચિરં જીવન્તૂ**તિ ચિરં જીવિનો દીઘાયુકા હોન્તુ. **નો ઞાતી**તિ અમ્હાકં ઞાતકા. **યેસં હેતૂ**તિ યેસં કારણા યે નિસ્સાય. **લભામસે**તિ ઈદિસં સમ્પત્તિં પટિલભામ. ઇદઞ્હિ ઉદ્દિસનેન લદ્ધસમ્પત્તિં અનુભવન્તાનં પેતાનં અત્તનો

ઞાતીનં થોમનાકારદસ્સનં. પેતાનઞ્હિ અત્તનો અનુમોદનેન, દાયકાનં ઉદ્દિસનેન, ઉક્ખિણેય્યસમ્પત્તિયા ચાતિ તીહિ અઙ્ગેહિ દક્ખિણા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ફલનિબ્બત્તિકા હોતિ. તત્થ દાયકા વિસેસહેતુ. તેનાહ ''ચેસં હેતુ લભામસે''તિ. **અમ્હાકઞ્ચ કતા પૂજા**તિ ''ઇદં વો ઞાતીનં હોતૂ''તિ એવં ઉદ્દિસન્તેહિ દાયકેહિ અમ્હાકઞ્ચ પૂજા કતા, તે **દાયકા ચ અનિપ્ફલા** યસ્મિં સન્તાને પરિચ્ચાગમયં કમ્મં નિબ્બત્તં તસ્સ તત્થેવ ફલદાનતો.

એત્થાહ – ''કિં પન પેત્તિવિસયૂપપન્ના એવ ઞાતી હેતુસમ્પત્તિયો લભન્તિ, ઉદાહુ અઞ્ઞેપી''તિ? ન ચેત્થ અમ્હેહિ વત્તબ્બં, અત્થિ ભગવતા એવં બ્યાકતત્તા. વુત્તઞ્હેતં –-

''મયમસ્સુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા નામ દાનાનિ દેમ, પુઞ્ઞાનિ કરોમ 'ઇદં દાનં પેતાનં ઞાતિસાલોહિતાનં ઉપકપ્પતુ, ઇદં દાનં પેતા ઞાતિસાલોહિતા પરિભુઞ્જન્તૂ'તિ. કચ્ચિ તં, ભો ગોતમ, દાનં પેતાનં ઞાતિસાલોહિતાનં ઉપકપ્પતિ , કચ્ચિ તે પેતા ઞાતિસાલોહિતા તં દાનં પરિભુઞ્જન્તીતિ? ઠાને ખો, બ્રાહ્મણ, ઉપકપ્પતિ, નો અટ્ઠાનેતિ.

''કતમં પન, ભો ગોતમ, ઠાનં, કતમં અટ્ઠાનન્તિ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નિરયં ઉપપજ્જતિ. યો નેરયિકાનં સત્તાનં આહારો, તેન સો તત્થ યાપેતિ, તેન સો તત્થ તિટ્ઠતિ. ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં, યત્થ ઠિતસ્સ તં દાનં ન ઉપકપ્પતિ.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપજ્જતિ. યો તિરચ્છાનયોનિકાનં સત્તાનં આહારો, તેન સો તત્થ યાપેતિ, તેન સો તત્થ તિટ્ઠતિ. ઇદમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં, યત્થ ઠિતસ્સ તં દાનં ન ઉપકપ્પતિ.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ...પે॰... દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. યો દેવાનં આહારો, તેન સો તત્થ યાપેતિ, તેન સો તત્થ તિટ્ઠતિ. ઇદમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં, યત્થ ઠિતસ્સ તં દાનં ન ઉપકપ્પતિ.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપજ્જતિ. યો પેત્તિવિસયિકાનં સત્તાનં આહારો, તેન સો તત્થ યાપેતિ, તેન સો તત્થ તિટ્ઠતિ. યં વા પનસ્સ ઇતો અનુપવેચ્છેન્તિ મિત્તામચ્ચા વા ઞાતિસાલોહિતા વા, તેન સો તત્થ યાપેતિ, તેન સો તત્થ તિટ્ઠતિ. ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, ઠાનં, યત્થ ઠિતસ્સ તં દાનં ઉપકપ્પતી''તિ.

''સચે પન, ભો ગોતમ, સો પેતો ઞાતિસાલોહિતો તં ઠાનં અનુપપન્નો હોતિ, કો તં દાનં પરિભુઞ્જતી''તિ ? ''અઞ્ઞેપિસ્સ, બ્રાહ્મણ, પેતા ઞાતિસાલોહિતા તં ઠાનં ઉપપન્ના હોન્તિ, તે તં દાનં પરિભુઞ્જન્તી''તિ.

''સચે પન, ભો ગોતમ, સો ચેવ પેતો ઞાતિસાલોહિતો તં ઠાનં અનુપપન્નો હોતિ, અઞ્ઞેપિસ્સ પેતા ઞાતિસાલોહિતા તં ઠાનં અનુપપન્ના હોન્તિ, કો તં દાનં પરિભુઞ્જતી''તિ? ''અટ્ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ,

અનવકાસો, યં તં ઠાનં વિવિત્તં અસ્સ ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના યદિદં પેતેહિ ઞાતિસાલોહિતેહિ, અપિચ, બ્રાહ્મણ, દાયકોપિ અનિપ્ફલો''તિ (અ॰ નિ॰ ૧૦.૧૭૭).

૧૯. ઇદાનિ પેત્તિવિસયૂપપન્નાનં તત્થ અઞ્ઞસ્સ કસિગોરક્ખાદિનો સમ્પત્તિપટિલાભકારણસ્સ અભાવં ઇતો દિન્નેન યાપનઞ્ચ દસ્સેતું "**ન હી**"તિઆદિ વુત્તં.

તત્થ **ન હિ તત્થ કસિ અત્થી**તિ તસ્મિં પેત્તિવિસયે કસિ ન હિ અત્થિ, યં નિસ્સાય પેતા સુખેન જીવેય્યું. **ગોરક્ખેત્થ ન વિજ્જતી**તિ એત્થ પેત્તિવિસયે ન કેવલં કસિયેવ નત્થિ, અથ ખો ગોરક્ખાપિ ન વિજ્જતિ, યં નિસ્સાય તે સુખેન જીવેય્યું. **વણિજ્જા તાદિસી નત્થી**તિ વણિજ્જાપિ તાદિસી નત્થિ, યા તેસં સમ્પત્તિપટિલાભહેતુ ભવેય્ય. **હિરઞ્ઞેન કયાકયન્તિ** હિરઞ્ઞેન કયવિક્કયમ્પિ તત્થ તાદિસં નત્થિ, યં તેસં સમ્પત્તિપટિલાભહેતુ ભવેય્ય. **ઇતો દિન્નેન યાપેન્તિ**, **પેતા કાલગતા તહિન્તિ** કેવલં પન ઇતો ઞાતીહિ વા મિત્તામચ્ચેહિ વા દિન્નેન યાપેન્તિ, અત્તભાવં પવત્તેન્તિ. **પેતા**તિ પેત્તિવિસયૂપપન્ના સત્તા. **કાલગતા**તિ અત્તનો મરણકાલેન ગતા. ''કાલકતા''તિ વા પાઠો, કતકાલા કતમરણા મરણં સમ્પત્તા. **તહિન્તિ** તસ્મિં પેત્તિવિસયે.

૨૦-૨૧. ઇદાનિ યથાવુત્તમત્થં ઉપમાહિ પકાસેતું "**ઉન્નમે ઉદકં વુટ્ઠ**"ન્તિ ગાથાદ્વયમાહ. તસ્સત્થો – યથા ઉન્નમે થલે ઉન્નતપ્પદેસે મેઘેહિ અભિવુટ્ઠં ઉદકં યથા નિન્નં પવત્તતિ, યો ભૂમિભાગો નિન્નો ઓણતો, તં ઉપગચ્છતિ; એવમેવ ઇતો દિન્નં દાનં પેતાનં ઉપકપ્પતિ , ફલુપ્પત્તિયા વિનિયુજ્જતિ. નિન્નમિવ હિ ઉદકપ્પવત્તિયા ઠાનં પેતલોકો દાનૂપકપ્પનાય. યથાહ – ''ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, ઠાનં, યત્થ ઠિતસ્સ તં દાનં ઉપકપ્પતી''તિ (અ॰ નિ॰ ૧૦.૧૭૭). યથા ચ કન્દરપદરસાખપસાખકુસોબ્ભમહાસોબ્ભે હિ ઓગલિતેન ઉદકેન વારિવહા મહાનજ્જો પૂરા હુત્વા સાગરં પરિપૂરેન્તિ, એવં ઇતો દિન્નદાનં પુબ્બે વુત્તનયેન પેતાનં ઉપકપ્પતીતિ.

૨૨. યસ્મા પેતા ''ઇતો કિઞ્ચિ લભામા''તિ આસાભિભૂતા ઞાતિઘરં આગન્ત્વાપિ ''ઇદં નામ નો દેથા''તિ યાચિતું ન સક્કોન્તિ, તસ્મા તેસં ઇમાનિ અનુસ્સરણવત્થૂનિ અનુસ્સરન્તો કુલપુત્તો દક્ખિણં દજ્જાતિ દસ્સેન્તો "**અદાસિ મે**"તિ ગાથમાહ.

તસ્સત્થો – ઇદં નામ મે ધનં વા ધઞ્ઞં વા અદાસિ, ઇદં નામ મે કિચ્ચં અત્તનાયેવ યોગં આપજ્જન્તો અકાસિ, ''અસુકો મે માતિતો વા પિતિતો વા સમ્બન્ધત્તા **ઞાતિ**, સિનેહવસેન તાણસમત્થતાય **મિત્તો**, અસુકો મે સહપંસુકીળકસહાયો **સખા**"તિ ચ એતં સબ્બમનુસ્સરન્તો પેતાનં દક્ખિણં દજ્જા દાનં નિય્યાતેય્ય. ''દક્ખિણા દજ્જા''તિ વા પાઠો, પેતાનં દક્ખિણા દાતબ્બા, તેન ''અદાસિ મે''તિઆદિના નયેન પુબ્બે કતમનુસ્સરં અનુસ્સરતાતિ વુત્તં હોતિ. કરણત્થે હિ ઇદં પચ્ચત્તવચનં.

૨૩-૨૪. યે પન સત્તા ઞાતિમરણેન રુણ્ણસોકાદિપરા એવ હુત્વા તિટ્ઠન્તિ, ન તેસં અત્થાય કિઞ્ચિ દેન્તિ, તેસં તં રુણ્ણસોકાદિ કેવલં અત્તપરિતાપનમત્તમેવ હોતિ, તં ન પેતાનં કઞ્ચિ અત્થં સાધેતીતિ દસ્સેન્તો "**ન હિ રુણ્ણં વા**"તિ ગાથં વત્વા પુન મગધરાજેન દિન્નદક્ખિણાય સાત્થકભાવં દસ્સેતું "**અયઞ્ચ ખો**"તિ ગાથમાહ. તેસં અત્થો હેટ્ઠા વુત્તોયેવ.

૨૫. ઇદાનિ યસ્મા ઇમં દક્ખિણં દેન્તેન રઞ્ઞા ઞાતીનં ઞાતીહિ કત્તબ્બકિચ્ચકરણેન ઞાતિધમ્મો નિદસ્સિતો, બહુજનસ્સ પાકટો કતો, નિદસ્સનં પાકટં કતં ''તુમ્હેહિપિ એવમેવ ઞાતીસુ ઞાતિધમ્મો પરિપૂરેતબ્બો''તિ. તે ચ

પેતે દિબ્બસમ્પત્તિં અધિગમેન્તેન પેતાનં પૂજા કતા ઉળારા , બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં અન્નપાનાદીહિ સન્તપ્પેન્તેન ભિક્ખૂનં બલં અનુપ્પદિન્નં, અનુકમ્પાદિગુણપરિવારઞ્ચ ચાગચેતનં નિબ્બત્તેન્તેન અનપ્પકં પુઞ્ઞં પસુતં, તસ્મા ભગવા ઇમેહિ યથાભુચ્ચગુણેહિ રાજાનં સમ્પહંસેન્તો "**સો ઞાતિધમ્મો**"તિ ઓસાનગાથમાહ.

તત્થ **ઞાતિધમ્મો**તિ ઞાતીહિ ઞાતીનં કત્તબ્બકરણં. **ઉળારા**તિ ફીતા સમિદ્ધા. **બલ**ન્તિ કાયબલં. **પસુત**ન્તિ ઉપચિતં. એત્થ ચ "**સો ઞાતિધમ્મો ચ અયં નિદસ્સિતો**"તિ એતેન ભગવા રાજાનં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ. ઞાતિધમ્મદસ્સનઞ્હેત્થ સન્દસ્સનં. "**પેતાન પૂજા ચ કતા ઉળારા**"તિ ઇમિના સમાદપેસિ. ''ઉળારા''તિ પસંસનઞ્હેત્થ પુનપ્પુનં પૂજાકરણે સમાદપનં. "**બલઞ્ચ ભિક્ખૂનમનુપ્પદિન્ન**"ન્તિ ઇમિના સમુત્તેજેસિ. ભિક્ખૂનં બલાનુપ્પદાનઞ્હેત્થ એવંવિધાનં બલાનુપ્પદાને ઉસ્સાહવડ્ઢનેન સમુત્તેજનં. "**તુમ્હેહિ પુઞ્ઞં પસુતં અનપ્પક**"ન્તિ ઇમિના સમ્પહંસેસિ. પુઞ્ઞપસવનકિત્તનઞ્હેત્થ તસ્સ યથાભુચ્ચગુણસંવણ્ણનભાવેન સમ્પહંસનન્તિ એવમેત્થ યોજના વેદિતબ્બા.

દેસનાપરિયોસાને ચ પેત્તિવિસયૂપપત્તિઆદીનવસંવણ્ણનેન સંવિગ્ગહદયાનં યોનિસો પદહતં ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસિ. દુતિયદિવસેપિ દેવમનુસ્સાનં ઇદમેવ તિરોકુટ્ટદેસનં દેસેસિ. એવં યાવ સત્ત દિવસા તાદિસોવ ધમ્માભિસમયો અહોસીતિ.

તિરોકુટ્ટપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. પઞ્ચપુત્તખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે પઞ્ચપુત્તખાદકપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે ગામકે અઞ્ઞતરસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ભરિયા વઞ્ઝા અહોસિ. તસ્સ ઞાતકા એતદવોચું – ''તવ પજાપતિ વઞ્ઝા, અઞ્ઞં તે કઞ્ઞં આનેમા''તિ. સો તસ્સો ભરિયાય સિનેહેન ન ઇચ્છિ. અથસ્સ ભરિયા તં પવત્તિં સુત્વા સામિકં એવમાહ – ''સામિ, અહં વઞ્ઝા, અઞ્ઞા કઞ્ઞા આનેતબ્બા, મા તે કુલવંસો ઉપચ્છિજ્જી''તિ. સો તાય નિપ્પીળિયમાનો અઞ્ઞં કઞ્ઞં આનેસિ. સા અપરેન સમયેન ગબ્ભિની અહોસિ. વઞ્ઝિત્થી – ''અયં પુત્તં લભિત્વા ઇમસ્સ ગેહસ્સ ઇસ્સરા ભવિસ્સતી''તિ ઇસ્સાપકતા તસ્સા ગબ્ભપાતનૂપાયં પરિયેસન્તી અઞ્ઞતરં પરિબ્બાજિકં અન્નપાનાદીહિ સઙ્ગણ્હિત્વા તાય તસ્સા ગબ્ભપાતનં દાપેસિ. સા ગબ્ભે પતિતે અત્તનો માતુયા આરોચેસિ, માતા અત્તનો ઞાતકે સમોધાનેત્વા તમત્થં નિવેદેસિ. તે વઞ્ઝિત્થિં એતદવોચું – ''તયા ઇમિસ્સા ગબ્ભો પાતિતો''તિ? ''નાહં પાતેમી''તિ. ''સચે તયા ગબ્ભો ન પાતિતો, સપથં કરોહી''તિ . ''સચે મયા ગબ્ભો પાતિતો, દુગ્ગતિપરાયણા ખુપ્પિપાસાભિભૂતા સાયં પાતં પઞ્ચ પઞ્ચ પુત્તે વિજાયિત્વા ખાદિત્વા તિત્તિં ન ગચ્છેય્યં, નિચ્ચં દુગ્ગન્ધા મક્ખિકાપરિકિણ્ણા ચ ભવેય્ય''ન્તિ મુસા વત્વા સપથં અકાસિ. સા નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા તસ્સેવ ગામસ્સ અવિદૂરે દુબ્બણ્ણરૂપા પેતી હુત્વા નિબ્બત્તિ.

તદા જનપદે વુત્થવસ્સા અટ્ઠ થેરા સત્થુ દસ્સનત્થં સાવત્થિં આગચ્છન્તા તસ્સ ગામસ્સ અવિદૂરે છાયૂદકસમ્પન્ને અરઞ્ઞટ્ઠાને વાસં ઉપગચ્છિંસુ. અથ સા પેતી થેરાનં અત્તાનં દસ્સેસિ. તેસુ સઙ્ઘત્થેરો તં પેતિં –

૨૬. ''નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, દુગ્ગન્ધા પૂતિ વાયસિ;
મક્ખિકાહિ પરિકિણ્ણા, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી''તિ. –

ગાથાય પટિપુચ્છિ. તત્થ **નગ્ગાતિ** નિચ્ચોળા. **દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ** ણવિરૂપા અતિવિય બીભચ્છરૂપેન સમન્નાગતા અસિ. **દુગ્ગન્ધાતિ** અનિટ્ઠગન્ધા. **પૂતિ વાયસીતિ** સરીરતો કુણપગન્ધં વાયસિ. **મક્ખિકાહિ પરિકિણ્ણાતિ** નીલમક્ખિકાહિ સમન્તતો આકિણ્ણા. **કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસીતિ** કા નામ એવરૂપા ઇમસ્મિં ઠાને તિટ્ઠસિ, ઇતો ચિતો ચ વિચરસીતિ અત્થો.

અથ સા પેતી મહાથેરેન એવં પુટ્ઠા અત્તાનં પકાસેન્તી સત્તાનં સંવેગં જનેન્તી –

૨૭. ‘‘અહં ભદન્તે પેતીમ્હિ, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૨૮. ‘‘કાલેન પઞ્ચ પુત્તાનિ, સાયં પઞ્ચ પુનાપરે;
વિજાયિત્વાન ખાદામિ, તેપિ ના હોન્તિ મે અલં.

૨૯. ‘‘પરિડય્હતિ ધૂમાયતિ, ખુદાય હદયં મમ;
પાનીયં ન લભે પાતું, પસ્સ મં બ્યસનં ગત’’ન્તિ. –

ઇમા તિસ્સો ગાથા અભાસિ.

૨૭. તત્થ **ભદન્તેતિ** થેરં ગારવેન આલપતિ. **દુગ્ગતાતિ** દુગ્ગતિં ગતા. **યમલોકિકાતિ** ‘‘યમલોકો’’તિ લદ્ધનામે પેતલોકે તત્થ પરિયાપન્નભાવેન વિદિતા. **ઇતો ગતાતિ** ઇતો મનુસ્સલોકતો પેતલોકં ઉપપજ્જનવસેન ગતા, ઉપપન્નાતિ અત્થો.

૨૮. **કાલેનાતિ** રત્તિયા વિભાતકાલે. ભુમ્મત્થે હિ એતં કરણવચનં. **પઞ્ચ પુત્તાનીતિ** પઞ્ચ પુત્તે. લિઙ્ગવિપલ્લાસેન હેતં વુત્તં. **સાયં પઞ્ચ પુનાપરેતિ** સાયન્હકાલે પુન અપરે પઞ્ચ પુત્તે ખાદામીતિ યોજના. **વિજાયિત્વાનાતિ** દિવસે દિવસે દસ દસ પુત્તે વિજાયિત્વા. **તેપિ ના હોન્તિ મે અલન્તિ** તેપિ દસપુત્તા એકદિવસં મય્હં ખુદાય પટિઘાતાય અહં પરિયત્તા ન હોન્તિ. ગાથાસુખત્થઞ્હેત્થ ના-ઇતિ દીઘં કત્વા વુત્તં.

૨૯. **પરિડય્હતિ ધૂમાયતિ ખુદાય હદયં મમાતિ** ખુદાય જિઘચ્છાય બાધિયમાનાય મમ હદયપદેસો ઉદરગ્ગિના પરિસમન્તતો ઝાયતિ ધૂમાયતિ સન્તપ્પતિ. **પાનીયં ન લભે પાતુન્તિ** પિપાસાભિભૂતા તત્થ તત્થ વિચરન્તી પાનીયમ્પિ પાતું ન લભામિ. **પસ્સ મં બ્યસનં ગતન્તિ** પેતૂપપત્તિયા સાધારણં અસાધારણઞ્ચ ઇમં ઈદિસં બ્યસનં ઉપગતં મં પસ્સ, ભન્તેતિ અત્તના અનુભવિયમાનં દુક્ખં થેરસ્સ પવેદેસિ.

તં સુત્વા થેરો તાય કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૩૦. ‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સ કમ્મવિપાકેન, પુત્તમંસાનિ ખાદસી’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **દુક્કટન્તિ** દુચ્ચરિતં. **કિસ્સ કમ્મવિપાકેનાતિ** કીદિસસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન, કિં પાણાતિપાતસ્સ, ઉદાહુ અદિન્નાદાનાદીસુ અઞ્ઞતરસ્સાતિ અત્થો. ‘‘કેન કમ્મવિપાકેના’’તિ કેચિ પઠન્તિ.

અથ સા પેતી અત્તના કતકમ્મં થેરસ્સ કથેન્તી –

૩૧. ‘‘સપતી મે ગબ્ભિની આસિ, તસ્સા પાપં અચેતયિં;
સાહં પદુટ્ઠમનસા, અકરિં ગબ્ભપાતનં.

૩૨. ‘‘તસ્સ દ્વેમાસિકો ગબ્ભો, લોહિતઞ્ઞેવ પગ્ઘરિ;
તદસ્સા માતા કુપિતા, મય્હં ઞાતી સમાનયિ;
સપથઞ્ચ મં અકારેસિ, પરિભાસાપયી ચ મં.

૩૩. ‘‘સાહં ઘોરઞ્ચ સપથં, મુસાવાદં અભાસિસં;
‘પુત્તમંસાનિ ખાદામિ, સચે તં પકતં મયા’.

૩૪. ‘‘તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન, મુસાવાદસ્સ ચૂભયં;
પુત્તમંસાનિ ખાદામિ, પુબ્બલોહિતમક્ખિતા’’તિ. – ગાથાયો અભાસિ;

૩૧-૩૨. તત્થ **સપતી**તિ સમાનપતિકા ઇત્થી વુચ્ચતિ. **તસ્સા પાપં અચેતયિ**ન્તિ તસ્સ સપતિયા પાપં લુદ્દકં કમ્મં અચેતયિં. **પદુટ્ઠમનસા**તિ પદુટ્ઠચિત્તા, પદુટ્ઠેન વા મનસા. **દ્વેમાસિકો**તિ દ્વેમાસજાતો પતિટ્ઠિતો હુત્વા દ્વેમાસિકા. **લોહિતઞ્ઞેવ પગ્ઘરી**તિ વિપજ્જમાનો રુહિરઞ્ઞેવ હુત્વા વિસ્સન્દિ. **તદસ્સા માતા કુપિતા, મય્હં ઞાતી સમાનયી**તિ તદા અસ્સા સપતિયા માતા મય્હં કુપિતા અત્તનો ઞાતકે સમોધાનેસિ. ‘‘તતસ્સા’’તિ વા પાઠો, તતો અસ્સાતિ પદવિભાગો.

૩૩-૩૪. સપથન્તિ સપનં. **પરિભાસાપયી**તિ ભયેન તજ્જાપેસિ. **સપથં મુસાવાદં અભાસિસ**ન્તિ ‘‘સચે તં મયા કતં, ઈદિસી ભવેય્ય’’ન્તિ કતમેવ પાપં અકતં કત્વા દસ્સેન્તી મુસાવાદં અભૂતં સપથં અભાસિં. **મુત્તમંસાનિ ખાદામિ, સચેતં પકતં મયા**તિ ઇદં તદા સપથસ્સ કતાકારદસ્સનં. યદિ એતં ગબ્ભપાતનપાપં મયા કતં, આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિયં મય્હં પુત્તમંસાનિયેવ ખાદેય્યન્તિ અત્થો. **તસ્સ કમ્મસ્સા**તિ તસ્સ ગબ્ભપાતનવસેન પકતસ્સ પાણાતિપાતકમ્મસ્સ. **મુસાવાદસ્સ ચા**તિ મુસાવાદકમ્મસ્સ ચ. **ઉભય**ન્તિ ઉભયસ્સપિ કમ્મસ્સ ઉભયેન વિપાકેન. કરણત્થે હિ ઇદં પચ્ચત્તવચનં. **પુબ્બલોહિતમક્ખિતા**તિ પસવનવસેન પરિભિજ્જનવસેન ચ પુબ્બેન ચ લોહિતેન ચ મક્ખિતા હુત્વા પુત્તમંસાનિ ખાદામીતિ યોજના.

એવં સા પેતી અત્તનો કમ્મવિપાકં પવેદેત્વા પુન થેરે એવમાહ – ‘‘અહં, ભન્તે, ઇમસ્મિંયેવ ગામે અસુકસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ભરિયા ઇસ્સાપકતા હુત્વા પાપકમ્મં કત્વા એવં પેતયોનિયં નિબ્બત્તા. સાધુ, ભન્તે, તસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ગેહં ગચ્છથ, સો તુમ્હાકં દાનં દસ્સતિ, તં દક્ખિણં મય્હં ઉદ્દિસાપેય્યાથ, એવં મે ઇતો પેતલોકતો મુત્તિ ભવિસ્સતી’’તિ. થેરા તં સુત્વા તં અનુકમ્પમાના ઉલ્લુમ્પનસભાવસણ્ઠિતા તસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ગેહં પિણ્ડાય પવિસિંસુ. કુટમ્બિકો થેરે દિસ્વા સઞ્જાતપ્પસાદો પચ્ચુગ્ગન્ત્વા પત્તાનિ ગહેત્વા થેરે આસનેસુ નિસીદાપેત્વા પણીતેન આહારેન ભોજેતું આરભિ. થેરા તં પવત્તિં કુટુમ્બિકસ્સ આરોચેત્વા તં દાનં તસ્સા પેતિયા ઉદ્દિસાપેસું. તઙ્ખણઞ્ઞેવ ચ સા પેતી તતો દુક્ખતો અપેતા ઉળારસમ્પત્તિં પટિલભિત્વા રત્તિયં કુટુમ્બિકસ્સ અત્તાનં દસ્સેસિ. અથ થેરા અનુક્કમેન સાવત્થિં ગન્ત્વા ભગવતો તમત્થં આરોચેસું. ભગવા ચ તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા

સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. દેસનાવસાને મહાજનો પટિલદ્ધસંવેગો ઇસ્સામચ્છેરતો પટિવિરમિ. એવં સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

પઞ્ચપુત્તખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. સત્તપુત્તખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે સત્તપુત્તખાદકપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ દ્વે પુત્તા અહેસું – પઠમવયે ઠિતા રૂપસમ્પન્ના સીલાચારેન સમન્નાગતા. તેસં માતા ''પુત્તવતી અહ''ન્તિ પુત્તબલેન ભત્તારં અતિમઞ્ઞતિ. સો ભરિયાય અવમાનિતો નિબ્બિન્નમાનસો અઞ્ઞં કઞ્ઞં આનેસિ. સા નચિરસ્સેવ ગબ્ભિની અહોસિ. અથસ્સ જેટ્ઠભરિયા ઇસ્સાપકતા અઞ્ઞતરં વેજ્જં આમિસેન ઉપલાપેત્વા તેન તસ્સા તેમાસિકં ગબ્ભં પાતેસિ. અથ સા ઞાતીહિ ચ ભત્તારા ચ ''તયા ઇમિસ્સા ગબ્ભો પાતિતો''તિ પુટ્ઠા ''નાહં પાતેમી''તિ મુસા વત્વા તેહિ અસદ્દહન્તેહિ ''સપથં કરોહી''તિ વુત્તા ''સાયં પાતં સત્ત સત્ત પુત્તે વિજાયિત્વા પુત્તમંસાનિ ખાદામિ, નિચ્ચં દુગ્ગન્ધા ચ મક્ખિકાપરિકિણ્ણા ચ ભવેય્ય''ન્તિ સપથં અકાસિ.

સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તસ્સ ગબ્ભપાતનસ્સ મુસાવાદસ્સ ચ ફલેનેવ પેતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા પુત્તનયેન પુત્તમંસાનિ ખાદન્તી તસ્સેવ ગામસ્સ અવિદૂરે વિચરતિ. તેન ચ સમયેન સમ્બહુલા થેરા ગામકાવાસે વુત્થવસ્સા ભગવન્તં દસ્સનાય સાવત્થિં આગચ્છન્તા તસ્સ ગામસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં પદેસે રત્તિયં વાસં કપ્પેસું. અથ સા પેતી તેસં થેરાનં અત્તાનં દસ્સેસિ. તં મહાથેરો ગાથાય પુચ્છિ –

૩૫. ''નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, દુગ્ગન્ધા પૂતિ વાયસિ;
મક્ખિકાહિ પરિકિણ્ણા, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી''તિ.

સા થેરેન પુટ્ઠા તીહિ ગાથાહિ પટિવચનં અદાસિ –

૩૬. ''અહં ભદન્તે પેતીમ્હિ, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૩૭. ''કાલેન સત્ત પુત્તાનિ, સાયં સત્ત પુનાપરે;
વિજાયિત્વાન ખાદામિ, તેપિ ના હોન્તિ મે અલં.

૩૮. ''પરિડય્હતિ ધૂમાયતિ, ખુદાય હદયં મમ;
નિબ્બુતિં નાધિગચ્છામિ, અગ્ગિદડ્ઢાવ આતપે''તિ.

૩૮. તત્થ **નિબ્બુતિન્તિ** ખુપ્પિપાસાદુક્ખસ્સ વૂપસમં. **નાધિગચ્છામી**તિ ન લભામિ. **અગ્ગિદડ્ઢાવ આતપે**તિ અતિઉણ્હઆતપે અગ્ગિના ડય્હમાના વિય નિબ્બુતિં નાધિગચ્છામીતિ યોજના.

તં સુત્વા મહાથેરો તાય કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૩૯. ''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પુત્તમંસાનિ ખાદસી''તિ. – ગાથમાહ;

અથ સા પેતી અત્તનો પેતલોકૂપપત્તિઞ્ચ પુત્તમંસખાદનકારણઞ્ચ કથેન્તી –

૪૦. ''અહૂ મય્હં દુવે પુત્તા, ઉભો સમ્પત્તયોબ્બના;
સાહં પુત્તબલૂપેતા, સામિકં અતિમઞ્ઞિસં.

૪૧. ''તતો મે સામિકો કુદ્ધો, સપતિં મય્હમાનયિ;
સા ચ ગબ્ભં અલભિત્થ, તસ્સા પાપં અચેતયિં.

૪૨. ''સાહં પદુટ્ઠમનસા, અકરિં ગબ્ભપાતનં;
તસ્સ તેમાસિકો ગબ્ભો, પૂતિલોહિતકો પતિ.

૪૩. ''તદસ્સા માતા કુપિતા, મય્હં ઞાતી સમાનયિ;
સપથઞ્ચ મં કારેસિ, પરિભાસાપયી ચ મં.

૪૪. ''સાહં ઘોરઞ્ચ સપથં, મુસાવાદં અભાસિસં;
'પુત્તમંસાનિ ખાદામિ, સચે તં પકતં મયા'.

૪૫. ''તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન, મુસાવાદસ્સ ચૂભયં;
પુત્તમંસાનિ ખાદામિ, પુબ્બલોહિતમક્ખિતા''તિ. – ઇમા ગાથા અભાસિ;

૪૦-૪૫. તત્થ **પુત્તબલૂપેતા**તિ પુત્તબલેન ઉપેતા, પુત્તાનં વસેન લદ્ધબલા. **અતિમઞ્ઞિસ**ન્તિ અતિક્કમિત્વા મઞ્ઞિં અવમઞ્ઞિં. **પૂતિલોહિતકો પતી**તિ કુણપલોહિતં હુત્વા ગબ્ભો પરિપતિ. સેસં સબ્બં અનન્તરસદિસમેવ. તત્થ અટ્ઠ થેરા, ઇધ સમ્બહુલા. તત્થ પઞ્ચ પુત્તા, ઇધ સત્તાતિ અયમેવ વિસેસોતિ.

સત્તપુત્તખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. ગોણપેતવત્થુવણ્ણના

કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપો વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં મતપિતિકં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ પિતા કાલમકાસિ. સો પિતુ મરણેન સોકસન્તત્તહદયો રોદમાનો ઉમ્મત્તકો વિય વિચરન્તો યં યં પસ્સતિ, તં તં પુચ્છતિ – ''અપિ મે પિતરં પસ્સિત્થા''તિ? ન કોચિ તસ્સ સોકં વિનોદેતું અસક્ખિ. તસ્સ પન હદયે ઘટે પદીપો વિય સોતાપત્તિફલસ્સ ઉપનિસ્સયો પજ્જલતિ.

સત્થા પચ્ચૂસસમયે લોકં ઓલોકેન્તો તસ્સ સોતાપત્તિફલસ્સ ઉપનિસ્સયં દિસ્વા ''ઇમસ્સ અતીતકારણં આહરિત્વા સોકં વૂપસમેત્વા સોતાપત્તિફલં દાતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા પુનદિવસે પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો પચ્છાસમણં અનાદાય તસ્સ ઘરદ્વારં અગમાસિ. સો ''સત્થા આગતો''તિ સુત્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા સત્થારં ગેહં પવેસેત્વા સત્થરિ પઞ્ઞત્તે આસને નિસિન્ને સયં ભગવન્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ''કિં, ભન્તે, મય્હં પિતુ

ગતટ્ઠાનં જાનાથા’’તિ આહ. અથ નં સત્થા, ‘‘ઉપાસક, કિં ઇમસ્મિં અત્તભાવે પિતરં પુચ્છસિ, ઉદાહુ અતીતે’’તિ આહ. સો તં વચનં સુત્વા ‘‘બહૂ કિર મય્હં પિતરો’’તિ તનુભૂતસોકો થોકં મજ્ઝત્તતં પટિલભિ. અથસ્સ સત્થા સોકવિનોદનં ધમ્મકથં કત્વા અપગતસોકં કલ્લચિત્તં વિદિત્વા સામુક્કંસિકાય ધમ્મદેસનાય સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેત્વા વિહારં અગમાસિ.

અથ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘પસ્સથ, આવુસો, બુદ્ધાનુભાવં, તથા સોકપરિદેવસમાપન્નો ઉપાસકો ખણેનેવ ભગવતા સોતાપત્તિફલે વિનીતો’’તિ. સત્થા તત્થ ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસિન્નો ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિ. ભિક્ખૂ તમત્થં ભગવતો આરોચેસું. સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ મયા ઇમસ્સ સોકો અપનીતો, પુબ્બેપિ અપનીતોયેવા’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં અઞ્ઞતરસ્સ ગહપતિકસ્સ પિતા કાલમકાસિ. સો પિતુ મરણેન સોકપરિદેવસમાપન્નો અસ્સુમુખો રત્તક્ખો કન્દન્તો ચિતકં પદક્ખિણં કરોતિ. તસ્સ પુત્તો સુજાતો નામ કુમારો પણ્ડિતો બ્યત્તો બુદ્ધિસમ્પન્નો પિતુસોકવિનયનૂપાયં ચિન્તેન્તો એકદિવસં બહિનગરે એકં મતગોણં દિસ્વા તિણઞ્ચ પાનીયઞ્ચ આહરિત્વા તસ્સ પુરતો ઠપેત્વા ‘‘ખાદ, ખાદ, પિવ, પિવા’’તિ વદન્તો અટ્ઠાસિ. આગતાગતા તં દિસ્વા ‘‘સમ્મ સુજાત, કિં ઉમ્મત્તકોસિ, યો ત્વં મતસ્સ ગોણસ્સ તિણોદકં ઉપનેસી’’તિ વદન્તિ? સો ન કિઞ્ચિ પટિવદતિ. મનુસ્સા તસ્સ પિતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘પુત્તો તે ઉમ્મત્તકો જાતો, મતગોણસ્સ તિણોદકં દેતી’’તિ આહંસુ. તં સુત્વા ચ કુટુમ્બિકસ્સ પિતરં આરબ્ભ ઠિતો સોકો અપગતો. સો ‘‘મય્હં કિર પુત્તો ઉમ્મત્તકો જાતો’’તિ સંવેગપ્પત્તો વેગેન ગન્ત્વા ‘‘નનુ ત્વં, તાત સુજાત, પણ્ડિતો બ્યત્તો બુદ્ધિસમ્પન્નો, કસ્મા મતગોણસ્સ તિણોદકં દેસી’’તિ ચોદેન્તો –

૪૬. ‘‘કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપોવ, લાયિત્વા હરિતં તિણં;
ખાદ ખાદાતિ લપસિ, ગતસત્તં જરગ્ગવં.

૪૭. ‘‘ન હિ અન્નેન પાનેન, મતો ગોણો સમુટ્ઠહે;
ત્વંસિ બાલો ચ દુમ્મેધો, યથા તઞ્ઞોવ દુમ્મતી’’તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **કિં નૂ**તિ પુચ્છાવચનં. **ઉમ્મત્તરૂપોવા**તિ ઉમ્મત્તકસભાવો વિય ચિત્તક્ખેપં પત્તો વિય. **લાયિત્વા**તિ લવિત્વા. **હરિતં તિણ**ન્તિ અલ્લતિણં. **લપસિ** વિલપસિ. **ગતસત્ત**ન્તિ વિગતજીવિતં. **જરગ્ગવ**ન્તિ બલિબદ્દં જિણ્ણગોણં. **અન્નેન પાનેના**તિ તયા દિન્નેન હરિતતિણેન વા પાનીયેન વા. **મતો ગોણો સમુટ્ઠહે**તિ કાલકતો ગોણો લદ્ધજીવિતો હુત્વા ન હિ સમુટ્ઠહેય્ય. **ત્વંસિ બાલો ચ દુમ્મેધો**તિ ત્વં બાલ્યયોગતો બાલો, મેધાસઙ્ખાતાય પઞ્ઞાય અભાવતો દુમ્મેધો અસિ. **યથા તઞ્ઞોવ દુમ્મતી**તિ યથા તં અઞ્ઞોપિ નિપ્પઞ્ઞો વિપ્પલપેય્ય, એવં ત્વં નિરત્થકં વિપ્પલપસીતિ અત્થો. યથા તન્તિ નિપાતમત્તં.

તં સુત્વા સુજાતો પિતરં સઞ્ઞાપેતું અત્તનો અધિપ્પાયં પકાસેન્તો –

૪૮. ‘‘ઇમે પાદા ઇદં સીસં, અયં કાયો સવાલધિ;
નેત્તા તથેવ તિટ્ઠન્તિ, અયં ગોણો સમુટ્ઠહે.

૪૯. ‘‘નાય્યકસ્સ હત્થપાદા, કાયો સીસઞ્ચ દિસ્સતિ;

રુદં મત્તિકથૂપસ્મિં, નનુ ત્વઞ્ઞેવ દુમ્મતી’’તિ. –

ગાથાદ્વયં અભાસિ. તસ્સત્થો – ઇમસ્સ ગોણસ્સ **ઇમે** ચત્તારો **પાદા, ઇદં સીસં**, સહ વાલધિના વત્તતીતિ **સવાલધિ અયં કાયો. ઇમાનિ ચ નેત્તા** નયનાનિ યથા મરણતો પુબ્બે, **તથેવ** અભિન્નસણ્ઠાનાનિ **તિટ્ઠન્તિ. અયં ગોણો સમુટ્ઠહે**તિ ઇમસ્મા કારણા અયં ગોણો સમુટ્ઠહેય્ય સમુત્તિટ્ઠેય્યાતિ મમ ચિત્તં ભવેય્ય. ‘‘મઞ્ઞે ગોણો સમુટ્ઠહે’’તિ કેચિ પઠન્તિ, તેન કારણેન અયં ગોણો સહસાપિ કાયં સમુટ્ઠહેય્યાતિ અહં મઞ્ઞેય્યં, એવં મે મઞ્ઞના સમ્ભવેય્યાતિ અધિપ્પાયો. **અય્યકસ્સ** પન મય્હં પિતામહસ્સ **ન હત્થપાદા કાયો સીસં દિસ્સતિ**, કેવલં પન તસ્સ અટ્ઠિકાનિ પક્ખિપિત્વા કતે મત્તિકામયે થૂપે રુદન્તો સતગુણેન સહસ્સગુણેન, તાત, **ત્વઞ્ઞેવ દુમ્મતિ** નિપ્પઞ્ઞો, ભિજ્જનધમ્મા સઙ્ખારા ભિજ્જન્તિ, તત્થ વિજાનતં કા પરિદેવનાતિ પિતુ ધમ્મં કથેસિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તસ્સ પિતા ‘‘મમ મુત્તો પણ્ડિતો મં સઞ્ઞાપેતું ઇમં કમ્મં અકાસી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘તાત સુજાત, ‘સબ્બેપિ સત્તા મરણધમ્મા’તિ અઞ્ઞાતમેતં, ઇતો પટ્ઠાય ન સોચિસ્સામિ, સોકહરણસમત્થેન નામ મેધાવિના તાદિસેનેવ ભવિતબ્બ’’ન્તિ પુત્તં પસંસન્તો –

૫૦. ‘‘આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘતસિત્તંવ પાવકં;
વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૫૧. ‘‘અબ્બહી વત મે સલ્લં, સોકં હદયનિસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતસ્સ, પિતુસોકં અપાનુદિ.

૫૨. ‘‘સ્વાહં અબ્બૂળ્હસલ્લોસ્મિ, સીતિભૂતોસ્મિ નિબ્બુતો;
ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વાન માણવ.

૫૩. ‘‘એવં કરોન્તિ સપ્પઞ્ઞા, યે હોન્તિ અનુકમ્પકા;
વિનિવત્તયન્તિ સોકમ્હા, સુજાતો પિતરં યથા’’તિ. –

ચતસ્સો ગાથા અભાસિ. તત્થ **આદિત્ત**ન્તિ સોકગ્ગિના આદિત્તં જલિતં. **સન્ત**ન્તિ સમાનં. **પાવક**ન્તિ અગ્ગિ. **વારિના વિય ઓસિઞ્ચ**ન્તિ ઉદકેન અવસિઞ્ચન્તો વિય. **સબ્બં નિબ્બાપયે દર**ન્તિ સબ્બં મે ચિત્તદરથં નિબ્બાપેસિ. **અબ્બહી વતા**તિ નીહરિ વત. **સલ્લ**ન્તિ સોકસલ્લં. **હદયનિસ્સિત**ન્તિ ચિત્તસન્નિસ્સિતસલ્લભૂતં. **સોકપરેતસ્સા**તિ સોકેન અભિભૂતસ્સ. **પિતુસોક**ન્તિ પિતરં આરબ્ભ ઉપ્પન્નં સોકં. **અપાનુદી**તિ અપનેસિ. **તવ સુત્વાન માણવા**તિ, કુમાર, તવ વચનં સુત્વા ઇદાનિ પન ન સોચામિ ન રોદામિ. **સુજાતો પિતરં યથા**તિ યથા અયં સુજાતો અત્તનો પિતરં સોકતો વિનિવત્તેસિ, એવં અઞ્ઞેપિ યે અનુકમ્પકા અનુગ્ગણ્હસીલા હોન્તિ, તે સપ્પઞ્ઞા એવં કરોન્તિ પિતૂનં અઞ્ઞેસઞ્ચ ઉપકારં કરોન્તીતિ અત્થો.

માણવસ્સ વચનં સુત્વા પિતા અપગતસોકો હુત્વા સીસં નહાયિત્વા ભુઞ્જિત્વા કમ્મન્તે પવત્તેત્વા કાલં કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ. સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા તેસં ભિક્ખૂનં સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપત્તિફલાદીસુ પતિટ્ઠહિંસુ. તદા સુજાતો લોકનાથો અહોસીતિ.

ગોણપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. મહાપેસકારપેતિવત્થુવણ્ણના

ગૂથઞ્ચ મુત્તં રુહિરઞ્ચ પુબ્બન્તિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અઞ્ઞતરં પેસકારપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. દ્વાદસમત્તા કિર ભિક્ખૂ સત્થુ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા વસનયોગ્ગટ્ઠાનં વીમંસન્તા ઉપકટ્ઠાય વસ્સૂપનાયિકાય અઞ્ઞતરં છાયૂદકસમ્પન્નં રમણીયં અરઞ્ઞાયતનં તસ્સ ચ નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને ગોચરગામં દિસ્વા તત્થ એકરત્તિં વસિત્વા દુતિયદિવસે ગામં પિણ્ડાય પવિસિંસુ. તત્થ એકાદસ પેસકારા પટિવસન્તિ, તે તે ભિક્ખૂ દિસ્વા સઞ્જાતસોમનસ્સા હુત્વા અત્તનો અત્તનો ગેહં નેત્વા પણીતેન આહારેન પરિવિસિત્વા આહંસુ "કુહિં, ભન્તે, ગચ્છથા"તિ? "યત્થ અમ્હાકં ફાસુકં, તત્થ ગમિસ્સામા"તિ. "યદિ એવં, ભન્તે, ઇધેવ વસિતબ્બ"ન્તિ વસ્સૂપગમનં યાચિંસુ. ભિક્ખૂ સમ્પટિચ્છિંસુ. ઉપાસકા તેસં તત્થ અરઞ્ઞકુટિકાયો કારેત્વા અદંસુ. ભિક્ખૂ તત્થ વસ્સં ઉપગચ્છિંસુ.

તત્થ જેટ્ઠકપેસકારો દ્વે ભિક્ખૂ ચતૂહિ પચ્ચયેહિ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહિ, ઇતરે એકેકં ભિક્ખું ઉપટ્ઠહિંસુ. જેટ્ઠકપેસકારસ્સ ભરિયા અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના મિચ્છાદિટ્ઠિકા મચ્છરિની ભિક્ખૂ ન સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠાતિ. સો તં દિસ્વા તસ્સાયેવ કનિટ્ઠભગિનિં આનેત્વા અત્તનો ગેહે ઇસ્સરિયં નિય્યાદેસિ. સા સદ્ધા પસન્ના હુત્વા સક્કચ્ચં ભિક્ખૂ પટિજગ્ગિ. તે સબ્બે પેસકારો વસ્સં વુત્થાનં ભિક્ખૂનં એકેકસ્સ એકેકં સાટકમદંસુ. તત્થ મચ્છરિની જેટ્ઠપેસકારસ્સ ભરિયા પદુટ્ઠચિત્તા અત્તનો સામિકં પરિભાસિ – "યં તયા સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં દાનં દિન્નં અન્નપાનં, તં તે પરલોકે ગૂથમુત્તં પુબ્બલોહિતઞ્ચ હુત્વા નિબ્બત્તતુ, સાટકા ચ જલિતા અયોમયપટ્ટા હોન્તૂ"તિ.

તત્થ જેટ્ઠપેસકારો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા વિઞ્ઝાટવિયં આનુભાવસમ્પન્ના રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ પન કદરિયા ભરિયા કાલં કત્વા તસ્સેવ વસનટ્ઠાનસ્સ અવિદૂરે પેતી હુત્વા નિબ્બત્તિ. સા નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપા જિઘચ્છાપિપાસાભિભૂતા તસ્સ ભૂમદેવસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા આહ – "અહં, સામિ, નિચ્ચોળા અતિવિય જિઘચ્છાપિપાસાભિભૂતા વિચરામિ, દેહિ મે વત્થં અન્નપાનઞ્ચા"તિ. સો તસ્સા દિબ્બં ઉળારં અન્નપાનં ઉપનેસિ. તં તાય ગહિતમત્તમેવ ગૂથમુત્તં પુબ્બલોહિતઞ્ચ સમ્પજ્જતિ, સાટકઞ્ચ દિન્નં તાય પરિદહિતં પજ્જલિતં અયોમયપટ્ટં હોતિ. સા મહાદુક્ખં અનુભવન્તી તં છડ્ડેત્વા કન્દન્તી વિચરતિ.

તેન ચ સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ વુત્થવસ્સો સત્થારં વન્દિતું ગચ્છન્તો મહતા સત્થેન સદ્ધિં વિઞ્ઝાટવિં પટિપજ્જિ. સત્થિકા રત્તિં મગ્ગં ગન્ત્વા દિવા વને સન્દચ્છાયૂદકસમ્પન્નં પદેસં દિસ્વા યાનાનિ મુઞ્ચિત્વા મુહુત્તં વિસ્સમિંસુ. ભિક્ખુ પન વિવેકકામતાય થોકં અપક્કમિત્વા અઞ્ઞતરસ્સ સન્દચ્છાયસ્સ વનગહનપટિચ્છન્નસ્સ રુક્ખસ્સ મૂલે સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેત્વા નિપન્નો રત્તિયં મગ્ગગમનપરિસ્સમેન કિલન્તકાયો નિદ્દં ઉપગચ્છિ. સત્થિકા વિસ્સમિત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિંસુ, સો ભિક્ખુ ન પટિબુજ્ઝિ. અથ સાયન્હસમયે ઉટ્ઠહિત્વા તે અપસ્સન્તો અઞ્ઞતરં કુમ્મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા અનુક્કમેન તસ્સા દેવતાય વસનટ્ઠાનં સમ્પાપુણિ. અથ નં સો દેવપુત્તો દિસ્વા મનુસ્સરૂપેન ઉપગન્ત્વા પટિસન્થારં કત્વા અત્તનો વિમાનં પવેસેત્વા પાદબ્ભઞ્જનાદીનિ દત્વા પયિરુપાસન્તો નિસીદિ. તસ્મિઞ્ચ સમયે સા પેતી આગન્ત્વા "દેહિ મે, સામિ, અન્નપાનં સાટકઞ્ચા"તિ આહ. સો તસ્સા તાનિ અદાસિ. તાનિ ચ તાય ગહિતમત્તાનિ ગૂથમુત્તપુબ્બલોહિતપજ્જલિતઅયોપટ્ટાયેવ અહેસું. સો ભિક્ખુ તં દિસ્વા સઞ્જાતસંવેગો તં દેવપુત્તં –

૫૪. "ગૂથઞ્ચ મુત્તં રુહિરઞ્ચ પુબ્બં, પરિભુઞ્જતિ કિસ્સ અયં વિપાકો;

અયં નુ કિં કમ્મમકાસિ નારી, યા સબ્બદા લોહિતપુબ્બભક્ખા.

૫૫. ''નવાનિ વત્થાનિ સુભાનિ ચેવ, મુદૂનિ સુદ્ધાનિ ચ લોમસાનિ;
દિન્નાનિ મિસ્સા કિતકા ભવન્તિ, અયં નુ કિં કમ્મમકાસિ નારી''તિ. –

દ્વીહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ. તત્થ **કિસ્સ અયં વિપાકો**તિ કીદિસસ્સ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, યં એસા ઇદાનિ પચ્ચનુભવતીતિ. **અયં નુ કિં કમ્મમકાસિ નારી**તિ અયં ઇત્થી કિં નુ ખો કમ્મં પુબ્બે અકાસિ. **યા સબ્બદા લોહિતપુબ્બભક્ખા**તિ યા સબ્બકાલં રુહિરપુબ્બમેવ ભક્ખતિ પરિભુઞ્જતિ. **નવાની**તિ પચ્ચગ્ઘાનિ તાવદેવ પાતુભૂતાનિ. **સુભાની**તિ સુન્દરાનિ દસ્સનીયાનિ. **મુદૂની**તિ સુખસમ્ફસ્સાનિ. **સુદ્ધાની**તિ પરિસુદ્ધવણ્ણાનિ. **લોમસાની**તિ સલોમકાનિ સુખસમ્ફસ્સાનિ , સુન્દરાનીતિ અત્થો. **દિન્નાનિ મિસ્સા કિતકા ભવન્તી**તિ કિતકકણ્ટકસદિસાનિ લોહપટ્ટસદિસાનિ ભવન્તિ. ''કીટકા ભવન્તી''તિ વા પાઠો, ખાદકપાણકવણ્ણાનિ ભવન્તીતિ અત્થો.

એવં સો દેવપુત્તો તેન ભિક્ખુના પુટ્ઠો તાય પુરિમજાતિયા કતકમ્મં પકાસેન્તો –

૫૬. ''ભરિયા મમેસા અહુ ભદન્તે, અદાયિકા મચ્છરિની કદરિયા;
સા મં દદન્તં સમણબ્રાહ્મણાનં, અક્કોસતિ ચ પરિભાસતિ ચ.

૫૭. ''ગૂથઞ્ચ મુત્તં રુહિરઞ્ચ પુબ્બં, પરિભુઞ્જ ત્વં અસુચિં સબ્બકાલં;
એતં તે પરલોકસ્મિં હોતુ, વત્થા ચ તે કિતકસમા ભવન્તુ;
એતાદિસં દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, ઇધાગતા ચિરરત્તાય ખાદતી''તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ. તત્થ **અદાયિકા**તિ કસ્સચિ કિઞ્ચિપિ અદાનસીલા. **મચ્છરિની કદરિયા**તિ પઠમં મચ્છેરમલસ્સ સભાવેન મચ્છરિની, તાય ચ પુનપ્પુનં આસેવનતાય થદ્ધમચ્છરિની, તાય કદરિયા અહૂતિ યોજના. ઇદાનિ તસ્સા તમેવ કદરિયતં દસ્સેન્તો ''**સા મં દદન્ત**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **એતાદિસ**ન્તિ એવરૂપં યથાવુત્તવચીદુચ્ચરિતાદિં ચરિત્વા. **ઇધાગતા**તિ ઇમં પેતલોકં આગતા, પેતત્તભાવં ઉપગતા. **ચિરરત્તાય ખાદતી**તિ ચિરકાલં ગૂથાદિમેવ ખાદતિ. તસ્સા હિ યેનાકારેન અક્કુટ્ઠં, તેનેવાકારેન પવત્તમાનમ્પિ ફલં. યં ઉદ્દિસ્સ અક્કુટ્ઠં, તતો અઞ્ઞત્થ પથવિયં કમન્તકસઞ્ઞાતે મત્થકે અસનિપાતો વિય અત્તનો ઉપરિ પતતિ.

એવં સો દેવપુત્તો તાય પુબ્બે કતકમ્મં કથેત્વા પુન તં ભિક્ખું આહ – ''અત્થિ પન, ભન્તે, કોચિ ઉપાયો ઇમં પેતલોકતો મોચેતુ''ન્તિ ? ''અત્થી''તિ ચ વુત્તે ''કથેથ, ભન્તે''તિ. યદિ ભગવતો અરિયસઙ્ઘસ્સ ચ એકસ્સેવ વા ભિક્ખુનો દાનં દત્વા ઇમિસ્સા ઉદ્દિસિયતિ, અયઞ્ચ તં અનુમોદતિ, એવમેતિસ્સા ઇતો દુક્ખતો મુત્તિ ભવિસ્સતીતિ. તં સુત્વા દેવપુત્તો તસ્સ ભિક્ખુનો પણીતં અન્નપાનં દત્વા તં દક્ખિણં તસ્સા પેતિયા આદિસિ. તાવદેવ સા પેતી સુહિતા પીણિન્દ્રિયા દિબ્બાહારસ્સ તિત્તા અહોસિ. પુન તસ્સેવ ભિક્ખુનો હત્થે દિબ્બસાટકયુગં ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ દત્વા તઞ્ચ દક્ખિણં પેતિયા આદિસિ. તાવદેવ ચ સા દિબ્બવત્થનિવત્થા દિબ્બાલઙ્કારવિભૂસિતા સબ્બકામસમિદ્ધા દેવચ્છરાપટિભાગા અહોસિ. સો ચ ભિક્ખુ તસ્સ દેવપુત્તસ્સ ઇદ્ધિયા તદહેવ સાવત્થિં પત્વા જેતવનં પવિસિત્વા ભગવતો સન્તિકં ઉપગન્ત્વા વન્દિત્વા તં સાટકયુગં દત્વા તં પવત્તિં આરોચેસિ. ભગવાપિ તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

મહાપેસકારપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. ખલ્લાટિયપેતિવત્થુવણ્ણના

કા નુ અન્તોવિમાનસ્મિન્તિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અઞ્ઞતરં ખલ્લાટિયપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર બારાણસિયં અઞ્ઞતરા રૂપૂપજીવિની ઇત્થી અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા અતિમનોહરકેસકલાપી અહોસિ. તસ્સા હિ કેસા નીલા દીઘા તનૂ મુદૂ સિનિદ્ધા વેલ્લિતગ્ગા દ્વિહત્થગય્હા વિસટ્ઠા યાવ મેખલા કલાપા ઓલમ્બન્તિ. તં તસ્સા કેસસોભં દિસ્વા તરુણજનો યેભુય્યેન તસ્સં પટિબદ્ધચિત્તો અહોસિ. અથસ્સા તં કેસસોભં અસહમાના ઇસ્સાપકતા કતિપયા ઇત્થિયો મન્તેત્વા તસ્સા એવ પરિચારિકદાસિં આમિસેન ઉપલાપેત્વા તાય તસ્સા કેસૂપપાતનં ભેસજ્જં દાપેસું. સા કિર દાસી તં ભેસજ્જં ન્હાનિયચુણ્ણેન સદ્ધિં પયોજેત્વા ગઙ્ગાય નદિયા ન્હાનકાલે તસ્સા અદાસિ . સા તેન કેસમૂલેસુ તેમેત્વા ઉદકે નિમુજ્જિ , નિમુજ્જનમત્તેયેવ કેસા સમૂલા પરિપતિંસુ, સીસં ચસ્સા તિત્તકલાબુસદિસં અહોસિ. અથ સા સબ્બસો વિલૂનકેસા લુઞ્ચિતમત્થકા કપોતી વિય વિરૂપા હુત્વા લજ્જાય અન્તોનગરં પવિસિતું અસક્કોન્તી વત્થેન સીસં વેઠેત્વા બહિનગરે અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે વાસં કપ્પેન્તી કતિપાહચ્ચયેન અપગતલજ્જા તતો નિવત્તેત્વા તિલાનિ પીળેત્વા તેલવણિજ્જં સુરાવણિજ્જઞ્ચ કરોન્તી જીવિકં કપ્પેસિ. સા એકદિવસં દ્વીસુ તીસુ મનુસ્સેસુ સુરામત્તેસુ મહાનિદ્દં ઓક્કમન્તેસુ સિથિલભૂતાનિ તેસં નિવત્થવત્થાનિ અવહરિ.

અથેકદિવસં સા એકં ખીણાસવત્થેરં પિણ્ડાય ચરન્તં દિસ્વા પસન્નચિત્તા અત્તનો ઘરં નેત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદાપેત્વા તેલસંસટ્ઠં દોણિનિમ્મજ્જનિં પિઞ્ઞાકમદાસિ. સો તસ્સા અનુકમ્પાય તં પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિ. સા પસન્નમાનસા ઉપરિ છત્તં ધારયમાના અટ્ઠાસિ. સો ચ થેરો તસ્સા ચિત્તં પહંસેન્તો અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સા ચ ઇત્થી અનુમોદનકાલેયેવ ''મય્હં કેસા દીઘા તનૂ સિનિદ્ધા મુદૂ વેલ્લિતગ્ગા હોન્તૂ''તિ પત્થનમકાસિ.

સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા મિસ્સકકમ્મસ્સ ફલેન સમુદ્દમજ્ઝે કનકવિમાને એકિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સા કેસા પત્થિતાકારાયેવ સમ્પજ્જિંસુ. મનુસ્સાનં સાટકાવહરણેન પન નગ્ગા અહોસિ. સા તસ્મિં કનકવિમાને પુનપ્પુનં ઉપ્પજ્જિત્વા એકં બુદ્ધન્તરં નગ્ગાવ હુત્વા વીતિનામેસિ. અથ અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુપુબ્બેન સાવત્થિયં વિહરન્તે સાવત્થિવાસિનો સત્તસતા વાણિજા સુવણ્ણભૂમિં ઉદ્દિસ્સ નાવાય મહાસમુદ્દં ઓતરિંસુ. તેહિ આરુળ્હા નાવા વિસમવાતવેગુક્ખિત્તા ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમન્તી તં પદેસં અગમાસિ. અથ સા વિમાનપેતી સહ વિમાનેન તેસં અત્તાનં દસ્સેસિ. તં દિસ્વા જેટ્ઠવાણિજો પુચ્છન્તો –

૫૮. ''કા નુ અન્તોવિમાનસ્મિં, તિટ્ઠન્તી નૂપનિક્ખમિ;
ઉપનિક્ખમસ્સુ ભદ્દે, પસ્સામ તં બહિટ્ઠિત''ન્તિ. –

ગાથમાહ . તત્થ **કા નુ અન્તોવિમાનસ્મિં તિટ્ઠન્તી**તિ વિમાનસ્સ અન્તો અબ્ભન્તરે તિટ્ઠન્તી કા નુ ત્વં, કિં મનુસ્સિત્થી, ઉદાહુ અમનુસ્સિત્થીતિ પુચ્છતિ. **નૂપનિક્ખમી**તિ વિમાનતો ન નિક્ખમિ. **ઉપનિક્ખમસ્સુ, ભદ્દે, પસ્સામ તં બહિટ્ઠિત**ન્તિ, ભદ્દે, તં મયં બહિ ઠિતં પસ્સામ દટ્ઠુકામમ્હા, તસ્મા વિમાનતો નિક્ખમસ્સુ. ''ઉપનિક્ખમસ્સુ ભદ્દન્તે''તિ વા પાઠો, ભદ્દં તે અત્થૂતિ અત્થો.

અથસ્સ સા અત્તનો બહિ નિક્ખમિસું અસક્કુણેય્યતં પકાસેન્તી –

૫૯. ''અટ્ટીયામિ હરાયામિ, નગ્ગા નિક્ખમિતું બહિ;
કેસેહમ્હિ પટિચ્છન્ના, પુઞ્ઞં મે અપ્પકં કત''ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **અટ્ટીયામી**તિ નગ્ગા હુત્વા બહિ નિક્ખમિતું અટ્ટિકા દુક્ખિતા અમ્હિ. **હરાયામી**તિ લજ્જામિ. **કેસેહમ્હિ પટિચ્છન્ના**તિ કેસેહિ અમ્હિ અહં પટિચ્છાદિતા પારુતસરીરા. **પુઞ્ઞં મે અપ્પકં કત**ન્તિ અપ્પકં પરિત્તં મયા કુસલકમ્મં કતં, પિઞ્ઞાકદાનમત્તન્તિ અધિપ્પાયો.

અથસ્સા વાણિજો અત્તનો ઉત્તરિસાટકં દાતુકામો –-

૬૦. ''હન્દુત્તરીયં દદામિ તે, ઇદં દુસ્સં નિવાસય;
ઇદં દુસ્સં નિવાસેત્વા, એહિ નિક્ખમ સોભને;
ઉપનિક્ખમસ્સુ ભદ્દે, પસ્સામ તં બહિટ્ઠિત''ન્તિ. –

ગાથમાહ . તત્થ **હન્દા**તિ ગણ્હ. **ઉત્તરીય**ન્તિ ઉપસંબ્યાનં ઉત્તરિસાટકન્તિ અત્થો. **દદામિ તે**તિ તુય્હં દદામિ. **ઇદં દુસ્સં નિવાસયા**તિ ઇદં મમ ઉત્તરિસાટકં ત્વં નિવાસેહિ. **સોભને**તિ સુન્દરરૂપે.

એવઞ્ચ પન વત્વા અત્તનો ઉત્તરિસાટકં તસ્સા ઉપનેસિ, સા તથા દિય્યમાનસ્સ અત્તનો અનુપકપ્પનીયતઞ્ચ, યથા દિય્યમાનં ઉપકપ્પતિ, તઞ્ચ દસ્સેન્તી –

૬૧. ''હત્થેન હત્થે તે દિન્નં, ન મય્હં ઉપકપ્પતિ;
એસેત્થુપાસકો સદ્ધો, સમ્માસમ્બુદ્ધસાવકો.

૬૨. ''એતં અચ્છાદયિત્વાન, મમ દક્ખિણમાદિસ;
તથાહં સુખિતા હેસ્સં, સબ્બકામસમિદ્ધિની''તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ . તત્થ **હત્થેન હત્થે તે દિન્નં, ન મય્હં ઉપકપ્પતી**તિ, મારિસ, તવ હત્થેન મમ હત્થે તયા દિન્નં ન મય્હં ઉપકપ્પતિ ન વિનિયુજ્જતિ, ઉપભોગયોગ્ગં ન હોતીતિ અત્થો. **એસેત્થુપાસકો સદ્ધો**તિ એસો રતનત્તયં ઉદ્દિસ્સ સરણગમનેન ઉપાસકો કમ્મફલસદ્ધાય ચ સમન્નાગતત્તા સદ્ધો એત્થ એતસ્મિં જનસમૂહે અત્થિ. **એતં અચ્છાદયિત્વાન, મમ દક્ખિણમાદિસા**તિ એતં ઉપાસકં મમ દિય્યમાનં સાટકં પરિદહાપેત્વા તં દક્ખિણં મય્હં આદિસ પત્તિદાનં દેહિ. **તથાહં સુખિતા હેસ્સ**ન્તિ તથા કતે અહં સુખિતા દિબ્બવત્થનિવત્થા સુખપ્પત્તા ભવિસ્સામીતિ.

તં સુત્વા વાણિજા તં ઉપાસકં ન્હાપેત્વા વિલિમ્પેત્વા વત્થયુગેન અચ્છાદેસું. તમત્થં પકાસેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૬૩. ''તઞ્ચ તે ન્હાપયિત્વાન, વિલિમ્પેત્વાન વાણિજા;
વત્થેહચ્છાદયિત્વાન, તસ્સા દક્ખિણમાદિસું.

૬૪. ''સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે , વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભોજનચ્છાદનપાનીયં, દક્ખિણાય ઇદં ફલં.

૬૫. ‘‘તતો સુદ્ધા સુચિવસના, કાસિકુત્તમધારિની;
હસન્તી વિમાના નિક્ખમિ, દક્ખિણાય ઇદં ફલ’’ન્તિ. –

તિસ્સો ગાથાયો અવોચું.

૬૩. તત્થ **તન્તિ** તં ઉપાસકં. ચ-સદ્દો નિપાતમત્તં. **તે**તિ તે વાણિજાતિ યોજના. **વિલિમ્પેત્વાના**તિ ઉત્તમેન ગન્ધેન વિલિમ્પેત્વા. **વત્થેહચ્છાદયિત્વાના**તિ વણ્ણગન્ધરસસમ્પન્નં સબ્યઞ્જનં ભોજનં ભોજેત્વા નિવાસનં ઉત્તરીયન્તિ દ્વીહિ વત્થેહિ અચ્છાદેસું, દ્વે વત્થાનિ અદંસૂતિ અત્થો. **તસ્સા દક્ખિણમાદિસુ**ન્તિ તસ્સા પેતિયા તં દક્ખિણં આદિસિંસુ.

૬૪. **સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે**તિ **અનૂ**-તિ નિપાતમત્તં, તસ્સા દક્ખિણાય ઉદ્દિટ્ઠસમનન્તરમેવ. **વિપાકો ઉદપજ્જથા**તિ તસ્સા પેતિયા વિપાકો દક્ખિણાય ફલં ઉપ્પજ્જિ. કીદિસોતિ પેતી આહ **ભોજનચ્છાદનપાનીય**ન્તિ. નાનપ્પકારં દિબ્બભોજનસદિસં ભોજનઞ્ચ નાનાવિરાગવણ્ણસમુજ્જલં દિબ્બવત્થસદિસં વત્થઞ્ચ અનેકવિધં પાનકઞ્ચ **દક્ખિણાય ઇદં** ઈદિસં **ફલં ઉદપજ્જથા**તિ યોજના.

૬૫. **તતો**તિ યથાવુત્તભોજનાદિપટિલાભતો પચ્છા. **સુદ્ધા**તિ ન્હાનેન સુદ્ધસરીરા. **સુચિવસના**તિ સુવિસુદ્ધવત્થનિવત્થા. **કાસિકુત્તમધારિની**તિ કાસિકવત્થતોપિ ઉત્તમવત્થધારિની. **હસન્તી**તિ ‘‘પસ્સથ તાવ તુમ્હાકં દક્ખિણાય ઇદં ફલવિસેસ’’ન્તિ પકાસનવસેન હસમાના વિમાનતો નિક્ખમિ.

અથ તે વાણિજા એવં પચ્ચક્ખતો પુઞ્ઞફલં દિસ્વા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા તસ્મિં ઉપાસકે સઞ્જાતગારવબહુમાના કતઞ્જલી તં પયિરુપાસિંસુ. સોપિ તે ધમ્મકથાય ભિય્યોસોમત્તાય પસાદેત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેસિ. તે તાય વિમાનપેતિયા કતકમ્મં –

૬૬. ‘‘સુચિત્તરૂપં રુચિરં, વિમાનં તે પભાસતિ;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

ઇમાય ગાથાય પુચ્છિંસુ. તત્થ **સુચિત્તરૂપ**ન્તિ હત્થિઅસ્સઇત્થિપુરિસાદિવસેન ચેવ માલાકમ્મલતાકમ્માદિવસેન ચ સુટ્ઠુ વિહિતચિત્તરૂપં. **રુચિર**ન્તિ રમણીયં દસ્સનીયં. **કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ**ન્તિ કીદિસસ્સ કમ્મસ્સ, કિં દાનમયસ્સ ઉદાહુ સીલમયસ્સ ઇદં ફલન્તિ અત્થો.

સા તેહિ એવં પુટ્ઠા ‘‘મયા કતસ્સ પરિત્તકસ્સ કુસલકમ્મસ્સ તાવ ઇદં ફલં, અકુસલકમ્મસ્સ પન આયતિં નિરયે એદિસં ભવિસ્સતી’’તિ તદુભયં આચિક્ખન્તી –

૬૭. ‘‘ભિક્ખુનો ચરમાનસ્સ, દોણિનિમ્મજ્જનિં અહં;
અદાસિં ઉજુભૂતસ્સ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૬૮. ‘‘તસ્સ કમ્મસ્સ કુસલસ્સ, વિપાકં દીઘમન્તરં;
અનુભોમિ વિમાનસ્મિં, તઞ્ચ દાનિ પરિત્તકં.

૬૯. ‘‘ઉદ્ધં ચતૂહિ માસેહિ, કાલંકિરિયા ભવિસ્સતિ;
એકન્તકટુકં ઘોરં, નિરયં પપતિસ્સહં.

૭૦. ‘‘ચતુક્કણ્ણં ચતુદ્વારં, વિભત્તં ભાગસો મિતં;
અયોપાકારપરિયન્તં, અયસા પટિકુજ્જિતં.

૭૧. ‘‘તસ્સ અયોમયા ભૂમિ, જલિતા તેજસા યુતા;
સમન્તા યોજનસતં, ફરિત્વા તિટ્ઠતિ સબ્બદા.

૭૨. ‘‘તત્થાહં દીઘમદ્ધાનં, દુક્ખં વેદિસ્સ વેદનં;
ફલઞ્ચ પાપકમ્મસ્સ, તસ્મા સોચામહં ભુસ’’ન્તિ. – ગાથાયો અભાસિ;

૬૭. તત્થ **ભિક્ખુનો ચરમાનસ્સા**તિ અઞ્ઞતરસ્સ ભિન્નકિલેસસ્સ ભિક્ખુનો ભિક્ખાય ચરન્તસ્સ. **દોણિનિમ્મજ્જનિ**ન્તિ વિસ્સન્દમાનતેલં પિઞ્ઞાકં. **ઉજુભૂતસ્સા**તિ ચિત્તજિમ્હવઙ્કકુટિલભાવકરાનં કિલેસાનં અભાવેન ઉજુભાવપ્પત્તસ્સ. **વિપ્પસન્નેન ચેતસા**તિ કમ્મફલસદ્ધાય સુટ્ઠુ પસન્નેન ચિત્તેન.

૬૮-૬૯. **દીઘમન્તર**ન્તિ મ-કારો પદસન્ધિકરો, દીઘઅન્તરં દીઘકાલન્તિ અત્થો. **તઞ્ચ દાનિ પરિત્તક**ન્તિ તઞ્ચ પુઞ્ઞફલં વિપક્કવિપાકત્તા કમ્મસ્સ ઇદાનિ પરિત્તકં અપ્પાવસેસં, ન ચિરેનેવ ઇતો ચવિસ્સામીતિ અત્થો. તેનાહ “**ઉદ્ધં ચતૂહિ માસેહિ, કાલંકિરિયા ભવિસ્સતી**”તિ ચતૂહિ માસેહિ ઉદ્ધં ચતુન્નં માસાનં ઉપરિ પઞ્ચમે માસે મમ કાલંકિરિયા ભવિસ્સતીતિ દસ્સેતિ. **એકન્તકટુક**ન્તિ એકન્તેનેવ અનિટ્ઠછફસ્સાયતનિકભાવતો એકન્તદુક્ખન્તિ અત્થો. **ઘોર**ન્તિ દારુણં. **નિરય**ન્તિ નત્થિ એત્થ અયો સુખન્તિ કત્વા ‘‘નિરય’’ન્તિ લદ્ધનામં નરકં. **પપતિસ્સહ**ન્તિ પપહિસ્સામિ અહં.

૭૦. ‘‘નિરય’’ન્તિ ચેત્થ અવીચિમહાનિરયસ્સ અધિપ્પેતત્તા તં સરૂપતો દસ્સેતું “**ચતુક્કણ્ણ**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ચતુક્કણ્ણ**ન્તિ ચતુક્કોણં. **ચતુદ્વાર**ન્તિ ચતૂસુ દિસાસુ ચતૂહિ દ્વારેહિ યુત્તં. **વિભત્ત**ન્તિ સુટ્ઠુ વિભત્તં.

ભાગસોતિ ભાગતો. **મિત**ન્તિ તુલિતં. **અયોપાકારપરિયન્ત**ન્તિ અયોમયેન પાકારેન પરિક્ખિત્તં. **અયસા પટિકુજ્જિત**ન્તિ અયોપટલેનેવ ઉપરિ પિહિતં.

૭૧-૭૨. **તેજસા યુતા**તિ સમન્તતો સમુટ્ઠિતજાલેન મહતા અગ્ગિના નિરન્તરં સમાયુતજાલા. **સમન્તા યોજનસત**ન્તિ એવં પન સમન્તા બહિ સબ્બદિસાસુ યોજનસતં યોજનાનં સતં. **સબ્બદા**તિ સબ્બકાલં. **ફરિત્વા તિટ્ઠતી**તિ બ્યાપેત્વા તિટ્ઠતિ. **તત્થા**તિ તસ્મિં મહાનિરયે. **વેદિસ્સ**ન્તિ વેદિસ્સામિ અનુભવિસ્સામિ. **ફલઞ્ચ પાપકમ્મસ્સા**તિ ઇદં ઈદિસં દુક્ખાનુભવનં મહા એવં કતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ ફલન્તિ અત્થો.

એવં તાય અત્તના કતકમ્મફલે આયતિં નેરયિકભયે ચ પકાસિતે સો ઉપાસકો કરુણાસઞ્ચોદિતમાનસો ‘‘હન્દસ્સાહં પતિટ્ઠા ભવેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેત્વા આહ – ‘‘દેવતે, ત્વં મય્હં એકસ્સ દાનવસેન સબ્બકામસમિદ્ધા ઉળારસમ્પત્તિયુત્તા જાતા, ઇદાનિ પન ઇમેસં ઉપાસકાનં દાનં દત્વા સત્થુ ચ ગુણે અનુસ્સરિત્વા નિરયૂપપત્તિતો મુચ્ચિસ્સસી’’તિ. સા પેતી હટ્ઠતુટ્ઠા ‘‘સાધૂ’’તિ વત્વા તે દિબ્બેન અન્નપાનેન સન્તપ્પેત્વા દિબ્બાનિ વત્થાનિ નાનાવિધાનિ રતનાનિ ચ અદાસિ, ભગવન્તઞ્ચ ઉદ્દિસ્સ દિબ્બં દુસ્સયુગં તેસં હત્થે દત્વા ‘‘અઞ્ઞતરા, ભન્તે,

વિમાનપેતી ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતીતિ સાવત્થિં ગન્ત્વા સત્થારં મમ વચનેન વન્દથા''તિ વન્દનઞ્ચ પેસેસિ, તઞ્ચ નાવં અત્તનો ઇદ્ધાનુભાવેન તેહિ ઇચ્છિતપટ્ટનં તં દિવસમેવ ઉપનેસિ.

અથ તે વાણિજા તતો પટ્ટનતો અનુક્કમેન સાવત્થિં પત્વા જેતવનં પવિસિત્વા સત્થુ તં દુસ્સયુગં દત્વા વન્દનઞ્ચ નિવેદેત્વા આદિતો પટ્ઠાય તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસું. સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા જાતા. તે પન ઉપાસકા દુતિયદિવસે બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા તસ્સા દક્ખિણમાદિસિંસુ. સા ચ તતો પેતલોકતો ચવિત્વા વિવિધરતનવિજ્જોતિતે તાવતિંસભવને કનકવિમાને અચ્છરાસહસ્સપરિવારા નિબ્બત્તીતિ.

ખલ્લાટિયપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. નાગપેતવત્થુવણ્ણના

પુરતોવ સેતેન પલેતિ હત્થિનાતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે દ્વે બ્રાહ્મણપેતે આરબ્ભ વુત્તં. આયસ્મા કિર સંકિચ્ચો સત્તવસ્સિકો ખુરગ્ગેયેવ અરહત્તં પત્વા સામણેરભૂમિયં ઠિતો તિંસમત્તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં અરઞ્ઞાયતને વસન્તો તેસં ભિક્ખૂનં પઞ્ચન્નં ચોરસતાનં હત્થતો આગતં મરણમ્પિ બાહિત્વા તે ચ ચોરે દમેત્વા પબ્બાજેત્વા સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ. સત્થા તેસં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેસિ, દેસનાવસાને તે ભિક્ખૂ અરહત્તં પાપુણિંસુ. અથાયસ્મા સંકિચ્ચો પરિપુણ્ણવસ્સો લદ્ધૂપસમ્પદો તેહિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં બારાણસિં ગન્ત્વા ઇસિપતને વિહાસિ. મનુસ્સા થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ધમ્મં સુત્વા પસન્નમાનસા વીથિપટિપાટિયા વગ્ગવગ્ગા હુત્વા આગન્તુકદાનં અદંસુ. તત્થ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો મનુસ્સે નિચ્ચભત્તે સમાદપેસિ, તે યથાબલં નિચ્ચભત્તં પટ્ઠપેસું.

તેન ચ સમયેન બારાણસિયં અઞ્ઞતરસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ દ્વે પુત્તા એકા ચ ધીતા અહેસું. તેસુ જેટ્ઠપુત્તો તસ્સ ઉપાસકસ્સ મિત્તો અહોસિ. સો તં ગહેત્વા આયસ્મતો સંકિચ્ચસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. આયસ્મા સંકિચ્ચો તસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. સો મુદુચિત્તો અહોસિ. અથ નં સો ઉપાસકો આહ – ''ત્વં એકસ્સ ભિક્ખુનો નિચ્ચભત્તં દેહી''તિ . ''અનાચિણ્ણં અમ્હાકં બ્રાહ્મણાનં સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં નિચ્ચભત્તદાનં, તસ્મા નાહં દસ્સામી''તિ. ''કિં મય્હમ્પિ ભત્તં ન દસ્સસી''તિ? ''કથં ન દસ્સામી''તિ આહ. ''યદિ એવં યં મય્હં દેસિ, તં એકસ્સ ભિક્ખુસ્સ દેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા દુતિયદિવસે પાતોવ વિહારં ગન્ત્વા એકં ભિક્ખું આનેત્વા ભોજેસિ.

એવં ગચ્છન્તે કાલે ભિક્ખૂનં પટિપત્તિં દિસ્વા ધમ્મઞ્ચ સુણિત્વા તસ્સ કનિટ્ઠભાતા ચ ભગિની ચ સાસને અભિપ્પસન્ના પુઞ્ઞકમ્મરતા ચ અહેસું. એવં તે તયો જના યથાવિભવં દાનાનિ દેન્તા સમણબ્રાહ્મણે સક્કરિંસુ ગરું કરિંસુ માનેસું પૂજેસું. માતાપિતરો પન નેસં અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના સમણબ્રાહ્મણેસુ અગારવા પુઞ્ઞકિરિયાય અનાદરા અચ્છન્દિકા અહેસું. તેસં ધીતરં દારિકં માતુલપુત્તસ્સત્થાય ઞાતકા વારેસું. સો ચ આયસ્મતો સંકિચ્ચસ્સ સન્તિકે ધમ્મં સુત્વા સંવેગજાતો પબ્બજિત્વા નિચ્ચં અત્તનો માતુ-ગેહં ભુઞ્જિતું ગચ્છતિ. તં માતા અત્તનો ભાતુ-ધીતાય દારિકાય પલોભેતિ. તેન સો ઉક્કણ્ઠિતો હુત્વા ઉપજ્ઝાયં ઉપસઙ્કમિત્વા આહ – ''ઉપ્પબ્બજિસ્સામહં, ભન્તે, અનુજાનાથ મ''ન્તિ. ઉપજ્ઝાયો તસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં દિસ્વા આહ – ''સામણેર, માસમત્તં આગમેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા માસે અતિક્કન્તે તથેવ આરોચેસિ. ઉપજ્ઝાયો પુન ''અડ્ઢમાસં આગમેહી''તિ આહ. અડ્ઢમાસે અતિક્કન્તે તથેવ વુત્તે પુન ''સત્તાહં આગમેહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિ. અથ તસ્મિં અન્તોસત્તાહે સામણેરસ્સ માતુલાનિયા ગેહં વિનટ્ઠચ્છદનં જિણ્ણં દુબ્બલકુટ્ટં વાતવસ્સાભિહતં પરિપતિ.

તત્થ બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણી દ્વે પુત્તા ધીતા ચ ગેહેન અજ્ઝોત્થટા કાલમકંસુ. તેસુ બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણી ચ પેતયોનિયં નિબ્બત્તિંસુ, દ્વે પુત્તા ધીતા ચ ભુમ્મદેવેસુ. તેસુ જેટ્ઠપુત્તસ્સ હત્થિયાનં નિબ્બત્તિ, કનિટ્ઠસ્સ અસ્સતરીરથો, ધીતાય સુવણ્ણસિવિકા. બ્રાહ્મણો ચ બ્રાહ્મણી ચ મહન્તે મહન્તે અયોમુગ્ગરે ગહેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં આકોટેન્તિ, અભિહતટ્ઠાનેસુ મહન્તા મહન્તા ઘટપ્પમાણા ગણ્ડા ઉટ્ઠહિત્વા મુહુત્તેનેવ પચિત્વા પરિભેદપ્પત્તા હોન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ગણ્ડે ફાલેત્વા કોધાભિભૂતા નિક્કરુણા ફરુસવચનેહિ તજ્જેન્તા પુબ્બલોહિતં પિવન્તિ, ન ચ તિત્તિં પટિલભન્તિ.

અથ સામણેરો ઉક્કણ્ઠાભિભૂતો ઉપજ્ઝાયં ઉપસઙ્કમિત્વા આહ – ''ભન્તે, મયા પટિઞ્ઞાતદિવસા વીતિવત્તા, ગેહં ગમિસ્સામિ, અનુજાનાથ મ''ન્તિ. અથ નં ઉપજ્ઝાયો ''અત્થઙ્ગતે સૂરિયે કાલપક્ખચાતુદ્દસિયા પવત્તમાનાય એહી''તિ વત્વા ઇસિપતનવિહારસ્સ પિટ્ઠિપસ્સેન થોકં ગન્ત્વા અટ્ઠાસિ. તેન ચ સમયેન તે દ્વે દેવપુત્તા સદ્ધિં ભગિનિયા તેનેવ મગ્ગેન યક્ખસમાગમં સમ્ભાવેતું ગચ્છન્તિ, તેસં પન માતાપિતરો મુગ્ગરહત્થા ફરુસવાચા કાળરૂપા આકુલાકુલલૂખપતિતકેસભારા અગ્ગિદડ્ઢતાલક્ખન્ધસદિસા વિગલિતપુબ્બલોહિતા વલિતગત્તા અતિવિય જેગુચ્છબીભચ્છદસ્સના તે અનુબન્ધન્તિ.

અથાયસ્મા સંકિચ્ચો યથા સો સામણેરો તે સબ્બે ગચ્છન્તે પસ્સતિ, તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સામણેરં આહ – ''પસ્સસિ ત્વં, સામણેર, ઇમે ગચ્છન્તે''તિ? ''આમ, ભન્તે, પસ્સામી''તિ. ''તેન હિ ઇમેહિ કતકમ્મં પટિપુચ્છા''તિ. સો હત્થિયાનાદીહિ ગચ્છન્તે અનુક્કમેન પટિપુચ્છિ. તે આહંસુ – ''યે પચ્છતો પેતા આગચ્છન્તિ, તે પટિપુચ્છા''તિ. સામણેરો તે પેતે ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

૭૩. ''પુરતોવ સેતેન પલેતિ હત્થિના, મજ્ઝે પન અસ્સતરીરથેન;
પચ્છા ચ કઞ્ઞા સિવિકાય નીયતિ, ઓભાસયન્તી દસ સબ્બસો દિસા.

૭૪. ''તુમ્હે પન મુગ્ગરહત્થપાણિનો, રુદંમુખા છિન્નપભિન્નગત્તા;
મનુસ્સભૂતા કિમકત્થ પાપં, યેનઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પિવાથ લોહિત''ન્તિ.

તત્થ **પુરતો**તિ સબ્બપઠમં. **સેતેના**તિ પણ્ડરેન. **પલેતી**તિ ગચ્છતિ. **મજ્ઝે પના**તિ હત્થિં આરુળ્હસ્સ સિવિકં આરુળ્હાય ચ અન્તરે. **અસ્સતરીરથેના**તિ અસ્સતરીયુત્તેન રથેન પલેતીતિ યોજના. **નીયતી**તિ વહીયતિ. **ઓભાસયન્તી દસ સબ્બસો દિસા**તિ સબ્બતો સમન્તતો સબ્બા દસ દિસા અત્તનો સરીરપ્પભાહિ વત્થાભરણાદિપ્પભાહિ ચ વિજ્જોતયમાના. **મુગ્ગરહત્થપાણિનો**તિ મુગ્ગરા હત્થસઙ્ખાતેસુ પાણીસુ યેસં તે મુગ્ગરહત્થપાણિનો, ભૂમિસઙ્કરણીયાદીસુ પાણિવોહારસ્સ લબ્ભમાનત્તા હત્થસદ્દેન પાણિ એવ વિસેસિતો. **છિન્નપભિન્નગત્તા**તિ મુગ્ગરપ્પહારેન તત્થ તત્થ છિન્નપભિન્નસરીરા. **પિવાથા**તિ પિવથ.

એવં સામણેરેન પુટ્ઠા તે પેતા સબ્બં તં

પવત્તિં ચતૂહિ ગાથાહિ પચ્ચભાસિંસુ –

૭૫. ''પુરતોવ યો ગચ્છતિ કુઞ્જરેન, સેતેન નાગેન ચતુક્કમેન;
અમ્હાક પુત્તો અહુ જેટ્ઠકો સો, દાનાનિ દત્વાન સુખી પમોદતિ.

૭૬. ''યો યો મજ્ઝે અસ્સતરીરથેન, ચતુબ્ભિ યુત્તેન સુવગ્ગિતેન;

અમ્હાક પુત્તો અહુ મજ્ઝિમો સો, અમચ્છરી દાનપતી વિરોચતિ.

૭૭. ‘‘યા સા ચ પચ્છા સિવિકાય નીયતિ, નારી સપઞ્ઞા મિગમન્દલોચના;
અમ્હાક ધીતા અહુ સા કનિટ્ઠિકા, ભાગડ્ઢભાગેન સુખી પમોદતિ.

૭૮. ‘‘એતે ચ દાનાનિ અદંસુ પુબ્બે, પસન્નચિત્તા સમણબ્રાહ્મણાનં;
મયં પન મચ્છરીનો અહુમ્હ, પરિભાસકા સમણબ્રાહ્મણાનં;
એતે ચ દત્વા પરિચારયન્તિ, મયઞ્ચ સુસ્સામ નળોવ છિન્નો’’તિ.

૭૫. તત્થ **પુરતોવ યો ગચ્છતી**તિ ઇમેસં ગચ્છન્તાનં યો પુરતો ગચ્છતિ. ‘‘યોસો પુરતો ગચ્છતી’’તિ વા પાઠો, તસ્સ યો એસો પુરતો ગચ્છતીતિ અત્થો. **કુઞ્જરેના**તિ કું પથવિં જીરયતિ, કુઞ્જેસુ વા રમતિ ચરતીતિ ‘‘કુઞ્જરો’’તિ લદ્ધનામેન હત્થિના. **નાગેના**તિ, નાસ્સ અગમનીયં અનભિભવનીયં અત્થીતિ નાગા, તેન નાગેન. **ચતુક્કમેના**તિ ચતુપ્પદેન. **જેટ્ઠકો**તિ પુબ્બજો.

૭૬-૭૭. **ચતુબ્ભી**તિ ચતૂહિ અસ્સતરીહિ. **સુવગ્ગિતેના**તિ સુન્દરગમનેન ચાતુરગમનેન. **મિગમન્દલોચના**તિ મિગી વિય મન્દક્ખિકા. **ભાગડ્ઢભાગેના**તિ ભાગસ્સ અડ્ઢભાગેન, અત્તના લદ્ધકોટ્ઠાસતો અડ્ઢભાગદાનેન હેતુભૂતેન. **સુખી**તિ સુખિની. લિઙ્ગવિપલ્લાસેન હેતં વુત્તં.

૭૮. **પરિભાસકા**તિ અક્કોસકા. **પરિચારયન્તી**તિ દિબ્બેસુ કામગુણેસુ અત્તનો ઇન્દ્રિયાનિ ઇતો ચિતો ચ યથાસુખં ચારેન્તિ, પરિજનેહિ વા અત્તનો પુઞ્ઞાનુભાવનિસ્સન્દેન પરિચરિયં કારેન્તિ. **મયઞ્ચ સુસ્સામ નળોવ છિન્નો**તિ મયં પન છિન્નો આતપે ખિત્તો નળો વિય સુસ્સામ, ખુપ્પિપાસાહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં દણ્ડાભિઘાતેહિ ચ સુક્ખા વિસુક્ખા ભવામાતિ.

એવં અત્તનો પાપં સમ્પવેદેત્વા ‘‘મયં તુય્હં માતુલમાતુલાનિયો’’તિ આચિક્ખિંસુ. તં સુત્વા સામણેરો સઞ્જાતસંવેગો ‘‘એવરૂપાનં કિબ્બિસકારીનં કથં નુ ખો ભોજનાનિ સિજ્ઝન્તી’’તિ પુચ્છન્તો –

૭૯. ‘‘કિં તુમ્હાકં ભોજનં કિં સયાનં, કથઞ્ચ યાપેથ સુપાપધમ્મિનો;
પહૂતભોગેસુ અનપ્પકેસુ, સુખં વિરાધાય દુક્ખજ્જ પત્તા’’તિ. –

ઇમં ગાથમાહ. તત્થ **કિં તુમ્હાકં ભોજન**ન્તિ કીદિસં તુમ્હાકં ભોજનં? **કિં સયાન**ન્તિ કીદિસં સયનં? ‘‘કિં સયાના’’તિ કેચિ પઠન્તિ, કીદિસા સયના, કીદિસે સયને સયથાતિ અત્થો. **કથઞ્ચ યાપેથા**તિ કેન પકારેન યાપેથ, ‘‘કથં વો યાપેથા’’તિપિ પાઠો, કથં તુમ્હે યાપેથાતિ અત્થો. **સુપાપધમ્મિનો**તિ સુટ્ઠુ અતિવિય પાપધમ્મા. **પહૂતભોગેસૂ**તિ અપરિયન્તેસુ ઉળારેસુ ભોગેસુ સન્તેસુ. **અનપ્પકેસૂ**તિ ન અપ્પકેસુ બહૂસુ. **સુખં વિરાધાયા**તિ સુખહેતુનો પુઞ્ઞસ્સ અકરણેન સુખં વિરજ્ઝિત્વા વિરાધેત્વા. ‘‘સુખસ્સ વિરાધેના’’તિ કેચિ પઠન્તિ. **દુક્ખજ્જ પત્તા**તિ અજ્જ ઇદાનિ ઇદં પેતયોનિપરિયાપન્નં દુક્ખં અનુપ્પત્તાતિ.

એવં સામણેરેન પુટ્ઠા પેતા તેન પુચ્છિતમત્થં વિસ્સજ્જેન્તા –

૮૦. ‘‘અઞ્ઞમઞ્ઞં વધિત્વાન, પિવામ પુબ્બલોહિતં;

બહું વિત્વા ન ધાતા હોમ, નચ્છાદિમ્હસે મયં.

૮૧. ‘‘ઇચ્ચેવ મચ્ચા પરિદેવયન્તિ, અદાયકા પેચ્ચ યમસ્સ ઠાયિનો;
યે તે વિદિચ્ચ અધિગમ્મ ભોગે, ન ભુઞ્જરે નાપિ કરોન્તિ પુઞ્ઞં.

૮૨. ‘‘તે ખુપ્પિપાસૂપગતા પરત્થ, પચ્છા ચિરં ઝાયરે ડય્હમાના;
કમ્માનિ કત્વાન દુખુદ્રાનિ, અનુભોન્તિ દુક્ખં કટુકપ્ફલાનિ.

૮૩. ‘‘ઇત્તરઞ્હિ ધનં ધઞ્ઞં, ઇત્તરં ઇધ જીવિતં;
ઇત્તરં ઇત્તરતો ઞત્વા, દીપં કયિરાથ પણ્ડિતો.

૮૪. ‘‘યે તે એવં પજાનન્તિ, નરા ધમ્મસ્સ કોવિદા;
તે દાને નપ્પમજ્જન્તિ, સુત્વા અરહતં વચો’’તિ. –

પઞ્ચ ગાથા અભાસિંસુ.

૮૦-૮૧. તત્થ **ન ધાતા હોમા**તિ ધાતા સુહિતા તિત્તા ન હોમ. **નચ્છાદિમ્હસે**તિ ન રુચ્ચામ, ન રુચિં ઉપ્પાદેમ, ન તં મયં અત્તનો રુચિયા પિવિસ્સામાતિ અત્થો. **ઇચ્ચેવા**તિ એવમેવ. **મચ્ચા પરિદેવયન્તી**તિ મયં વિય અઞ્ઞેપિ મનુસ્સા કતકિબ્બિસા પરિદેવન્તિ કન્દન્તિ. **અદાયકા**તિ અદાનસીલા મચ્છરિનો. **યમસ્સ ઠાયિનો**તિ યમલોકસઞ્ઞિતે યમસ્સ ઠાને પેત્તિવિસયે ઠાનસીલા . **યે તે વિદિચ્ચ અધિગમ્મભોગે**તિ યે તે સમ્પતિ આયતિઞ્ચ સુખવિસેસવિધાયકે ભોગે વિન્દિત્વા પટિલભિત્વા. **ન ભુઞ્જરે નાપિ કરોન્તિ પુઞ્ઞ**ન્તિ અમ્હે વિય સયમ્પિ ન ભુઞ્જન્તિ, પરેસં દેન્તા દાનમયં પુઞ્ઞમ્પિ ન કરોન્તિ.

૮૨. **તે ખુપ્પિપાસૂપગતા પરત્થા**તિ તે સત્તા પરત્થ પરલોકે પેત્તિવિસયે જિઘચ્છાપિપાસાભિભૂતા હુત્વા. **ચિરં ઝાયરે ડય્હમાના**તિ ખુદાદિહેતુકેન દુક્ખગ્ગિના ‘‘અકતં વત અમ્હેહિ કુસલં, કતં પાપ’’ન્તિઆદિના વત્તમાનેન વિપ્પટિસારગ્ગિના પરિડય્હમાના ઝાયન્તિ, અનુત્થુનન્તીતિ અત્થો. **દુખુદ્રાની**તિ દુક્ખવિપાકાનિ. **અનુભોન્તિ દુક્ખં કટુકપ્ફલાની**તિ અનિટ્ઠફલાનિ પાપકમ્માનિ કત્વા ચિરકાલં દુક્ખં આપાયિકદુક્ખં અનુભવન્તિ.

૮૩-૮૪. **ઇત્તર**ન્તિ ન ચિરકાલટ્ઠાયી, અનિચ્ચં વિપરિણામધમ્મં. **ઇત્તરં ઇધ જીવિત**ન્તિ ઇધ મનુસ્સલોકે સત્તાનં જીવિતમ્પિ ઇત્તરં પરિત્તં અપ્પકં. તેનાહ ભગવા – ‘‘યો ચિરં જીવતિ, સો વસ્સસતં અપ્પં વા ભિય્યો’’તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૯૧; સં॰ નિ॰ ૧.૧૪૫; અ॰ નિ॰ ૭.૭૪). **ઇત્તરં ઇત્તરતો ઞત્વા**તિ ધનધઞ્ઞાદિઉપકરણં મનુસ્સાનં જીવિતઞ્ચ ઇત્તરં પરિત્તં ખણિકં ન ચિરસ્સન્તિ પઞ્ઞાય ઉપપરિક્ખિત્વા. **દીપં કયિરાથ પણ્ડિતો**તિ સપઞ્ઞો પુરિસો દીપં અત્તનો પતિટ્ઠં પરલોકે હિતસુખાધિટ્ઠાનં કરેય્ય. **યે તે એવં પજાનન્તી**તિ યે તે મનુસ્સા મનુસ્સાનં ભોગાનં જીવિતસ્સ ચ ઇત્તરભાવં યાથાવતો જાનન્તિ, તે દાને સબ્બકાલં નપ્પમજ્જન્તિ. **સુત્વા અરહતં વચો**તિ અરહતં બુદ્ધાદીનં અરિયાનં વચનં સુત્વા, સુતત્તાતિ અત્થો. સેસં પાકટમેવ.

એવં તે પેતા સામણેરેન પુટ્ઠા તમત્થં આચિક્ખિત્વા ‘‘મયં તુય્હં માતુલમાતુલાનિયો’’તિ પવેદેસું. તં સુત્વા સામણેરો સઞ્જાતસંવેગો ઉક્કણ્ઠં પટિવિનોદેત્વા ઉપજ્ઝાયસ્સ પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા એવમાહ – ‘‘યં, ભન્તે, અનુકમ્પકેન કરણીયં અનુકમ્પં ઉપાદાય, તં મે તુમ્હેહિ કતં, મહતા વતમ્હિ અનત્થપાતતો રક્ખિતો, ન દાનિ મે

ઘરાવાસેન અત્થો, અભિરમિસ્સામિ બ્રહ્મચરિયવાસે’’તિ. અથાયસ્મા સંકિચ્ચો તસ્સ અજ્ઝાસયાનુરૂપં કમ્મટ્ઠાનં આચિક્ખિ. સો કમ્મટ્ઠાનં અનુયુઞ્જન્તો નચિરસ્સેવ અરહત્તં પાપુણિ. આયસ્મા પન સંકિચ્ચો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

નાગપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. ઉરગપેતવત્થુવણ્ણના

ઉરગોવ તચં જિણ્ણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ પુત્તો કાલમકાસિ. સો પુત્તમરણહેતુ પરિદેવસોકસમાપન્નો બહિ નિક્ખમિત્વા કિઞ્ચિ કમ્મં કાતું અસક્કોન્તો ગેહેયેવ અટ્ઠાસિ. અથ સત્થા પચ્ચૂસવેલાયં મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો તં ઉપાસકં દિસ્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા દ્વારે અટ્ઠાસિ. ઉપાસકો ચ સત્થુ આગતભાવં સુત્વા સીઘં ઉટ્ઠાય ગન્ત્વા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા હત્થતો પત્તં ગહેત્વા ગેહં પવેસેત્વા આસનં પઞ્ઞપેત્વા અદાસિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. ઉપાસકોપિ ભગવન્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તં ભગવા ‘‘કિં, ઉપાસક, સોકપરેતો વિય દિસ્સતી’’તિ આહ. ‘‘આમ, ભગવા, પિયો મે પુત્તો કાલકતો, તેનાહં સોચામી’’તિ. અથસ્સ ભગવા સોકવિનોદનં કરોન્તો ઉરગજાતકં (જા॰ ૧.૫.૧૯ આદયો) કથેસિ.

અતીતે કિર કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં ધમ્મપાલં નામ બ્રાહ્મણકુલં અહોસિ. તત્થ બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણી પુત્તો ધીતા સુણિસા દાસીતિ ઇમે સબ્બેપિ મરણાનુસ્સતિભાવનાભિરતા અહેસું. તેસુ યો ગેહતો નિક્ખમતિ, સો સેસજને ઓવદિત્વા નિરપેક્ખોવ નિક્ખમતિ. અથેકદિવસં બ્રાહ્મણો પુત્તેન સદ્ધિં ઘરતો નિક્ખમિત્વા ખેત્તં ગન્ત્વા કસતિ. પુત્તો સુક્ખતિણપણ્ણકટ્ઠાનિ આલિમ્પેતિ. તત્થેકો કણ્હસપ્પો ડાહભયેન રુક્ખસુસિરતો નિક્ખમિત્વા ઇમં બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તં ડંસિ. સો વિસવેગેન મુચ્છિતો તત્થેવ પરિપતિત્વા કાલકતો, સક્કો દેવરાજા હુત્વા નિબ્બત્તિ. બ્રાહ્મણો પુત્તં મતં દિસ્વા કમ્મન્તસમીપેન ગચ્છન્તં એકં પુરિસં એવમાહ – ‘‘સમ્મ, મમ ઘરં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણિં એવં વદેહિ ‘ન્હાયિત્વા સુદ્ધવત્થનિવત્થા એકસ્સ ભત્તં માલાગન્ધાદીનિ ચ ગહેત્વા તુરિતં આગચ્છતૂ’તિ’’. સો તત્થ ગન્ત્વા તથા આરોચેસિ, ગેહજનોપિ તથા અકાસિ. બ્રાહ્મણો ન્હત્વા ભુઞ્જિત્વા વિલિમ્પિત્વા પરિજનપરિવુતો પુત્તસ્સ સરીરં ચિતકં આરોપેત્વા અગ્ગિં દત્વા દારુક્ખન્ધં ડહન્તો વિય નિસ્સોકો નિસ્સન્તાપો અનિચ્ચસઞ્ઞં મનસિ કરોન્તો અટ્ઠાસિ.

અથ બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તો સક્કો હુત્વા નિબ્બત્તિ, સો ચ અમ્હાકં બોધિસત્તો અહોસિ. સો અત્તનો પુરિમજાતિં કતપુઞ્ઞઞ્ચ પચ્ચવેક્ખિત્વા પિતરં ઞાતકે ચ અનુકમ્પમાનો બ્રાહ્મણવેસેન તત્થ આગન્ત્વા ઞાતકે અસોચન્તે દિસ્વા ‘‘અમ્ભો, મિગં ઝાપેથ, અમ્હાકં મંસં દેથ, છાતોમ્હી’’તિ આહ. ‘‘ન મિગો, મનુસ્સો બ્રાહ્મણા’’તિ આહ. ‘‘કિં તુમ્હાકં પચ્ચત્થિકો એસો’’તિ? ‘‘ન પચ્ચત્થિકો, ઉરે જાતો ઓરસો મહાગુણવન્તો તરુણપુત્તો’’તિ આહ. ‘‘કિમત્થં તુમ્હે તથારૂપે ગુણવતિ તરુણપુત્તે મતે ન સોચથા’’તિ? તં સુત્વા બ્રાહ્મણો અસોચનકારણં કથેન્તો –

૮૫. ‘‘ઉરગોવ તચં જિણ્ણં, હિત્વા ગચ્છતિ સં તનું;
એવં સરીરે નિબ્ભોગે, પેતે કાલકતે સતિ.

૮૬. ‘‘ડય્હમાનો ન જાનાતિ, ઞાતીનં પરિદેવિતં;

તસ્મા એતં ન રોદામિ, ગતો સો તસ્સ યા ગતી’’તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ.

૮૫-૮૬. તત્થ **ઉરગો**તિ ઉરેન ગચ્છતીતિ ઉરગો. સપ્પસ્સેતં અધિવચનં. **તચં જિણ્ણન્તિ** જજ્જરભાવેન જિણ્ણં પુરાણં અત્તનો તચં નિમ્મોકં. **હિત્વા ગચ્છતિ સં તનુન્તિ** યથા ઉરગો અત્તનો જિણ્ણતચં રુક્ખન્તરે વા કટ્ઠન્તરે વા મૂલન્તરે વા પાસાણન્તરે વા કઞ્ચુકં ઓમુઞ્ચન્તો વિય સરીરતો ઓમુઞ્ચિત્વા પહાય છડ્ડેત્વા યથાકામં ગચ્છતિ, એવમેવ સંસારે પરિબ્ભમન્તો સત્તો પોરાણસ્સ કમ્મસ્સ પરિક્ખીણત્તા જજ્જરીભૂતં સં તનું અત્તનો સરીરં હિત્વા ગચ્છતિ, યથાકમ્મં ગચ્છતિ, પુનબ્ભવવસેન ઉપપજ્જતીતિ અત્થો. **એવન્તિ** ડય્હમાનં પુત્તસ્સ સરીરં દસ્સેન્તો આહ. **સરીરે નિબ્ભોગે**તિ અસ્સ વિય અઞ્ઞેસમ્પિ કાયે એવં ભોગવિરહિતે નિરત્થકે જાતે. **પેતે**તિ આયુઉસ્માવિઞ્ઞાણતો અપગતે. **કાલકતે સતી**તિ મતે જાતે. **તસ્મા**તિ યસ્મા ડય્હમાનો કાયો અપેતવિઞ્ઞાણત્તા ડાહદુક્ખં વિય ઞાતીનં રુદિતં પરિદેવિતમ્પિ ન જાનાતિ, તસ્મા એતં મમ પુત્તં નિમિત્તં કત્વા ન રોદામિ. **ગતો સો તસ્સ યા ગતી**તિ યદિ મતસત્તા ન ઉચ્છિજ્જન્તિ, મતસ્સ પન કતોકાસસ્સ કમ્મસ્સ વસેન યા ગતિ પાટિકઙ્ખા, તં ચુતિઅનન્તરમેવ ગતો, સો ન પુરિમઞાતીનં રુદિતં પરિદેવિતં વા પચ્ચાસીસતિ, નાપિ યેભુય્યેન પુરિમઞાતીનં રુદિતેન કાચિ અત્થસિદ્ધીતિ અધિપ્પાયો.

એવં બ્રાહ્મણેન અત્તનો અસોચનકારણે કથિતે પરિયાયમનસિકારકોસલ્લે પકાસિતે બ્રાહ્મણરૂપો સક્કો બ્રાહ્મણિં આહ – ‘‘અમ્મ, તુય્હં સો મતો કિં હોતી’’તિ? ‘‘દસ માસે કુચ્છિના પરિહરિત્વા થઞ્ઞં પાયેત્વા હત્થપાદે સણ્ઠપેત્વા સંવડ્ઢિતો પુત્તો મે, સામી’’તિ. ‘‘યદિ એવં પિતા તાવ પુરિસભાવેન મા રોદતુ, માતુ નામ હદયં મુદુકં, ત્વં કસ્મા ન રોદસી’’તિ? તં સુત્વા સા અરોદનકારણં કથેન્તી –

૮૭. ‘‘અનબ્ભિતો તતો આગા, નાનુઞ્ઞાતો ઇતો ગતો;

યથાગતો તથા ગતો, તત્થ કા પરિદેવના.

૮૮. ‘‘ડય્હમાનો ન જાનાતિ, ઞાતીનં પરિદેવિતં;

તસ્મા એતં ન રોદામિ, ગતો સો તસ્સ યા ગતી’’તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **અનબ્ભિતો**તિ અનવ્હાતો, ‘‘એહિ મય્હં પુત્તભાવં ઉપગચ્છા’’તિ એવં અપક્કોસિતો. **તતો**તિ યત્થ પુબ્બે ઠિતો, તતો પરલોકતો. **આગા**તિ આગચ્છિ. **નાનુઞ્ઞાતો**તિ અનનુમતો, ‘‘ગચ્છ, તાત, પરલોક’’ન્તિ એવં અમ્હેહિ અવિસ્સટ્ઠો. **ઇતો**તિ ઇધલોકતો. **ગતો**તિ અપગતો. **યથાગતો**તિ યેનાકારેન આગતો, અમ્હેહિ અનબ્ભિતો એવ આગતોતિ અત્થો. **તથા ગતો**તિ તેનેવાકારેન ગતો. યથા સકેનેવ કમ્મુના આગતો, તથા સકેનેવ કમ્મુના ગતોતિ. એતેન કમ્મસ્સકતં દસ્સેતિ. **તત્થ કા પરિદેવના**તિ એવં અવસવત્તિકે સંસારપવત્તે મરણં પટિચ્ચ કા નામ પરિદેવના, અયુત્તા સા પઞ્ઞવતા અકરણીયાતિ દસ્સેતિ.

એવં બ્રાહ્મણિયા વચનં સુત્વા તસ્સ ભગિનિં પુચ્છિ – ‘‘અમ્મ, તુય્હં સો કિં હોતી’’તિ? ‘‘ભાતા મે, સામી’’તિ. ‘‘અમ્મ, ભગિનિયો નામ ભાતૂસુ સિનેહા, ત્વં કસ્મા ન રોદસી’’તિ? સાપિ અરોદનકારણં કથેન્તી –

૮૯. ‘‘સચે રોદે કિસ્સ અસ્સં, તત્થ મે કિં ફલં સિયા;
ઞાતિમિત્તસુહજ્જાનં, ભિય્યો નો અરતી સિયા.

૯૦. ‘‘ડય્હમાનો ન જાનાતિ, ઞાતીનં પરિદેવિતં;
તસ્મા એતં ન રોદામિ, ગતો સો તસ્સ યા ગતી’’તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **સચે રોદે કિસા અસ્સ**ન્તિ યદિ અહં રોદેય્યં, કિસા પરિસુક્ખસરીરા ભવેય્યં. **તત્થ મે કિં ફલં સિયા**તિ તસ્મિં મય્હં ભાતુ મરણનિમિત્તે રોદને કિં નામ ફલં, કો આનિસંસો ભવેય્ય? ન તેન મય્હં ભાતિકો આગચ્છેય્ય, નાપિ સો તેન સુગતિં ગચ્છેય્યાતિ અધિપ્પાયો. **ઞાતિમિત્તસુહજ્જાનં, ભિય્યો નો અરતી સિયા**તિ અમ્હાકં ઞાતીનં મિત્તાનં સુહદયાનઞ્ચ મમ સોચનેન ભાતુમરણદુક્ખતો ભિય્યોપિ અરતિ દુક્ખમેવ સિયાતિ.

એવં ભગિનિયા વચનં સુત્વા તસ્સ ભરિયં પુચ્છિ – ‘‘તુય્હં સો કિં હોતી’’તિ? ‘‘ભત્તા મે, સામી’’તિ. ‘‘ભદ્દે, ઇત્થિયો નામ ભત્તરિ સિનેહા હોન્તિ, તસ્મિઞ્ચ મતે વિધવા અનાથા હોન્તિ, કસ્મા ત્વં ન રોદસી’’તિ? સાપિ અત્તનો અરોદનકારણં કથેન્તી –

૯૧. ‘‘યથાપિ દારકો ચન્દં, ગચ્છન્તમનુરોદતિ;
એવંસમ્પદમેવેતં, યો પેતમનુસોચતિ.

૯૨. ‘‘ડય્હમાનો ન જાનાતિ, ઞાતીનં પરિદેવિતં;
તસ્મા એતં ન રોદામિ, ગતો સો તસ્સ યા ગતી’’તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

તત્થ **દારકો**તિ બાલદારકો. **ચન્દ**ન્તિ ચન્દમણ્ડલં. **ગચ્છન્ત**ન્તિ નભં અબ્ભુસ્સુક્કમાનં. **અનુરોદતી**તિ ‘‘મય્હં રથચક્કં ગહેત્વા દેહી’’તિ અનુરોદતિ. **એવંસમ્પદમેવેત**ન્તિ યો પેતં મતં અનુસોચતિ, તસ્સેતં અનુસોચનં એવંસમ્પદં એવરૂપં, આકાસેન ગચ્છન્તસ્સ ચન્દસ્સ ગહેતુકામતાસદિસં અલબ્ભનેય્યવત્થુસ્મિં ઇચ્છાભાવતોતિ અધિપ્પાયો.

એવં તસ્સ ભરિયાય વચનં સુત્વા દાસિં પુચ્છિ – ‘‘અમ્મ, તુય્હં સો કિં હોતી’’તિ? ‘‘અય્યો મે, સામી’’તિ. ‘‘યદિ એવં તેન ત્વં પોથેત્વા વેય્યાવચ્ચં કારિતા ભવિસ્સસિ, તસ્મા મઞ્ઞે ‘સુમુત્તાહં તેના’તિ ન રોદસી’’તિ? ‘‘સામિ, મા મં એવં અવચ, ન ચેતં અનુચ્છવિકં , અતિવિય ખન્તિમેત્તાનુદ્દયાસમ્પન્નો યુત્તવાદી મય્હં અય્યપુત્તો ઉરે સંવડ્ઢપુત્તો વિય અહોસી’’તિ. અથ ‘‘કસ્મા ન રોદસી’’તિ? સાપિ અત્તનો અરોદનકારણં કથેન્તી –

૯૩. ‘‘યથાપિ બ્રહ્મે ઉદકુમ્ભો, ભિન્નો અપ્પટિસન્ધિયો;
એવંસમ્પદમેવેતં, યો પેતમનુસોચતિ.

૯૪. ‘‘ડય્હમાનો ન જાનાતિ, ઞાતીનં પરિદેવિતં;
તસ્મા એતં ન રોદામિ, ગતો સો તસ્સ યા ગતી’’તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **યથાપિ બ્રહ્મે ઉદકુમ્ભો, ભિન્નો અપ્પટિસન્ધિયો**તિ બ્રાહ્મણ સેય્યથાપિ ઉદકઘટો મુગ્ગરપ્પહારાદિના ભિન્નો અપ્પટિસન્ધિયો પુન પાકતિકો ન હોતિ. સેસમેત્થ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ.

સક્કો તેસં કથં સુત્વા પસન્નમાનસો ''સમ્મદેવ તુમ્હેહિ મરણસ્સતિ ભાવિતા, ઇતો પટ્ઠાય ન તુમ્હેહિ કસિઆદિકરણકિચ્ચં અત્થી''તિ તેસં ગેહં સત્તરતનભરિતં કત્વા ''અપ્પમત્તા દાનં દેથ, સીલં રક્ખથ, ઉપોસથકમ્મં કરોથા''તિ ઓવદિત્વા અત્તાનઞ્ચ તેસં નિવેદેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તેપિ બ્રાહ્મણાદયો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તા યાવતાયુકં ઠત્વા દેવલોકે ઉપ્પજ્જિંસુ.

સત્થા ઇમં જાતકં આહરિત્વા તસ્સ ઉપાસકસ્સ સોકસલ્લં સમુદ્ધરિત્વા ઉપરિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહીતિ.

ઉરગપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય પેતવત્થુસ્મિં

દ્વાદસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ

પઠમસ્સ ઉરગવગ્ગસ્સ અત્થસંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. ઉબ્બરિવગ્ગો

૧. સંસારમોચકપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે મગધરટ્ઠે ઇટ્ઠકવતીનામકે ગામે અઞ્ઞતરં પેતિં આરબ્ભ વુત્તં. મગધરટ્ઠે કિર ઇટ્ઠકવતી ચ દીઘરાજિ ચાતિ દ્વે ગામકા અહેસું, તત્થ બહૂ સંસારમોચકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા પટિવસન્તિ. અતીતે ચ કાલે પઞ્ચન્નં વસ્સસતાનં મત્થકે અઞ્ઞતરા ઇત્થી તત્થેવ ઇટ્ઠકવતિયં અઞ્ઞતરસ્મિં સંસારમોચકકુલે નિબ્બત્તિત્વા મિચ્છાદિટ્ઠિવસેન બહૂ કીટપટઙ્ગે જીવિતા વોરોપેત્વા પેતેસુ નિબ્બત્તિ.

સા પઞ્ચ વસ્સસતાનિ ખુપ્પિપાસાદિદુક્ખં અનુભવિત્વા અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુક્કમેન રાજગહં ઉપનિસ્સાય વેળુવને વિહરન્તે પુનપિ ઇટ્ઠકવતિયંયેવ અઞ્ઞતરસ્મિં સંસારમોચકકુલેયેવ નિબ્બત્તિત્વા યદા સત્તટ્ઠવસ્સુદ્દેસિકકાલે અઞ્ઞાહિ દારિકાહિ સદ્ધિં રથિકાય કીળનસમત્થા અહોસિ, તદા આયસ્મા સારિપુત્તત્થેરો તમેવ ગામં ઉપનિસ્સાય અરુણવતીવિહારે વિહરન્તો એકદિવસં દ્વાદસહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં તસ્સ ગામસ્સ દ્વારસમીપેન મગ્ગેન અતિક્કમતિ. તસ્મિં ખણે બહૂ ગામદારિકા ગામતો નિક્ખમિત્વા દ્વારસમીપે કીળન્તિયો પસન્નમાનસા માતાપિતૂનં પટિપત્તિદસ્સનેન વેગેનાગન્ત્વા થેરં અઞ્ઞે ચ ભિક્ખૂ પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિંસુ. સા પનેસા અસ્સદ્ધકુલસ્સ ધીતા ચિરકાલં અપરિચિતકુસલતાય સાધુજનાચારવિરહિતા અનાદરા અલક્ખિકા વિય અટ્ઠાસિ. થેરો તસ્સા પુબ્બચરિતં ઇદાનિ ચ સંસારમોચકકુલે નિબ્બત્તનં આયતિઞ્ચ નિરયે નિબ્બત્તનારહતં દિસ્વા ''સચાયં મં વન્દિસ્સતિ, નિરયે ન ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, પેતેસુ નિબ્બત્તિત્વાપિ મમંયેવ નિસ્સાય સમ્પત્તિં પટિલભિસ્સતી''તિ ઞત્વા કરુણાસઞ્ચોદિતમાનસો તા દારિકાયો આહ – ''તુમ્હે ભિક્ખૂ વન્દથ, અયં પન દારિકા અલક્ખિકા વિય ઠિતા''તિ. અથ નં તા દારિકા હત્થેસુ પરિગ્ગહેત્વા આકડ્ઢિત્વા બલક્કારેન થેરસ્સ પાદે વન્દાપેસું.

સા અપરેન સમયેન વયપ્પત્તા દીઘરાજિયં સંસારમોચકકુલે અઞ્ઞતરસ્સ કુમારસ્સ દિન્ના પરિપુણ્ણગબ્ભા હુત્વા કાલકતા પેતેસુ ઉપ્પજ્જિત્વા નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપા ખુપ્પિપાસાભિભૂતા અતિવિય બીભચ્છદસ્સના વિચરન્તી રત્તિયં આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ અત્તાનં દસ્સેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા થેરો –

૯૫. ''નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, કિસા ધમનિસન્થતા;
ઉપ્ફાસુલિકે કિસિકે, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી''તિ. –

ગાથાય પુચ્છિ. તત્થ **ધમનિસન્થતા**તિ નિમ્મંસલોહિતતાય સિરાજાલેહિ પત્થતગત્તા. **ઉપ્ફાસુલિકે**તિ ઉગ્ગતફાસુલિકે. **કિસિકે**તિ કિસસરીરે. પુબ્બેપિ ''કિસા''તિ વત્વા પુન ''કિસિકે''તિ વચનં અટ્ઠિચમ્મન્હારુમત્તસરીરતાય અતિવિય કિસભાવદસ્સનત્થં વુત્તં. તં સુત્વા પેતી અત્તાનં પવેદેન્તી –

૯૬. ''અહં ભદન્તે પેતીમ્હિ, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. – ગાથં વત્વા પુન થેરેન –

૯૭. ''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;

કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

કતકમ્મં પુટ્ઠા ''અદાનસીલા મચ્છરિની હુત્વા પેતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા એવં મહાદુક્ખં અનુભવામી''તિ દસ્સેન્તી તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૯૮. ''અનુકમ્પકા મય્હં નાહેસું ભન્તે, પિતા ચ માતા અથવાપિ ઞાતકા;
ये મં નિયોજેય્યું દદાહિ દાનં, પસન્નચિત્તા સમણબ્રાહ્મણાનં.

૯૯. ''ઇતો અહં વસ્સસતાનિ પઞ્ચ, યં એવરૂપા વિચરામિ નગ્ગા;
ખુદાય તણ્હાય ચ ખજ્જમાના, પાપસ્સ કમ્મસ્સ ફલં મમેદં.

૧૦૦.''વન્દામિ તં અય્ય પસન્નચિત્તા, અનુકમ્પ મં વીર મહાનુભાવ;
દત્વા ચ મે આદિસ યઞ્હિ કિઞ્ચિ, મોચેહિ મં દુગ્ગતિયા ભદન્તે''તિ.

૯૮. તત્થ **અનુકમ્પકા**તિ સમ્પરાયિકેન અત્થેન અનુગ્ગણ્હકા. **ભન્તે**તિ થેરં આલપતિ. **યે મં નિયોજેય્યુ**ન્તિ માતા વા પિતા વા અથ વા ઞાતકા એદિસા પસન્નચિત્તા હુત્વા ''સમણબ્રાહ્મણાનં દદાહિ દાન''ન્તિ યે મં નિયોજેય્યું, તાદિસા અનુકમ્પકા મય્હં નાહેસુન્તિ યોજના.

૯૯. ઇતો અહં વસ્સસતાનિ પઞ્ચ, યં એવરૂપા વિચરામિ નગ્ગાતિ ઇદં સા પેતી ઇતો તતિયાય જાતિયા અત્તનો પેતત્તભાવં અનુસ્સરિત્વા ઇદાનિપિ તથા પઞ્ચવસ્સસતાનિ વિચરામીતિ અધિપ્પાયેનાહ. તત્થ **ય**ન્તિ યસ્મા, દાનાદીનં પુઞ્ઞાનં અકતત્તા એવરૂપા નગ્ગા પેતી હુત્વા ઇતો પટ્ઠાય વસ્સસતાનિ પઞ્ચ વિચરામીતિ યોજના. **તણ્હાયા**તિ પિપાસાય. **ખજ્જમાના**તિ ખાદિયમાના, બાધિયમાનાતિ અત્થો.

૧૦૦. વન્દામિ તં અય્ય પસન્નચિત્તાતિ અય્ય, તમહં પસન્નચિત્તા હુત્વા વન્દામિ, એત્તકમેવ પુઞ્ઞં ઇદાનિ મયા કાતું સક્કાતિ દસ્સેતિ. **અનુકમ્પ મ**ન્તિ અનુગ્ગણ્હ મમં ઉદ્દિસ્સ અનુદ્દયં કરોહિ. **દત્વા ચ મે આદિસ યઞ્હિ કિઞ્ચી**તિ કિઞ્ચિદેવ દેય્યધમ્મં સમણબ્રાહ્મણાનં દત્વા તં દક્ખિણં મય્હં આદિસ, તેન મે ઇતો પેતયોનિતો મોક્ખો ભવિસ્સતીતિ અધિપ્પાયેન વદતિ. તેનેવાહ ''**મોચેહિ મં દુગ્ગતિયા ભદન્તે**''તિ.

એવં પેતિયા વુત્તે યથા સો થેરો પટિપજ્જિ, તં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારેહિ તિસ્સો ગાથા વુત્તા –

૧૦૧.''સાધૂતિ સો પટિસ્સુત્વા, સારિપુત્તોનુકમ્પકો;
ભિક્ખૂનં આલોપં દત્વા, પાણિમત્તઞ્ચ ચોળકં;
થાલકસ્સ ચ પાનીયં, તસ્સા દક્ખિણમાદિસિ.

૧૦૨.''સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે , વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભોજનચ્છાદનપાનીયં, દક્ખિણાય ઇદં ફલં.

૧૦૩.''તતો સુદ્ધા સુચિવસના, કાસિકુત્તમધારિની;
વિચિત્તવત્થાભરણા, સારિપુત્તં ઉપસઙ્કમી''તિ.

૧૦૧-૧૦૩. તત્થ **ભિક્ખૂનન્તિ** ભિક્ખુનો, વચનવિપલ્લાસેન હેતં વુત્તં. ‘‘આલોપં ભિક્ખુનો દત્વા’’તિ કેચિ પઠન્તિ. **આલોપન્તિ** કબળં, એકાલોપમત્તં ભોજનન્તિ અત્થો. **પાણિમત્તઞ્ચ ચોળકન્તિ** એકહત્થપ્પમાણં ચોળખણ્ડન્તિ અત્થો. **થાલકસ્સ ચ પાનીયન્તિ** એકથાલકપૂરણમત્તં ઉદકં. સેસં ખલ્લાટિયપેતવત્થુસ્મિં વુત્તનયમેવ.

અથાયસ્મા સારિપુત્તો તં પેતિં પીણિન્દ્રિયં પરિસુદ્ધછવિવણ્ણં દિબ્બવત્થાભરણાલઙ્કારં સમન્તતો અત્તનો પભાય ઓભાસેન્તિં અત્તનો સન્તિકં ઉપગન્ત્વા ઠિતં દિસ્વા પચ્ચક્ખતો કમ્મફલં તાય વિભાવેતુકામો હુત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૦૪.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૦૫.‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૦૬.‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૦૪. તત્થ **અભિક્કન્તેનાતિ** અતિમનાપેન, અભિરૂપેનાતિ અત્થો. **વણ્ણેનાતિ** છવિવણ્ણેન. **ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બાતિ** સબ્બાપિ દસ દિસા જોતેન્તી એકાલોકં કરોન્તી. યથા કિન્તિ આહ **‘‘ઓસધી વિય તારકા’’તિ**. ઉસ્સન્ના પભા એતાય ધીયતિ, ઓસધાનં વા અનુબલપ્પદાયિકાતિ કત્વા ‘‘ઓસધી’’તિ લદ્ધનામા તારકા યથા સમન્તતો આલોકં કુરુમાના તિટ્ઠતિ, એવમેવ ત્વં સબ્બદિસા ઓભાસેન્તીતિ અત્થો.

૧૦૫. **કેનાતિ** કિં-સદ્દો પુચ્છાયં. હેતુઅત્થે ચેતં કરણવચનં, કેન હેતુનાતિ અત્થો. **તેતિ** તવ. **એતાદિસોતિ** એદિસો, એતરહિ યથાદિસ્સમાનોતિ વુત્તં હોતિ. **કેન તે ઇધ મિજ્ઝતીતિ** કેન પુઞ્ઞવિસેસેન ઇધ ઇમસ્મિં ઠાને ઇદાનિ તયા લબ્ભમાનં સુચરિતફલં ઇજ્ઝતિ નિપ્ફજ્જતિ. **ઉપ્પજ્જન્તીતિ** નિબ્બત્તન્તિ. **ભોગાતિ** પરિભુઞ્જિતબ્બટ્ઠેન ‘‘ભોગા’’તિ લદ્ધનામા વત્થાભરણાદિવિત્તૂપકરણવિસેસા. **યે કેચીતિ** ભોગે અનવસેસતો બ્યાપેત્વા સઙ્ગણ્હાતિ . અનવસેસબ્યાપકો હિ અયં નિદ્દેસો યથા ‘‘યે કેચિ સઙ્ખારા’’તિ. **મનસો પિયાતિ** મનસા પિયાયિતબ્બા, મનાપિયાતિ અત્થો.

૧૦૬. **પુચ્છામીતિ** પુચ્છં કરોમિ, ઞાતું ઇચ્છામીતિ અત્થો. **તન્તિ** ત્વં. **દેવીતિ** દિબ્બાનભાવસમઙ્ગિતાય, દેવિ. તેનાહ ‘‘મહાનુભાવે’’તિ. **મનુસ્સભૂતાતિ** મનુસ્સેસુ જાતા મનુસ્સભાવં પત્તા. ઇદં યેભુય્યેન સત્તા મનુસ્સત્તભાવે ઠિતા પુઞ્ઞાનિ કરોન્તીતિ કત્વા વુત્તં. અયમેતાયં ગાથાનં સઙ્ખેપતો અત્થો, વિત્થારતો પન પરમત્થદીપનિયં વિમાનવત્થુઅટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

એવં પુન થેરેન પુટ્ઠા પેતી તસ્સા સમ્પત્તિયા લદ્ધકારણં પકાસેન્તી સેસગાથા અભાસિ –

૧૦૭.‘‘ઉપ્પણ્ડુકિં કિસં છાતં, નગ્ગં સમ્પતિતચ્છવિં;
મુનિ કારુણિકો લોકે, તં મં અદ્દક્ખિ દુગ્ગતં.

१०८.“ભિક્ખૂનં આલોપં દત્વા, પાણિમત્તઞ્ચ ચોળકં;
થાલકસ્સ ચ પાનીયં, મમ દક્ખિણમાદિસિ.

१०९.“આલોપસ્સ ફલં પસ્સ, ભત્તં વસ્સસતં દસ;
ભુઞ્જામિ કામકામિની, અનેકરસબ્યઞ્જનં.

११०.“પાણિમત્તસ્સ ચોળસ્સ, વિપાકં પસ્સ યાદિસં;
યાવતા નન્દરાજસ્સ, વિજિતસ્મિં પટિચ્છદા.

१११.“તતો બહુતરા ભન્તે, વત્થાનચ્છાદનાનિ મે;
કોસેય્યકમ્બલીયાનિ, ખોમકપ્પાસિકાનિ ચ.

११२.“વિપુલા ચ મહગ્ઘા ચ, તેપાકાસેવલમ્બરે;
સાહં તં પરિદહામિ, યં યઞ્હિ મનસો પિયં.

११३.“થાલકસ્સ ચ પાનીયં, વિપાકં પસ્સ યાદિસં;
ગમ્ભીરા ચતુરસ્સા ચ, પોક્ખરઞ્ઞો સુનિમ્મિતા.

११४.“સેતોદકા સુપ્પતિત્થા, સીતા અપ્પટિગન્ધિયા;
પદુમુપ્પલસઞ્છન્ના, વારિકિઞ્જક્ખપૂરિતા.

११५.“સાહં રમામિ કીળામિ, મોદામિ અકુતોભયા;
મુનિં કારુણિકં લોકે, ભન્તે વન્દિતુમાગતા”તિ.

१०७. તત્થ **ઉપ્પણ્ડુકિ**ન્તિ ઉપ્પણ્ડુકજાતં. **છાત**ન્તિ બુભુક્ખિતં ખુદાય અભિભૂતં. **સમ્પતિતચ્છવિ**ન્તિ છિન્નભિન્નસરીરચ્છવિં. **લોકે**તિ ઇદં “કારુણિકો”તિ એત્થ વુત્તકરુણાય વિસયદસ્સનં. **તં મ**ન્તિ તાદિસં મમં, વુત્તનયેન એકન્તતો કરુણટ્ઠાનિયં મં. **દુગ્ગત**ન્તિ દુગ્ગતિં ગતં.

१०८-१०९. **ભિક્ખૂનં આલોપં દત્વા**તિઆદિ થેરેન અત્તનો કરુણાય કતાકારદસ્સનં. તત્થ **ભત્ત**ન્તિ ઓદનં, દિબ્બભોજનન્તિ અત્થો. **વસ્સસતં દસા**તિ દસ વસ્સસતાનિ, વસ્સસહસ્સન્તિ વુત્તં હોતિ. અચ્ચન્તસંયોગે ચેતં ઉપયોગવચનં. **ભુઞ્જામિ કામકામિની, અનેકરસબ્યઞ્જન**ન્તિ અઞ્ઞેહિપિ કામેતબ્બકામેહિ સમન્નાગતા અનેકરસબ્યઞ્જનં ભત્તં ભુઞ્જામીતિ યોજના.

११०. **ચોળસ્સા**તિ દેય્યધમ્મસીસેન તબ્બિસયં દાનમયં પુઞ્ઞમેવ દસ્સેતિ. **વિપાકં પસ્સ યાદિસ**ન્તિ તસ્સ ચોળદાનસ્સ વિપાકસઞ્ઞિતં ફલં પસ્સ, ભન્તે. તં પન યાદિસં યથારૂપં, કિન્તિ ચેતિ આહ “**યાવતા નન્દરાજસ્સા**”તિઆદિ.

તત્થ કોયં **નન્દરાજા** નામ? અતીતે કિર દસવસ્સસહસ્સાયુકેસુ મનુસ્સેસુ બારાણસિવાસી એકો કુટુમ્બિકો અરઞ્ઞે જઙ્ઘાવિહારં વિચરન્તો અરઞ્ઞટ્ઠાને અઞ્ઞતરં પચ્ચેકબુદ્ધં અદ્દસ. સો પચ્ચેકબુદ્ધો તત્થ ચીવરકમ્મં કરોન્તો

અનુવાતે અપ્પહોન્તે સંહરિત્વાવ ઠપેતું આરદ્ધો. સો કુટુમ્બિકો તં દિસ્વા, ‘‘ભન્તે, કિં કરોથા’’તિ વત્વા તેન અપ્પિચ્છતાય કિઞ્ચિ અવુત્તેપિ ‘‘ચીવરદુસ્સં નપ્પહોતી’’તિ ઞત્વા અત્તનો ઉત્તરાસઙ્ગં પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ પાદમૂલે ઠપેત્વા અગમાસિ. પચ્ચેકબુદ્ધો તં ગહેત્વા અનુવાતં આરોપેન્તો ચીવરં કત્વા પારુપિ. સો કુટુમ્બિકા જીવિતપરિયોસાને કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિત્વા તત્થ યાવતાયુકં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા તતો ચવિત્વા બારાણસિતો યોજનમત્તે ઠાને અઞ્ઞતરસ્મિં ગામે અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિ.

તસ્સ વયપ્પત્તકાલે તસ્મિં ગામે નક્ખત્તં સઙ્ઘુટ્ઠં અહોસિ. સો માતરં આહ – ‘‘અમ્મ, સાટકં મે દેહિ, નક્ખત્તં કીળિસ્સામી’’તિ. સા સુધોતવત્થં નીહરિત્વા અદાસિ. ‘‘અમ્મ, થૂલં ઇદ’’ન્તિ. અઞ્ઞં નીહરિત્વા અદાસિ, તમ્પિ પટિક્ખિપિ. અથ નં માતા આહ – ‘‘તાત, યાદિસે ગેહે મયં જાતા, નત્થિ નો ઇતો સુખુમતરસ્સ વત્થસ્સ પટિલાભાય પુઞ્ઞ’’ન્તિ. ‘‘લભનટ્ઠાનં ગચ્છામિ, અમ્મા’’તિ. ‘‘ગચ્છ, પુત્ત, અહં અજ્જેવ તુય્હં બારાણસિનગરે રજ્જપટિલાભં ઇચ્છામી’’તિ. સો ‘‘સાધુ, અમ્મા’’તિ માતરં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા આહ – ‘‘ગચ્છામિ, અમ્મા’’તિ. ‘‘ગચ્છ, તાતા’’તિ. એવં કિરસ્સા ચિત્તં અહોસિ – ‘‘કહં ગમિસ્સતિ, ઇધ વા એત્થ વા ગેહે નિસીદિસ્સતી’’તિ. સો પન પુઞ્ઞનિયામેન ચોદિયમાનો ગામતો નિક્ખમિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે સસીસં પારુપિત્વા નિપજ્જિ. સો ચ બારાણસિરઞ્ઞો કાલકતસ્સ સત્તમો દિવસો હોતિ.

અમચ્ચા ચ પુરોહિતો ચ રઞ્ઞો સરીરકિચ્ચં કત્વા રાજઙ્ગણે નિસીદિત્વા મન્તયિંસુ – ‘‘રઞ્ઞો એકા ધીતા અત્થિ, પુત્તો નત્થિ, અરાજકં રજ્જં ન તિટ્ઠતિ, ફુસ્સરથં વિસ્સજ્જેમા’’તિ. તે કુમુદવણ્ણે ચત્તારો સિન્ધવે યોજેત્વા સેતચ્છત્તપ્પમુખં પઞ્ચવિધં રાજકકુધભણ્ડં રથસ્મિંયેવ ઠપેત્વા રથં વિસ્સજ્જેત્વા પચ્છતો તૂરિયાનિ પગ્ગણ્હાપેસું. રથો પાચીનદ્વારેન નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનાભિમુક્ખો અહોસિ. ‘‘પરિચયેન ઉય્યાનાભિમુખો ગચ્છતિ , નિવત્તેમા’’તિ કેચિ આહંસુ. પુરોહિતો ‘‘મા નિવત્તયિત્થા’’તિ આહ. રથો કુમારં પદક્ખિણં કત્વા આરોહનસજ્જો હુત્વા અટ્ઠાસિ, પુરોહિતો પારુપનકણ્ણં અપનેત્વા પાદતલાનિ ઓલોકેન્તો ‘‘તિટ્ઠતુ અયં દીપો, દ્વિસહસ્સદીપપરિવારેસુ ચતૂસુ મહાદીપેસુ એકરજ્જં કારેતું યુત્તો’’તિ વત્વા ‘‘તૂરિયાનિ પગ્ગણ્હથ, પુનપિ પગ્ગણ્હથા’’તિ તિક્ખત્તું તૂરિયાનિ પગ્ગણ્હાપેસિ.

અથ કુમારો મુખં વિવરિત્વા ઓલોકેત્વા ‘‘કેન કમ્મેન આગતત્થ, તાતા’’તિ આહ. ‘‘દેવ, તુમ્હાકં રજ્જં પાપુણાતી’’તિ. ‘‘તુમ્હાકં રાજા કહ’’ન્તિ? ‘‘દિવઙ્ગતો, સામી’’તિ. ‘‘કતિ દિવસા અતિક્કન્તા’’તિ? ‘‘અજ્જ સત્તમો દિવસો’’તિ. ‘‘પુત્તો વા ધીતા વા નત્થી’’તિ? ‘‘ધીતા અત્થિ, દેવ, પુત્તો નત્થી’’તિ. ‘‘તેન હિ કરિસ્સામિ રજ્જ’’ન્તિ. તે તાવદેવ અભિસેકમણ્ડપં કત્વા રાજધીતરં સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરિત્વા ઉય્યાનં આનેત્વા કુમારસ્સ અભિસેકં અકંસુ.

અથસ્સ કતાભિસેકસ્સ સતસહસ્સગ્ઘનિકં વત્થં ઉપનેસું. સો ‘‘કિમિદં, તાતા’’તિ આહ. ‘‘નિવાસનવત્થં, દેવા’’તિ. ‘‘નનુ, તાતા, થૂલ’’ન્તિ? ‘‘મનુસ્સાનં પરિભોગવત્થેસુ ઇતો સુખુમતરં નત્થિ, દેવા’’તિ. ‘‘તુમ્હાકં રાજા એવરૂપં નિવાસેસી’’તિ? ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘ન મઞ્ઞે પુઞ્ઞવા તુમ્હાકં રાજા (અ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૧૯૧) સુવણ્ણભિઙ્કારં આહરથ, લભિસ્સામિ વત્થ’’ન્તિ. સુવણ્ણભિઙ્કારં આહરિંસુ. સો ઉટ્ઠાય હત્થે ધોવિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા હત્થેન ઉદકં આદાય પુરત્થિમદિસાયં અબ્ભુક્કિરિ. તદા ઘનપથવિં ભિન્દિત્વા અટ્ઠ કપ્પરુક્ખા ઉટ્ઠહિંસુ. પુન ઉદકં ગહેત્વા દક્ખિણાય પચ્છિમાય ઉત્તરાયાતિ એવં ચતૂસુ દિસાસુ અબ્ભુક્કિરિ. સબ્બદિસાસુ અટ્ઠ અટ્ઠ કત્વા દ્વત્તિંસ કપ્પરુક્ખા ઉટ્ઠહિંસુ. એકેકાય દિસાય સોળસ સોળસ કત્વા ચતુસટ્ઠિ કમ્મરુક્ખાતિ કેચિ વદન્તિ.

સો એકં દિબ્બદુસ્સં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા ''નન્દરઞ્ઞો વિજિતે સુત્તકન્તિકા ઇત્થિયો મા સુત્તં કન્તિંસૂતિ ભેરિં ચરાપેથા''તિ વત્વા છત્તં ઉસ્સાપેત્વા અલઙ્કતપટિયત્તો હત્થિક્ખન્ધવરગતો નગરં પવિસિત્વા પાસાદં આરુય્હ મહાસમ્પત્તિં અનુભવિ.

એવં ગચ્છન્તે કાલે એકદિવસં દેવી રઞ્ઞો સમ્પત્તિં દિસ્વા ''અહો તપસ્સી''તિ કારુઞ્ઞાકારં દસ્સેસિ. ''કિમિદં, દેવી''તિ ચ પુટ્ઠા ''અતિમહતી તે, દેવ, સમ્પત્તિ. અતીતે અદ્ધનિ કલ્યાણં અકત્થ, ઇદાનિ અનાગતસ્સ અત્થાય કુસલં ન કરોથા''તિ આહ. ''કસ્સ દેમ? સીલવન્તો નત્થી''તિ. ''અસુઞ્ઞો, દેવ, જમ્બુદીપો અરહન્તેહિ, તુમ્હે દાનમેવ સજ્જેથ, અહં અરહન્તે લચ્છામી''તિ આહ. પુનદિવસે રાજા મહારહં દાનં સજ્જાપેસિ. દેવી ''સચે ઇમિસ્સાય દિસાય અરહન્તો અત્થિ, ઇધાગન્ત્વા અમ્હાકં ભિક્ખં ગણ્હન્તૂ''તિ અધિટ્ઠહિત્વા ઉત્તરદિસાભિમુખા ઉરેન નિપજ્જિ. નિપન્નમત્તાય એવ દેવિયા હિમવન્તે વસન્તાનં પદુમવતિયા પુત્તાનં પઞ્ચસતાનં પચ્ચેકબુદ્ધાનં જેટ્ઠકો મહાપદુમપચ્ચેકબુદ્ધો ભાતિકે આમન્તેસિ – ''મારિસા નન્દરાજા તુમ્હે નિમન્તેતિ, અધિવાસેથ તસ્સા''તિ. તે અધિવાસેત્વા તાવદેવ આકાસેનાગન્ત્વા ઉત્તરદ્વારે ઓતરિંસુ. મનુસ્સા ''પઞ્ચસતા, દેવ, પચ્ચેકબુદ્ધા આગતા''તિ રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા સદ્ધિં દેવિયા આગન્ત્વા વન્દિત્વા પત્તં ગહેત્વા પચ્ચેકબુદ્ધે પાસાદં આરોપેત્વા તત્થ તેસં દાનં દત્વા ભત્તકિચ્ચાવસાને રાજા સઙ્ઘત્થેરસ્સ, દેવી સઙ્ઘનવકસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જિત્વા ''અય્યા, પચ્ચયેહિ ન કિલમિસ્સન્તિ, મયં પુઞ્ઞેન ન હાયિસ્સામ, અમ્હાકં ઇધ નિવાસાય પટિઞ્ઞં દેથા''તિ પટિઞ્ઞં કારેત્વા ઉય્યાને નિવાસટ્ઠાનાનિ કારેત્વા યાવજીવં પચ્ચેકબુદ્ધે ઉપટ્ઠહિત્વા તેસુ પરિનિબ્બુતેસુ સાધુકીળિતં કારેત્વા ગન્ધદારુઆદીહિ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા ધાતુયો ગહેત્વા ચેતિયં પતિટ્ઠાપેત્વા ''એવરૂપાનમ્પિ નામ મહાનુભાવાનં મહેસીનં મરણં ભવિસ્સતિ, કિમઙ્ગં પન માદિસાન''ન્તિ સંવેગજાતો જેટ્ઠપુત્તં રજ્જે પતિટ્ઠાપેત્વા સયં તાપસપબ્બજ્જં પબ્બજિ. દેવીપિ ''રઞ્ઞે પબ્બજિતે અહં કિં કરિસ્સામી''તિ પબ્બજિ. દ્વેપિ ઉય્યાને વસન્તા ઝાનાનિ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનસુખેન વીતિનામેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિંસુ. સો કિર નન્દરાજા અમ્હાકં સત્થુ મહાસાવકો મહાકસ્સપત્થેરો અહોસી, તસ્સ અગ્ગમહેસી ભદ્દા કાપિલાની નામ.

અયં પન નન્દરાજા દસ વસ્સસહસ્સાનિ સયં દિબ્બવત્થાનિ પરિદહન્તો સબ્બમેવ અત્તનો વિજિતં ઉત્તરકુરુસદિસં કરોન્તો આગતાગતાનં મનુસ્સાનં દિબ્બદુસ્સાનિ અદાસિ. તયિદં દિબ્બવત્થસમિદ્ધિં સન્ધાય સા પેતી આહ ''**યાવતા નન્દરાજસ્સ, વિજિતસ્મિં પટિચ્છદા**''તિ. તત્થ **વિજિતસ્મિ**ન્તિ રટ્ઠે. **પટિચ્છદા**તિ વત્થાનિ. તાનિ હિ પટિચ્છાદેન્તિ એતેહીતિ ''પટિચ્છદા''તિ વુચ્ચન્તિ.

૧૧૧. ઇદાનિ સા પેતી ''નન્દરાજસમિદ્ધિતોપિ એતરહિ મય્હં સમિદ્ધિ વિપુલતરા''તિ દસ્સેન્તી ''**તતો બહુતરા, ભન્તે, વત્થાનચ્છાદનાનિ મે**''તિઆદિમાહ. તત્થ **તતો**તિ નન્દરાજસ્સ પરિગ્ગહભૂતવત્થતોપિ બહુતરાનિ મય્હં વત્થચ્છાદનાનીતિ અત્થો. **વત્થાનચ્છાદનાની**તિ નિવાસનવત્થાનિ ચેવ પારુપનવત્થાનિ ચ . **કોસેય્યકમ્બલીયાની**તિ કોસેય્યાનિ ચેવ કમ્બલાનિ ચ. **ખોમકપ્પાસિકાની**તિ ખોમવત્થાનિ ચેવ કપ્પાસમયવત્થાનિ ચ.

૧૧૨. **વિપુલા**તિ આયામતો ચ વિત્થારતો ચ વિપુલા. **મહગ્ઘા**તિ મહગ્ઘવસેન મહન્તા મહારહા. **આકાસેવલમ્બરે**તિ આકાસેયેવ ઓલમ્બમાના તિટ્ઠન્તિ. **યં યઞ્હિ મનસો પિયન્**તિ યં યં મય્હં મનસો પિયં, તં તં ગહેત્વા પરિદહામિ પારુપામિ ચાતિ યોજના.

૧૧૩. થાલકસ્સ ચ પાનીયં, વિપાકં પસ્સ યાદિસન્તિ થાલકપૂરણમત્તં પાનીયં દિન્નં અનુમોદિતં , તસ્સ પન વિપાકં યાદિસં યાવ મહન્તં પસ્સાતિ દસ્સેન્તી ''**ગમ્ભીરા ચતુરસ્સા ચા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **ગમ્ભીરા**તિ અગાધા. **ચતુરસ્સા**તિ ચતુરસ્સસણ્ઠાના. **પોક્ખરઞ્ઞો**તિ પોક્ખરણિયો. **સુનિમ્મિતા**તિ કમ્માનુભાવેનેવ સુટ્ઠુ નિમ્મિતા.

૧૧૪. સેતોદકાતિ સેતઉદકા સેતવાલુકસમ્પરિકિણ્ણા. **સુપ્પતિત્થા**તિ સુન્દરતિત્થા. **સીતા**તિ સીતલોદકા. **અપ્પટિગન્ધિયા**તિ પટિકૂલગન્ધરહિતા સુરભિગન્ધા. **વારિકિઞ્જક્ખપૂરિતા**તિ કમલકુવલયાદીનં કેસરસઞ્છન્નેન વારિના પરિપુણ્ણા.

૧૧૫. સાહન્તિ સા અહં. **રમામી**તિ રતિં વિન્દામિ. **કીળામી**તિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિચારેમિ. **મોદામી**તિ ભોગસમ્પત્તિયા પમુદિતા હોમિ. **અકુતોભયા**તિ કુતોચિપિ અસઞ્જાતભયા, સેરી સુખવિહારિની હોમિ . **ભન્તે, વન્દિતુમાગતા**તિ, ભન્તે, ઇમિસ્સા દિબ્બસમ્પત્તિયા પટિલાભસ્સ કારણભૂતં ત્વં વન્દિતું આગતા ઉપગતાતિ અત્થો. યં પનેત્થ અત્થતો અવિભત્તં, તં તત્થ તત્થ વુત્તમેવ.

એવં તાય પેતિયા વુત્તે આયસ્મા સારિપુત્તો ઇટ્ઠકવતિયં દીઘરાજિયન્તિ ગામદ્વયવાસિકેસુ અત્તનો સન્તિકં ઉપગતેસુ મનુસ્સેસુ ઇમમત્થં વિત્થારતો કથેન્તો સંવેજેત્વા સંસારમોચનપાપકમ્મતો મોચેત્વા ઉપાસકભાવે પતિટ્ઠાપેસિ. સા પવત્તિ ભિક્ખૂસુ પાકટા જાતા. તં ભિક્ખૂ ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

સંસારમોચકપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સારિપુત્તત્થેરમાતુપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ ઇતો પઞ્ચમાય જાતિયા માતુભૂતં પેતિં આરબ્ભ વુત્તં. એકદિવસં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો આયસ્મા ચ કપ્પિનો રાજગહસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞાયતને વિહરન્તિ. તેન ચ સમયેન બારાણસિયં અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવનિબ્બકયાચકાનં ઓપાનભૂતો અન્નપાનવત્થસયનાદીનિ દેતિ. દેન્તો ચ આગતાગતાનં યથાકાલં યથારહઞ્ચ પાદોદકપાદબ્ભઞ્જનાદિદાનાનુપુબ્બકં સબ્બાભિદેય્યં પટિપન્નો હોતિ, પુરેભત્તં ભિક્ખૂ અન્નપાનાદિના સક્કચ્ચં પરિવિસતિ. સો દેસન્તરં ગચ્છન્તો ભરિયં આહ – ''ભોતિ, યથાપઞ્ઞત્તં ઇમં દાનવિધિં અપરિહાપેન્તી સક્કચ્ચં અનુપતિટ્ઠાહી''તિ. સા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા તસ્મિં પક્કન્તે એવ તાવ ભિક્ખૂનં પઞ્ઞત્તં દાનવિધિં પચ્છિન્દિ, અદ્ધિકાનં પન નિવાસત્થાય ઉપગતાનં ગેહપિટ્ઠિતો છડ્ડિતં જરસાલં દસ્સેસિ ''એત્થ વસથા''તિ. અન્નપાનાદીનં અત્થાય તત્થ અદ્ધિકેસુ આગતેસુ ''ગૂથં ખાદથ, મુત્તં પિવથ, લોહિતં પિવથ , તુમ્હાકં માતુ મત્થલુઙ્ગં ખાદથા''તિ યં યં અસુચિ જેગુચ્છં, તસ્સ તસ્સ નામં ગહેત્વા નિટ્ઠુરં વદતિ.

સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા કમ્માનુભાવુક્ખિત્તા પેતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અત્તનો વચીદુચ્ચરિતાનુરૂપં દુક્ખં અનુભવન્તી પુરિમજાતિસમ્બન્ધં અનુસ્સરિત્વા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિતુકામા તસ્સ વિહારદ્વારં સમ્પાપુણિ, તસ્સ વિહારદ્વારદેવતાયો વિહારપ્પવેસનં નિવારેસું. સા કિર ઇતો પઞ્ચમાય જાતિયા થેરસ્સ માતુભૂતપુબ્બા, તસ્મા એવમાહ – ''અહં અય્યસ્સ સારિપુત્તત્થેરસ્સ ઇતો પઞ્ચમાય જાતીયા માતા, દેથ મે

દ્વારપ્પવેસનં થેરં દટ્ઠુ’’ન્તિ. તં સુત્વા દેવતા તસ્સા પવેસનં અનુજાનિંસુ. સા પવિસિત્વા ચઙ્કમનકોટિયં ઠત્વા થેરસ્સ અત્તાનં દસ્સેસિ. થેરો તં દિસ્વા કરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો હુત્વા –

૧૧૬.‘‘નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, કિસા ધમનિસન્થતા;
ઉપ્ફાસુલિકે કિસિકે, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી’’તિ. –

ગાથાય પુચ્છિ. સા થેરેન પુટ્ઠા પટિવચનં દેન્તી –

૧૧૭.‘‘અહં તે સકિયા માતા, પુબ્બે અઞ્ઞાસુ જાતીસુ;
ઉપપન્ના પેત્તિવિસયં, ખુપ્પિપાસસમપ્પિતા.

૧૧૮.‘‘છડ્ડિતં ખિપિતં ખેળં, સિઙ્ઘાણિકં સિલેસુમં;
વસઞ્ચ ડય્હમાનાનં, વિજાતાનઞ્ચ લોહિતં.

૧૧૯.‘‘વણિકાનઞ્ચ યં ઘાન-સીસચ્છિન્નાન લોહિતં;
ખુદાપરેતા ભુઞ્જામિ, ઇત્થિપુરિસનિસ્સિતં.

૧૨૦.‘‘પુબ્બલોહિતં ભક્ખામિ, પસૂનં માનુસાન ચ;
અલેણા અનગારા ચ, નીલમઞ્ચપરાયણા.

૧૨૧.‘‘દેહિ પુત્તક મે દાનં, દત્વા અન્વાદિસાહિ મે;
અપ્પેવ નામ મુચ્ચેય્યં, પુબ્બલોહિતભોજના’’તિ. – પઞ્ચગાથા અભાસિ;

૧૧૭. તત્થ **અહં તે સકિયા માતા**તિ અહં તુય્હં જનનિભાવતો સકિયા માતા. **પુબ્બે અઞ્ઞાસુ જાતીસૂ**તિ માતા હોન્તીપિ ન ઇમિસ્સં જાતિયં, અથ ખો પુબ્બે અઞ્ઞાસુ જાતીસુ, ઇતો પઞ્ચમિયન્તિ દટ્ઠબ્બં. **ઉપપન્ના પેત્તિવિસય**ન્તિ પટિસન્ધિવસેન પેતલોકં ઉપગતા. **ખુપ્પિપાસસમપ્પિતા**તિ ખુદાય ચ પિપાસાય ચ અભિભૂતા, નિરન્તરં જિઘચ્છાપિપાસાહિ અભિભુય્યમાનાતિ અત્થો.

૧૧૮-૧૧૯. છડ્ડિતન્તિ ઉચ્છિટ્ઠકં, વન્તન્તિ અત્થો. **ખિપિત**ન્તિ ખિપિતેન સદ્ધિં મુખતો નિક્ખન્તમલં. **ખેળ**ન્તિ નિટ્ઠુભં. **સિઙ્ઘાણિક**ન્તિ મત્થલુઙ્ગતો વિસ્સન્દિત્વા નાસિકાય નિક્ખન્તમલં. **સિલેસુમ**ન્તિ સેમ્હં. **વસઞ્ચ ડય્હમાનાન**ન્તિ ચિતકસ્મિં ડય્હમાનાનં કળેવરાનં વસાતેલઞ્ચ. **વિજાતાનઞ્ચ લોહિત**ન્તિ પસૂતાનં ઇત્થીનં લોહિતં, ગબ્ભમલં ચ-સદ્દેન સઙ્ગણ્હાતિ. **વણિકાન**ન્તિ સઞ્જાતવણાનં. **ય**ન્તિ યં લોહિતન્તિ સમ્બન્ધો. **ઘાનસીસચ્છિન્નાન**ન્તિ ઘાનચ્છિન્નાનં સીસચ્છિન્નાનઞ્ચ યં લોહિતં, તં ભુઞ્જામીતિ યોજના. દેસનાસીસમેતં ‘‘ઘાનસીસચ્છિન્નાન’’ન્તિ, યસ્મા હત્થપાદાદિચ્છિન્નાનમ્પિ લોહિતં ભુઞ્જામિયેવ. તથા ‘‘વણિકાન’’ન્તિ ઇમિના તેસમ્પિ લોહિતં સઙ્ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. **ખુદાપરેતા**તિ જિઘચ્છાભિભૂતા હુત્વા. **ઇત્થિપુરિસનિસ્સિત**ન્તિ ઇત્થિપુરિસસરીરનિસ્સિતં યથાવુત્તં અઞ્ઞઞ્ચ ચમ્મમંસન્હારુપુબ્બાદિકં પરિભુઞ્જામીતિ દસ્સેતિ.

૧૨૦-૧૨૧. પસૂનન્તિ અજગોમહિંસાદીનં. **અલેણા**તિ અસરણા. **અનગારા**તિ અનાવાસા. **નીલમઞ્ચપરાયણા**તિ સુસાને છડ્ડિતમલમઞ્ચસયના. અથ વા **નીલા**તિ છારિકઙ્ગારબહુલા સુસાનભૂમિ અધિપ્પેતા,

તંયેવ મઞ્ચં વિય અધિસયનાતિ અત્થો. **અન્વાદિસાહિ મે**તિ યથા દિન્નં દક્ખિણં મય્હં ઉપકપ્પતિ, તથા ઉદ્દિસ પત્તિદાનં દેહિ. **અપ્પેવ નામ મુચ્ચેય્યં, પુબ્બલોહિતભોજના**તિ તવ ઉદ્દિસનેન એતસ્મા પુબ્બલોહિતભોજના પેતજીવિકા અપિ નામ મુચ્ચેય્યં.

તં સુત્વા આયસ્મા સારિપુત્તત્થેરો દુતિયદિવસે મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરાદિકે તયો થેરે આમન્તેત્વા તેહિ સદ્ધિં રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો રઞ્ઞો બિમ્બિસારસ્સ નિવેસનં અગમાસિ. રાજા થેરે દિસ્વા વન્દિત્વા ''કિં, ભન્તે, આગતત્થા''તિ આગમનકારણં પુચ્છિ. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''અઞ્ઞાતં, ભન્તે''તિ વત્વા થેરે વિસ્સજ્જેત્વા સબ્બકમ્મિકં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા આણાપેસિ ''નગરસ્સ અવિદૂરે વિવિત્તે છાયૂદકસમ્પન્ને ઠાને ચતસ્સો કુટિયો કારેહી''તિ. અન્તેપુરે ચ પહોનકવિસેસવસેન તિધા વિભજિત્વા ચતસ્સો કુટિયો પટિચ્છાપેસિ, સયઞ્ચ તત્થ ગન્ત્વા કાતબ્બયુત્તકં અકાસિ. નિટ્ઠિતાસુ કુટિકાસુ સબ્બં બલિકરણં સજ્જાપેત્વા અન્નપાનવત્થાદીનિ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુચ્છવિકે સબ્બપરિક્ખારે ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ તં સબ્બં નિય્યાદેસિ. અથ થેરો તં પેતિં ઉદ્દિસ્સ તં સબ્બં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અદાસિ. સા પેતી તં અનુમોદિત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિત્વા સબ્બકામસમિદ્ધા ચ હુત્વા અપરદિવસે આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ સન્તિકં ઉપગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. તં થેરો પટિપુચ્છિ, સા અત્તનો પેતૂપપત્તિં પુન દેવૂપપત્તિઞ્ચ વિત્થારતો કથેસિ. તેન વુત્તં –

૧૨૨.''માતુયા વચનં સુત્વા, ઉપતિસ્સોનુકમ્પકો;
આમન્તયિ મોગ્ગલ્લાનં, અનુરુદ્ધઞ્ચ કપ્પિનં.

૧૨૩.''ચતસ્સો કુટિયો કત્વા, સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા;
કુટિયો અન્નપાનઞ્ચ, માતુ દક્ખિણમાદિસી.

૧૨૪.''સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભોજનં પાનીયં વત્થં, દક્ખિણાય ઇદં ફલં.

૧૨૫.''તતો સુદ્ધા સુચિવસના, કાસિકુત્તમધારિની;
વિચિત્તવત્થાભરણા, કોલિકં ઉપસઙ્કમી''તિ.

૧૨૩. તત્થ **સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા**તિ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ અદાસિ, નિય્યાદેસીતિ અત્થો. સેસં વુત્તત્થમેવ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પેતિં –

૧૨૬.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૨૭.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, તેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૨૮.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;

કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૧૨૯-૧૩૩. અથ સા ‘‘**સારિપુત્તસ્સાહં માતા**’’તિઆદિના વિસ્સજ્જેસિ. સેસં વુત્તત્થમેવ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

સારિપુત્તત્થેરમાતુપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. મત્તાપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે મત્તં નામ પેતિં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરો કુટુમ્બિકો સદ્ધો પસન્નો અહોસિ. તસ્સ ભરિયા અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના કોધના વઞ્ઝા ચ અહોસિ નામેન મત્તા નામ. અથ સો કુટુમ્બિકો કુલવંસૂપચ્છેદનભયેન સદિસકુલતો તિસ્સં નામ અઞ્ઞં કઞ્ઞં આનેસિ. સા અહોસિ સદ્ધા પસન્ના સામિનો ચ પિયા મનાપા, સા નચિરસ્સેવ ગબ્ભિની હુત્વા દસમાસચ્ચયેન પુત્તં વિજાયિ, ‘‘ભૂતો’’તિસ્સ નામં અહોસિ. સા ગેહસ્સામિની હુત્વા ચત્તારો ભિક્ખૂ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહિ, વઞ્ઝા પન તં ઉસૂયતિ.

તા ઉભોપિ એકસ્મિં દિવસે સીસં ન્હત્વા અલ્લકેસા અટ્ઠંસુ, કુટુમ્બિકો ગુણવસેન તિસ્સાય આબદ્ધસિનેહો મનુઞ્ઞેન હદયેન તાય સદ્ધિં બહું સલ્લપન્તો અટ્ઠાસિ. તં અસહમાના મત્તા ઇસ્સાપકતા ગેહે સમ્મજ્જિત્વા ઠપિતં સઙ્કારં તિસ્સાય મત્થકે ઓકિરિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા પેતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અત્તનો કમ્મબલેન પઞ્ચવિધં દુક્ખં અનુભવતિ. તં પન દુક્ખં પાળિતો એવ વિઞ્ઞાયતિ. અથેકદિવસં સા પેતી સઞ્ઝાય વીતિવત્તાય ગેહસ્સ પિટ્ઠિપસ્સે ન્હાયન્તિયા તિસ્સાય અત્તાનં દસ્સેસિ. તં દિસ્વા તિસ્સા –

૧૩૪.‘‘નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, કિસા ધમનિસન્થતા;
ઉપ્ફાસુલિકે કિસિકે, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી’’તિ. –

ગાથાય પટિપુચ્છિ. ઇતરા –

૧૩૫.‘‘અહં મત્તા તુવં તિસ્સા, સપત્તી તે પુરે અહું;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા’’તિ. –

ગાથાય પટિવચનં અદાસિ. તત્થ **અહં મત્તા તુવં તિસ્સા**તિ અહં મત્તા નામ, તુવં તિસ્સા નામ. **પુરે**તિ પુરિમત્તભાવે. **તે**તિ તુય્હં સપત્તી અહું, અહોસિન્તિ અત્થો. પુન તિસ્સા –

૧૩૬.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતા’’તિ. –

ગાથાય કતકમ્મં પુચ્છિ. પુન ઇતરા –

૧૩૭.‘‘ચણ્ડી ચ ફરુસા ચાસિં, ઇસ્સુકી મચ્છરી સઠા;

તાહં દુરુત્તં વત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા’’તિ. –

ગાથાય અત્તના કતકમ્મં આચિક્ખિ. તત્થ **ચણ્ડી**તિ કોધના. **ફરુસા**તિ ફરુસવચના. **આસિ**ન્તિ અહોસિં. **તાહ**ન્તિ તં અહં. **દુરુત્ત**ન્તિ દુબ્ભાસિતં નિરત્થકવચનં. ઇતો પરમ્પિ તાસં વચનપટિવચનવસેનેવ ગાથા પવત્તા –

૧૩૮.‘‘સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, યથા ત્વં ચણ્ડિકા અહુ;
અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામિ, કેનાસિ પંસુકુન્થિતા.

૧૩૯.‘‘સીસંન્હાતા તુવં આસિ, સુચિવત્થા અલઙ્કતા;
અહઞ્ચ ખો અધિમત્તં, સમલઙ્કતતરા તયા.

૧૪૦.‘‘તસ્સા મે પેક્ખમાનાય, સામિકેન સમન્તયિ;
તતો મે ઇસ્સા વિપુલા, કોધો મે સમજાયથ.

૧૪૧.‘‘તતો પંસું ગહેત્વાન, પંસુના તઞ્હિ ઓકિરિં;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, તેનમ્હિ પંસુકુન્થિતા.

૧૪૨.‘‘સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, પંસુના મં ત્વમોકિરિ;
અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામિ, કેન ખજ્જસિ કચ્છુયા.

૧૪૩.‘‘ભેસજ્જહારી ઉભયો, વનન્તં અગમિમ્હસે;
ત્વઞ્ચ ભેસજ્જમાહરિ, અહઞ્ચ કપિકચ્છુનો.

૧૪૪.‘‘તસ્સા ત્યાજાનમાનાય, સેય્યં ત્યાહં સમોકિરિં;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, તેન ખજ્જામિ કચ્છુયા.

૧૪૫.‘‘સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, સેય્યં મે ત્વં સમોકિરિ;
અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામિ, કેનાસિ નગ્ગિયા તુવં.

૧૪૬.‘‘સહાયાનં સમયો આસિ, ઞાતીનં સમિતી અહુ;
ત્વઞ્ચ આમન્તિતા આસિ, સસામિની નો ચ ખોહં.

૧૪૭.‘‘તસ્સા ત્યાજાનમાનાય, દુસ્સં ત્યાહં અપાનુદિં;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, તેનમ્હિ નગ્ગિયા અહં.

૧૪૮.‘‘સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, દુસ્સં મે ત્વં અપાનુદિ;
અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામિ, કેનાસિ ગૂથગન્ધિની.

૧૪૯.‘‘તવ ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ, પચ્ચગ્ઘઞ્ચ વિલેપનં;
ગૂથકૂપે અતારેસિં, તં પાપં પકતં મયા;

તસ્સકમ્મવિપાકેન, તેનમ્હિ ગૂથગન્ધિની.

૧૫૦.‘‘સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, તં પાપં પકતં તયા;
અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામિ, કેનાસિ દુગ્ગતા તુવં.

૧૫૧.‘‘ઉભિન્નં સમકં આસિ, યં ગેહે વિજ્જતે ધનં;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકાસિમત્તનો;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, તેનમ્હિ દુગ્ગતા અહં.

૧૫૨.‘‘તદેવ મં ત્વં અવચ, પાપકમ્મં નિસેવસિ;
ન હિ પાપેહિ કમ્મેહિ, સુલભા હોતિ સુગ્ગતિ.

૧૫૩.‘‘વામતો મં ત્વં પચ્ચેસિ, અથોપિ મં ઉસૂયસિ;
પસ્સ પાપાનં કમ્માનં, વિપાકો હોતિ યાદિસો.

૧૫૪.‘‘તે ઘરા તા ચ દાસિયો, તાનેવાભરણાનિમે;
તે અઞ્ઞે પરિચારેન્તિ, ન ભોગા હોન્તિ સસ્સતા.

૧૫૫.‘‘ઇદાનિ ભૂતસ્સ પિતા, આપણા ગેહમેહિતિ;
અપ્પેવ તે દદે કિઞ્ચિ, મા સુ તાવ ઇતો અગા.

૧૫૬.‘‘નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપામ્હિ, કિસા ધમનિસન્થતા;
કોપીનમેતં ઇત્થીનં, મા મં ભૂતપિતાદ્દસ.

૧૫૭.‘‘હન્દ કિં વા ત્યાહં દમ્મિ, કિં વા તેચ કરોમહં;
યેન ત્વં સુખિતા અસ્સ, સબ્બકામસમિદ્ધિની.

૧૫૮.‘‘ચત્તારો ભિક્ખૂ સઙ્ઘતો, ચત્તારો પન પુગ્ગલે;
અટ્ઠ ભિક્ખૂ ભોજયિત્વા, મમ દક્ખિણમાદિસ;
તદાહં સુખિતા હેસ્સં, સબ્બકામસમિદ્ધિની.

૧૫૯.‘‘સાધૂતિ સા પટિસ્સુત્વા, ભોજયિત્વાટ્ઠ ભિક્ખવો;
વત્થેહચ્છાદયિત્વાન, તસ્સા દક્ખિણમાદિસી.

૧૬૦.‘‘સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભોજનચ્છાદનપાનીયં, દક્ખિણાય ઇદં ફલં.

૧૬૧.‘‘તતો સુદ્ધા સુચિવસના, કાસિકુત્તમધારિની;
વિચિત્તવત્થાભરણા, સપત્તિં ઉપસઙ્કમિ.

૧૬૨.“અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૬૩.“કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૬૪.“પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસી પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતીતિ.

૧૬૫.“અહં મત્તા તુવં તિસ્સા, સપત્તી તે પુરે અહું;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૧૬૬.“તવ દિન્નેન દાનેન, મોદામિ અકુતોભયા;
ચિરં જીવાહિ ભગિનિ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભિ;
અસોકં વિરજં ઠાનં, આવાસં વસવત્તિનં.

૧૬૭.“ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, દાનં દત્વાન સોભને;
વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલં, અનિન્દિતા સગ્ગમુપેહિ ઠાન”ન્તિ.

૧૩૮. તત્થ **સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, યથા ત્વં ચણ્ડિકા અહૂ**તિ “ચણ્ડી ચ ફરુસા ચાસિ”ન્તિ યં તયા વુત્તં, તં સબ્બં અહમ્પિ જાનામિ, યથા ત્વં ચણ્ડિકા કોધના ફરુસવચના ઇસ્સુકી મચ્છરી સઠા ચ અહોસિ. **અઞ્ઞઞ્ચ ખો તં પુચ્છામી**તિ અઞ્ઞં પુન તં ઇદાનિ પુચ્છામિ. **કેનાસિ પંસુકુન્થિતા**તિ કેન કમ્મેન સઙ્કારપંસૂતિ ઓગુણ્ઠિતા સબ્બસો ઓકિણ્ણસરીરા અહૂતિ અત્થો.

૧૩૯-૪૦. **સીસંન્હાતા**તિ સસીસં ન્હાતા. **અધિમત્ત**ન્તિ અધિકતરં. **સમલઙ્કતતરા**તિ સમ્મા અતિસયેન અલઙ્કતા. “અધિમત્તા”તિ વા પાઠો, અતિવિય મત્તા માનમદમત્તા, માનનિસ્સિતાતિ અત્થો. **તયા**તિ ભોતિયા . **સામિકેન સમન્તયી**તિ સામિકેન સદ્ધિં અલ્લોપસલ્લાપવસેન કથેસિ.

૧૪૨-૧૪૪. **ખજ્જસિ કચ્છુયા**તિ કચ્છુરોગેન ખાદીયસિ, બાધીયસીતિ અત્થો. **ભેસજ્જહારી**તિ ભેસજ્જહારિનિયો ઓસધહારિકાયો. **ઉભયો**તિ દુવે, ત્વઞ્ચ અહઞ્ચાતિ અત્થો. **વનન્ત**ન્તિ વનં. **ત્વઞ્ચ ભેસજ્જમાહરી**તિ ત્વં વેજ્જેહિ વુત્તં અત્તનો ઉપકારાવહં ભેસજ્જં આહરિ. **અહઞ્ચ કપિકચ્છુનો**તિ અહં પન કપિકચ્છુફલાનિ દુફસ્સફલાનિ આહરિં. **કપિકચ્છૂ**તિ વા સયંભૂતા વુચ્ચતિ, તસ્મા સયંભૂતાય પત્તફલાનિ આહરિન્તિ અત્થો. **સેય્યં ત્યાહં સમોકિરિ**ન્તિ તવ સેય્યં અહં કપિકચ્છુફલપત્તેહિ સમન્તતો અવકિરિં.

૧૪૬-૧૪૭. **સહાયાન**ન્તિ મિત્તાનં. **સમયો**તિ સમાગમો. **ઞાતીન**ન્તિ બન્ધૂનં. **સમિતી**તિ સન્નિપાતો. **આમન્તિતા**તિ મઙ્ગલકિરિયાવસેન નિમન્તિતા. **સસામિની**તિ સભત્તિકા, સહ ભત્તુનાતિ અત્થો. **નો ચ ખોહ**ન્તિ નો ચ ખો અહં આમન્તિતા આસિન્તિ યોજના. **દુસ્સં ત્યાહ**ન્તિ દુસ્સં તે અહં. **અપાનુદિ**ન્તિ ચોરિકાય અવહરિં અગ્ગહોસિં.

૧૪૯. પચ્ચગ્ઘન્તિ અભિનવં, મહગ્ઘં વા. **અતારેસિન્તિ** ખિપિં. **ગૂથગન્ધિનીતિ** ગૂથગન્ધગન્ધિની કરીસવાયિની.

૧૫૧. યં ગેહે વિજ્જતે ધનન્તિ યં ગેહે ધનં ઉપલબ્ભતિ, તં તુય્હં મય્હઞ્ચાતિ અમ્હાકં ઉભિન્નં સમકં તુલ્યમેવ આસિ. **સન્તેસૂતિ** વિજ્જમાનેસુ. **દીપન્તિ** પતિટ્ઠં, પુઞ્ઞકમ્મં સન્ધાય વદતિ.

૧૫૨. એવં સા પેતી તિસ્સાય પુચ્છિતમત્થં કથેત્વા પુન પુબ્બે તસ્સા વચનં અકત્વા અત્તના કતં અપરાધં પકાસેન્તી "**તદેવ મં ત્વ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **તદેવાતિ** તદા એવ, મય્હં મનુસ્સત્તભાવે ઠિતકાલેયેવ. તથેવાતિ વા પાઠો, યથા એતરહિ જાતં, તં તથા એવાતિ અત્થો. **મન્તિ** અત્તાનં નિદ્દિસતિ, **ત્વન્તિ** તિસ્સં. **અવચાતિ** અભણિ. યથા પન અવચ, તં દસ્સેતું "**પાપકમ્મ**"ન્તિઆદિ વુત્તં. ''પાપકમ્માની''તિ પાળિ. ''ત્વં પાપકમ્માનિયેવ કરોસિ, પાપેહિ પન કમ્મેહિ સુગતિ સુલભા ન હોતિ, અથ ખો દુગ્ગતિ એવ સુલભા''તિ યથા મં ત્વં પુબ્બે અવચ ઓવદિ, તં તથેવાતિ વદતિ.

૧૫૩. તં સુત્વા તિસ્સા "**વામતો મં ત્વં પચ્ચેસી**"તિઆદિના તિસ્સો ગાથા આહ. તત્થ **વામતો મં ત્વં પચ્ચેસીતિ** વિલોમતો મં ત્વં અધિગચ્છસિ, તુય્હં હિતેસિમ્પિ વિપચ્ચનીકકારિનિં કત્વા મં ગણ્હાસિ. **મં ઉસૂયસીતિ** મય્હં ઉસૂયસિ, મયિ ઇસ્સં કરોસિ. **પસ્સ પાપાનં કમ્માનં, વિપાકો હોતિ યાદિસોતિ** પાપકાનં નામ કમ્માનં વિપાકો યાદિસો યથા ઘોરતરો, તં પચ્ચક્ખતો પસ્સાતિ વદતિ.

૧૫૪. તે અઞ્ઞે પરિચારેન્તીતિ તે ઘરે દાસિયો આભરણાનિ ચ ઇમાનિ તયા પુબ્બે પરિગ્ગહિતાનિ ઇદાનિ અઞ્ઞે પરિચારેન્તિ પરિભુઞ્જન્તિ. ''ઇમે''તિ હિ લિઙ્ગવિપલ્લાસેન વુત્તં. **ન ભોગા હોન્તિ સસ્સતાતિ** ભોગા નામેતે ન સસ્સતા અનવટ્ઠિતા તાવકાલિકા મહાયગમનીયા, તસ્મા તદત્થં ઇસ્સામચ્છરિયાદીનિ ન કત્તબ્બાનીતિ અધિપ્પાયો.

૧૫૫. ઇદાનિ ભૂતસ્સ પિતાતિ ઇદાનેવ ભૂતસ્સ મય્હં પુત્તસ્સ પિતા કુટુમ્બિકો. **આપણાતિ** આપણતો ઇમં **ગેહં એહિતિ** આગમિસ્સતિ. **અપ્પેવ તે દદે કિઞ્ચીતિ** ગેહં આગતો કુટુમ્બિકો તુય્હં દાતબ્બયુત્તકં કિઞ્ચિ દેય્યધમ્મં અપિ નામ દદેય્ય. **મા સુ તાવ ઇતો અગાતિ** ઇતો ગેહસ્સ પચ્છા વત્થુતો મા તાવ અગમાસીતિ તં અનુકમ્પમાના આહ.

૧૫૬. તં સુત્વા પેતી અત્તનો અજ્ઝાસયં પકાસેન્તી "**નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપામ્હી**"તિ ગાથમાહ. તત્થ **કોપીનમેતં ઇત્થીનન્તિ** એતં નગ્ગદુબ્બણ્ણતાદિકં પટિચ્છાદેતબ્બતાય ઇત્થીનં કોપીનં રુન્ધનીયં. **મા મં ભૂતપિતાદ્દસાતિ** તસ્મા ભૂતસ્સ પિતા કુટુમ્બિકો મં મા અદ્દક્ખીતિ લજ્જમાના વદતિ.

૧૫૭. તં સુત્વા તિસ્સા સઞ્જાતનુદ્દયા "**હન્દ કિં વા ત્યાહં દમ્મી**"તિ ગાથમાહ. તત્થ **હન્દાતિ** ચોદનત્થે નિપાતો. **કિં વા ત્યાહં દમ્મીતિ** કિં તે અહં દમ્મિ, કિં વત્થં દસ્સામિ, ઉદાહુ ભત્તન્તિ. **કિં વા તેધ કરોમહન્તિ** કિં વા અઞ્ઞં તે ઇધ ઇમસ્મિં કાલે ઉપકારં કરિસ્સામિ.

૧૫૮. તં સુત્વા પેતી "**ચત્તારો ભિક્ખૂ સઙ્ઘતો**"તિ ગાથમાહ. તત્થ **ચત્તારો ભિક્ખૂ સઙ્ઘતો, ચત્તારો પન પુગ્ગલેતિ** ભિક્ખુસઙ્ઘતો સઙ્ઘવસેન ચત્તારો ભિક્ખૂ, પુગ્ગલવસેન ચત્તારો ભિક્ખૂતિ એવં અટ્ઠ ભિક્ખૂ યથારુચિં

ભોજેત્વા તં દક્ખિણં મમ આદિસ, મય્હં પત્તિદાનં દેહિ. **તદાહં સુખિતા હેસ્સન્તિ** યદા ત્વં દક્ખિણં મમ ઉદ્દિસિસ્સસિ, તદા અહં સુખિતા સુખપ્પત્તા સબ્બકામસમિદ્ધિની ભવિસ્સામીતિ અત્થો.

૧૫૯-૧૬૧. તં સુત્વા તિસ્સા તમત્થં અત્તનો સામિકસ્સ આરોચેત્વા દુતિયદિવસે અટ્ઠ ભિક્ખૂ ભોજેત્વા તસ્સા દક્ખિણમાદિસિ, સા તાવદેવ પટિલદ્ધદિબ્બસમ્પત્તિકા પુન તિસ્સાય સન્તિકં ઉપસઙ્કમિ. તમત્થં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારેહિ "**સાધૂતિ સા પટિસ્સુત્વા**"તિઆદિકા તિસ્સો ગાથા ઠપિતા.

૧૬૨-૧૬૭. ઉપસઙ્કમિત્વા ઠિતં પન નં તિસ્સા "**અભિક્કન્તેન વણ્ણેના**"તિઆદીહિ તીહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ. ઇતરા "**અહં મત્તા**"તિ ગાથાય અત્તાનં આચિક્ખિત્વા "**ચિરં જીવાહી**"તિ ગાથાય તસ્સા અનુમોદનં દત્વા "**ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાના**"તિ ગાથાય ઓવાદં અદાસિ. તત્થ **તવ દિન્નેના**તિ તયા દિન્નેન. **અસોકં વિરજં ઠાનન્તિ** સોકાભાવેન અસોકં, સેદજલ્લિકાનં પન અભાવેન વિરજં દિબ્બટ્ઠાનં, સબ્બમેતં દેવલોકં સન્ધાય વદતિ. **આવાસન્તિ** ઠાનં. **વસવત્તિનન્તિ** દિબ્બેન આધિપતેય્યેન અત્તનો વસં વત્તેન્તાનં. **સમૂલન્તિ** સલોભદોસં. લોભદોસા હિ મચ્છરિયસ્સ મૂલં નામ. **અનિન્દિતા**તિ અગરહિતા પાસંસા, **સગ્ગમુપેહિ ઠાનન્તિ** રૂપાદીહિ વિસયેહિ સુટ્ઠુ અગ્ગત્તા ''સગ્ગ''ન્તિ લદ્ધનામં દિબ્બટ્ઠાનં ઉપેહિ, સુગતિપરાયણા હોહીતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

અથ તિસ્સા તં પવત્તિં કુટુમ્બિકસ્સ આરોચેસિ, કુટુમ્બિકો ભિક્ખૂનં આરોચેસિ, ભિક્ખૂ ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ, તં સુત્વા મહાજનો પટિલદ્ધસંવેગો વિનેય્ય મચ્છેરાદિમલં દાનસીલાદિરતો સુગતિપરાયણો અહોસીતિ.

મત્તાપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. નન્દાપેતિવત્થુવણ્ણના

કાળી દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે નન્દં નામ પેતિં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે નન્દિસેનો નામ ઉપાસકો અહોસિ સદ્ધો પસન્નો. ભરિયા પનસ્સ નન્દા નામ અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના મચ્છરિની ચણ્ડી ફરુસવચના સામિકે અગારવા અગ્ગાતિસ્સા સસ્સું ચોરિવાદેન અક્કોસતિ પરિભાસતિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા પેતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા તસ્સેવ ગામસ્સ અવિદૂરે વિચરન્તી એકદિવસં નન્દિસેનસ્સ ઉપાસકસ્સ ગામતો નિક્ખમન્તસ્સ અવિદૂરે અત્તાનં દસ્સેસિ. સો તં દિસ્વા –

૧૬૮.''કાળી દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, ફરુસા ભીરુદસ્સના;
પિઙ્ગલાસિ કળારાસિ, ન તં મઞ્ઞામિ માનુસિ''ન્તિ. –

ગાથાય અજ્ઝભાસિ. તત્થ **કાળી**તિ કાળવણ્ણા, ઝામઙ્ગારસદિસો હિસ્સા વણ્ણો અહોસિ. **ફરુસા**તિ ખરગત્તા. **ભીરુદસ્સના**તિ ભયાનકદસ્સના સપ્પટિભયાકારા. ''ભારુદસ્સના''તિ વા પાઠો, ભારિયદસ્સના, દુબ્બણ્ણતાદિના દુદ્દસિકાતિ અત્થો. **પિઙ્ગલા**તિ પિઙ્ગલલોચના. **કળારા**તિ કળારદન્તા. **ન તં મઞ્ઞામિ માનુસિન્તિ** અહં તં માનુસિન્તિ ન મઞ્ઞામિ, પેતિમેવ ચ તં મઞ્ઞામીતિ અધિપ્પાયો. તં સુત્વા પેતી અત્તાનં પકાસેન્તી –

૧૬૯.''અહં નન્દા નન્દિસેન, ભરિયા તે પુરે અહું;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

ગાથમાહ . તત્થ **અહં નન્દા નન્દિસેના**તિ સામિ નન્દિસેન અહં નન્દા નામ. **ભરિયા તે પુરે અહુ**ન્તિ પુરિમજાતિયં તુય્હં ભરિયા અહોસિં. ઇતો પરં –

૧૭૦.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સ કમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતા’’તિ. –

તસ્સ ઉપાસકસ્સ પુચ્છા. અથસ્સ સા –

૧૭૧.‘‘ચણ્ડી ચ ફરુસા ચાસિં, તયિ ચાપિ અગારવા;
તાહં દુરુત્તં વત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા’’તિ. –

વિસ્સજ્જેસિ. પુન સો –

૧૭૨.‘‘હન્દુત્તરીયં દદામિ તે, ઇમં દુસ્સં નિવાસય;
ઇમં દુસ્સં નિવાસેત્વા, એહિ નેસ્સામિ તં ઘરં.

૧૭૩.‘‘વત્થઞ્ચ અન્નપાનઞ્ચ, લચ્છસિ ત્વં ઘરં ગતા;
પુત્તે ચ તે પસ્સિસ્સસિ, સુણિસાયો ચ દક્ખસી’’તિ. – અથસ્સ સા –

૧૭૪.‘‘હત્થેન હત્થે તે દિન્નં, ન મય્હં ઉપકપ્પતિ;
ભિક્ખૂ ચ સીલસમ્પન્ને, વીતરાગે બહુસ્સુતે.

૧૭૫.‘‘તપ્પેહિ અન્નપાનેન, મમ દક્ખિણમાદિસ;
તદાહં સુખિતા હેસ્સં, સબ્બકામસમિદ્ધિની’’તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ. તતો –

૧૭૬.‘‘સાધૂતિ સો પટિસ્સુત્વા, દાનં વિપુલમાકિરિ;
અન્નં પાનં ખાદનીયં, વત્થસેનાસનાનિ ચ;
છત્તં ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ, વિવિધા ચ ઉપાહના.

૧૭૭.‘‘ભિક્ખૂ ચ સીલસમ્પન્ને, વીતરાગે બહુસ્સુતે;
તપ્પેત્વા અન્નપાનેન, તસ્સા દક્ખિણમાદિસી.

૧૭૮.‘‘સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે , વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભોજનચ્છાદનપાનીયં, દક્ખિણાય ઇદં ફલં.

૧૭૯.‘‘તતો સુદ્ધા સુચિવસના, કાસિકુત્તમધારિની;
વિચિત્તવત્થાભરણા, સામિકં ઉપસઙ્કમી’’તિ. –

ચતસ્સો ગાથા સઙ્ગીતિકારેહિ વુત્તા. તતો પરં –

૧૮૦.“અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૮૧.“કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૮૨.“પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

૧૮૩.“અહં નન્દા નન્દિસેન, ભરિયા તે પુરે અહું;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૧૮૪.“તવ દિન્નેન દાનેન, મોદામિ અકુતોભયા;
ચિરં જીવ ગહપતિ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભિ;

અસોકં વિરજં ખેમં, આવાસં વસવત્તિનં.

૧૮૫.“ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, દાનં દત્વા ગહપતિ;
વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલં, અનિન્દિતો સગ્ગમુપેહિ ઠાન”ન્તિ. –

ઉપાસકસ્સ ચ પેતિયા ચ વચનપટિવચનગાથા.

૧૭૬. તત્થ **દાનં વિપુલમાકિરી**તિ ઉક્ખિણેય્યખેત્તે દેય્યધમ્મબીજં વિપ્પકિરન્તો વિય મહાદાનં પવત્તેસિ. સેસં અનન્તરવત્થુસદિસમેવ.

એવં સા અત્તનો દિબ્બસમ્પત્તિં તસ્સા ચ કારણં નન્દિસેનસ્સ વિભાવેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતા. ઉપાસકો તં પવત્તિં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ , ભિક્ખૂ ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

નન્દાપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. મટ્ઠકુણ્ડલીપેતવત્થુવણ્ણના

અલઙ્કતો મટ્ઠકુણ્ડલીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે મટ્ઠકુણ્ડલિદેવપુત્તં આરબ્ભ વુત્તં. તત્થ યં વત્તબ્બં, તં પરમત્થદીપનિયં વિમાનવત્થુવણ્ણનાયં મટ્ઠકુણ્ડલીવિમાનવત્થુવણ્ણનાય (વિ॰ વ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૦૬ મટ્ઠકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના) વુત્તમેવ, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

એત્થ ચ મટ્ઠકુણ્ડલીદેવપુત્તસ્સ વિમાનદેવતાભાવતો તસ્સ વત્થુ યદિપિ વિમાનવત્થુપાળિયં સઙ્ગહં આરોપિતં, યસ્મા પન સો દેવપુત્તો અદિન્નપુબ્બકબ્રાહ્મણસ્સ પુત્તસોકેન સુસાનં ગન્ત્વા આળાહનં અનુપરિયાયિત્વા રોદન્તસ્સ સોકહરણત્થં અત્તનો દેવરૂપં પટિસંહરિત્વા હરિચન્દનુસ્સદો બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તો દુક્ખાભિભૂતાકારેન પેતો વિય અત્તાનં દસ્સેસિ. મનુસ્સત્તભાવતો અપેતત્તા પેતપરિયાયોપિ લબ્ભતિ એવાતિ તસ્સ વત્થુ પેતવત્થુપાળિયમ્પિ સઙ્ગહં આરોપિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

મટ્ઠકુણ્ડલીપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. કણ્હપેતવત્થુવણ્ણના

ઉટ્ઠેહિ કણ્હ કિં સેસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં મતપુત્તં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ પુત્તો કાલમકાસિ. સો તેન સોકસલ્લસમપ્પિતો ન ન્હાયતિ, ન ભુઞ્જતિ, ન કમ્મન્તે વિચારેતિ, ન બુદ્ધુપટ્ઠાનં ગચ્છતિ, કેવલં, ‘‘તાત પિયપુત્તક, મં ઓહાય કહં પઠમતરં ગતોસી’’તિઆદીનિ વદન્તો વિપ્પલપતિ. સત્થા પચ્ચૂસસમયે લોકં ઓલોકેન્તો તસ્સ સોતાપત્તિફલૂપનિસ્સયં દિસ્વા પુનદિવસે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા કતભત્તકિચ્ચો ભિક્ખૂ ઉય્યોજેત્વા આનન્દત્થેરેન પચ્છાસમણેન તસ્સ ઘરદ્વારં અગમાસિ. સત્થુ આગતભાવં ઉપાસકસ્સ આરોચેસું. અથસ્સ ગેહજનો ગેહદ્વારે આસનં પઞ્ઞાપેત્વા સત્થારં નિસીદાપેત્વા ઉપાસકં પરિગ્ગહેત્વા સત્થુ સન્તિકં ઉપનેસિ. એકમન્તં નિસિન્નં તં દિસ્વા ‘‘કિં, ઉપાસક, સોચસી’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ વુત્તે, ‘‘ઉપાસક, પોરાણકપણ્ડિતા પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા મતપુત્તં નાનુસોચિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે દ્વારવતીનગરે દસ ભાતિકરાજાનો અહેસું – વાસુદેવો બલદેવો ચન્દદેવા સૂરિયદેવો અગ્ગિદેવો વરુણદેવો અજ્જુનો પજ્જુનો ઘટપણ્ડિતો અઙ્કુરો ચાતિ. તેસુ વાસુદેવમહારાજસ્સ પિયપુત્તો કાલમકાસિ. તેન રાજા સોકપરેતો સબ્બકિચ્ચાનિ પહાય મઞ્ચસ્સ અટનિં પરિગ્ગહેત્વા વિપ્પલપન્તો નિપજ્જિ. તસ્મિં કાલે ઘટપણ્ડિતો ચિન્તેસિ – ‘‘ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો કોચિ મમ ભાતુ સોકં પરિહરિતું સમત્થો નામ નત્થિ, ઉપાયેનસ્સ સોકં હરિસ્સામી’’તિ. સો ઉમ્મત્તકવેસં ગહેત્વા ‘‘સસં મે દેથ, સસં મે દેથા’’તિ આકાસં ઓલોકેન્તો સકલનગરં વિચરિ. ‘‘ઘટપણ્ડિતો ઉમ્મત્તકો જાતો’’તિ સકલનગરં સઙ્ખુભિ.

તસ્મિં કાલે રોહિણેય્યો નામ અમચ્ચો વાસુદેવરઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તેન સદ્ધિં કથં સમુટ્ઠાપેન્તો –

૨૦૭.‘‘ઉટ્ઠેહિ કણ્હ કિં સેસિ, કો અત્થો સુપનેન તે;
યો ચ તુય્હં સકો ભાતા, હદયં ચક્ખુ ચ દક્ખિણં;
તસ્સ વાતા બલીયન્તિ, સસં જપ્પતિ કેસવા’’તિ. – ઇમં ગાથમાહ;

૨૦૭. તત્થ **કણ્હા**તિ વાસુદેવં ગોત્તેનાલપતિ. **કો અત્થો સુપનેન તે**તિ સુપનેન તુય્હં કા નામ વડ્ઢિ. **સકો ભાતા**તિ સોદરિયો ભાતા. **હદયં ચક્ખુ ચ દક્ખિણ**ન્તિ હદયેન ચેવ દક્ખિણચક્ખુના ચ સદિસોતિ અત્થો. **તસ્સ વાતા બલીયન્તી**તિ તસ્સ અપરાપરં ઉપ્પજ્જમાના ઉમ્માદવાતા બલવન્તો હોન્તિ વડ્ઢન્તિ અભિભવન્તિ. **સસં જપ્પતી**તિ ‘‘સસં મે દેથા’’તિ વિપ્પલપતિ. **કેસવા**તિ સો કિર કેસાનં સોભનાનં અત્થિતાય ‘‘કેસવો’’તિ વોહરીયતિ. તેન નં નામેન આલપતિ.

તસ્સ વચનં સુત્વા સયનતો ઉટ્ઠિતભાવં દીપેન્તો સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા –

૨૦૮.“તસ્સ તં વચનં સુત્વા, રોહિણેય્યસ્સ કેસવો;
તરમાનરૂપો વુટ્ઠાસિ, ભાતુ સોકેન અટ્ટિતો”તિ. – ઇમં ગાથમાહ;

રાજા ઉટ્ઠાય સીઘં પાસાદા ઓતરિત્વા ઘટપણ્ડિતસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઉભોસુ હત્થેસુ નં દળ્હં ગહેત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો –

૨૦૯.“કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપોવ, કેવલં દ્વારકં ઇમં;
સસો સસોતિ લપસિ, કીદિસં સસમિચ્છસિ.

૨૧૦.“સોવણ્ણમયં મણિમયં, લોહમયં અથ રૂપિયમયં;
સઙ્ખસિલાપવાળમયં, કારયિસ્સામિ તે સસં.

૨૧૧.“સન્તિ અઞ્ઞેપિ સસકા, અરઞ્ઞવનગોચરા;
તેપિ તે આનયિસ્સામિ, કીદિસં સસમિચ્છસી”તિ. –

તિસ્સો ગાથાયો અભાસિ.

૨૦૯-૨૧૧. તત્થ ઉમ્મત્તરૂપોવાતિ ઉમ્મત્તકો વિય. **કેવલ**ન્તિ સકલં. **દ્વારક**ન્તિ દ્વારવતીનગરં વિચરન્તો. **સસો સસોતિ લપસી**તિ સસો સસોતિ વિલપસિ. **સોવણ્ણમય**ન્તિ સુવણ્ણમયં. **લોહમય**ન્તિ તમ્બલોહમયં. **રૂપિયમય**ન્તિ રજતમયં. યં ઇચ્છસિ તં વદેહિ, અથ કેન સોચસિ. અઞ્ઞેપિ અરઞ્ઞે વનગોચરા સસકા અત્થિ, તે તે આનયિસ્સામિ, વદ, ભદ્રમુખ , કીદિસં સસમિચ્છસીતિ ઘટપણ્ડિતં “સસેન અત્થિકો”તિ અધિપ્પાયેન સસેન નિમન્તેસિ. તં સુત્વા ઘટપણ્ડિતો –

૨૧૨.“નાહમેતે સસે ઇચ્છે, યે સસા પથવિસ્સિતા;
ચન્દતો સસમિચ્છામિ, તં મે ઓહર કેસવા”તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ઓહરા**તિ ઓહારેહિ. તં સુત્વા રાજા “નિસ્સંસયં મે ભાતા ઉમ્મત્તકો જાતો”તિ દોમનસ્સપ્પત્તો –

૨૧૩.“સો નૂન મધુરં ઞાતિ, જીવિતં વિજહિસ્સસિ;
અપત્થિયં પત્થયસિ, ચન્દતો સસમિચ્છસી”તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ઞાતી**તિ કનિટ્ઠં આલપતિ. અયમેત્થ અત્થો – મય્હં પિય**ઞાતિ** યં અતિ**મધુરં** અત્તનો **જીવિતં**, તં **વિજહિસ્સસિ** મઞ્ઞે, યો અપત્થયિતબ્બં પત્થેસીતિ.

ઘટપણ્ડિતો રઞ્ઞો વચનં સુત્વા નિચ્ચલોવ ઠત્વા “ભાતિક, ત્વં ચન્દતો સસં પત્થેન્તસ્સ તં અલભિત્વા જીવિતક્ખયો ભવિસ્સતીતિ જાનન્તો કસ્મા મતં પુત્તં અલભિત્વા અનુસોચસી”તિ ઇમમત્થં દીપેન્તો –

૨૧૪.“એવં ચે કણ્હ જાનાસિ, યથઞ્ઞમનુસાસસિ;

કસ્મા પુરે મતં પુત્તં, અજ્જાપિ મનુસોચસી''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **એવં ચે, કણ્હ, જાનાસી**તિ, ભાતિક, કણ્હનામક મહારાજ, ''અલબ્ભનેય્યવત્થુ નામ ન પત્થેતબ્બ''ન્તિ યદિ એવં જાનાસિ. **યથઞ્ઞ**ન્તિ એવં જાનન્તોવ યથા અઞ્ઞં અનુસાસસિ, તથા અકત્વા. **કસ્મા પુરે મતં પુત્ત**ન્તિ અથ કસ્મા ઇતો ચતુમાસમત્થકે મતં પુત્તં અજ્જાપિ અનુસોચસીતિ.

એવં સો અન્તરવીથિયં ઠિતકોવ ''અહં તાવ એવં પઞ્ઞાયમાનં પત્થેમિ, ત્વં પન અપઞ્ઞાયમાનસ્સત્થાય સોચસી''તિ વત્વા તસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો –

૨૧૫.''ન યં લબ્ભા મનુસ્સેન, અમનુસ્સેન વા પન;
જાતો મે મા મરિ પુત્તો, કુતો લબ્ભા અલબ્ભિયં.

૨૧૬.''ન મન્તા મૂલભેસજ્જા, ઓસધેહિ ધનેન વા;
સક્કા આનયિતું કણ્હ, યં પેતમનુસોચસી''તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

૨૧૫. તત્થ **ય**ન્તિ, ભાતિક, યં ''એવં **જાતો મે પુત્તો મા મરી**''તિ **મનુસ્સેન** વા દેવેન **વા પન ન લબ્ભા** ન સક્કા લદ્ધું, તં ત્વં પત્થેસિ, તં પનેતં **કુતો લબ્ભા**, કેન કારણેન લદ્ધું સક્કા. યસ્મા **અલબ્ભિયં** અલબ્ભનેય્યવત્થુ નામેતન્તિ અત્થો.

૨૧૬. **મન્તા**તિ મન્તપ્પયોગેન. **મૂલભેસજ્જા**તિ મૂલભેસજ્જેન. **ઓસધેહી**તિ નાનાવિધેહિ ઓસધેહિ. **ધનેન વા**તિ કોટિસતસઙ્ખેન ધનેન વાપિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યં પેતમનુસોચસિ, તં એતેહિ મન્તપ્પયોગાદીહિપિ આનેતું ન સક્કાતિ.

પુન ઘટપણ્ડિતો ''ભાતિક, ઇદં મરણં નામ ધનેન વા જાતિયા વા વિજ્જાય વા સીલેન વા ભાવનાય વા ન સક્કા પટિબાહિતુ''ન્તિ દસ્સેન્તો –

૨૧૭.''મહદ્ધના મહાભોગા, રટ્ઠવન્તોપિ ખત્તિયા;
પહૂતધનધઞ્ઞાસે, તેપિ નો અજરામરા.

૨૧૮.''ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસ્સા;
એતે ચઞ્ઞે ચ જાતિયા, તેપિ નો અજરામરા.

૨૧૯.''યે મન્તં પરિવત્તેન્તિ, છળઙ્ગં બ્રહ્મચિન્તિતં;
એતે ચઞ્ઞે ચ વિજ્જાય, તેપિ નો અજરામરા.

૨૨૦.''ઇસયો વાપિ યે સન્તા, સઞ્ઞતત્તા તપસ્સિનો;
સરીરં તેપિ કાલેન, વિજહન્તિ તપસ્સિનો.

૨૨૧.''ભાવિતત્તા અરહન્તો, કતકિચ્ચા અનાસવા;
નિક્ખિપન્તિ ઇમં દેહં, પુઞ્ઞપાપપરિક્ખયા''તિ. –

પઞ્ચહિ ગાથાહિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેસિ.

૨૧૭. તત્થ **મહદ્ધના**તિ નિધાનગતસ્સેવ મહતો ધનસ્સ અત્થિતાય બહુધના. **મહાભોગા**તિ દેવભોગસદિસાય મહતિયા ભોગસમ્પત્તિયા સમન્નાગતા. **રટ્ઠવન્તો**તિ સકલરટ્ઠવન્તો. **પહૂતધનધઞ્ઞાસે**તિ તિણ્ણં ચતુન્નં વા સંવચ્છરાનં અત્થાય નિદહિત્વા ઠપેતબ્બસ્સ નિચ્ચપરિબ્બયભૂતસ્સ ધનધઞ્ઞસ્સ વસેન અપરિયન્તધનધઞ્ઞા. **તેપિ નો અજરામરા**તિ તેપિ એવં મહાવિભવા મન્ધાતુમહાસુદસ્સનાદયો ખત્તિયા અજરામરા નાહેસું, અઞ્ઞદત્થુ મરણમુખમેવ અનુપવિટ્ઠાતિ અત્થો.

૨૧૮. **એતે**તિ યથાવુત્તખત્તિયાદયો. **અઞ્ઞે**તિ અઞ્ઞતરા એવંભૂતા અમ્બટ્ઠાદયો. **જાતિયા**તિ અત્તનો જાતિનિમિત્તં અજરામરા નાહેસુન્તિ અત્થો.

૨૧૯. **મન્ત**ન્તિ વેદં. **પરિવત્તેન્તી**તિ સજ્ઝાયન્તિ વાચેન્તિ ચ. અથ વા **પરિવત્તેન્તી**તિ વેદં અનુપરિવત્તેન્તા હોમં કરોન્તા જપન્તિ. **છળઙ્ગ**ન્તિ સિક્ખાકપ્પનિરુત્તિબ્યાકરણજોતિસત્થછન્દોવિચિતિસઙ્ખાતેહિ છહિ અઙ્ગેહિ યુત્તં. **બ્રહ્મચિન્તિત**ન્તિ બ્રાહ્મણાનમત્થાય બ્રહ્મના ચિન્તિતં કથિતં. **વિજ્જાયા**તિ બ્રહ્મસદિસવિજ્જાય સમન્નાગતા, તેપિ નો અજરામરાતિ અત્થો.

૨૨૦-૨૨૧. **ઇસયો**તિ યમનિયમાદીનં પટિક્કૂલસઞ્ઞાદીનઞ્ચ એસનટ્ઠેન ઇસયો. **સન્તા**તિ કાયવાચાહિ સન્તસભાવા. **સઞ્ઞતત્તા**તિ રાગાદીનં સંયમેન સંયતચિત્તા. કાયતપનસઙ્ખાતો તપો એતેસં અત્થીતિ **તપસ્સિનો**. પુન **તપસ્સિનો**તિ સંવરકા. તેન એવં તપનિસ્સિતકા હુત્વા સરીરેન ચ વિમોક્ખં પત્તુકામાપિ સંવરકા સરીરં વિજહન્તિ એવાતિ દસ્સેતિ. અથ વા **ઇસયો**તિ અધિસીલસિક્ખાદીનં એસનટ્ઠેન ઇસયો, તદત્થં તપ્પટિપક્ખાનં પાપધમ્માનં વૂપસમેન સન્તા, એકારમ્મણે ચિત્તસ્સ સંયમેન સઞ્ઞતત્તા, સમ્મપ્પધાનયોગતો વીરિયતાપેન તપસ્સિનો, સપ્પયોગા રાગાદીનં સન્તપનેન તપસ્સિનોતિ યોજેતબ્બં. **ભાવિતત્તા**તિ ચતુસચ્ચકમ્મટ્ઠાનભાવનાય ભાવિતચિત્તા.

એવં ઘટપણ્ડિતેન ધમ્મે કથિતે તં સુત્વા રાજા અપગતસોકસલ્લો પસન્નમાનસો ઘટપણ્ડિતં પસંસન્તો –

૨૨૨.''આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘટસિત્તંવ પાવકં;
વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૨૨૩.''અબ્બહી વત મે સલ્લં, સોકં હદયનિસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતસ્સ, પુત્તસોકં અપાનુદિ.

૨૨૪.''સ્વાહં અબ્બૂળ્હસલ્લોસ્મિ, સીતિભૂતોસ્મિ નિબ્બુતો;
ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વાન ભાતિક.

૨૨૫.''એવં કરોન્તિ સપ્પઞ્ઞા, યે હોન્તિ અનુકમ્પકા;
નિવત્તયન્તિ સોકમ્હા, ઘટો જેટ્ઠંવ ભાતરં.

૨૨૬.''યસ્સ એતાદિસા હોન્તિ, અમચ્ચા પરિચારકા;

સુભાસિતેન અન્વેન્તિ, ઘટો જેટ્ઠંવ ભાતર''ન્તિ. – સેસગાથા અભાસિ;

૨૨૫. તત્થ **ઘટો જેટ્ઠંવ ભાતર**ન્તિ યથા ઘટપણ્ડિતો અત્તનો જેટ્ઠભાતરં મતપુત્તસોકાભિભૂતં અત્તનો ઉપાયકોસલ્લેન ચેવ ધમ્મકથાય ચ તતો પુત્તસોકતો વિનિવત્તયિ, એવં અઞ્ઞેપિ સપ્પઞ્ઞા યે હોન્તિ અનુકમ્પકા, તે ઞાતીનં ઉપકારં કરોન્તીતિ અત્થો.

૨૨૬. **યસ્સ એતાદિસા હોન્તી**તિ અયં અભિસમ્બુદ્ધગાથા. તસ્સત્થો – યથા યેન કારણેન પુત્તસોકપરેતં રાજાનં વાસુદેવં ઘટપણ્ડિતો સોકહરણત્થાય સુભાસિતેન અન્વેસિ અનુએસિ, **યસ્સ** અઞ્ઞસ્સાપિ **એતાદિસા** પણ્ડિતા **અમચ્ચા** પટિલદ્ધા અસ્સુ, તસ્સ કુતો સોકોતિ! સેસગાથા હેટ્ઠા વુત્તત્થા એવાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ઉપાસક, પોરાણકપણ્ડિતા પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા પુત્તસોકં હરિંસૂ''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહીતિ.

કણ્હપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. ધનપાલસેટ્ઠિપેતવત્થુવણ્ણના

નગ્ગો દુબ્બણ્ણરૂપોસીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે ધનપાલપેતં આરબ્ભ વુત્તં. અનુપ્પન્ને કિર બુદ્ધે પણ્ણરટ્ઠે એરકચ્છનગરે ધનપાલકો નામ સેટ્ઠિ અહોસિ અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો કદરિયો નત્થિકદિટ્ઠિકો. તસ્સ કિરિયા પાળિતો એવ વિઞ્ઞાયતિ. સો કાલં કત્વા મરુકન્તારે પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ તાલક્ખન્ધપ્પમાણો કાયો અહોસિ, સમુટ્ઠિતચ્છવિ ફરુસો, વિરૂપકેસો, ભયાનકો, દુબ્બણ્ણો અતિવિય વિરૂપો બીભચ્છદસ્સનો. સો પઞ્ચપણ્ણાસ વસ્સાનિ ભત્તસિત્થં વા ઉદકબિન્દું વા અલભન્તો વિસુક્ખકણ્ઠોટ્ઠજિવ્હો જિઘચ્છાપિપાસાભિભૂતો ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમતિ.

અથ અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુક્કમેન સાવત્થિયં વિહરન્તે સાવત્થિવાસિનો વાણિજા પઞ્ચમત્તાનિ સકટસતાનિ ભણ્ડસ્સ પૂરેત્વા ઉત્તરાપથં ગન્ત્વા ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા પટિલદ્ધભણ્ડં સકટેસુ આરોપેત્વા પટિનિવત્તમાના સાયન્હસમયે અઞ્ઞતરં સુક્ખનદિં પાપુણિત્વા તત્થ યાનં મુઞ્ચિત્વા રત્તિયં વાસં કપ્પેસું. અથ સો પેતો પિપાસાભિભૂતો પાનીયસ્સત્થાય આગન્ત્વા તત્થ બિન્દુમત્તમ્પિ પાનીયં અલભિત્વા વિગતાસો છિન્નમૂલો વિય તાલો છિન્નપાદો પતિ. તં દિસ્વા વાણિજા –

૨૨૭.''નગ્ગો દુબ્બણ્ણરૂપોસિ, કિસો ધમનિસન્થતો;
ઉપ્ફાસુલિકો કિસિકો, કો નુ ત્વમસિ મારિસા''તિ. –

ઇમાય ગાથાય પુચ્છિંસુ. તતો પેતો –

૨૨૮.''અહં ભદન્તે પેતોમ્હિ, દુગ્ગતો યમલોકિકો;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતો''તિ. –

અત્તાનં આવિકત્વા પુન તેહિ –

૨૨૯.“કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતો”તિ. –

કતકમ્મં પુચ્છિતો પુબ્બે નિબ્બત્તટ્ઠાનતો પટ્ઠાય અતીતં પચ્ચુપ્પન્નં અનાગતઞ્ચ અત્તનો પવત્તિં દસ્સેન્તો તેસઞ્ચ ઓવાદં દેન્તો –

૨૩૦.“નગરં અત્થિ પણ્ણાનં, એરકચ્છન્તિ વિસ્સુતં;
તત્થ સેટ્ઠિ પુરે આસિં, ધનપાલોતિ મં વિદૂ.

૨૩૧.“અસીતિ સકટવાહાનં, હિરઞ્ઞસ્સ અહોસિ મે;
પહૂતં મે જાતરૂપં, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ.

૨૩૨.“તાવ મહદ્ધનસ્સાપિ, ન મે દાતું પિયં અહુ;
પિદહિત્વા દ્વારં ભુઞ્જિં, મા મં યાચનકાદ્દસું.

૨૩૩.“અસ્સદ્ધો મચ્છરી ચાસિં, કદરિયો પરિભાસકો;
દદન્તાનં કરોન્તાનં, વારયિસ્સં બહૂ જને.

૨૩૪.“વિપાકો નત્થિ દાનસ્સ, સંયમસ્સ કુતો ફલં;
પોક્ખરઞ્ઞોદપાનાનિ, આરામાનિ ચ રોપિતે;
પપાયો ચ વિનાસેસિં, દુગ્ગે સઙ્કમનાનિ ચ.

૨૩૫.“સ્વાહં અકતકલ્યાણો, કતપાપો તતો ચુતો;
ઉપપન્નો પેત્તિવિસયં, ખુપ્પિપાસસમપ્પિતો.

૨૩૬.“પઞ્ચપણ્ણાસ વસ્સાનિ, યતો કાલઙ્કતો અહં;
નાભિજાનામિ ભુત્તં વા, પીતં વા પન પાનિયં.

૨૩૭.“યો સંયમો સો વિનાસો, યો વિનાસો સો સંયમો;
પેતા હિ કિર જાનન્તિ, યો સંયમો સો વિનાસો.

૨૩૮.“અહં પુરે સંયમિસ્સં, નાદાસિં બહુકે ધને;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકાસિમત્તનો;
સ્વાહં પચ્છાનુતપ્પામિ, અત્તકમ્મફલૂપગો.

૨૩૯.“ઉદ્ધં ચતૂહિ માસેહિ, કાલકિરિયા ભવિસ્સતિ;
એકન્તકટુકં ઘોરં, નિરયં પપતિસ્સહં.

૨૪૦.“ચતુક્કણ્ણં ચતુદ્વારં, વિભત્તં ભાગસો મિતં;

અયોપાકારપરિયન્તં, અયસા પટિકુજ્જિતં.

૨૪૧.‘‘તસ્સ અયોમયા ભૂમિ, જલિતા તેજસા યુતા;
સમન્તા યોજનસતં, ફરિત્વા તિટ્ઠતિ સબ્બદા.

૨૪૨.‘‘તત્થાહં દીઘમદ્ધાનં, દુક્ખં વેદિસ્સ વેદનં;
ફલં પાપસ્સ કમ્મસ્સ, તસ્મા સોચામહં ભુસં.

૨૪૩.‘‘તં વા વદામિ ભદ્દં વો, યાવન્તેત્થ સમાગતા;
માકત્થ પાપકં કમ્મં, આવિ વા યદિ વા રહો.

૨૪૪.‘‘સચે તં પાપકં કમ્મં, કરિસ્સથ કરોથ વા;
ન વો દુક્ખા પમુત્યત્થિ, ઉપ્પચ્ચાપિ પલાયતં.

૨૪૫.‘‘મત્તેય્યા હોથ પેત્તેય્યા, કુલે જેટ્ઠાપચાયિકા;
સામઞ્ઞા હોથ બ્રહ્મઞ્ઞા, એવં સગ્ગં ગમિસ્સથા’’તિ. –

ઇમા ગાથા અભાસિ.

૨૩૦-૨૩૧. તત્થ **પણ્ણાન**ન્તિ પણ્ણાનામરટ્ઠસ્સ એવંનામકાનં રાજૂનં. **એરકચ્છ**ન્તિ તસ્સ નગરસ્સ નામં. **તત્થા**તિ તસ્મિં નગરે. **પુરે**તિ પુબ્બે અતીતત્તભાવે . **ધનપાલોતિ મં વિદૂ**તિ ‘‘ધનપાલસેટ્ઠી’’તિ મં જાનન્તિ. તયિદં નામં તદા મય્હં અત્થાનુગતમેવાતિ દસ્સેન્તો **‘‘અસીતી’’**તિ ગાથમાહ. તત્થ **અસીતિ સકટવાહાન**ન્તિ વીસતિખારિકો વાહો, યો સકટન્તિ વુચ્ચતિ. તેસં સકટવાહાનં અસીતિ હિરઞ્ઞસ્સ તથા કહાપણસ્સ ચ મે અહોસીતિ યોજના. **પહૂતં મે જાતરૂપ**ન્તિ સુવણ્ણમ્પિ પહૂતં અનેકભારપરિમાણં અહોસીતિ સમ્બન્ધો.

૨૩૨-૨૩૩. ન મે દાતું પિયં અહૂતિ દાનં દાતું મય્હં પિયં નાહોસિ. **મા મં યાચનકાદ્દસુ**ન્તિ ‘‘યાચકા મા મં પસ્સિંસૂ’’તિ પિદહિત્વા ગેહદ્વારં ભુઞ્જામિ. **કદરિયો**તિ થદ્ધમચ્છરી. **પરિભાસકો**તિ દાનં દેન્તે દિસ્વા ભયેન સન્તજ્જકો. **દદન્તાનં કરોન્તાન**ન્તિ ઉપયોગત્થે સામિવચનં, દાનાનિ દદન્તે પુઞ્ઞાનિ કરોન્તે. **બહૂ જને**તિ બહૂ સત્તે. દદન્તાનં વા કરોન્તાનં વા સમુદાયભૂતં બહું જનં પુઞ્ઞકમ્મતો **વારયિસ્સં** નિવારેસિં.

૨૩૪-૨૩૬. વિપાકો નત્થિ દાનસ્સાતિઆદિ દાનાદીનં નિવારણે કારણદસ્સનં. તત્થ **વિપાકો નત્થિ દાનસ્સા**તિ દાનકમ્મસ્સ ફલં નામ નત્થિ, કેવલં પુઞ્ઞં પુઞ્ઞન્તિ ધનવિનાસો એવાતિ દીપેતિ. **સંયમસ્સા**તિ સીલસંયમસ્સ. **કુતો ફલ**ન્તિ કુતો નામ ફલં લબ્ભતિ, નિરત્થકમેવ સીલરક્ખણન્તિ અધિપ્પાયો. **આરામાની**તિ આરામૂપવનાનીતિ અત્થો. **પપાયો**તિ પાનીયસાલા. **દુગ્ગે**તિ ઉદકચિક્ખલ્લાનં વસેન દુગ્ગમટ્ઠાનાનિ. **સઙ્કમનાની**તિ સેતુયો. **તતો ચુતો**તિ તતો મનુસ્સલોકતો ચુતો. **પઞ્ચપણ્ણાસા**તિ પઞ્ચપઞ્ઞાસ. **યતો કાલઙ્કતો અહ**ન્તિ યદા કાલકતા અહં, તતો પટ્ઠાય. **નાભિજાનામી**તિ એત્તકં કાલં ભુત્તં વા પીતં વા કિઞ્ચિ ન જાનામિ.

૨૩૭-૩૮. યો સંયમો સો વિનાસોતિ લોભાદિવસેન યં સંયમનં કસ્સચિ અદાનં, સો ઇમેસં સત્તાનં વિનાસો નામ પેતયોનિયં નિબ્બત્તપેતાનં મહાબ્યસનસ્સ હેતુભાવતો. ‘‘યો વિનાસો સો સંયમો’’તિ ઇમિના યથાવુત્તસ્સ

અત્થસ્સ એકન્તિકભાવં વદતિ. **પેતા હિ કિર જાનન્તી**તિ એત્થ હિ-સદ્દો અવધારણે, કિર-સદ્દો અરુચિસૂચને. ‘‘સંયમો દેય્યધમ્મસ્સ અપરિચ્ચાગો વિનાસહેતૂ’’તિ ઇમમત્થં પેતા એવ કિર જાનન્તિ પચ્ચક્ખતો અનુભુય્યમાનત્તા, ન મનુસ્સાતિ. નયિદં યુત્તં મનુસ્સાનમ્પિ પેતાનં વિય ખુપ્પિપાસાદીહિ અભિભુય્યમાનાનં દિસ્સમાનત્તા. પેતા પન પુરિમત્તભાવે કતકમ્મસ્સ પાકટભાવતો તમત્થં સુટ્ઠુતરં જાનન્તિ. તેનાહ – ‘‘**અહં પુરે સંયમિસ્સ**’’ન્તિઆદિ. તત્થ **સંયમિસ્સ**ન્તિ સયમ્પિ દાનાદિપુઞ્ઞકિરિયતો સંયમનં સઙ્કોચં અકાસિં. **બહુકે ધને**તિ મહન્તે ધને વિજ્જમાને.

૨૪૩. **ત**ન્તિ તસ્મા. **વો**તિ તુમ્હે. **ભદ્દં વો**તિ ભદ્દં કલ્યાણં સુન્દરં તુમ્હાકં હોતૂતિ વચનસેસો. **યાવન્તેત્થ સમાગતા**તિ યાવન્તો યાવતકા એત્થ સમાગતા, તે સબ્બે મમ વચનં સુણાથાતિ અધિપ્પાયો. **આવી**તિ પકાસનં પરેસં પાકટવસેન. **રહો**તિ પટિચ્છન્નં અપાકટવસેન. **આવિ વા** પાણાતિપાતાદિમુસાવાદાદિકાયવચીપયોગવસેન, **યદિ વા રહો** અભિજ્ઝાદિવસેન **પાપકં** લામકં અકુસલ**કમ્મં માકત્થ** મા કરિત્થ.

૨૪૪. **સચે તં પાપકં કમ્મ**ન્તિ અથ પન તં પાપકમ્મં આયતિં **કરિસ્સથ**, એતરહિ **વા કરોથ**, નિરયાદીસુ ચતૂસુ અપાયેસુ મનુસ્સેસુ ચ અપ્પાયુકતાદિવસેન તસ્સ ફલભૂતા દુક્ખતો **પમુત્તિ** પમોક્ખો નામ **નત્થિ**. **ઉપ્પચ્ચાપિ પલાયત**ન્તિ ઉપ્પતિત્વા આકાસેન ગચ્છન્તાનમ્પિ મોક્ખો નત્થિયેવાતિ અત્થો. ‘‘**ઉપેચ્ચા**’’તિપિ પાળિ, ઇતો વા એત્તો વા પલાયન્તે તુમ્હે અનુબન્ધિસ્સતીતિ અધિપ્પાયેન ઉપેચ્ચ સઞ્ચિચ્ચ પલાયન્તાનમ્પિ તુમ્હાકં તતો મોક્ખો નત્થિ, ગતિકાલાદિપચ્ચયન્તરસમવાયે પન સતિ વિપચ્ચતિયેવાતિ અત્થો. અયઞ્ચ અત્થો –

‘‘ન અન્તલિક્ખે ન સમુદ્દમજ્ઝે, ન પબ્બતાનં વિવરં પવિસ્સ;
ન વિજ્જતી સો જગતિપ્પદેસો, યત્થટ્ઠિતો મુચ્ચેય્ય પાપકમ્મા’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૨૭; મિ॰ પ॰ ૪.૨.૪) –

ઇમાય ગાથાય દીપેતબ્બો.

૨૪૫. **મત્તેય્યા**તિ માતુહિતા. **હોથા**તિ તેસં ઉપટ્ઠાનાદીનિ કરોથ. તથા **પેત્તેય્યા**તિ વેદિતબ્બા. **કુલે જેટ્ઠાપચાયિકા**તિ કુલે જેટ્ઠકાનં અપચાયનકરા. **સામઞ્ઞા**તિ સમણપૂજકા. તથા **બ્રહ્મઞ્ઞા**તિ બાહિતપાપપૂજકાતિ અત્થો. **એવં સગ્ગં ગમિસ્સથા**તિ ઇમિના મયા વુત્તનયેન પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકં ઉપપજ્જિસ્સથાતિ અત્થો. યં પનેત્થ અત્થતો ન વિભત્તં, તં હેટ્ઠા ખલ્લાટિયપેતવત્થુઆદીસુ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

તે વાણિજા તસ્સ વચનં સુત્વા સંવેગજાતા તં અનુકમ્પમાના ભાજનેહિ પાનીયં ગહેત્વા તં સયાપેત્વા મુખે આસિઞ્ચિંસુ. તતો મહાજનેન બહુવેલં આસિત્તં ઉદકં તસ્સ પેતસ્સ પાપબલેન અધોગળં ન ઓતિણ્ણં, કુતો પિપાસં પટિવિનેસ્સતિ. તે તં પુચ્છિંસુ – ‘‘અપિ તે કાચિ અસ્સાસમત્તા લદ્ધા’’તિ. સો આહ – ‘‘યદિ મે એત્તકેહિ જનેહિ એત્તકં વેલં આસિઞ્ચમાનં ઉદકં એકબિન્દુમત્તમ્પિ પરગળં પવિટ્ઠં, ઇતો પેતયોનિતો મોક્ખો મા હોતૂ’’તિ. અથ તે વાણિજા તં સુત્વા અતિવિય સંવેગજાતા ‘‘અત્થિ પન કોચિ ઉપાયો પિપાસાવૂપસમાયા’’તિ આહંસુ. સો આહ – ‘‘ઇમસ્મિં પાપકમ્મે ખીણે તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકાનં વા દાને દિન્ને મમ દાનમુદ્દિસિસ્સતિ, અહં ઇતો પેતત્તતો મુચ્ચિસ્સામી’’તિ. તં સુત્વા વાણિજા સાવત્થિં ગન્ત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા તં પવત્તિં આરોચેત્વા સરણાનિ સીલાનિ ચ ગહેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સત્તાહં દાનં દત્વા તસ્સ પેતસ્સ દક્ખિણં આદિસિંસુ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ચતુન્નં પરિસાનં ધમ્મં દેસેસિ. મહાજનો ચ લોભાદિમચ્છેરમલં પહાય દાનાદિપુઞ્ઞાભિરતો અહોસીતિ.

ધનપાલસેટ્ઠિપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. ચૂળસેટ્ઠિપેતવત્થુવણ્ણના

નગ્ગો કિસો પબ્બજિતોસિ, ભન્તેતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે ચૂળસેટ્ઠિપેતં આરબ્ભ વુત્તં. બારાણસિયં કિર એકો ગહપતિ અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો મચ્છરી કદરિયો પુઞ્ઞકિરિયાય અનાદરો ચૂળસેટ્ઠિ નામ અહોસિ. સો કાલં કત્વા પેતેસુ નિબ્બત્તિ, તસ્સ કાયો અપગતમંસલોહિતો અટ્ઠિન્હારુચમ્મમત્તો મુણ્ડો અપેતવત્થો અહોસિ. ધીતા પનસ્સ અનુલા અન્ધકવિન્દે સામિકસ્સ ગેહે વસન્તી પિતરં ઉદ્દિસ્સ બ્રાહ્મણે ભોજેતુકામા તણ્ડુલાદીનિ દાનૂપકરણાનિ સજ્જેસિ. તં ઞત્વા પેતો આસાય આકાસેન તત્થ ગચ્છન્તો રાજગહં સમ્પાપુણિ. તેન ચ સમયેન રાજા અજાતસત્તુ દેવદત્તેન ઉય્યોજિતો પિતરં જીવિતા વોરોપેત્વા તેન વિપ્પટિસારેન દુસ્સુપિનેન ચ નિદ્દં અનુપગચ્છન્તો ઉપરિપાસાદવરગતો ચઙ્કમન્તો તં પેતં આકાસેન ગચ્છન્તં દિસ્વા ઇમાય ગાથાય પુચ્છિ –

૨૪૬.''નગ્ગો કિસો પબ્બજિતોસિ ભન્તે, રત્તિં કુહિં ગચ્છસિ કિસ્સહેતુ;
આચિક્ખ મે તં અપિ સક્કુણેમુ, સબ્બેન વિત્તં પટિપાદયે તુવ''ન્તિ.

તત્થ **પબ્બજિતો**તિ સમણો. રાજા કિર તં નગ્ગત્તા મુણ્ડત્તા ચ ''નગ્ગો સમણો અય''ન્તિ સઞ્ઞાય ''નગ્ગો કિસો પબ્બજિતોસી''તિઆદિમાહ. **કિસ્સહેતૂ**તિ કિન્નિમિત્તં. **સબ્બેન વિત્તં પટિપાદયે તુવ**ન્તિ વિત્તિયા ઉપકરણભૂતં વિત્તં સબ્બેન ભોગેન તુય્હં અજ્ઝાસયાનુરૂપં, સબ્બેન વા ઉસ્સાહેન પટિપાદેય્યં સમ્પાદેય્યં. તથા કાતું મયં અપ્પેવ નામ સક્કુણેય્યામ, તસ્મા **આચિક્ખ મે તં**, એતં તવ આગમનકારણં મય્હં કથેહીતિ અત્થો.

એવં રઞ્ઞા પુટ્ઠો પેતો અત્તનો પવત્તિં કથેન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૪૭.''બારાણસી નગરં દૂરઘુટ્ઠં, તત્થાહં ગહપતિ અડ્ઢકો અહુ દીનો;
અદાતા ગેધિતમનો આમિસસ્મિં, દુસ્સીલ્યેન યમવિસયમ્હિ પત્તો.

૨૪૮.''સો સૂચિકાય કિલમિતો તેહિ,
તેનેવ ઞાતીસુ યામિ આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુ;
અદાનસીલા ન ચ સદ્દહન્તિ,
'દાનફલં હોતિ પરમ્હિ લોકે'.

૨૪૯.''ધીતા ચ મય્હં લપતે અભિક્ખણં, દસ્સામિ દાનં પિતૂનં પિતામહાનં;
તમુપક્ખટં પરિવિસયન્તિ બ્રાહ્મણા, યામિ અહં અન્ધકવિન્દં ભુત્તુ''ન્તિ.

૨૪૭. તત્થ **દૂરઘુટ્ઠ**ન્તિ દૂરતો એવ ગુણકિત્તનવસેન ઘોસિતં, સબ્બત્થ વિસ્સુતં પાકટન્તિ અત્થો. **અડ્ઢકો**તિ અડ્ઢો મહાવિભવો. **દીનો**તિ નિહીનચિત્તો અદાનજ્ઝાસયો. તેનાહ ''**અદાતા**''તિ. **ગેધિતમનો આમિસસ્મિ**ન્તિ કામામિસે લગ્ગચિત્તો ગેધં આપન્નો. **દુસ્સીલ્યેન યમવિસયમ્હિ પત્તો**તિ અત્તના કતેન દુસ્સીલકમ્મુના યમવિસયં પેતલોકં પત્તો અમ્હિ.

૨૪૮. **સો સૂચિકાય કિલમિતો**તિ સો અહં વિજ્ઝનટ્ઠેન સૂચિસદિસતાય ''સૂચિકા''તિ લદ્ધનામાય જિઘચ્છાય કિલમિતો નિરન્તરં વિજ્ઝમાનો. ''કિલમથો''તિ ઇચ્ચેવ વા પાઠો. **તેહી**તિ ''દીનો''તિઆદિના વુત્તેહિ પાપકમ્મેહિ કારણભૂતેહિ. તસ્સ હિ પેતસ્સ તાનિ પાપકમ્માનિ અનુસ્સરન્તસ્સ અતિવિય દોમનસ્સં ઉપ્પજ્જિ, તસ્મા એવમાહ. **તેનેવા**તિ તેનેવ જિઘચ્છાદુક્ખેન. **ઞાતીસુ યામી**તિ ઞાતીનં સમીપં યામિ ગચ્છામિ. **આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતૂ**તિ આમિસસ્સ કિઞ્ચિક્ખનિમિત્તં, કિઞ્ચિ આમિસં પત્થેન્તોતિ અત્થો. **અદાનસીલા ન ચ સદ્દહન્તિ**, '**દાનફલં હોતિ પરમ્હિ લોકે**'તિ યથા અહં, તથા એવં અઞ્ઞેપિ મનુસ્સા અદાનસીલા ''દાનસ્સ ફલં એકંસેન પરલોકે હોતી''તિ ન ચ સદ્દહન્તિ. યતો અહં વિય તેપિ પેતા હુત્વા મહાદુક્ખં પચ્ચનુભવન્તીતિ અધિપ્પાયો.

૨૪૯. **લપતે**તિ કથેતિ. **અભિક્ખણ**ન્તિ અભિણ્હં બહુસો. કિન્તિ લપતીતિ આહ ''**દસ્સામિ દાનં પિતૂનં પિતામહાન**''ન્તિ. તત્થ **પિતૂન**ન્તિ માતાપિતૂનં, ચૂળપિતુમહાપિતૂનં વા. **પિતામહાન**ન્તિ અય્યકપય્યકાનં. **ઉપક્ખટ**ન્તિ સજ્જિતં. **પરિવિસયન્તી**તિ ભોજયન્તિ. **અન્ધકવિન્દ**ન્તિ એવંનામકં નગરં. **ભુત્તુ**ન્તિ ભુઞ્જિતું. તતો પરા સઙ્ગીતિકારકેહિ વુત્તા –

૨૫૦.''તમવોચ રાજા 'અનુભવિયાન તમ્પિ,
એય્યાસિ ખિપ્પં અહમપિ કસ્સં પૂજં;
આચિક્ખ મે તં યદિ અત્થિ હેતુ,
સદ્ધાયિતં હેતુવચો સુણોમ'.

૨૫૧.''તથાતિ વત્વા અગમાસિ તત્થ, ભુઞ્જિંસુ ભત્તં ન ચ દક્ખિણારહા;
પચ્ચાગમિ રાજગહં પુનાપરં, પાતુરહોસિ પુરતો જનાધિપસ્સ.

૨૫૨.''દિસ્વાન પેતં પુનદેવ આગતં, રાજા અવોચ 'અહમપિ કિં દદામિ;
આચિક્ખ મે તં યદિ અત્થિ હેતુ, યેન તુવં ચિરતરં પીણિતો સિયા'.

૨૫૩.''બુદ્ધઞ્ચ સઙ્ઘં પરિવિસિયાન રાજ, અન્નેન પાનેન ચ ચીવરેન;
તં દક્ખિણં આદિસ મે હિતાય, એવં અહં ચિરતરં પીણિતો સિયા.

૨૫૪.''તતો ચ રાજા નિપતિત્વા તાવદે, દાનં સહત્થા અતુલં દદિત્વા સઙ્ઘે;
આરોચેસિ પકતં તથાગતસ્સ, તસ્સ ચ પેતસ્સ દક્ખિણં આદિસિત્થ.

૨૫૫.''સો પૂજિતો અતિવિય સોભમાનો, પાતુરહોસિ પુરતો જનાધિપસ્સ;
યક્ખોહમસ્મિ પરમિદ્ધિપત્તો, ન મય્હમત્થિ સમા સદિસા માનુસા.

૨૫૬.''પસ્સાનુભાવં અપરિમિતં મમયિદં, તયાનુદિટ્ઠં અતુલં દત્વા સઙ્ઘે;
સન્તપ્પિતો સતતં સદા બહૂહિ, યામિ અહં સુખિતો મનુસ્સદેવા''તિ.

૨૫૦. તત્થ **તમવોચ રાજા**તિ તં પેતં તથા વત્વા ઠિતં રાજા અજાતસત્તુ અવોચ. **અનુભવિયાન તમ્પી**તિ તં તવ ધીતુયા ઉપક્ખટં દાનમ્પિ અનુભવિત્વા. **એય્યાસી**તિ આગચ્છેય્યાસિ. **કસ્સ**ન્તિ કરિસ્સામિ. **આચિક્ખ મે તં યદિ અત્થિ હેતૂ**તિ સચે કિઞ્ચિ કારણં અત્થિ, તં કારણં મય્હં આચિક્ખ કથેહિ. **સદ્ધાયિત**ન્તિ સદ્ધાયિતબ્બં.

હેતુવચોતિ હેતુયુત્તવચનં, ‘‘અમુકસ્મિં ઠાને અસુકેન પકારેન દાને કતે મય્હં ઉપકપ્પતી’’તિ સકારણં વચનં વદાતિ અત્થો.

૨૫૧. **તથાતિ વત્વાતિ** સાધૂતિ વત્વા. **તત્થાતિ** તસ્મિં અન્ધકવિન્દે પરિવેસનટ્ઠાને. **ભુઞ્જિંસુ ભત્તં ન ચ દક્ખિણારહાતિ** ભત્તં ભુઞ્જિંસુ દુસ્સીલબ્રાહ્મણા, ન ચ પન દક્ખિણારહા સીલવન્તો ભુઞ્જિંસૂતિ અત્થો. **પુનાપરન્તિ** પુન અપરં વારં રાજગહં પચ્ચાગમિ.

૨૫૨. **કિં દદામીતિ** ‘‘કીદિસં તે દાનં દસ્સામી’’તિ રાજા પેતં પુચ્છિ. **યેન તુવન્તિ** યેન કારણેન ત્વં. **ચિરતરન્તિ** ચિરકાલં. **પીણિતોતિ** તિત્તો સિયા, તં કથેહીતિ અત્થો.

૨૫૩. **પરિવિસિયાનાતિ** ભોજેત્વા. **રાજાતિ** અજાતસત્તું આલપતિ. **મે હિતાયાતિ** મય્હં હિતત્થાય પેતત્તભાવતો પરિમુત્તિયા.

૨૫૪. **તતોતિ** તસ્મા તેન વચનેન, તતો વા પાસાદતો. **નિપતિત્વાતિ** નિક્ખમિત્વા. **તાવદેતિ** તદા એવ અરુણુગ્ગમનવેલાય. યમ્હિ પેતો પચ્ચાગન્ત્વા રઞ્ઞો અત્તાનં દસ્સેસિ, તસ્મિં પુરેભત્તે એવ દાનં અદાસિ . **સહત્થાતિ** સહત્થેન. **અતુલન્તિ** અપ્પમાણં ઉળારં પણીતં. **દત્વા સઙ્ઘેતિ** સઙ્ઘસ્સ દત્વા. **આરોચેસિ પકતં તથાગતસ્સાતિ** ‘‘ઇદં, ભન્તે, દાનં અઞ્ઞતરં પેતં સન્ધાય પકત’’ન્તિ તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. આરોચેત્વા ચ યથા તં દાનં તસ્સ ઉપકપ્પતિ, એવં તસ્સ ચ પેતસ્સ દક્ખિણં આદિસિતબ્બં આદિસિ.

૨૫૫. **સોતિ** સો પેતો. **પૂજિતોતિ** દક્ખિણાય દિય્યમાનાય પૂજિતો. **અતિવિય સોભમાનોતિ** દિબ્બાનુભાવેન અતિવિય વિરોચમાનો. **પાતુરહોસીતિ** પાતુભવિ, રઞ્ઞો પુરતો અત્તાનં દસ્સેસિ. **યક્ખોહમસ્મીતિ** પેતત્તભાવતો મુત્તો યક્ખો અહં જાતો દેવભાવં પત્તોસ્મિ. **ન મય્હમત્થિ સમા સદિસા માનુસાતિ** મય્હં આનુભાવસમ્પત્તિયા સમા વા ભોગસમ્પત્તિયા સદિસા વા મનુસ્સા ન સન્તિ.

૨૫૬. **પસ્સાનુભાવં અપરિમિતં મમયિદન્તિ** ‘‘મમ ઇદં અપરિમાણં દિબ્બાનુભાવં પસ્સા’’તિ અત્તનો સમ્પત્તિં પચ્ચક્ખતો રઞ્ઞો દસ્સેન્તો વદતિ. **તયાનુદિટ્ઠં અતુલં દત્વા સઙ્ઘેતિ** અરિયસઙ્ઘસ્સ અતુલં ઉળારં દાનં દત્વા મય્હં અનુકમ્પાય તયા અનુદિટ્ઠં. **સન્તપ્પિતો સતતં સદા બહૂહીતિ** અન્નપાનવત્થાદીહિ બહૂહિ દેય્યધમ્મેહિ અરિયસઙ્ઘં સન્તપ્પેન્તેન તયા સદા સબ્બકાલં યાવજીવં તત્થાપિ સતતં નિરન્તરં અહં સન્તપ્પિતો પીણિતો. **યામિ અહં સુખિતો મનુસ્સદેવાતિ** ‘‘તસ્મા અહં ઇદાનિ સુખિતો મનુસ્સદેવ મહારાજ યથિચ્છિતટ્ઠાનં યામી’’તિ રાજાનં આપુચ્છિ.

એવં પેતે આપુચ્છિત્વા ગતે રાજા અજાતસત્તુ તમત્થં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ, ભિક્ખૂ ભગવતો સન્તિકં ઉપસઙ્કમિત્વા આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો મચ્છેરમલં પહાય દાનાદિપુઞ્ઞાભિરતો અહોસીતિ.

ચૂળાસેટ્ઠિપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. અઙ્કુરપેતવત્થુવણ્ણના

યસ્સ અત્થાય ગચ્છામાતિ ઇદં સત્થા સાવત્થિયં વિહરન્તો અઙ્કુરપેતં આરબ્ભ કથેસિ. કામઞ્ચેત્થ અઙ્કુરો પેતો ન હોતિ, તસ્સ પન ચરિતં યસ્મા પેતસમ્બન્ધં, તસ્મા તં ‘‘અઙ્કુરપેતવત્થૂ’’તિ વુત્તં.

તત્રાયં સઙ્ખેપકથા – યે તે ઉત્તરમધુરાધિપતિનો રઞ્ઞો મહાસાગરસ્સ પુત્તં ઉપસાગરં પટિચ્ચ ઉત્તરાપથે કંસભોગે અસિતઞ્જનનગરે મહાકંસસ્સ ધીતુયા દેવગબ્ભાય કુચ્છિયં ઉપ્પન્ના અઞ્જનદેવી વાસુદેવો બલદેવો ચન્દદેવો સૂરિયદેવો અગ્ગિદેવો વરુણદેવો અજ્જુનો પજ્જુનો ઘટપણ્ડિતો અઙ્કુરો ચાતિ વાસુદેવાદયો દસ ભાતિકાતિ એકાદસ ખત્તિયા અહેસું, તેસુ વાસુદેવાદયો ભાતરો અસિતઞ્જનનગરં આદિં કત્વા દ્વારવતીપરિયોસાનેસુ સકલજમ્બુદીપે તેસટ્ઠિયા નગરસહસ્સેસુ સબ્બે રાજાનો ચક્કેન જીવિતક્ખયં પાપેત્વા દ્વારવતિયં વસમાના રજ્જં દસ કોટ્ઠાસે કત્વા વિભજિંસુ. ભગિનિં પન અઞ્જનદેવિં ન સરિંસુ. પુન સરિત્વા ‘‘એકાદસ કોટ્ઠાસે કરોમા’’તિ વુત્તે તેસં સબ્બકનિટ્ઠો અઙ્કુરો ‘‘મમ કોટ્ઠાસં તસ્સા દેથ, અહં વોહારં કત્વા જીવિસ્સામિ, તુમ્હે અત્તનો અત્તનો જનપદેસુ સુઙ્કં મય્હં વિસ્સજ્જેથા’’તિ આહ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સ કોટ્ઠાયં ભગિનિયા દત્વા નવ રાજાનો દ્વારવતિયં વસિંસુ.

અઙ્કુરો પન વણિજ્જં કરોન્તો નિચ્ચકાલં મહાદાનં દેતિ. તસ્સ પનેકો દાસો ભણ્ડાગારિકો અત્થકામો અહોસિ. અઙ્કુરો પસન્નમાનસો તસ્સ એકં કુલધીતરં ગહેત્વા અદાસિ. સો પુત્તે ગબ્ભગતેયેવ કાલમકાસિ. અઙ્કુરો તસ્મિં જાતે તસ્સ પિતુનો દિન્નં ભત્તવેતનં તસ્સ અદાસિ. અથ તસ્મિં દારકે વયપ્પત્તે ‘‘દાસો ન દાસો’’તિ રાજકુલે વિનિચ્છયો ઉપ્પજ્જિ. તં સુત્વા અઞ્જનદેવી ધેનૂપમં વત્વા ‘‘માતુ ભુજિસ્સાય પુત્તોપિ ભુજિસ્સો એવા’’તિ દાસબ્યતો મોચેસિ.

દારકો પન લજ્જાય તત્થ વસિતું અવિસહન્તો રોરુવનગરં ગન્ત્વા તત્થ અઞ્ઞતરસ્સ તુન્નવાયસ્સ ધીતરં ગહેત્વા તુન્નવાયસિપ્પેન જીવિકં કપ્પેસિ. તેન સમયેન રોરુવનગરે અસય્હમહાસેટ્ઠિ નામ અહોસિ. સો સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવનિબ્બકયાચકાનં મહાદાનં દેતિ. સો તુન્નવાયો સેટ્ઠિનો ઘરં અજાનન્તાનં પીતિસોમનસ્સજાતો હુત્વા અસય્હસેટ્ઠિનો નિવેસનં દક્ખિણબાહું પસારેત્વા દસ્સેસિ ‘‘એત્થ ગન્ત્વા લદ્ધબ્બં લભન્તૂ’’તિ. તસ્સ કમ્મં પાળિયંયેવ આગતં.

સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા મરુભૂમિયં અઞ્ઞતરસ્મિં નિગ્રોધરુક્ખે ભુમ્મદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સ દક્ખિણહત્થો સબ્બકામદદો અહોસિ. તસ્મિંયેવ ચ રોરુવે અઞ્ઞતરો પુરિસો અસય્હસેટ્ઠિનો દાને બ્યાવટો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો મિચ્છાદિટ્ઠિકો પુઞ્ઞકિરિયાય અનાદરો કાલં કત્વા તસ્સ દેવપુત્તસ્સ વસનટ્ઠાનસ્સ અવિદૂરે પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તેન ચ કતકમ્મં પાળિયંયેવ આગતં. અસય્હમહાસેટ્ઠિ પન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો સહબ્યતં ઉપગતો.

અથ અપરેન સમયેન અઙ્કુરો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ, અઞ્ઞતરો ચ બ્રાહ્મણો પઞ્ચહિ સકટસતેહીતિ દ્વેપિ જના સકટસહસ્સેન ભણ્ડં આદાય મરુકન્તારમગ્ગં પટિપન્ના મગ્ગમૂળ્હા હુત્વા બહું દિવસં તત્થેવ વિચરન્તા પરિક્ખીણતિણોદકાહારા અહેસું. અઙ્કુરો અસ્સદૂતેહિ ચતૂસુ દિસાસુ પાનિયં મગ્ગાપેસિ. અથ સો કામદદહત્થો યક્ખો તં તેસં બ્યસનપ્પત્તિં દિસ્વા અઙ્કુરેન પુબ્બે અત્તનો કતં ઉપકારં ચિન્તેત્વા ‘‘હન્દ દાનિ ઇમસ્સ મયા અવસ્સયેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ અત્તનો વસનવટરુક્ખં દસ્સેસિ. સો કિર વટરુક્ખો સાખાવિટપસમ્પન્નો ઘનપલાસો સન્દચ્છાયો અનેકસહસ્સપારોહો આયામેન વિત્થારેન ઉબ્બેધેન ચ યોજનપરિમાણો અહોસિ. તં દિસ્વા અઙ્કુરો

હટ્ઠતુટ્ઠો તસ્સ હેટ્ઠા ખન્ધાવારં બન્ધાપેસિ. યક્ખો અત્તનો દક્ખિણહત્થં પસારેત્વા પઠમં તાવ પાનીયેન સબ્બં જનં સન્તપ્પેસિ. તતો યો યો યં યં ઇચ્છતિ, તસ્સ તસ્સ તં તં અદાસિ.

એવં તસ્મિં મહાજને નાનાવિધેન અન્નપાનાદિના યથાકામં સન્તપ્પિતે પચ્છા વૂપસન્તે મગ્ગપરિસ્સમે સો બ્રાહ્મણવાણિજો અયોનિસો મનસિકરોન્તો એવં ચિન્તેસિ – ''ધનલાભાય ઇતો કમ્બોજં ગન્ત્વા મયં કિં કરિસ્સામ, ઇમમેવ પન યક્ખં યેન કેનચિ ઉપાયેન ગહેત્વા યાનં આરોપેત્વા અમ્હાકં નગરમેવ ગમિસ્સામા''તિ. એવં ચિન્તેત્વા તમત્થં અઙ્કુરસ્સ કથેન્તો –

૨૫૭.''યસ્સ અત્થાય ગચ્છામ, કમ્બોજં ધનહારકા;
અયં કામદદો યક્ખો, ઇમં યક્ખં નયામસે.

૨૫૮.''ઇમં યક્ખં ગહેત્વાન, સાધુકેન પસય્હ વા;
યાનં આરોપયિત્વાન, ખિપ્પં ગચ્છામ દ્વારક''ન્તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **યસ્સ અત્થાયા**તિ યસ્સ કારણા. **કમ્બોજ**ન્તિ કમ્બોજરટ્ઠં. **ધનહારકા**તિ ભણ્ડવિક્કયેન લદ્ધધનહારિનો. **કામદદો**તિ ઇચ્છિતિચ્છિતદાયકો. **યક્ખો**તિ દેવપુત્તો. **નયામસે**તિ નયિસ્સામ . **સાધુકેના**તિ યાચનેન. **પસય્હા**તિ અભિભવિત્વા બલક્કારેન, **યાન**ન્તિ સુખયાનં . **દ્વારક**ન્તિ દ્વારવતીનગરં. અયં હેત્થાધિપ્પાયો – યદત્થં મયં ઇતો કમ્બોજં ગન્તુકામા, તેન ગમનેન સાધેતબ્બો અત્થો ઇધેવ સિજ્ઝતિ. અયઞ્હિ યક્ખો કામદદો, તસ્મા ઇમં યક્ખં યાચિત્વા તસ્સ અનુમતિયા વા, સચે સઞ્ઞત્તિં ન ગચ્છતિ, બલક્કારેન વા યાનં આરોપેત્વા યાને પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા તં ગહેત્વા ઇતોયેવ ખિપ્પં દ્વારવતીનગરં ગચ્છામાતિ.

એવં પન બ્રાહ્મણેન વુત્તો અઙ્કુરો સપ્પુરિસધમ્મે ઠત્વા તસ્સ વચનં પટિક્ખિપન્તો –

૨૫૯.''યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ સાખં ભઞ્જેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ન ભઞ્જેય્યા**તિ ન છિન્દેય્ય. **મિત્તદુબ્ભો**તિ મિત્તેસુ દુબ્ભનં તેસં અનત્થુપ્પાદનં. **પાપકો**તિ અભદ્દકો મિત્તદુબ્ભો. યો હિ સીતચ્છાયો રુક્ખો ઘમ્માભિતત્તસ્સ પુરિસસ્સ પરિસ્સમવિનોદકો, તસ્સાપિ નામ પાપકં ન ચિન્તેતબ્બં, કિમઙ્ગં પન સત્તભૂતેસુ. અયં દેવપુત્તો સપ્પુરિસો પુબ્બકારી અમ્હાકં દુક્ખપનૂદકો બહૂપકારો, ન તસ્સ કિઞ્ચિ અનત્થં ચિન્તેતબ્બં, અઞ્ઞદત્થુ સો પૂજેતબ્બો એવાતિ દસ્સેતિ.

તં સુત્વા બ્રાહ્મણા ''અત્થસ્સ મૂલં નિકતિવિનયો''તિ નીતિમગ્ગં નિસ્સાય અઙ્કુરસ્સ પટિલોમપક્ખે ઠત્વા –

૨૬૦.''યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ખન્ધમ્પિ તસ્સ છિન્દેય્ય, અત્થો ચે તાદિસો સિયા''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **અત્થો ચે તાદિસો સિયા**તિ તાદિસેન દબ્બસમ્ભારેન સચે અત્થો ભવેય્ય, તસ્સ રુક્ખસ્સ ખન્ધમ્પિ છિન્દેય્ય, કિમઙ્ગં પન સાખાદયોતિ અધિપ્પાયો.

એવં બ્રાહ્મણેન વુત્તે અઙ્કુરો સપ્પુરિસધમ્મંયેવ પગ્ગણ્હન્તો –

૨૬૧.‘‘યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ પત્તં ભિન્દેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો’’તિ. –

ઇમં ગાથમાહ. તત્થ **ન તસ્સ પત્તં ભિન્દેય્યા**તિ તસ્સ રુક્ખસ્સ એકપણ્ણમત્તમ્પિ ન પાતેય્ય, પગેવ સાખાદિકેતિ અધિપ્પાયો.

પુનપિ બ્રાહ્મણો અત્તનો વાદં પગ્ગણ્હન્તો –

૨૬૨.‘‘યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
સમૂલમ્પિ તં અબ્બુહે, અત્થો ચે તાદિસો સિયા’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **સમૂલમ્પિ તં અબ્બુહે**તિ તં તત્થ સમૂલમ્પિ સહ મૂલેનપિ અબ્બુહેય્ય, ઉદ્ધરેય્યાતિ અત્થો.

એવં બ્રાહ્મણેન વુત્તે પુન અઙ્કુરો તં નીતિં નિરત્થકં કાતુકામો –

૨૬૩.‘‘યસ્સેકરત્તિમ્પિ ઘરે વસેય્ય, યત્થન્નપાનં પુરિસો લભેથ;
ન તસ્સ પાપં મનસાપિ ચિન્તયે, કતઞ્ઞુતા સપ્પુરિસેહિ વણ્ણિતા.

૨૬૪.‘‘યસ્સેકરત્તિમ્પિ ઘરે વસેય્ય, અન્નેન પાનેન ઉપટ્ઠિતો સિયા;
ન તસ્સ પાપં મનસાપિ ચિન્તયે, અદુબ્ભપાણી દહતે મિત્તદુબ્ભિં.

૨૬૫.‘‘યો પુબ્બે કતકલ્યાણો, પચ્છા પાપેન હિંસતિ;
અલ્લપાણિહતો પોસો, ન સો ભદ્રાનિ પસ્સતી’’તિ. –

ઇમા તિસ્સો ગાથા અભાસિ.

૨૬૩. તત્થ **યસ્સા**તિ યસ્સ પુગ્ગલસ્સ. **એકરત્તિમ્પી**તિ એકરત્તિમત્તમ્પિ કેવલં ગેહે વસેય્ય. **યત્થન્નપાનં પુરિસો લભેથા**તિ યસ્સ સન્તિકે કોચિ પુરિસો અન્નપાનં વા યંકિઞ્ચિ ભોજનં વા લભેય્ય. **ન તસ્સ પાપં મનસાપિ ચિન્તયે**તિ તસ્સ પુગ્ગલસ્સ અભદ્દકં અનત્થં મનસાપિ ન ચિન્તેય્ય ન પિહેય્ય, પગેવ કાયવાચાહિ. કસ્માતિ ચે? **કતઞ્ઞુતા સપ્પુરિસેહિ વણ્ણિતા**તિ કતઞ્ઞુતા નામ બુદ્ધાદીહિ ઉત્તમપુરિસેહિ પસંસિતા.

૨૬૪. **ઉપટ્ઠિતો**તિ પયિરુપાસિતો ‘‘ઇદં ગણ્હ ઇદં ભુઞ્જા’’તિ અન્નપાનાદિના ઉપટ્ઠિતો. **અદુબ્ભપાણી**તિ અહિંસકહત્થો હત્થસંયતો. **દહતે મિત્તદુબ્ભિન્તિ** તં મિત્તદુબ્ભિં પુગ્ગલં દહતિ વિનાસેતિ, અપ્પદુટ્ઠે હિતજ્ઝાસયસમ્પન્ને પુગ્ગલે પરેન કતો અપરાધો અવિસેસેન તસ્સેવ અનત્થાવહો, અપ્પદુટ્ઠો પુગ્ગલો અત્થતો તં દહતિ નામ. તેનાહ ભગવા –

‘‘યો અપ્પદુટ્ઠસ્સ નરસ્સ દુસ્સતિ, સુદ્ધસ્સ પોસસ્સ અનઙ્ગણસ્સ;

તમેવ બાલં પચ્ચેતિ પાપં, સુખુમો રજો પટિવાતંવ ખિત્તો''તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૨૫; જા॰ ૧.૫.૯૪; સં॰ નિ॰ ૧.૨૨);

૨૬૫. **યો પુબ્બે કતકલ્યાણો**તિ યો પુગ્ગલો કેનચિ સાધુના કતભદ્દકો કતૂપકારો. **પચ્છા પાપેન હિંસતી**તિ તં પુબ્બકારિનં અપરભાગે પાપેન અભદ્દકેન અનત્થકેન બાધતિ. **અલ્લપાણિહતો પોસો**તિ અલ્લપાણિના ઉપકારકિરિયાય અલ્લપાણિના ધોતહત્થેન પુબ્બકારિના હેટ્ઠા વુત્તનયેન હતો બાધિતો, તસ્સ વા પુબ્બકારિનો બાધનેન હતો અલ્લપાણિહતો નામ, અકતઞ્ઞુપુગ્ગલો. **ન સો ભદ્રાનિ પસ્સતી**તિ સો યથાવુત્તપુગ્ગલો ઇધલોકે ચ પરલોકે ચ ઇટ્ઠાનિ ન પસ્સતિ, ન વિન્દતિ, ન લભતીતિ અત્થો.

એવં સપ્પુરિસધમ્મં પગ્ગણ્હન્તેન અઙ્કુરેન અભિભવિત્વા વુત્તો સો બ્રાહ્મણો નિરુત્તરો તુણ્હી અહોસિ. યક્ખો પન તેસં દ્વિન્નં વચનપટિવચનાનિ સુત્વા બ્રાહ્મણસ્સ કુજ્ઝિત્વાપિ ''હોતુ ઇમસ્સ દુટ્ઠબ્રાહ્મણસ્સ કત્તબ્બં પચ્છા જાનિસ્સામી''તિ અત્તનો કેનચિ અનભિભવનીયતમેવ તાવ દસ્સેન્તો –

૨૬૬.''નાહં દેવેન વા મનુસ્સેન વા, ઇસ્સરિયેન વા હં સુપ્પસય્હો;
યક્ખોહમસ્મિ પરમિદ્ધિપત્તો, દૂરઙ્ગમો વણ્ણબલૂપપન્નો''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **દેવેન વા**તિ યેન કેનચિ દેવેન વા. **મનુસ્સેન વા**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **ઇસ્સરિયેન વા**તિ દેવિસ્સરિયેન વા મનુસ્સિસ્સરિયેન વા. તત્થ દેવિસ્સરિયં નામ ચતુમહારાજિકસક્કસુયામાદીનં દેવિદ્ધિ, મનુસ્સિસ્સરિયં નામ ચક્કવત્તિઆદીનં પુઞ્ઞિદ્ધિ. તસ્મા ઇસ્સરિયગ્ગહણેન મહાનુભાવે દેવમનુસ્સે સઙ્ગણ્હાતિ. મહાનુભાવાપિ હિ દેવા અત્તનો પુઞ્ઞફલૂપત્થમ્ભિતે મનુસ્સેપિ અસતિ પયોગવિપત્તિયં અભિભવિતું ન સક્કોન્તિ, પગેવ ઇતરે. **હ**ન્તિ અસહને નિપાતો. **ન સુપ્પસય્હો**તિ અપ્પધંસિયો. **યક્ખોહમસ્મિ પરમિદ્ધિપત્તો**તિ અત્તનો પુઞ્ઞફલેન અહં યક્ખત્તં ઉપગતો અસ્મિ, યક્ખોવ સમાનો ન યો વા સો વા, અથ ખો પરમિદ્ધિપત્તો પરમાય ઉત્તમાય યક્ખિદ્ધિયા સમન્નાગતો. **દૂરઙ્ગમો**તિ ખણેનેવ દૂરમ્પિ ઠાનં ગન્તું સમત્થો. **વણ્ણબલૂપપન્નો**તિ રૂપસમ્પત્તિયા સરીરબલેન ચ ઉપપન્નો સમન્નાગતોતિ તીહિપિ પદેહિ મન્તપ્પયોગાદીહિ અત્તનો અનભિભવનીયતંયેવ દસ્સેતિ. રૂપસમ્પન્નો હિ પરેસં બહુમાનિતો હોતિ, રૂપસમ્પદં નિસ્સાય વિસભાગવત્થુનાપિ અનાકડ્ઢનિયોવાતિ વણ્ણસમ્પદા અનભિભવનીયકારણન્તિ વુત્તા.

ઇતો પરં અઙ્કુરસ્સ ચ દેવપુત્તસ્સ ચ વચનપટિવચનકથા હોતિ –

૨૬૭.''પાણિ તે સબ્બસોવણ્ણો, પઞ્ચધારો મધુસ્સવો;
નાનારસા પગ્ઘરન્તિ, મઞ્ઞેહં તં પુરિન્દદં.

૨૬૮.''નામ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો, નાપિ સક્કો પુરિન્દદો;
પેતં મં અઙ્કુર જાનાહિ, રોરુવમ્હા ઇધાગતં.

૨૬૯.''કિંસીલો કિંસમાચારો, રોરુવસ્મિં પુરે તુવં;
કેન તે બ્રહ્મચરિયેન, પુઞ્ઞં પાણિમ્હિ ઇજ્ઝતિ.

૨૭૦.''તુન્નવાયો પુરે આસિં, રોરુવસ્મિં તદા અહં;

સુકિચ્છવુત્તિ કપણો, ન મે વિજ્જતિ દાતવે.

૨૭૧.‘‘નિવેસનઞ્ચ મે આસિ, અસય્હસ્સ ઉપન્તિકે;
સદ્ધસ્સ દાનપતિનો, કતપુઞ્ઞસ્સ લજ્જિનો.

૨૭૨.‘‘તત્થ યાચનકાયન્તિ, નાનાગોત્તા વનિબ્બકા;
તે ચ મં તત્થ પુચ્છન્તિ, અસય્હસ્સ નિવેસનં.

૨૭૩.‘‘કત્થ ગચ્છામ ભદ્દં વો, કત્થ દાનં પદીયતિ;
તેસાહં પુટ્ઠો અક્ખામિ, અસય્હસ્સ નિવેસનં.

૨૭૪.‘‘પગ્ગય્હ દક્ખિણં બાહું, એત્થ ગચ્છથ ભદ્દં વો;
એત્થ દાનં પદીયતિ, અસય્હસ્સ નિવેસને.

૨૭૫.‘‘તેન પાણિ કામદદો, તેન પાણિ મધુસ્સવો;
તેન મે બ્રહ્મચરિયેન, પુઞ્ઞં પાણિમ્હિ ઇજ્ઝતિ.

૨૭૬.‘‘ન કિર ત્વં અદા દાનં, સકપાણીહિ કસ્સચિ;
પરસ્સ દાનં અનુમોદમાનો, પાણિં પગ્ગય્હ પાવદિ.

૨૭૭.‘‘તેન પાણિ કામદદો, તેન પાણિ મધુસ્સવો;
તેન તે બ્રહ્મચરિયેન, પુઞ્ઞં પાણિમ્હિ ઇજ્ઝતિ.

૨૭૮.‘‘યો સો દાનમદા ભન્તે, પસન્નો સકપાણિભિ;
સો હિત્વા માનુસં દેહં, કિં નુ સો દિસતં ગતો.

૨૭૯.‘‘નાહં પજાનામિ અસય્હસાહિનો, અઙ્ગીરસસ્સ ગતિં આગતિં વા;
સુતઞ્ચ મે વેસ્સવણસ્સ સન્તિકે, સક્કસ્સ સહબ્યતં ગતો અસય્હો.

૨૮૦.‘‘અલમેવ કાતું કલ્યાણં, દાનં દાતું યથારહં;
પાણિં કામદદં દિસ્વા, કો પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતિ.

૨૮૧.‘‘સો હિ નૂન ઇતો ગન્ત્વા, અનુપ્પત્વાન દ્વારકં;
દાનં પટ્ઠપયિસ્સામિ, યં મમસ્સ સુખાવહં.

૨૮૨.‘‘દસ્સામન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, વત્થસેનાસનાનિ ચ;
પપઞ્ચ ઉદપાનઞ્ચ, દુગ્ગે સઙ્કમનાનિ ચા’’તિ. –

પન્નરસ વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ.

૨૬૭. તત્થ **પાણિ તે**તિ તવ દક્ખિણહત્થો. **સબ્બસોવણ્ણો**તિ સબ્બસો સુવણ્ણવણ્ણો. **પઞ્ચધારો**તિ પઞ્ચહિ અઙ્ગુલીહિ પરેહિ કામિતવત્થૂનં ધારા એતસ્સ સન્તીતિ પઞ્ચધારો. **મધુસ્સવો**તિ મધુરરસવિસ્સન્દકો. તેનાહ "**નાનારસા પગ્ઘરન્તી**"તિ, મધુરકટુકકસાવાદિભેદા નાનાવિધા રસા વિસ્સન્દન્તીતિ અત્થો. યક્ખસ્સ હિ કામદદે મધુરાદિરસસમ્પન્નાનિ વિવિધાનિ ખાદનીયભોજનીયાનિ હત્થે વિસ્સજ્જન્તે મધુરાદિરસા પગ્ઘરન્તીતિ વુત્તં. **મઞ્ઞેહં તં પુરિન્દદ**ન્તિ મઞ્ઞે અહં તં પુરિન્દદં સક્કં, ''એવંમહાનુભાવો સક્કો દેવરાજા''તિ તં અહં મઞ્ઞામીતિ અત્થો.

૨૬૮. **નામ્હિ દેવો**તિ વેસ્સવણાદિકો પાકટદેવો ન હોમિ. **ન ગન્ધબ્બો**તિ ગન્ધબ્બકાયિકદેવોપિ ન હોમિ. **નાપિ સક્કો પુરિન્દદો**તિ પુરિમત્તભાવે પુરે દાનસ્સ પટ્ઠપિતત્તા ''પુરિન્દદો''તિ લદ્ધનામો સક્કો દેવરાજાપિ ન હોમિ. કતરો પન અહોસીતિ આહ "**પેતં મં અઙ્કુર જાનાહી**"તિઆદિ. અઙ્કુરપેતૂપપત્તિકં મં જાનાહિ, ''અઞ્ઞતરો પેતમહિદ્ધિકો''તિ મં ઉપધારેહિ. **રોરુવમ્હા ઇધાગત**ન્તિ રોરુવનગરતો ચવિત્વા મરુકન્તારે ઇધ ઇમસ્મિં નિગ્રોધરુક્ખે ઉપપજ્જનવસેન આગતં, એત્થ નિબ્બત્તન્તિ અત્થો.

૨૬૯. **કિંસીલો કિંસમાચારો, રોરુવસ્મિં પુરે તુવ**ન્તિ પુબ્બે પુરિમત્તભાવે રોરુવનગરે વસન્તો ત્વં કિંસીલો કિંસમાચારો અહોસિ, પાપતો નિવત્તનલક્ખણં કીદિસં સીલં સમાદાય સંવત્તિતપુઞ્ઞકિરિયાલક્ખણેન સમાચારેન કિંસમાચારો, દાનાદીસુ કુસલસમાચારેસુ કીદિસો સમાચારો અહોસીતિ અત્થો. **કેન તે બ્રહ્મચરિયેન , પુઞ્ઞં પાણિમ્હિ ઇજ્ઝતી**તિ કીદિસેન સેટ્ઠચરિયેન ઇદં એવરૂપં તવ હત્થેસુ પુઞ્ઞફલં ઇદાનિ સમિજ્ઝતિ નિપ્ફજ્જતિ, તં કથેહીતિ અત્થો. પુઞ્ઞફલઞ્હિ ઇધ ઉત્તરપદલોપેન ''પુઞ્ઞ''ન્તિ અધિપ્પેતં. તત્થા હિ તં ''કુસલાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૮૦) પુઞ્ઞન્તિ વુત્તં.

૨૭૦. **તુન્નવાયો**તિ તુન્નકારો. **સુકિચ્છવુત્તી**તિ સુટ્ઠુ કિચ્છપુત્તિકો અતિવિય દુક્ખજીવિકો. **કપણો**તિ વરાકો, દીનોતિ અત્થો. **ન મે વિજ્જતિ દાતવે**તિ અદ્ધિકાનં સમણબ્રાહ્મણાનં દાતું કિઞ્ચિ દાતબ્બયુત્તકં મય્હં નત્થિ, ચિત્તં પન મે દાનં દિન્નન્તિ અધિપ્પાયો.

૨૭૧. **નિવેસન**ન્તિ ઘરં, કમ્મકરણસાલા વા. **અસય્હસ્સ ઉપન્તિકે**તિ અસય્હસ્સ મહાસેટ્ઠિનો ગેહસ્સ સમીપે. **સદ્ધસ્સા**તિ કમ્મફલસદ્ધાય સમન્નાગતસ્સ. **દાનપતિનો**તિ દાને નિરન્તરપ્પવત્તાય પરિચ્ચાગસમ્પત્તિયા લોભસ્સ ચ અભિભવેન પતિભૂતસ્સ. **કતપુઞ્ઞસ્સા**તિ પુબ્બે કતસુચરિતકમ્મસ્સ. **લજ્જિનો**તિ પાપજિગુચ્છનસભાવસ્સ.

૨૭૨. **તત્થા**તિ તસ્મિં મમ નિવેસને. **યાચનકાયન્તી**તિ યાચનકા જના અસય્હસેટ્ઠિં કિઞ્ચિ યાચિતુકામા આગચ્છન્તિ. **નાનાગોત્તા**તિ નાનાવિધગોત્તાપદેસા. **વનિબ્બકા**તિ વણ્ણદીપકા, યે દાયકસ્સ પુઞ્ઞફલાદિઞ્ચ ગુણકિત્તનાદિમુખેન અત્તનો અત્થિકભાવં પવેદેન્તા વિચરન્તિ. **તે ચ મં તત્થ પુચ્છન્તી**તિ **તત્થા**તિ નિપાતમત્તં, તે યાચકાદયો મં અસય્હસેટ્ઠિનો નિવેસનં પુચ્છન્તિ. અક્ખરચિન્તકા હિ ઈદિસેસુ ઠાનેસુ કમ્મદ્વયં ઇચ્છન્તિ.

૨૭૩. **કત્થ ગચ્છામ ભદ્દં વો, કત્થ દાનં પદીયતી**તિ તેસં પુચ્છનાકારદસ્સનં. અયં પેત્થ અત્થો – ભદ્દં તુમ્હાકં હોતુ, મયં ''અસય્હમહાસેટ્ઠિના દાનં પદીયતી''તિ સુત્વા આગતા, કત્થ દાનં પદીયતિ, કત્થ વા મયં ગચ્છામ, કત્થ ગતેન દાનં સક્કા લદ્ધુન્તિ. **તેસાહં પુટ્ઠો અક્ખામી**તિ એવં તેહિ અદ્ધિકજનેહિ લભનટ્ઠાનં પુટ્ઠો ''અહં પુબ્બે અકતપુઞ્ઞતાય ઇદાનિ ઈદિસાનં કિઞ્ચિ દાતું અસમત્થો જાતો, દાનઙ્ગં પન ઇમેસં દસ્સેન્તો લાભસ્સ

ઉપાયાચિક્ખણેન પીતિં ઉપ્પાદેન્તો એત્તકેનપિ બહું પુઞ્ઞં પસવામી’’તિ ગારવં ઉપ્પાદેત્વા દક્ખિણં બાહું પસારેત્વા તેસં અસય્હસેટ્ઠિસ્સ નિવેસનં અક્ખામિ. તેનાહ ‘‘**પગ્ગય્હ દક્ખિણં બાહુ**’’ન્તિઆદિ.

૨૭૪. તેન પાણિ કામદદોતિ તેન પરદાનપકાસનેન પરેન કતસ્સ દાનસ્સ સક્કચ્ચં અનુમોદનમત્તેન હેતુના ઇદાનિ મય્હં હત્થો કપ્પરુક્ખો વિય સન્તાનકલતા વિય ચ કામદુહો ઇચ્છિતિચ્છિતદાયી કામદદો હોતિ. કામદદો ચ હોન્તો **તેન પાણિ મધુસ્સવો** ઇટ્ઠવત્થુવિસ્સજ્જનકો જાતો.

૨૭૬. ન કિર ત્વં અદા દાનન્તિ કિરાતિ અનુસ્સવનત્થે નિપાતો, ત્વં કિર અત્તનો સન્તકં ન પરિચ્ચજિ, **સકપાણીહિ** સહત્થેહિ યસ્સ કસ્સચિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા કિઞ્ચિ દાનં ન અદાસિ. **પરસ્સ દાનં અનુમોદમાનો**તિ કેવલં પન પરેન કતં પરસ્સ દાનં ‘‘અહો દાનં પવત્તેસી’’તિ અનુમોદમાનોયેવ વિહાસિ.

૨૭૭. તેન પાણિ કામદદોતિ તેન તુય્હં પાણિ એવં કામદદો, અહો અચ્છરિયા વત પુઞ્ઞાનં ગતીતિ અધિપ્પાયો.

૨૭૮. યો સો દાનમદા, ભન્તે, પસન્નો સકપાણિભીતિ દેવપુત્તં ગારવેન આલપતિ. ભન્તે, પરેન કતસ્સ દાનાનુમોદકસ્સ તાવ તુય્હં ઈદિસં ફલં એવરૂપો આનુભાવો, યો પન સો અસય્હમહાસેટ્ઠિ મહાદાનં અદાસિ, પસન્નચિત્તો હુત્વા સહત્થેહિ તદા મહાદાનં પવત્તેસિ. **સો હિત્વા માનુસં દેહ**ન્તિ સો ઇધ મનુસ્સત્તભાવં પહાય. કિન્તિ કતરં. **નુ સો**તિ **નૂ**તિ નિપાતમત્તં. **દિસતં ગતો**તિ દિસં ઠાનં ગતો, કીદિસી તસ્સ ગતો નિપ્ફત્તીતિ અસય્હસેટ્ઠિનો અભિસમ્પરાયં પુચ્છિ.

૨૭૯. અસય્હસાહિનોતિ અઞ્ઞેહિ મચ્છરીહિ લોભાભિભૂતેહિ સહિતું વહિતું અસક્કુણેય્યસ્સ પરિચ્ચાગાદિવિભાગસ્સ સપ્પુરિસધુરસ્સ સહનતો અસય્હસાહિનો. **અઙ્ગીરસસ્સા**તિ અઙ્ગતો નિક્ખમનકજુતિસ્સ. રસોતિ હિ જુતિયા અધિવચનં. તસ્સ કિર યાચકે આગચ્છન્તે દિસ્વા ઉળારં પીતિસોમનસ્સં ઉપ્પજ્જતિ, મુખવણ્ણો વિપ્પસીદતિ, તં અત્તનો પચ્ચક્ખં કત્વા એવમાહ. **ગતિં આગતિં વા**તિ તસ્સ ‘‘અસુકં નામ ગતિં, ઇતો ગતો’’તિ ગતિં વા ‘‘તતો વા પન અસુકસ્મિં કાલે ઇધાગમિસ્સતી’’તિ આગતિં વા નાહં જાનામિ, અવિસયો એસ મય્હં. **સુતઞ્ચ મે વેસ્સવણસ્સ સન્તિકે**તિ અપિચ ખો ઉપટ્ઠાનં ગતેન વેસ્સવણસ્સ મહારાજસ્સ સન્તિકે સુતમેતં મયા. **સક્કસ્સ સહબ્યતં ગતો અસય્હો**તિ અસય્હસેટ્ઠિ સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ સહબ્યતં ગતો અહોસિ, તાવતિંસભવને નિબ્બત્તોતિ અત્થો.

૨૮૦. અલમેવ કાતું કલ્યાણન્તિ યંકિઞ્ચિ કલ્યાણં કુસલં પુઞ્ઞં કાતું યુત્તમેવ પતિરૂપમેવ. તત્થ પન યં સબ્બસાધારણં સુકતતરં, તં દસ્સેતું ‘‘**દાનં દાતું યથારહ**’’ન્તિ વુત્તં, અત્તનો વિભવબલાનુરૂપં દાનં દાતું અલમેવ. તત્થ કારણમાહ ‘‘**પાણિં કામદદં દિસ્વા**’’તિ. યત્ર હિ નામ પરકતપુઞ્ઞાનુમોદનપુબ્બકેન દાનપતિનિવેસનમગ્ગાચિક્ખણમત્તેન અયં હત્થો કામદદો દિટ્ઠો, ઇમં દિસ્વા. **કો પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતી**તિ માદિસો કો નામ અત્તનો પતિટ્ઠાનભૂતં પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતીતિ.

૨૮૧. એવં અનિયમવસેન પુઞ્ઞકિરિયાય આદરં દસ્સેત્વા ઇદાનિ અત્તનિ તં નિયમેત્વા દસ્સેન્તો ‘‘**સો હિ નૂના**’’તિઆદિગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **સો**તિ સો અહં. **હી**તિ અવધારણે નિપાતો, **નૂના**તિ પરિવિતક્કે. **ઇતો ગન્ત્વા**તિ

ઇતો મરુભૂમિતો અપગન્ત્વા. **અનુપ્પત્વાન દ્વારકન્તિ** દ્વારવતીનગરં અનુપાપુણિત્વા. **પટ્ઠપયિસ્સામીતિ** પવત્તયિસ્સામિ.

એવં અઙ્કુરેન ''દાનં દસ્સામી''તિ પટિઞ્ઞાય કતાય યક્ખો તુટ્ઠમાનસો ''મારિસ, ત્વં વિસ્સત્થો દાનં દેહિ, અહં પન તે સહાયકિચ્ચં કરિસ્સામિ, યેન તે દેય્યધમ્મો ન પરિક્ખયં ગમિસ્સતિ, તેન પકારેન કરિસ્સામી''તિ તં દાનકિરિયાય સમુત્તેજેત્વા ''બ્રાહ્મણ વાણિજ, ત્વં કિર માદિસે બલક્કારેન નેતુકામો અત્તનો પમાણં ન જાનાસી''તિ તસ્સ ભણ્ડમન્તરધાપેત્વા તં યક્ખવિભિંસકાય ભિંસાપેન્તો સન્તજ્જેસિ. અથ નં અઙ્કુરો નાનપ્પકારં યાચિત્વા બ્રાહ્મણેન ખમાપેન્તો પસાદેત્વા સબ્બભણ્ડં પાકતિકં કારાપેત્વા રત્તિયા ઉપગતાય યક્ખં વિસ્સજ્જેત્વા ગચ્છન્તો તસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરં અતિવિય બીભચ્છદસ્સનં પેતં દિસ્વા તેન કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૨૮૩.''કેન તે અઙ્ગુલી કુણા, મુખઞ્ચ કુણલીકતં;
અક્ખીનિ ચ પગ્ઘરન્તિ, કિં પાપં પકતં તયા''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **કુણાતિ** કુણિકા પટિકુણિકા અનુજુભૂતા. **કુણલીકતન્તિ** મુખવિકારેન વિકુણિતં સંકુણિતં. **પગ્ઘરન્તીતિ** અસુચિં વિસ્સન્દન્તિ.

અથસ્સ પેતો –

૨૮૪.''અઙ્ગીરસસ્સ ગહપતિનો, સદ્ધસ્સ ઘરમેસિનો;
તસ્સાહં દાનવિસ્સગ્ગે, દાને અધિકતો અહું.

૨૮૫.''તત્થ યાચનકે દિસ્વા, આગતે ભોજનત્થિકે;
એકમન્તં અપક્કમ્મ, અકાસિં કુણલિં મુખં.

૨૮૬.''તેન મે અઙ્ગુલી કુણા, મુખઞ્ચ કુણલીકતં;
અક્ખીનિ મે પગ્ઘરન્તિ, તં પાપં પકતં મયા''તિ. –

તિસ્સો ગાથા અભાસિ.

૨૮૪. તત્થ "**અઙ્ગીરસસ્સા**"તિઆદિના અસય્હસેટ્ઠિં કિત્તેતિ. **ઘરમેસિનોતિ** ઘરમાવસન્તસ્સ ગહટ્ઠસ્સ. **દાનવિસ્સગ્ગેતિ** દાનગ્ગે પરિચ્ચાગટ્ઠાને. **દાને અધિકતો અહુન્તિ** દેય્યધમ્મસ્સ પરિચ્ચજને દાનાધિકારે અધિકતો ઠપિતો અહોસિં.

૨૮૫. એકમન્તં અપક્કમ્માતિ યાચનકે ભોજનત્થિકે આગતે દિસ્વા દાનબ્યાવટેન દાનગ્ગતો અનપક્કમ્મ યથાઠાનેયેવ ઠત્વા સઞ્જાતપીતિસોમનસ્સેન વિપ્પસન્નમુખવણ્ણેન સહત્થેન દાનં દાતબ્બં, પરેહિ વા પતિરૂપેહિ દાપેતબ્બં, અહં પન તથા અકત્વા યાચનકે આગચ્છન્તે દૂરતોવ દિસ્વા અત્તાનં અદસ્સેન્તો એકમન્તં અપક્કમ્મ અપક્કમિત્વા. **અકાસિં કુણલિં મુખન્તિ** વિકુણિતં સઙ્કુચિતં મુખં અકાસિં.

२८६. **तेना**ति यस्मा तदाहं सामिना दानाधिकारे नियुत्तो समानो दानकाले उपट्ठिते मच्छरियापकतो दानग्गतो अपक्कमन्तो पादेहि सङ्कोचं आपज्जिं, सहत्थेहि दातब्बे तथा अकत्वा हत्थसङ्कोचं आपज्जिं, पसन्नमुखेन भवितब्बे मुखसङ्कोचं आपज्जिं, पियचक्खूहि ओलोकेतब्बे चक्खुकालुसियं उप्पादेसिं, तस्मा हत्थङ्गुलियो च पादङ्गुलियो च कुणिता जाता, मुखञ्च कुणलीकतं विरूपरूपं सङ्कुचितं, अक्खीनि असुचीदुग्गन्धजेगुच्छानि अस्सूनि पग्घरन्तीति अत्थो. तेन वुत्तं –

“तेन मे अङ्गुली कुणा, मुखञ्च कुणलीकतं;
अक्खीनि मे पग्घरन्ति, तं पापं पकतं मया”ति.

तं सुत्वा अङ्कुरो पेतं गरहन्तो –

२८७.“धम्मेन ते कापुरिस, मुखञ्च कुणलीकतं;
अक्खीनि च पग्घरन्ति, यं तं परस्स दानस्स;
अकासि कुणलिं मुख”न्ति. –

गाथमाह. तत्थ **धम्मेना**ति युत्तेनेव कारणेन. **ते**ति तव. **कापुरिसा**ति लामकपुरिस. **यन्ति** यस्मा. **परस्स दानस्सा**ति परस्स दानस्मिं. अयमेव वा पाठो.

पुन अङ्कुरो तं दानपतिं सेट्ठिं गरहन्तो –

२८८.“कथञ्हि दानं ददमानो, करेय्य परपत्तियं;
अन्नपानं खादनीयं, वत्थसेनासनानि चा”ति. –

गाथमाह. तस्सत्थो – **दानं** ददन्तो पुरिसो **कथञ्हि** नाम तं **परपत्तियं** परेन पापेतब्बं साधेतब्बं **करेय्य,** अत्तपच्चक्खमेव कत्वा सहत्थेनेव ददेय्य, सयं वा तत्थ ब्यावटो भवेय्य, अञ्ञथा अत्तनो देय्यधम्मो अट्ठाने विद्धंसियेथ, दक्खिणेय्या च दानेन परिहायेय्युन्ति.

एवं तं गरहित्वा इदानि अत्तना पटिपज्जितब्बविधिं दस्सेन्तो –

२८९.“सो हि नून इतो गन्त्वा, अनुप्पत्वान द्वारकं;
दानं पट्ठपयिस्सामि, यं ममस्स सुखावहं.

२९०.“दस्सामन्नञ्च पानञ्च, वत्थसेनासनानि च;
पपञ्च उदपानञ्च, दुग्गे सङ्कमनानि चा”ति. –

गाथाद्वयमाह, तं वुत्तत्थमेव.

२९१.“ततो हि सो निवत्तित्वा, अनुप्पत्वान द्वारकं;
दानं पट्ठपयि अङ्कुरो, यंतुमस्स सुखावहं.

૨૯૨.“અદા અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, વત્થસેનાસનાનિ ચ;
પપઞ્ચ ઉદપાનઞ્ચ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૨૯૩.“કો છાતો કો ચ તસિતો, કો વત્થં પરિદહિસ્સતિ;
કસ્સ સન્તાનિ યોગ્ગાનિ, ઇતો યોજેન્તુ વાહનં.

૨૯૪.“કો છત્તિચ્છતિ ગન્ધઞ્ચ, કો માલં કો ઉપાહનં;
ઇતિસ્સુ તત્થ ઘોસેન્તિ, કપ્પકા સૂદમાગધા;
સદા સાયઞ્ચ પાતો ચ, અઙ્કુરસ્સ નિવેસને”તિ. –

ચતસ્સો ગાથા અઙ્કુરસ્સ પટિપત્તિં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારેહિ ઠપિતા.

૨૯૧. તત્થ **તતો**તિ મરુકન્તારતો. **નિવત્તિત્વા**તિ પટિનિવત્તિત્વા. **અનુપ્પત્વાન દ્વારક**ન્તિ દ્વારવતીનગરં અનુપાપુણિત્વા. **દાનં પટ્ઠપયિ અઙ્કુરો**તિ યક્ખેન પરિપૂરિતસકલકોટ્ઠાગારો સબ્બપાથેય્યકં મહાદાનં સો અઙ્કુરો પટ્ઠપેસિ. **યંતુમસ્સ સુખાવહ**ન્તિ યં અત્તનો સમ્પતિ આયતિઞ્ચ સુખનિબ્બત્તકં.

૨૯૩. **કો છાતો**તિ કો જિઘચ્છિતો, સો આગન્ત્વા યથારુચિ ભુઞ્જતૂતિ અધિપ્પાયો. એસેવ નયો સેસેસુપિ. **તસિતો**તિ પિપાસિતો. **પરિદહિસ્સતી**તિ નિવાસેસ્સતિ પારુપિસ્સતિ ચાતિ અત્થો. **સન્તાની**તિ પરિસ્સમપ્પત્તાનિ. **યોગ્ગાની**તિ રથવાહનાનિ. **ઇતો યોજેન્તુ વાહન**ન્તિ ઇતો યોગ્ગસમૂહતો યથારુચિતં ગહેત્વા વાહનં યોજેન્તુ.

૨૯૪. **કો છત્તિચ્છતી**તિ કો કિલઞ્જછત્તાદિભેદં છત્તં ઇચ્છતિ, સો ગણ્હાતૂતિ અધિપ્પાયો. સેસેસુપિ એસેવ નયો. **ગન્ધ**ન્તિ ચતુજ્જાતિયગન્ધાદિકં ગન્ધં. **માલ**ન્તિ ગન્થિતાગન્થિતભેદં પુપ્ફં. **ઉપાહન**ન્તિ ખલ્લબદ્ધાદિભેદં ઉપાહનં. **ઇતિસ્સૂ**તિ એત્થ **સૂ**તિ નિપાતમત્તં, ઇતિ એવં “કો છાતો, કો તસિતો”તિઆદિનાતિ અત્થો. **કપ્પકા**તિ ન્હાપિતકા. **સૂદા**તિ ભત્તકારકા. **માગધા**તિ ગન્ધિનો. **સદા**તિ સબ્બકાલં દિવસે દિવસે સાયઞ્ચ પાતો ચ તત્થ અઙ્કુરસ્સ નિવેસને ઘોસેન્તિ ઉગ્ઘોસેન્તીતિ યોજના.

એવં મહાદાનં પવત્તેન્તસ્સ ગચ્છન્તે કાલે તિત્તિભાવતો અત્થિકજનેહિ પવિવિત્તં વિરળં દાનગ્ગં અહોસિ. તં દિસ્વા અઙ્કુરો દાને ઉળારજ્ઝાસયતાય અતુટ્ઠમાનસો હુત્વા અત્તનો દાને નિયુત્તં સિન્ધકં નામ માણવં આમન્તેત્વા –

૨૯૫.“સુખં સુપતિ અઙ્કુરો, ઇતિ જાનાતિ મં જનો;
દુક્ખં સુપામિ સિન્ધક, યં ન પસ્સામિ યાચકે.

૨૯૬.“સુખં સુપતિ અઙ્કુરો, ઇતિ જાનાતિ મં જનો;
દુક્ખં સુપામિ સિન્ધક, અપ્પકે સુ વનિબ્બકે”તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **સુખં સુપતિ અઙ્કુરો, ઇતિ જાનાતિ મં જનો**તિ “અઙ્કુરો રાજા યસભોગસમપ્પિતો દાનપતિ અત્તનો ભોગસમ્પત્તિયા દાનસમ્પત્તિયા ચ સુખં સુપતિ, સુખેનેવ નિદ્દં ઉપગચ્છતિ, સુખં પટિબુજ્ઝતી”તિ એવં મં જનો સમ્ભાવેતિ. **દુક્ખં સુપામિ સિન્ધકા**તિ અહં પન સિન્ધક દુક્ખમેવ સુપામિ. કસ્મા? **યં ન પસ્સામિ યાચકે**તિ,

યસ્મા મમ અજ્ઝાસયાનુરૂપં દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકે બહૂ યાચકે ન પસ્સામિ, તસ્માતિ અત્થો. **અપ્પકે સુ વનિબ્બકે**તિ વનિબ્બકજને અપ્પકે કતિપયે જાતે દુક્ખં સુપામીતિ યોજના. **સૂ**તિ ચ નિપાતમત્તં, અપ્પકે વનિબ્બકજને સતીતિ અત્થો.

તં સુત્વા સિન્ધકો તસ્સ ઉળારં દાનાધિમુત્તિં પાકટતરં કાતુકામો –

૨૯૭.‘‘સક્કો ચે તે વરં દજ્જા, તાવતિંસાનમિસ્સરો;
કિસ્સ સબ્બસ્સ લોકસ્સ, વરમાનો વરં વરે’’તિ. –

ગાથમાહ. તસ્સત્થો – **તાવતિંસાનં** દેવાનં **સબ્બસ્સ** ચ **લોકસ્સ ઇસ્સરો સક્કો** ‘‘વરં વરસ્સુ, અઙ્કુર, યંકિઞ્ચિ મનસિચ્છિત’’ન્તિ તુય્હં વરં **દજ્જા** દદેય્ય **ચે**, **વરમાનો** પત્થયમાનો **કિસ્સ** કીદિસં **વરં** વરેય્યાસીતિ અત્થો.

અથ અઙ્કુરો અત્તનો અજ્ઝાસયં યાથાવતો પવેદેન્તો –

૨૯૮.‘‘સક્કો ચે મે વરં દજ્જા, તાવતિંસાનમિસ્સરો;
કાલુટ્ઠિતસ્સ મે સતો, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
દિબ્બા ભક્ખા પાતુભવેય્યું, સીલવન્તો ચ યાચકા.

૨૯૯.‘‘દદતો મે ન ખીયેથ, દત્વા નાનુતપેય્યહં;
દદં ચિત્તં પસાદેય્યં, એતં સક્ક વરં વરે’’તિ. – દ્વે ગાથા અભાસિ;

૨૯૮. તત્થ **કાલુટ્ઠિતસ્સ મે સતો**તિ કાલે પાતો વુટ્ઠિતસ્સ અત્થિકાનં દક્ખિણેય્યાનં અપચાયનપારિચરિયાદિવસેન ઉટ્ઠાનવીરિયસમ્પન્નસ્સ મે સમાનસ્સ. **સૂરિયુગ્ગમનં પતી**તિ સૂરિયુગ્ગમનવેલાયં. **દિબ્બા ભક્ખા પાતુભવેય્યુ**ન્તિ દેવલોકપરિયાપન્ના આહારા ઉપ્પજ્જેય્યું. **સીલવન્તો ચ યાચકા**તિ યાચકા ચ સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા ભવેય્યું.

૨૯૯. દદતો મે ન ખીયેથાતિ આગતાગતાનં દાનં દદતો ચ મે દેય્યધમ્મો ન ખીયેથ, ન પરિક્ખયં ગચ્છેય્ય. **દત્વા નાનુતપેય્યહ**ન્તિ તઞ્ચ દાનં દત્વા કિઞ્ચિદેવ અપ્પસાદકં દિસ્વા તેન અહં પચ્છા નાનુતપેય્યં. **દદં ચિત્તં પસાદેય્ય**ન્તિ દદમાનો ચિત્તં પસાદેય્યં, પસન્નચિત્તોયેવ હુત્વા દદેય્યં. **એતં સક્ક વરં વરે**તિ સક્ક દેવાનમિન્દ આરોગ્યસમ્પદા, દેય્યધમ્મસમ્પદા, દક્ખિણેય્યસમ્પદા, દેય્યધમ્મસ્સ અપરિમિતસમ્પદા, દાયકસમ્પદાતિ એતં પઞ્ચવિધં વરં વરેય્યં. એત્થ ચ ‘‘કાલુટ્ઠિતસ્સ મે સતો’’તિ એતેન આરોગ્યસમ્પદા, ‘‘દિબ્બા ભક્ખા પાતુભવેય્યુ’’ન્તિ એતેન દેય્યધમ્મસમ્પદા, ‘‘સીલવન્તો ચ યાચકા’’તિ એતેન દક્ખિણેય્યસમ્પદા, ‘‘દદતો મે ન ખીયેથા’’તિ એતેન દેય્યધમ્મસ્સ અપરિમિતસમ્પદા, ‘‘દત્વા નાનુતપેય્યહં, દદં ચિત્તં પસાદેય્ય’’ન્તિ એતેહિ દાયકસમ્પદાતિ ઇમે પઞ્ચ અત્થા વરભાવેન ઇચ્છિતા. તે ચ ખો દાનમયપુઞ્ઞસ્સ યાવદેવ ઉળારભાવાયાતિ વેદિતબ્બા.

એવં અઙ્કુરેન અત્તનો અજ્ઝાસયે પવેદિતે તત્થ નિસિન્નો નીતિસત્થે કતપરિચયો સોનકો નામ એકો પુરિસો તં અતિદાનતો વિચ્છિન્દિતુકામો –

૩૦૦."ન સબ્બવિત્તાનિ પરે પવેચ્છે, દદેય્ય દાનઞ્ચ ધનઞ્ચ રક્ખે;
તસ્મા હિ દાના ધનમેવ સેય્યો, અતિપ્પદાનેન કુલા ન હોન્તિ.

૩૦૧."અદાનમતિદાનઞ્ચ નપ્પસંસન્તિ પણ્ડિતા,
તસ્મા હિ દાના ધનમેવ સેય્યો,
સમેન વત્તેય્ય સ ધીરધમ્મો"તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ. સિન્ધકો એવં પુનપિ વીમંસિતુકામો "**ન સબ્બવિત્તાની**"તિઆદિમાહાતિ અપરે.

૩૦૦. તત્થ **સબ્બવિત્તાની**તિ સવિઞ્ઞાણકઅવિઞ્ઞાણકપ્પભેદાનિ સબ્બાનિ વિત્તૂપકરણાનિ, ધનાનીતિ અત્થો. **પરે**તિ પરમ્હિ, પરસ્સાતિ અત્થો . **ન પવેચ્છે**તિ ન દદેય્ય, "દક્ખિણેય્યા લદ્ધા"તિ કત્વા કિઞ્ચિ અસેસેત્વા સબ્બસાપતેય્યપરિચ્ચાગો ન કાતબ્બોતિ અત્થો. **દદેય્ય દાનઞ્ચા**તિ સબ્બેન સબ્બં દાનધમ્મો ન કાતબ્બો, અથ ખો અત્તનો આયઞ્ચ વયઞ્ચ જાનિત્વા વિભવાનુરૂપં દાનઞ્ચ દદેય્ય. **ધનઞ્ચ રક્ખે**તિ અલદ્ધલાભલદ્ધપરિરક્ખણરક્ખિતસમ્બન્ધવસેન ધનં પરિપાલેય્ય.

"એકેન ભોગે ભુઞ્જેય્ય, દ્વીહિ કમ્મં પયોજયે;
ચતુત્થઞ્ચ નિધાપેય્ય, આપદાસુ ભવિસ્સતી"તિ. (દી॰ નિ॰ ૩.૨૬૫) –

વુત્તવિધિના વા ધનં રક્ખેય્ય તમ્મૂલકત્તા દાનસ્સ. તયોપિ મગ્ગા અઞ્ઞમઞ્ઞવિસોધનેન પટિસેવિતબ્બાતિ હિ નીતિચિન્તકા. **તસ્મા હી**તિ યસ્મા ધનઞ્ચ રક્ખન્તો દાનઞ્ચ કરોન્તો ઉભયલોકહિતાય પટિપન્નો હોતિ ધનમૂલકઞ્ચ દાનં, તસ્મા દાનતો ધનમેવ સેય્યો સુન્દરતરોતિ અતિદાનં ન કાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. તેનાહ "**અતિપ્પદાનેન કુલા ન હોન્તી**"તિ, ધનસ્સ પમાણં અજાનિત્વા દાનસ્સ તં નિસ્સાય અતિપ્પદાનપસઙ્ગેન કુલાનિ ન હોન્તિ નપ્પવત્તન્તિ, ઉચ્છિજ્જન્તીતિ અત્થો.

૩૦૧. ઇદાનિ વિઞ્ઞૂનં પસંસિતમેવત્થં પતિટ્ઠપેન્તો "**અદાનમતિદાનઞ્ચા**"તિ ગાથમાહ. તત્થ **અદાનમતિદાનઞ્ચા**તિ સબ્બેન સબ્બં કટચ્છુભિક્ખાયપિ તણ્ડુલમુટ્ઠિયાપિ અદાનં, પમાણં અતિક્કમિત્વા પરિચ્ચાગસઙ્ખાતં અતિદાનઞ્ચ **પણ્ડિતા** બુદ્ધિમન્તો સપઞ્ઞજાતિકા **નપ્પસંસન્તિ** ન વણ્ણયન્તિ. સબ્બેન સબ્બં અદાનેન હિ સમ્પરાયિકતો અત્થતો પરિબાહિરો હોતિ. અતિદાનેન દિટ્ઠધમ્મિકપવેણી ન પવત્તતિ. **સમેન વત્તેય્યા**તિ અવિસમેન લોકિયસરિક્ખકેન સમાહિતેન મજ્ઝિમેન ઞાયેન પવત્તેય્ય. **સ ધીરધમ્મો**તિ યા યથાવુત્તા દાનાદાનપ્પવત્તિ, સો ધીરાનં ધિતિસમ્પન્નાનં નીતિનયકુસલાનં ધમ્મો, તેહિ ગતમગ્ગોતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા અઙ્કુરો તસ્સ અધિપ્પાયં પરિવત્તેન્તો –

૩૦૨."અહો વત રે અહમેવ દજ્જં, સન્તો ચ મં સપ્પુરિસા ભજેય્યું;
મેઘોવ નિન્નાનિ પરિપૂરયન્તો, સન્તપ્પયે સબ્બવનિબ્બકાનં.

૩૦૩."યસ્સ યાચનકે દિસ્વા, મુખવણ્ણો પસીદતિ;
દત્વા અત્તમનો હોતિ, તં ઘરં વસતો સુખં.

૩૦૪."યસ્સ યાચનકે દિસ્વા, મુખવણ્ણો પસીદતિ;
દત્વા અત્તમનો હોતિ, એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પદા.

૩૦૫."પુબ્બેવ દાના સુમનો, દદં ચિત્તં પસાદયે;
દત્વા અત્તમનો હોતિ, એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પદા"તિ. –

ચતૂહિ ગાથાહિ અત્તના પટિપજ્જિતબ્બવિધિં પકાસેસિ.

૩૦૨. તત્થ **અહો વતા**તિ સાધુ વત. **રે**તિ આલપનં. **અહમેવ દજ્જન્તિ** અહં દજ્જમેવ. અયઞ્હેત્થ સઙ્ખેપત્થો – માણવ, "દાના ધનમેવ સેય્યો"તિ યદિ અયં નીતિકુસલાનં વાદો તવ હોતુ, કામં અહં દજ્જમેવ. **સન્તો ચ મં સપ્પુરિસા ભજેય્યુન્તિ** તસ્મિઞ્ચ દાને સન્તો ઉપસન્તકાયવચીમનોસમાચારા સપ્પુરિસા સાધવો મં ભજેય્યું ઉપગચ્છેય્યું. **મેઘોવ નિન્નાનિ પરિપૂરયન્તો**તિ અહં અભિપ્પવસ્સન્તો મહામેઘો વિય નિન્નાનિ નિન્નટ્ઠાનાનિ સબ્બેસં વનિબ્બકાનં અધિપ્પાયે પરિપૂરયન્તો અહો વત તે સન્તપ્પેય્યન્તિ.

૩૦૩. **યસ્સ યાચનકે દિસ્વા**તિ યસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઘરમેસિનો યાચનકે દિસ્વા "પઠમં તાવ ઉપટ્ઠિતં વત મે પુઞ્ઞક્ખેત્ત"ન્તિ સદ્ધાજાતસ્સ **મુખવણ્ણો પસીદતિ**, યથાવિભવં પન તેસં દાનં દત્વા **અત્તમનો** પીતિસોમનસ્સેહિ ગહિતચિત્તો હોતિ. **ત**ન્તિ યદેત્થ યાચકાનં દસ્સનં , તેન ચ દિસ્વા ચિત્તસ્સ પસાદનં, યથારહં દાનં દત્વા ચ અત્તમનતા.

૩૦૪. **એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પદા**તિ એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પત્તિ પારિપૂરિ, નિપ્ફત્તીતિ અત્થો.

૩૦૫. **પુબ્બેવ દાના સુમનો**તિ "સમ્પત્તીનં નિદાનં અનુગામિકં નિધાનં નિધેસ્સામી"તિ મુઞ્ચનચેતનાય પુબ્બે એવ દાનૂપકરણસ્સ સમ્પાદનતો પટ્ઠાય સુમનો સોમનસ્સજાતો ભવેય્ય. **દદં ચિત્તં પસાદયે**તિ દદન્તો દેય્યધમ્મં દક્ખિણેય્યહત્થે પતિટ્ઠાપેન્તો "અસારતો ધનતો સારાદાનં કરોમી"તિ અત્તનો ચિત્તં પસાદેય્ય. **દત્વા અત્તમનો હોતી**તિ દક્ખિણેય્યાનં દેય્યધમ્મં પરિચ્ચજિત્વા "પણ્ડિતપઞ્ઞત્તં નામ મયા અનુટ્ઠિતં, અહો સાધુ સુટ્ઠૂ"તિ અત્તમનો પમુદિતમનો પીતિસોમનસ્સજાતો હોતિ. **એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પદા**તિ યા અયં પુબ્બચેતના મુઞ્ચચેતના અપરચેતનાતિ ઇમેસં કમ્મફલસદ્ધાનુગતાનં સોમનસ્સપરિગ્ગહિતાનં તિસ્સન્નં ચેતનાનં પારિપૂરિ, એસા યઞ્ઞસ્સ સમ્પદા દાનસ્સ સમ્પત્તિ, ન ઇતો અઞ્ઞથાતિ અધિપ્પાયો.

એવં અઙ્કુરો અત્તનો પટિપજ્જનવિધિં પકાસેત્વા ભિય્યોસોમત્તાય અભિવડ્ઢમાનદાનજ્ઝાસયો દિવસે દિવસે મહાદાનં પવત્તેસિ. તેન તદા સબ્બરજ્જાનિ ઉઞ્છઙ્ગલાનિ કત્વા મહાદાને દિય્યમાને પટિલદ્ધસબ્બૂપકરણા મનુસ્સા અત્તનો અત્તનો કમ્મન્તે પહાય યથાસુખં વિચરિંસુ, તેન રાજૂનં કોટ્ઠાગારાનિ પરિક્ખયં અગમંસુ. તતો રાજાનો અઙ્કુરસ્સ દૂતં પાહેસું – "ભોતો દાનં નિસ્સાય અમ્હાકં આયસ્સ વિનાસો અહોસિ, કોટ્ઠાગારાનિ પરિક્ખયં ગતાનિ, તત્થ યુત્તમત્તં ઞાતબ્બ"ન્તિ.

તં સુત્વા અઙ્કુરો દક્ખિણાપથં ગન્ત્વા દમિળવિસયે સમુદ્દસ્સ અવિદૂરટ્ઠાને મહતિયો અનેકદાનસાલાયો કારાપેત્વા મહાદાનાનિ પવત્તેન્તો યાવતાયુકં ઠત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તસ્સ દાનવિભૂતિઞ્ચ સગ્ગૂપપત્તિઞ્ચ દસ્સેન્તો સઙ્ગીતિકારા –

૩૦૬.“સટ્ઠિ વાહસહસ્સાનિ, અઙ્કુરસ્સ નિવેસને;
ભોજનં દીયતે નિચ્ચં, પુઞ્ઞપેક્ખસ્સ જન્તુનો.

૩૦૭.“તિસહસ્સાનિ સૂદા હિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
અઙ્કુરં ઉપજીવન્તિ, દાને યઞ્ઞસ્સ વાવટા.

૩૦૮.“સટ્ઠિ પુરિસસહસ્સાનિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
અઙ્કુરસ્સ મહાદાને, કટ્ઠં ફાલેન્તિ માણવા.

૩૦૯.“સોળસિત્થિસહસ્સાનિ , સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
અઙ્કુરસ્સ મહાદાને, વિધા પિણ્ડેન્તિ નારિયો.

૩૧૦.“સોળસિત્થિસહસ્સાનિ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
અઙ્કુરસ્સ મહાદાને, દબ્બિગાહા ઉપટ્ઠિતા.

૩૧૧.“બહું બહૂનં પાદાસિ, ચિરં પાદાસિ ખત્તિયો;
સક્કચ્ચઞ્ચ સહત્થા ચ, ચિત્તીકત્વા પુનપ્પુનં.

૩૧૨.“બહૂ માસે ચ પક્ખે ચ, ઉતુસંવચ્છરાનિ ચ;
મહાદાનં પવત્તેસિ, અઙ્કુરો દીઘમન્તરં.

૩૧૩.“એવં દત્વા યજિત્વા ચ, અઙ્કુરો દીઘમન્તરં;
સો હિત્વા માનુસં દેહં, તાવતિંસૂપગો અહૂ”તિ. – ગાથા આહંસુ;

૩૦૬. તથ **સટ્ઠિ વાહસહસ્સાની**તિ વાહાનં સટ્ઠિસહસ્સાનિ ગન્ધસાલિતણ્ડુલાદિપૂરિતવાહાનં સટ્ઠિસહસ્સાનિ. **પુઞ્ઞપેક્ખસ્સ** દાનજ્ઝાસયસ્સ દાનાધિમુત્તસ્સ **અઙ્કુરસ્સ નિવેસને નિચ્ચં** દિવસે દિવસે **જન્તુનો** સત્તકાયસ્સ **ભોજનં દીયતે**તિ યોજના.

૩૦૭-૮. **તિસહસ્સાનિ સૂદા હી**તિ તિસહસ્સમત્તા સૂદા ભત્તકારકા. તે ચ ખો પન પધાનભૂતા અધિપ્પેતા, તેસુ એકમેકસ્સ પન વચનકરા અનેકાતિ વેદિતબ્બા. “તિસહસ્સાનિ સૂદાન”ન્તિ ચ પઠન્તિ. **આમુત્તમણિકુણ્ડલા**તિ નાનામણિવિચિત્તકુણ્ડલધરા. નિદસ્સનમત્તઞ્ચેતં, આમુત્તકટકકટિસુત્તાદિઆભરણાપિ તે અહેસું. **અઙ્કુરં ઉપજીવન્તી**તિ તં ઉપનિસ્સાય જીવન્તિ, તપ્પટિબદ્ધજીવિકા હોન્તીતિ અત્થો. **દાને યઞ્ઞસ્સ વાવટા**તિ મહાયાગસઞ્ઞિતસ્સ યઞ્ઞસ્સ દાને યજને વાવટા ઉસ્સુક્કં આપન્ના. **કટ્ઠં ફાલેન્તિ માણવા**તિ નાનપ્પકારાનં ખજ્જભોજ્જાદિઆહારવિસેસાનં પચનાય અલઙ્કતપટિયત્તા તરુણમનુસ્સા કટ્ઠાનિ ફાલેન્તિ વિદાલેન્તિ.

૩૦૯. **વિધા**તિ વિધાતબ્બાનિ ભોજનયોગ્ગાનિ કટુકભણ્ડાનિ. **પિણ્ડેન્તી**તિ પિસનવસેન પયોજેન્તિ.

૩૧૦. **દબ્બિગાહા**તિ કટચ્છુગાહિકા. **ઉપટ્ઠિતા**તિ પરિવેસનટ્ઠાનં ઉપગન્ત્વા ઠિતા હોન્તિ.

૩૧૧. **બહુન્તિ** મહન્તં પહૂતિકં. **બહૂનન્તિ** અનેકેસં. **પાદાસીતિ** પકારેહિ અદાસિ. **ચીરન્તિ** ચિરકાલં. વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ હિ મનુસ્સેસુ સો ઉપ્પન્નો. બહું બહૂનં ચિરકાલઞ્ચ દેન્તો યથા અદાસિ, તં દસ્સેતું "**સક્કચ્ચઞ્ચા**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સક્કચ્ચન્તિ** સાદરં, અનપવિદ્ધં અનવઞ્ઞાતં કત્વા. **સહત્થાતિ** સહત્થેન, ન આણાપનમત્તેન. **ચિત્તીકત્વાતિ** ગારવબહુમાનયોગેન ચિત્તેન કરિત્વા પૂજેત્વા. **પુનપ્પુનન્તિ** બહુસો ન એકવારં, કતિપયવારે વા અકત્વા અનેકવારં પાદાસીતિ યોજના.

૩૧૨. ઇદાનિ તમેવ પુનપ્પુનં કરણં વિભાવેતું "**બહૂ માસે ચા**"તિ ગાથમાહંસુ. તત્થ **બહૂ માસેતિ** ચિત્તમાસાદિકે બહૂ અનેકે માસે. **પક્ખેતિ** કણ્હસુક્કભેદે બહૂ પક્ખે. **ઉતુસંવચ્છરાનિ ચાતિ** વસન્તગિમ્હાદિકે બહૂ ઉતૂ ચ સંવચ્છરાનિ ચ, સબ્બત્થ અચ્ચન્તસંયોગે ઉપયોગવચનં. **દીઘમન્તરન્તિ** દીઘકાલમન્તરં. એત્થ ચ "ચિરં પાદાસી"તિ ચિરકાલં દાનસ્સ પવત્તિતભાવં વત્વા પુન તસ્સ નિરન્તરમેવ પવત્તિતભાવં દસ્સેતું "બહૂ માસે"તિઆદિ વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

૩૧૩. **એવન્તિ** વુત્તપ્પકારેન. **દત્વા યજિત્વા ચાતિ** અત્થતો એકમેવ, કેસઞ્ચિ દક્ખિણેય્યાનં એકચ્ચસ્સ દેય્યધમ્મસ્સ પરિચ્ચજનવસેન દત્વા, પુન "બહું બહૂનં પાદાસી"તિ વુત્તનયેન અત્થિકાનં સબ્બેસં યથાકામં દેન્તો મહાયાગવસેન યજિત્વા. **સો હિત્વા માનુસં દેહં , તાવતિંસૂપગો અહૂતિ** સો અઙ્કુરો આયુપરિયોસાને મનુસ્સત્થભાવં પહાય પટિસન્ધિગ્ગહણવસેન તાવતિંસદેવનિકાયૂપગો અહોસિ.

એવં તસ્મિં તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિત્વા દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તે અમ્હાકં ભગવતો કાલે ઇન્દકો નામ માણવો આયસ્મતો અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ પસન્નમાનસો કટચ્છુભિક્ખં દાપેસિ. સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા ખેત્તગતસ્સ પુઞ્ઞસ્સ આનુભાવેન તાવતિંસેસુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તો દિબ્બેહિ રૂપાદીહિ દસહિ ઠાનેહિ અઙ્કુરં દેવપુત્તં અભિભવિત્વા વિરોચતિ. તેન વુત્તં –

૩૧૪."કટચ્છુભિક્ખં દત્વાન, અનુરુદ્ધસ્સ ઇન્દકો;
સો હિત્વા માનુસં દેહં, તાવતિંસૂપગો અહુ.

૩૧૫."દસહિ ઠાનેહિ અઙ્કુરં, ઇન્દકો અતિરોચતિ;
રૂપે સદ્દે રસે ગન્ધે, ફોટ્ઠબ્બે ચ મનોરમે.

૩૧૬."આયુના યસસા ચેવ, વણ્ણેન ચ સુખેન ચ;
આધિપચ્ચેન અઙ્કુરં, ઇન્દકો અતિરોચતી"તિ.

૩૧૪-૫. તત્થ **રૂપેતિ** રૂપહેતુ, અત્તનો રૂપસમ્પત્તિનિમિત્તન્તિ અત્થો. **સદ્દેતિઆદીસુપિ** એસેવ નયો. **આયુનાતિ** જીવિતેન. નનુ ચ દેવાનં જીવિતં પરિચ્છિન્નપ્પમાણં વુત્તં. સચ્ચં વુત્તં, તં પન યેભુય્યવસેન. તથા હિ એકચ્ચાનં દેવાનં યોગવિપત્તિઆદિના અન્તરામરણં હોતિયેવ. ઇન્દકો પન તિસ્સો વસ્સકોટિયો સટ્ઠિ ચ વસ્સસહસ્સાનિ પરિપૂરેતિયેવ. તેન વુત્તં "આયુના અતિરોચતી"તિ. **યસસાતિ** મહતિયા પરિવારસમ્પત્તિયા . **વણ્ણેનાતિ** સણ્ઠાનસમ્પત્તિયા. વણ્ણધાતુસમ્પદા પન "રૂપે"તિ ઇમિના વુત્તાયેવ. **આધિપચ્ચેનાતિ** ઇસ્સરિયેન.

એવં અઙ્કુરે ચ ઇન્દકે ચ તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિત્વા દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તેસુ અમ્હાકં ભગવા અભિસમ્બોધિતો સત્તમે સંવચ્છરે આસાળ્હિપુણ્ણમાયં સાવત્થિનગરદ્વારે કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે યમકપાટિહારિયં કત્વા અનુક્કમેન તિપદવિક્કમેન તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા પારિચ્છત્તકમૂલે પણ્ડુકમ્બલસિલાયં યુગન્ધરપબ્બતે બાલસૂરિયો વિય વિરોચમાનો દસહિ લોકધાતૂહિ સન્નિપતિતાય દેવબ્રહ્મપરિસાય જુતિં અત્તનો સરીરપ્પભાય અભિભવન્તો અભિધમ્મં દેસેતું નિસિન્નો અવિદૂરે નિસિન્નં ઇન્દકં, દ્વાદસયોજનન્તરે નિસિન્નં અઙ્કુરઞ્ચ દિસ્વા દક્ખિણેય્યસમ્પત્તિવિભાવનત્થં –

> ''મહાદાનં તયા દિન્નં, અઙ્કુર દીઘમન્તરં;
> અતિદૂરે નિસિન્નોસિ, આગચ્છ મમ સન્તિકે''તિ. –

ગાથમાહ. તં સુત્વા અઙ્કુરો ''ભગવા મયા ચિરકાલં બહું દેય્યધમ્મં પરિચ્ચજિત્વા પવત્તિતમ્પિ મહાદાનં દક્ખિણેય્યસમ્પત્તિવિરહેન અખેત્તે વુત્તબીજં વિય ન ઉળારફલં અહોસિ, ઇન્દકસ્સ પન કટચ્છુભિક્ખાદાનમ્પિ દક્ખિણેય્યસમ્પત્તિયા સુખેત્તે વુત્તબીજં વિય અતિવિય ઉળારફલં જાત''ન્તિ આહ. તમત્થં દસ્સેન્તે સઙ્ગીતિકારા –

૩૧૭.''તાવતિંસે યદા બુદ્ધો, સિલાયં પણ્ડુકમ્બલે;
પારિચ્છત્તયમૂલમ્હિ, વિહાસિ પુરિસુત્તમો.

૩૧૮.''દસસુ લોકધાતૂસુ, સન્નિપતિત્વાન દેવતા;
પયિરુપાસન્તિ સમ્બુદ્ધં, વસન્તં નગમુદ્ધનિ.

૩૧૯.''ન કોચિ દેવો વણ્ણેન, સમ્બુદ્ધં અતિરોચતિ;
સબ્બે દેવે અતિક્કમ્મ, સમ્બુદ્ધોવ વિરોચતિ.

૩૨૦.''યોજનાનિ દસ દ્વે ચ, અઙ્કુરોયં તદા અહુ;
અવિદૂરેવ બુદ્ધસ્સ, ઇન્દકો અતિરોચતિ.

૩૨૧.''ઓલોકેત્વાન સમ્બુદ્ધો, અઙ્કુરઞ્ચાપિ ઇન્દકં;
દક્ખિણેય્યં સમ્ભાવેન્તો, ઇદં વચનમબ્રવિ.

૩૨૨.''મહાદાનં તયા દિન્નં, અઙ્કુરં દીઘમન્તરં;
અતિદૂરે નિસિન્નોસિ, આગચ્છ મમ સન્તિકે.

૩૨૩.''ચોદિતો ભાવિતત્તેન, અઙ્કુરો ઇદમબ્રવિ;
કિં મય્હં તેન દાનેન, દક્ખિણેય્યેન સુઞ્ઞતં.

૩૨૪.''અયં સો ઇન્દકો યક્ખો, દજ્જા દાનં પરિત્તકં;
અતિરોચતિ અમ્હેહિ, ચન્દો તારગણે યથા.

૩૨૫.''ઉજ્જઙ્ગલે યથા ખેત્તે, બીજં બહુમ્પિ રોપિતં;

न विपुलं फलं होति, नपि तोसेति कस्सकं.

३२६.“तथेव दानं बहुकं, दुस्सीलेसु पतिट्ठितं;
न विपुलं फलं होति, नपि तोसेति दायकं.

३२७.“यथापि भद्दके खेत्ते, बीजं अप्पम्पि रोपितं;
सम्मा धारं पवेच्छन्ते, फलं तोसेसि कस्सकं.

३२८.“तथेव सीलवन्तेसु, गुणवन्तेसु तादिसु;
अप्पकम्पि कतं कारं, पुञ्ञं होति महप्फल”न्ति. – गाथायो अवोचुं;

३१७. तत्थ **तावतिंसे**ति तावतिंसभवने. **सिलायं पण्डुकम्बले**ति पण्डुकम्बलनामके सिलासने पुरिसुत्तमो बुद्धो यदा विहासीति योजना.

३१८. दससु लोकधातूसु, सन्निपतित्वान देवताति जातिखेत्तसञ्ञितेसु दससु चक्कवाळसहस्सेसु कामावचरदेवता ब्रह्मदेवता च बुद्धस्स भगवतो पयिरुपासनाय धम्मस्सवनत्थञ्च एकतो सन्निपतित्वा. तेनाह “**पयिरुपासन्ति सम्बुद्धं, वसन्तं नगमुद्धनी**”ति, सिनेरुमुद्धनीति अत्थो.

३२०. योजनानि दस द्वे च, अङ्कुरोयं तदा अहूति अयं यथावुत्तचरितो अङ्कुरो तदा सत्थु सम्मुखकाले दस द्वे योजनानि अन्तरं कत्वा अहु. सत्थु निसिन्नट्ठानतो द्वादसयोजनन्तरे ठाने निसिन्नो अहोसीति अत्थो.

३२३. योदितो भावितत्तेनाति पारमिपरिभावितय अरियमग्गभावनाय भावितत्तेन सम्मासम्बुद्धेन योदितो. **किं मय्हं तेना**तिआदिका सत्थु पटिवचनवसेन अङ्कुरेन वुत्तगाथा. **दक्खिणेय्येन सुञ्ञत**न्ति यं दक्खिणेय्येन सुञ्ञतं रित्तकं विरहितं तदा मम दानं, तस्मा “किं मय्हं तेना”ति अत्तनो दानपुञ्ञं हीळेन्तो वदति.

३२४. यक्खोति देवपुत्तो. **दज्जा**ति दत्वा. **अतिरोचति अम्हेही**ति अत्तना मादिसेहि अतिविय विरोचति. **ही**ति वा निपातमत्तं, अम्हे अतिक्कमित्वा अभिभवित्वा विरोचतीति अत्थो. यथा किन्ति आह “**चन्दो तारगणे यथा**”ति.

३२५-६. उज्जङ्गलेति अतिविय थद्धभूमिभागे. “ऊसरे”ति केचि वदन्ति. **रोपित**न्ति वुत्तं, वपित्वा वा उद्धरित्वा वा पुन रोपितं. **नपि तोसेती**ति न नन्दयति, अप्पफलताय वा तुट्ठिं न जनेति. **तथेवा**ति यथा उज्जङ्गले खेत्ते बहुम्पि बीजं रोपितं विपुलफलं उळारफलं न होति, ततो एव कस्सकं न तोसेति, तथा दुस्सीलेसु सीलविरहितेसु बहुकम्पि दानं पतिट्ठापितं विपुलफलं महप्फलं न होति, ततो एव दायकं न तोसेतीति अत्थो.

३२७-८. यथापि भद्दकेति गाथाद्वयस्स वत्तविपरियायेन अत्थयोजना वेदितब्बा. तत्थ **सम्मा धारं पवेच्छन्ते**ति वुट्ठिधारं सम्मदेव पवत्तेन्ते, अन्वड्ढमासं अनुदसाहं अनुपञ्चाहं देवे वस्सन्तेति अत्थो. **गुणवन्तेसू**ति झानादिगुणयुत्तेसु. **तादिसू**ति इट्ठादीसु तादिलक्खणप्पत्तेसु. **कार**न्ति लिङ्गविपल्लासेन वुत्तं, उपकारोति अत्थो. कीदिसो उपकारोति आह “**पुञ्ञ**”न्ति.

३२९."વિચેય્ય દાનં દાતબ્બં, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં;
વિચેય્ય દાનં દત્વાન, સગ્ગં ગચ્છન્તિ દાયકા.

३३0."વિચેય્ય દાનં સુગતપ્પસટ્ઠં, યે દક્ખિણેય્યા ઇધ જીવલોકે;
એતેસુ દિન્નાનિ મહપ્ફલાનિ, બીજાનિ વુત્તાનિ યથા સુખેત્તે"તિ. –

અયં સઙ્ગીતિકારેહિ ઠપિતા ગાથા.

३२९. તત્થ **વિચેય્યા**તિ વિચિનિત્વા, પુઞ્ઞક્ખેત્તં પઞ્ઞાય ઉપપરિક્ખિત્વા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

તયિદં અઙ્કુરપેતવત્થુ સત્થારા તાવતિંસભવને દસસહસ્સચક્કવાળદેવતાનં પુરતો દક્ખિણેય્યસમ્પત્તિવિભાવનત્થં "મહાદાનં તયા દિન્ન"ન્તિઆદિના અત્તના સમુટ્ઠાપિતં, તત્થ તયો માસે અભિધમ્મં દેસેત્વા મહાપવારણાય દેવગણપરિવુતો દેવદેવો દેવલોકતો સઙ્કસ્સનગરં ઓતરિત્વા અનુક્કમેન સાવત્થિં પત્વા જેતવને વિહરન્તો ચતુપરિસમજ્ઝે દક્ખિણેય્યસમ્પત્તિવિભાવનત્થમેવ "યસ્સ અત્થાય ગચ્છામા"તિઆદિના વિત્થારતો દેસેત્વા ચતુસચ્ચકથાય દેસનાય કૂટં ગણ્હિ. દેસનાવસાને તેસં અનેકકોટિપાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસીતિ.

અઙ્કુરપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

१०. ઉત્તરમાતુપેતિવત્થુવણ્ણના

દિવાવિહારગતં ભિક્ખુન્તિ ઇદં ઉત્તરમાતુપેતિવત્થુ. તત્રાયં અત્થવિભાવના – સત્થરિ પરિનિબ્બુતે પઠમમહાસઙ્ગીતિયા પવત્તિતાય આયસ્મા મહાકચ્ચાયનો દ્વાદસહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં કોસમ્બિયા અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞાયતને વિહાસિ. તેન ચ સમયેન રઞ્ઞો ઉદેનસ્સ અઞ્ઞતરો અમચ્ચો કાલમકાસિ, તેન ચ પુબ્બે નગરે કમ્મન્તા અધિટ્ઠિતા અહેસું. અથ રાજા તસ્સ પુત્તં ઉત્તરં નામ માણવં પક્કોસાપેત્વા "ત્વઞ્ઞ પિતરા અધિટ્ઠિતે કમ્મન્તે સમનુસાસા"તિ તેન ઠિતટ્ઠાને ઠપેસિ.

સો ચ સાધૂતિ સમ્પટિચ્છિત્વા એકદિવસં નગરપટિસઙ્ખરણિયાનં દારૂનં અત્થાય વડ્ઢકિયો ગહેત્વા અરઞ્ઞં ગતો. તત્થ આયસ્મતો મહાકચ્ચાયનત્થેરસ્સ વસનટ્ઠાનં ઉપગન્ત્વા થેરં તત્થ પંસુકૂલચીવરધરં વિવિત્તં નિસિન્નં દિસ્વા ઇરિયાપથેયેવ પસીદિત્વા કતપટિસન્થારો વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. થેરો તસ્સ ધમ્મં કથેસિ. સો ધમ્મં સુત્વા રતનત્તયે સઞ્જાતપ્પસાદો સરણેસુ પતિટ્ઠાય થેરં નિમન્તેસિ – "અધિવાસેથ મે, ભન્તે, સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખૂહિ અનુકમ્પં ઉપાદાયા"તિ. અધિવાસેસિ થેરો તુણ્હીભાવેન. સો તતો નિક્ખમિત્વા નગરં ગન્ત્વા અઞ્ઞેસં ઉપાસકાનં આચિક્ખિ – "થેરો મયા સ્વાતનાય નિમન્તિતો, તુમ્હેહિપિ મમ દાનગ્ગં આગન્તબ્બ"ન્તિ.

સો દુતિયદિવસે કાલસ્સેવ પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા કાલં આરોચાપેત્વા સદ્ધિં ભિક્ખૂહિ આગચ્છન્તસ્સ થેરસ્સ પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા વન્દિત્વા પુરક્ખત્વા ગેહં પવેસેસિ. અથ મહારહકપ્પિયપચ્ચત્થરણઅત્થતેસુ આસનેસુ થેરે ચ ભિક્ખૂસુ ચ નિસિન્નેસુ ગન્ધપુપ્ફધૂપેહિ પૂજં કત્વા પણીતેન અન્નપાનેન તે સન્તપ્પેત્વા સઞ્જાતપ્પસાદો કતઞ્જલી અનુમોદનં સુણિત્વા કતભત્તાનુમોદને થેરે ગચ્છન્તે પત્તં ગહેત્વા અનુગચ્છન્તો નગરતો નિક્ખમિત્વા પટિનિવત્તન્તો "ભન્તે, તુમ્હેહિ નિચ્ચં મમ ગેહં પવિસિતબ્બ"ન્તિ

યાચિત્વા થેરસ્સ અધિવાસનં ગત્વા નિવત્તિ. એવં સો થેરં ઉપટ્ઠહન્તો તસ્સ ઓવાદે પતિટ્ઠાય સોતાપત્તિફલં પાપુણિ, વિહારઞ્ચ કારેસિ, સબ્બે ચ અત્તનો ઞાતકે સાસને અભિપ્પસન્ને અકાસિ.

માતા પનસ્સ મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તા હુત્વા એવં પરિભાસિ – ''યં ત્વં મમ અનિચ્છન્તિયા એવ સમણાનં અન્નપાનં દેસિ, તં તે પરલોકે લોહિતં સમ્પજ્જતૂ''તિ. એકં પન મોરપિઞ્છકલાપં વિહારમહદિવસે દિય્યમાનં અનુજાનિ. સા કાલં કત્વા પેતયોનિયં ઉપ્પજ્જિ, મોરપિઞ્છકલાપદાનાનુમોદનેન પનસ્સા કેસા નીલા સિનિદ્ધા વેલ્લિતગ્ગા સુખુમા દીઘા ચ અહેસું. સા યદા ગઙ્ગાનદિં ''પાનીયં પિવિસ્સામી''તિ ઓતરતિ, તદા નદી લોહિતપૂરા હોતિ. સા પઞ્ચપણ્ણાસ વસ્સાનિ ખુપ્પિપાસાભિભૂતા વિચરિત્વા એકદિવસં કઙ્ખારેવતત્થેરં ગઙ્ગાય તીરે દિવાવિહારં નિસિન્નં દિસ્વા અત્તાનં અત્તનો કેસેહિ પટિચ્છાદેત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા પાનીયં યાચિ. તં સન્ધાય વુત્તં –

૩૩૧.''દિવાવિહારગતં ભિક્ખું, ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નકં;
તં પેતી ઉપસઙ્કમ્મ, દુબ્બણ્ણા ભીરુદસ્સના.

૩૩૨.''કેસા ચસ્સા અતિદીઘા, યાવભૂમાવલમ્બરે;
કેસેહિ સા પટિચ્છન્ના, સમણં એતદબ્રવી''તિ. –

ઇમા દ્વે ગાથા સઙ્ગીતિકારકેહિ ઇધ આદિતો ઠપિતા.

તત્થ **ભીરુદસ્સના**તિ ભયાનકદસ્સના. ''રુદ્દદસ્સના''તિ વા પાઠો, બીભચ્છભારિયદસ્સનાતિ અત્થો. **યાવભૂમાવલમ્બરે**તિ યાવ ભૂમિ, તાવ ઓલમ્બન્તિ. પુબ્બે ''ભિક્ખુ''ન્તિ ચ પચ્છા ''સમણ''ન્તિ ચ કઙ્ખારેવતત્થેરમેવ સન્ધાય વુત્તં.

સા પન પેતી થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા પાનીયં યાચન્તી –

૩૩૩.''પઞ્ચપણ્ણાસ વસ્સાનિ, યતો કાલકતા અહં;
નાભિજાનામિ ભુત્તં વા, પીતં વા પન પાનિયં;
દેહિ ત્વં પાનિયં ભન્તે, તસિતા પાનિયાય મે''તિ. – ઇમં ગાથમાહ;

૩૩૩. તત્થ **નાભિજાનામિ ભુત્તં વા**તિ એવં દીઘમન્તરે કાલે ભોજનં ભુત્તં વા પાનીયં પીતં વા નાભિજાનામિ, ન ભુત્તં ન પીતન્તિ અત્થો. **તસિતા**તિ પિપાસિતા. **પાનિયાયા**તિ પાનીયત્થાય આહિણ્ડન્તિયા મે પાનીયં દેહિ, ભન્તેતિ યોજના.

ઇતો પરં –

૩૩૪.''અયં સીતોદિકા ગઙ્ગા, હિમવન્તતો સન્દતિ;
પિવ એત્તો ગહેત્વાન, કિં મં યાચસિ પાનિયં.

૩૩૫.''સચાહં ભન્તે ગઙ્ગાય, સયં ગણ્હામિ પાનિયં;
લોહિતં મે પરિવત્તતિ, તસ્મા યાચામિ પાનિયં.

૩૩૬.“કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, ગઙ્ગા તે હોતિ લોહિતં.

૩૩૭.“પુત્તો મે ઉત્તરો નામ, સદ્ધો આસિ ઉપાસકો;
સો ચ મય્હં અકામાય, સમણાનં પવેચ્છતિ.

૩૩૮.“ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
તમહં પરિભાસામિ, મચ્છેરેન ઉપદ્દુતા.

૩૩૯.“યં ત્વં મય્હં અકામાય, સમણાનં પવેચ્છસિ;
ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં.

૩૪૦.“એતં તે પરલોકસ્મિં, લોહિતં હોતુ ઉત્તર;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, ગઙ્ગા મે હોતિ લોહિત”ન્તિ. –

ઇમા થેરસ્સ ચ પેતિયા ચ વચનપટિવચનગાથા.

૩૩૪. તત્થ **હિમવન્તતો**તિ મહતો હિમસ્સ અત્થિતાય “હિમવા”તિ લદ્ધનામતો પબ્બતરાજતો. **સન્દતી**તિ પવત્તતિ. **એત્તો**તિ ઇતો મહાગઙ્ગાતો. **કિન્તિ** કસ્મા મં યાચસિ પાનીયં, ગઙ્ગાનદિં ઓતરિત્વા યથારુચિ પિવાતિ દસ્સેતિ.

૩૩૫. **લોહિતં મે પરિવત્તતી**તિ ઉદકં સન્દમાનં મય્હં પાપકમ્મફલેન લોહિતં હુત્વા પરિવત્તતિ પરિણમતિ, તાય ગહિતમત્તં ઉદકં લોહિતં જાયતિ.

૩૩૭-૪૦. **મય્હં અકામાયા**તિ મમ અનિચ્છન્તિયા. **પવેચ્છતી**તિ દેતિ. **પચ્ચયન્તિ** ગિલાનપચ્ચયં. **એતન્તિ** યં એતં ચીવરાદિકં પચ્ચયજાતં સમણાનં પવેચ્છસિ દેસિ, એતં તે પરલોકસ્મિં લોહિતં હોતુ ઉત્તરાતિ અભિસપનવસેન કતં પાપકમ્મં, તસ્સ વિપાકેનાતિ યોજના.

અથાયસ્મા રેવતો તં પેતિં ઉદ્દિસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાનીયં અદાસિ, પિણ્ડાય ચરિત્વા ભત્તં ગહેત્વા ભિક્ખૂનમદાસિ, સઙ્કારકૂટાદિતો પંસુકૂલં ગહેત્વા ધોવિત્વા ભિસિઞ્ચ ચિમિલિકઞ્ચ કત્વા ભિક્ખૂનં અદાસિ, તેન ચસ્સા પેતિયા દિબ્બસમ્પત્તિયો અહેસું. સા થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા અત્તના લદ્ધદિબ્બસમ્પત્તિં થેરસ્સ દસ્સેસિ. થેરો તં પવત્તિં અત્તનો સન્તિકં ઉપગતાનં ચતુન્નં પરિસાનં પકાસેત્વા ધમ્મકથં કથેસિ. તેન મહાજનો સઞ્જાતસંવેગો વિગતમલમચ્છેરો હુત્વા દાનસીલાદિકુસલધમ્માભિરતો અહોસીતિ. ઇદં પન પેતવત્થુ દુતિયસઙ્ગીતિયં સઙ્ગહં આરુળ્હન્તિ દટ્ઠબ્બં.

ઉત્તરમાતુપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. સુત્તપેતવત્થુવણ્ણના

અહં પુરે પબ્બજિતસ્સ ભિક્ખુનોતિ ઇદં સુત્તપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે અમ્હાકં સત્થરિ અનુપ્પન્નેયેવ સત્તન્નં વસ્સસતાનં ઉપરિ અઞ્ઞતરો દારકો એકં પચ્ચેકબુદ્ધં ઉપટ્ઠહિ. તસ્સ માતા તસ્મિં વયપ્પત્તે તસ્સત્થાય સમાનકુલતો અઞ્ઞતરં કુલધીતરં આનેસિ. વિવાહદિવસેયેવ ચ સો કુમારો સહાયેહિ સદ્ધિં ન્હાયિતું ગતો અહિના દટ્ઠો કાલમકાસિ, ''યક્ખગાહેના''તિપિ વદન્તિ. સો પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ ઉપટ્ઠાનેન બહું કુસલકમ્મં કત્વા ઠિતોપિ તસ્સા દારિકાય પટિબદ્ધચિત્તતાય વિમાનપેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ, મહિદ્ધિકો પન અહોસિ મહાનુભાવો.

અથ સો તં દારિકં અત્તનો વિમાનં નેતુકામો ''કેન નુ ખો ઉપાયેન એસા દિટ્ઠધમ્મવેદનીયકમ્મં કત્વા મયા સદ્ધિં ઇધ અભિરમેય્યા''તિ તસ્સા દિબ્બભોગસમ્પત્તિયા અનુભવનહેતું વીમંસન્તો પચ્ચેકબુદ્ધં ચીવરકમ્મં કરોન્તં દિસ્વા મનુસ્સરૂપેન ગન્ત્વા વન્દિત્વા ''કિં, ભન્તે, સુત્તકેન અત્થો અત્થી''તિ આહ. ''ચીવરકમ્મં કરોમિ, ઉપાસકા''તિ. ''તેન હિ, ભન્તે, અસુકસ્મિં ઠાને સુત્તભિક્ખં ચરથા''તિ તસ્સા દારિકાય ગેહં દસ્સેસિ. પચ્ચેકબુદ્ધો તત્થ ગન્ત્વા ઘરદ્વારે અટ્ઠાસિ. અથ સા પચ્ચેકબુદ્ધં તત્થ ઠિતં દિસ્વા પસન્નમાનસા ''સુત્તકેન મે અય્યો અત્થિકો''તિ ઞત્વા એકં સુત્તગુળં અદાસિ. અથ સો અમનુસ્સો મનુસ્સરૂપેન તસ્સ દારિકાય ઘરં ગન્ત્વા તસ્સા માતરં યાચિત્વા તાય સદ્ધિં કતિપાહં વસિત્વા તસ્સા માતુયા અનુગ્ગહત્થં તસ્મિં ગેહે સબ્બભાજનાનિ હિરઞ્ઞસુવણ્ણસ્સ પૂરેત્વા સબ્બત્થ ઉપરિ નામં લિખિ ''ઇદં દેવદત્તિયં ધનં ન કેનચિ ગહેતબ્બ''ન્તિ, તઞ્ચ દારિકં ગહેત્વા અત્તનો વિમાનં અગમાસિ. તસ્સા માતા પહૂતં ધનં લભિત્વા અત્તનો ઞાતકાનં કપણદ્ધિકાદિનઞ્ચ દત્વા અત્તના ચ પરિભુઞ્જિત્વા કાલં કરોન્તી ''મમ ધીતા આગચ્છતિ ચે, ઇદં ધનં દસ્સેથા''તિ ઞાતકાનં કથેત્વા કાલમકાસિ.

તતો સત્તન્નં વસ્સસતાનં અચ્ચયેન અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુક્કમેન સાવત્થિયં વિહરન્તે તસ્સા ઇત્થિયા તેન અમનુસ્સેન સદ્ધિં વસન્તિયા ઉક્કણ્ઠા ઉપ્પજ્જિ. સા તં ''સાધુ, અય્યપુત્ત, મં સકઞ્ઞેવ ગેહં પટિનેહી''તિ વદન્તી –

૩૪૧.''અહં પુરે પબ્બજિતસ્સ ભિક્ખુનો,
સુત્તં અદાસિં ઉપસઙ્કમ્મ યાચિતા;
તસ્સ વિપાકો વિપુલફલૂપલબ્ભતિ,
બહુકા ચ મે ઉપ્પજ્જરે વત્થકોટિયો.

૩૪૨.''પુપ્ફાભિકિણ્ણં રમિતં વિમાનં, અનેકચિત્તં નરનારિસેવિતં;
સાહં ભુઞ્જામિ ચ પારુપામિ ચ, પહૂતવિત્તા ન ચ તાવ ખીયતિ.

૩૪૩.''તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકમન્વયા, સુખઞ્ચ સાતઞ્ચ ઇધૂપલબ્ભતિ;
સાહં ગન્ત્વા પુનદેવ માનુસં, કાહામિ પુઞ્ઞાનિ નયય્યપુત્ત મ''ન્તિ. –

ઇમા ગાથા અભાસિ.

૩૪૧. તત્થ ''**પબ્બજિતસ્સ ભિક્ખુનો**''તિ ઇદં પચ્ચેકબુદ્ધં સન્ધાય વુત્તં. સો હિ કામાદિમલાનં અત્તનો સન્તાનતો અનવસેસતો પબ્બાજિતત્તા પહીનત્તા પરમત્થતો ''પબ્બજિતો''તિ, ભિન્નકિલેસત્તા ''ભિક્ખૂ''તિ ચ

વત્તબ્બતં અરહતિ. **સુત્તન્તિ** કપ્પાસિયસુત્તં. **ઉપસઙ્કમ્માતિ** મય્હં ગેહં ઉપસઙ્કમિત્વા. **યાચિતાતિ** ''ઉદ્દિસ્સ અરિયા તિટ્ઠન્તિ, એસા અરિયાન યાચના''તિ (જા॰ ૧.૭.૫૯) એવં વુત્તાય કાયવિઞ્ઞત્તિપયોગસઙ્ખાતાય ભિક્ખાચરિયાય યાચિતા. **તસ્સાતિ** તસ્સ સુત્તદાનસ્સ. **વિપાકો વિપુલફલૂપલબ્ભતીતિ** વિપુલફલો ઉળારઉદયો મહાઉદયો વિપાકો એતરહિ ઉપલબ્ભતિ પચ્ચનુભવીયતિ. **બહુકાતિ** અનેકા. **વત્થકોટિયોતિ** વત્થાનં કોટિયો, અનેકસતસહસ્સપભેદાનિ વત્થાનીતિ અત્થો.

૩૪૨. **અનેકચિત્તન્તિ** નાનાવિધચિત્તકમ્મં, અનેકેહિ વા મુત્તામણિઆદીહિ રતનેહિ વિચિત્તરૂપં. **નરનારિસેવિતન્તિ** પરિચારકભૂતેહિ નરેહિ નારીહિ ચ ઉપસેવિતં. **સાહં ભુઞ્જામીતિ** સા અહં તં વિમાનં પરિભુઞ્જામિ. **પારુપામીતિ** અનેકાસુ વત્થકોટીસુ ઇચ્છિતિચ્છિતં નિવાસેમિ ચેવ પરિદહામિ ચ. **પહૂતવિત્તાતિ** પહૂતવિત્તૂપકરણા મહદ્ધના મહાભોગા. **ન ચ તાવ ખીયતીતિ** તઞ્ચ વિત્તં ન ખીયતિ, ન પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છતિ.

૩૪૩. **તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકમન્વયાતિ** તસ્સેવ સુત્તદાનમયપુઞ્ઞકમ્મસ્સ અન્વયા પચ્ચયા હેતુભાવેન વિપાકભૂતં **સુખં**, ઇટ્ઠમધુરસઙ્ખાતં **સાતઞ્ચ ઇધ** ઇમસ્મિં વિમાને **ઉપલબ્ભતિ**. **ગન્ત્વા પુનદેવ માનુસન્તિ** પુન એવ મનુસ્સલોકં ઉપગન્ત્વા. **કાહામિ પુઞ્ઞાનીતિ** મય્હં સુખવિસેસનિપ્ફાદકાનિ પુઞ્ઞાનિ કરિસ્સામિ, યેસં વા મયા અયં સમ્પત્તિ લદ્ધાતિ અધિપ્પાયો. **નયય્યપુત્ત મન્તિ**, અય્યપુત્ત, મં મનુસ્સલોકં નય, નેહીતિ અત્થો.

તં સુત્વા સો અમનુસ્સો તસ્સા પટિબદ્ધચિત્તતાય અનુકમ્પાય ગમનં અનિચ્છન્તો –

૩૪૪.''સત્ત તુવં વસ્સસતા ઇધાગતા,
જિણ્ણા ચ વુડ્ઢા ચ તહિં ભવિસ્સસિ;
સબ્બેવ તે કાલકતા ચ ઞાતકા,
કિં તત્થ ગન્ત્વાન ઇતો કરિસ્સસી''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **સત્તાતિ** વિભત્તિલોપેન નિદ્દેસો, નિસ્સક્કે વા એતં પચ્ચત્તવચનં. **વસ્સસતાતિ** વસ્સસતતો, સત્તહિ વસ્સસતેહિ ઉદ્ધં તુવં ઇધાગતા ઇમં વિમાનં આગતા, ઇધાગતાય તુય્હં સત્ત વસ્સસતાનિ હોન્તીતિ અત્થો. **જિણ્ણા ચ વુડ્ઢા ચ તહિં ભવિસ્સસીતિ** ઇધ દિબ્બેહિ ઉતુઆહારેહિ ઉપથમ્ભિતત્તભાવા કમ્માનુભાવેન એત્તકં કાલં દહરાકારેનેવ ઠિતા. ઇતો પન ગતા કમ્મસ્સ ચ પરિક્ખીણત્તા મનુસ્સાનઞ્ચ ઉતુઆહારવસેન જરાજિણ્ણા વયોવુડ્ઢા ચ તહિં મનુસ્સલોકે ભવિસ્સસિ. કિન્તિ? **સબ્બેવ તે કાલકતા ચ ઞાતકાતિ** દીઘસ્સ અદ્ધુનો ગતત્તા તવ ઞાતયોપિ સબ્બે એવ મતા, તસ્મા ઇતો દેવલોકતો તત્થ મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા કિં કરિસ્સસિ, અવસેસમ્પિ આયુઞ્ચ ઇધેવ ખેપેહિ, ઇધ વસાહીતિ અધિપ્પાયો.

એવં તેન વુત્તા સા તસ્સ વચનં અસદ્દહન્તી પુનદેવ –

૩૪૫.''સત્તેવ વસ્સાનિ ઇધાગતાય મે, દિબ્બઞ્ચ સુખઞ્ચ સમપ્પિતાય;
સાહં ગન્ત્વા પુનદેવ માનુસં, કાહામિ પુઞ્ઞાનિ નયય્યપુત્ત મ''ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **સત્તેવ વસ્સાનિ ઇધાગતાય મેતિ**, અય્યપુત્ત, મય્હં ઇધાગતાય સત્તેવ વસ્સાનિ મઞ્ઞે વીતિવત્તાનિ. સત્ત વસ્સસતાનિ દિબ્બસુખસમપ્પિતાય બહુમ્પિ કાલં ગતં અસલ્લક્ખેન્તી એવમાહ.

એવં પન તાય વુત્તો સો વિમાનપેતો નાનપ્પકારં તં અનુસાસિત્વા ‘‘ત્વં ઇદાનિ સત્તાહતો ઉત્તરિ તત્થ ન જીવિસ્સસિ, માતુયા તે નિક્ખિત્તં મયા દિન્નં ધનં અત્થિ, તં સમણબ્રાહ્મણાનં દત્વા ઇધેવ ઉપ્પત્તિં પત્થેહી’’તિ વત્વા તં બાહાયં ગહેત્વા ગામમજ્ઝે ઠપેત્વા ‘‘ઇધાગતે અઞ્ઞેપિ જને ‘યથાબલં પુઞ્ઞાનિ કરોથા’તિ ઓવદેય્યાસી’’તિ વત્વા ગતો. તેન વુત્તં –

૩૪૬.‘‘સો તં ગહેત્વાન પસય્હ બાહાયં, પચ્ચાનયિત્વાન થેરિં સુદુબ્બલં;
વજ્જેસિ ‘અઞ્ઞમ્પિ જનં ઇધાગતં, કરોથ પુઞ્ઞાનિ સુખૂપલબ્ભતી’’’તિ.

તત્થ **સો**તિ સો વિમાનપેતો. **તન્તિ** તં ઇત્થિં. **ગહેત્વાન પસય્હ બાહાયન્તિ** પસય્હ નેતા વિય બાહાયં તં ગહેત્વા. **પચ્ચાનયિત્વાના**તિ તસ્સા જાતસંવુટ્ઠગામં પુનદેવ આનયિત્વા. **થેરિન્તિ** થાવરિં, જિણ્ણં વુડ્ઢન્તિ અત્થો. **સુદુબ્બલન્તિ** જરાજિણ્ણતાય એવ સુટ્ઠુ દુબ્બલં. સા કિર તતો વિમાનતો અપગમનસમનન્તરમેવ જિણ્ણા વુડ્ઢા મહલ્લિકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા અહોસિ. **વજ્જેસી**તિ વદેય્યાસિ. વત્તબ્બવચનાકારઞ્ચ દસ્સેતું ‘‘**અઞ્ઞમ્પિ જન**’’ન્તિઆદિ વુત્તં. તસ્સત્થો – ભદ્દે, ત્વમ્પિ પુઞ્ઞં કરેય્યાસિ, અઞ્ઞમ્પિ જનં ઇધ તવ દસ્સનત્થાય આગતં ‘‘ભદ્રમુખા, આદિત્તં સીસં વા ચેલં વા અજ્ઝુપેક્ખિત્વાપિ દાનસીલાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોથાતિ, કતે ચ પુઞ્ઞે એકંસેનેવ તસ્સ ફલભૂતં સુખં ઉપલબ્ભતિ, ન એત્થ સંસયો કાતબ્બો’’તિ વદેય્યાસિ ઓવદેય્યાસીતિ.

એવઞ્ચ વત્વા તસ્મિં ગતે સા ઇત્થી અત્તનો ઞાતકાનં વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા તેસં અત્તાનં જાનાપેત્વા તેહિ નિય્યાદિતધનં ગહેત્વા સમણબ્રાહ્મણાનં દાનં દેન્તી અત્તનો સન્તિકં આગતાગતાનં –

૩૪૭.‘‘દિટ્ઠા મયા અકતેન સાધુના, પેતા વિહઞ્ઞન્તિ તથેવ મનુસ્સા;
કમ્મઞ્ચ કત્વા સુખવેદનીયં, દેવા મનુસ્સા ચ સુખે ઠિતા પજા’’તિ. –

ગાથાય ઓવાદમદાસિ.

તત્થ **અકતેના**તિ અનિબ્બત્તિતેન અત્તના અનુપચિતેન. **સાધુના**તિ કુસલકમ્મેન, ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે કરણવચનં. **વિહઞ્ઞન્તી**તિ વિઘાતં આપજ્જન્તિ. **સુખવેદનીયન્તિ** સુખવિપાકં પુઞ્ઞકમ્મં. **સુખે ઠિતા**તિ સુખે પતિટ્ઠિતા. ‘‘સુખેધિતા’’તિ વા પાઠો, સુખેન અભિવુદ્ધા ફીતાતિ અત્થો. અયઞ્હેત્થ અધિપ્પાયો – યથા પેતા તથેવ મનુસ્સા અકતેન કુસલેન, કતેન ચ અકુસલેન વિહઞ્ઞમાના ખુપ્પિપાસાદિના વિઘાતં આપજ્જન્તા મહાદુક્ખં અનુભવન્તા દિટ્ઠા મયા. સુખવેદનીયં પન કમ્મં કત્વા તેન કતેન કુસલકમ્મેન, અકતેન ચ અકુસલકમ્મેન દેવમનુસ્સપરિયાપન્ના પજા સુખે ઠિતા દિટ્ઠા મયા, અત્તપચ્ચક્ખમેતં, તસ્મા પાપં દૂરતોવ પરિવજ્જેન્તા પુઞ્ઞકિરિયાય યુત્તપયુત્તા હોથાતિ.

એવં પન ઓવાદં દેન્તી સમણબ્રાહ્મણાદીનં સત્તાહં મહાદાનં પવત્તેત્વા સત્તમે દિવસે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. ભિક્ખૂ તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ, વિસેસતો ચ પચ્ચેકબુદ્ધેસુ પવત્તિતદાનસ્સ મહપ્ફલતં મહાનિસંસતઞ્ચ પકાસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો વિગતમલમચ્છેરો દાનાદિપુઞ્ઞાભિરતો અહોસીતિ.

સુત્તપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. કણ્ણમુણ્ડપેતિવત્થુવણ્ણના

સોણ્ણસોપાનફલકાતિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે કણ્ણમુણ્ડપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર કસ્સપબુદ્ધકાલે કિમિલનગરે અઞ્ઞતરો ઉપાસકો સોતાપન્નો પઞ્ચહિ ઉપાસકસતેહિ સદ્ધિં સમાનચ્છન્દો હુત્વા આરામરોપનસેતુબન્ધનચઙ્કમનકરણાદીસુ પુઞ્ઞકમ્મેસુ પસુતો હુત્વા વિહરન્તો સઙ્ઘસ્સ વિહારં કારેત્વા તેહિ સદ્ધિં કાલેન કાલં વિહારં ગચ્છતિ. તેસં ભરિયાયોપિ ઉપાસિકા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં સમગ્ગા માલાગન્ધવિલેપનાદિહત્થા કાલેન કાલં વિહારં ગચ્છન્તિયો અન્તરામગ્ગે આરામસભાદીસુ વિસ્સમિત્વા ગચ્છન્તિ.

અથેકદિવસં કતિપયા ધુત્તા એકિસ્સા સભાય સન્નિસિન્ના તાસુ તત્થ વિસ્સમિત્વા ગતાસુ તાસં રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા તાસં સીલાચારગુણસમ્પન્નતં ઞત્વા કથં સમુટ્ઠાપેસું ''કો એતાસુ એકિસ્સાપિ સીલભેદં કાતું સમત્થો''તિ. તત્થ અઞ્ઞતરો ''અહં સમત્થો''તિ આહ. તે તેન ''સહસ્સેન અબ્ભુતં કરોમા''તિ અબ્ભુતં અકંસુ. સો અનેકેહિ ઉપાયેહિ વાયમમાનો તાસુ સભં આગતાસુ સુમુચ્છિતં સત્તતન્તિં મધુરસ્સરં વીણં વાદેન્તો મધુરેનેવ સરેન કામપટિસંયુત્તગીતાનિ ગાયન્તો ગીતસદ્દેન તાસુ અઞ્ઞતરં ઇત્થિં સીલભેદં પાપેન્તો અતિચારિનિં કત્વા તે ધુત્તે સહસ્સં પરાજેસિ. તે સહસ્સપરાજિતા તસ્સા સામિકસ્સ આરોચેસું. સામિકો તં પુચ્છિ – ''કિં ત્વં એવરૂપા, યથા તે પુરિસા અવોચુ''ન્તિ. સા ''નાહં ઈદિસં જાનામી''તિ પટિક્ખિપિત્વા તસ્મિં અસદ્દહન્તે સમીપે ઠિતં સુનખં દસ્સેત્વા સપથં અકાસિ ''સચે મયા તાદિસં પાપકમ્મં કતં, અયં છિન્નકણ્ણો કાળસુનખો તત્થ તત્થ ભવે જાતં મં ખાદતૂ''તિ. ઇતરાપિ પઞ્ચસતા ઇત્થિયો તં ઇત્થિં અતિચારિનિં જાનન્તી કિં અયં તથારૂપં પાપં અકાસિ, ઉદાહુ નાકાસી''તિ ચોદિતા ''ન મયં એવરૂપં જાનામા''તિ મુસા વત્વા ''સચે મયં જાનામ, ભવે ભવે એતિસ્સાયેવ દાસિયો ભવેય્યામા''તિ સપથં અકંસુ.

અથ સા અતિચારિની ઇત્થી તેનેવ વિપ્પટિસારેન ડય્હમાનહદયા સુસ્સિત્વા ન ચિરેનેવ કાલં કત્વા હિમવતિ પબ્બતરાજે સત્તન્નં મહાસરાનં અઞ્ઞતરસ્સ કણ્ણમુણ્ડદહસ્સ તીરે વિમાનપેતી હુત્વા નિબ્બત્તિ. વિમાનસામન્તા ચસ્સા કમ્મવિપાકાનુભવનયોગ્ગા એકા પોક્ખરણી નિબ્બત્તિ. સેસા ચ પઞ્ચસતા ઇત્થિયો કાલં કત્વા સપથકમ્મવસેન તસ્સાયેવ દાસિયો હુત્વા નિબ્બત્તિંસુ. સા તત્થ પુબ્બે કતસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ફલેન દિવસભાગં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા અડ્ઢરત્તે પાપકમ્મબલસઞ્ચોદિતા સયનતો વુટ્ઠહિત્વા પોક્ખરણિતીરં ગચ્છતિ. તત્થ ગતં ગજપોતકપ્પમાણો એકો કાળસુનખો ભેરવરૂપો છિન્નકણ્ણો તિખિણાયતકથિનદાઠો સુવિપ્ફુલિતખદિરઙ્ગારપુઞ્જસદિસનયનો નિરન્તરપ્પવત્તવિજ્જુલતાસઙ્ઘાતસદિસજિવ્હો કથિનતિખિણનખો ખરાયતદુબ્બણ્ણલોમો તતો આગન્ત્વા તં ભૂમિયં નિપાતેત્વા અતિસયજિઘચ્છાભિભૂતો વિય પસય્હ ખાદન્તો અટ્ઠિસઙ્ખલિકમત્તં કત્વા દન્તેહિ ગહેત્વા પોક્ખરણિયં ખિપિત્વા અન્તરધાયતિ. સા ચ તત્થ પક્ખિત્તસમનન્તરમેવ પકતિરૂપધારિની હુત્વા વિમાનં અભિરુય્હ સયને નિપજ્જતિ. ઇતરા પન તસ્સા દાસબ્યમેવ દુક્ખં અનુભવન્તિ. એવં તાસં તત્થ વસન્તીનં પઞ્ઞાસાધિકાનિ પઞ્ચ વસ્સસતાનિ વીતિવત્તાનિ.

અથ તાસં પુરિસેહિ વિના દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તીનં ઉક્કણ્ઠા અહેસું. તત્થ ચ કણ્ણમુણ્ડદહતો નિગ્ગતા પબ્બતવિવરેન આગન્ત્વા ગઙ્ગં નદિં અનુપવિટ્ઠા એકા નદી અત્થિ. તાસઞ્ચ વસનટ્ઠાનસમીપે એકો દિબ્બફલેહિ અમ્બરુક્ખેહિ પનસલબુજાદીહિ ચ ઉપસોભિતો આરામસદિસો અરઞ્ઞપ્પદેસો અત્થિ. તા એવં સમચિન્તેસું – ''હન્દ, મયં ઇમાનિ અમ્બફલાનિ ઇમિસ્સા નદિયા પક્ખિપિસ્સામ, અપ્પેવ નામ ઇમં ફલં દિસ્વા ફલલોભેન કોચિદેવ પુરિસો ઇધાગચ્છેય્ય, તેન સદ્ધિં રમિસ્સામાતિ. તા તથા અકંસુ. તાહિ પન પક્ખિત્તાનિ અમ્બફલાનિ

કાનિચિ તાપસા ગણ્હિંસુ, કાનિચિ વનચરકા, કાનિચિ કાકા વિલુજ્જિંસુ, કાનિચિ તીરે લગ્ગિંસુ. એકં પન ગઙ્ગાય સોતં પત્વા અનુક્કમેન બારાણસિં સમ્પાપુણિ.

તેન ચ સમયેન બારાણસિરાજા લોહજાલપરિક્ખિત્તે ગઙ્ગાજલે ન્હાયતિ. અથ તં ફલં નદિસોતેન વુય્હમાનં અનુક્કમેન આગન્ત્વા લોહજાલે લગ્ગિ. તં વણ્ણગન્ધરસસમ્પન્નં મહન્તં દિબ્બં અમ્બફલં દિસ્વા રાજપુરિસા રઞ્ઞો ઉપનેસું. રાજા તસ્સ એકદેસં ગહેત્વા વીમંસનત્થાય એકસ્સ બન્ધનાગારે ઠપિતસ્સ વજ્ઝચોરસ્સ ખાદિતું અદાસિ. સો તં ખાદિત્વા ''દેવ, મયા એવરૂપં ન ખાદિતપુબ્બં, દિબ્બમિદં મઞ્ઞે અમ્બફલ''ન્તિ આહ. રાજા પુનપિ તસ્સ એકં ખણ્ડં અદાસિ. સો તં ખાદિત્વા વિગતવલિતપલિતો અતિવિય મનોહરરૂપો યોબ્બને ઠિતો વિય અહોસિ. તં દિસ્વા રાજા અચ્છરિયબ્ભુતજાતો તં અમ્બફલં પરિભુઞ્જિત્વા સરીરે વિસેસં લભિત્વા મનુસ્સે પુચ્છિ – ''કત્થ એવરૂપાનિ દિબ્બઅમ્બફલાનિ સંવિજ્જન્તી''તિ? મનુસ્સા એવમાહંસુ – ''હિમવન્તે કિર, દેવ, પબ્બતરાજે''તિ. ''સક્કા પન તાનિ આનેતુ''ન્તિ? ''વનચરકા, દેવ, જાનન્તી''તિ.

રાજા વનચરકે પક્કોસાપેત્વા તેસં તમત્થં આચિક્ખિત્વા તેહિ સમ્મન્તેત્વા દિન્નસ્સ એકસ્સ વનચરકસ્સ સહસ્સં દત્વા તં વિસ્સજ્જેસિ – ''ગચ્છ , સીઘં તં મે અમ્બફલં આનેહી''તિ. સો તં કહાપણસહસ્સં પુત્તદારસ્સ દત્વા પાથેય્યં ગહેત્વા પટિગઙ્ગં કણ્ણમુણ્ડદહાભિમુખો ગન્ત્વા મનુસ્સપથં અતિક્કમિત્વા કણ્ણમુણ્ડદહતો ઓરં સટ્ઠિયોજનપ્પમાણે પદેસે એકં તાપસં દિસ્વા તેન આચિક્ખિતમગ્ગેન ગચ્છન્તો પુન તિંસયોજનપ્પમાણે પદેસે એકં તાપસં દિસ્વા, તેન આચિક્ખિતમગ્ગેન ગચ્છન્તો પુન પન્નરસયોજનપ્પમાણે ઠાને અઞ્ઞં તાપસં દિસ્વા, તસ્સ અત્તનો આગમનકારણં કથેસિ. તાપસો તં અનુસાસિ – ''ઇતો પટ્ઠાય ઇમં મહાગઙ્ગં પહાય ઇમં ખુદ્દકનદિં નિસ્સાય પટિસોતં ગચ્છન્તો યદા પબ્બતવિવરં પસ્સસિ, તદા રત્તિયં ઉક્કં ગહેત્વા પવિસેય્યાસિ. અયઞ્ચ નદી રત્તિયં નપ્પવત્તતિ, તેન તે ગમનયોગ્ગા હોતિ, કતિપયયોજનાતિક્કમેન તે અમ્બે પસ્સિસ્સસી''તિ. સો તથા કત્વા ઉદયન્તે સૂરિયે વિવિધરતનરંસિજાલપજ્જોતિતભૂમિભાગં ફલભારાવનતસાખાવિતાનતરુગણોપસોભિતં નાનાવિધવિહઙ્ગગણૂપકૂજિતં અતિવિય મનોહરં અમ્બવનં સમ્પાપુણિ.

અથ નં તા અમનુસ્સિત્થિયો દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વા ''એસ મમ પરિગ્ગહો, એસ મમ પરિગ્ગહો''તિ ઉપધાવિંસુ. સો પન તાહિ સદ્ધિં તત્થ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિતું યોગ્ગસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ અકતત્તા તા દિસ્વાવ ભીતો વિરવન્તો પલાયિત્વા અનુક્કમેન બારાણસિં પત્વા તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તં સુત્વા તા ઇત્થિયો દટ્ઠું અમ્બફલાનિ ચ પરિભુઞ્જિતું સઞ્જાતાભિલાસો રજ્જભારં અમચ્ચેસુ આરોપેત્વા મિગવાપદેસેન સન્નદ્ધધનુકલાપો ખગ્ગં બન્ધિત્વા કતિપયમનુસ્સપરિવારો તેનેવ વનચરકેન દસ્સિતમગ્ગેન ગન્ત્વા કતિપયયોજનન્તરે ઠાને મનુસ્સેપિ ઠપેત્વા વનચરકમેવ ગહેત્વા અનુક્કમેન ગન્ત્વા તમ્પિ તતો નિવત્તાપેત્વા ઉદયન્તે દિવાકરે અમ્બવનં પાવિસિ. અથ નં તા ઇત્થિયો અભિનવઉપ્પન્નમિવ દેવપુત્તં દિસ્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા ''રાજા''તિ ઞત્વા સઞ્જાતસિનેહબહુમાના સક્કચ્ચં ન્હાપેત્વા દિબ્બેહિ વત્થાલઙ્કારમાલાગન્ધવિલેપનેહિ સુમણ્ડિતપસાધિતં કત્વા વિમાનં આરોપેત્વા નાનગ્ગરસં દિબ્બભોજનં ભોજેત્વા તસ્સ ઇચ્છાનુરૂપં પયિરુપાસિંસુ.

અથ દિયડ્ઢવસ્સસતે અતિક્કન્તે રાજા અડ્ઢરત્તિસમયે ઉટ્ઠહિત્વા નિસિન્નો તં અતિચારિનિં પેતિં પોક્ખરણિતીરં ગચ્છન્તિં દિસ્વા ''કિં નુ ખો એસા ઇમાય વેલાય ગચ્છતી''તિ વીમંસિતુકામો અનુબન્ધિ. અથ નં તત્થ ગતં સુનખેન ખજ્જમાનં દિસ્વા ''કિં નુ ખો ઇદ''ન્તિ અજાનન્તો તયો ચ દિવસે વીમંસિત્વા ''એસો એતિસ્સા

પચ્ચામિત્તો ભવિસ્સતી’’તિ નિસિતેન ઉસુના વિજ્ઝિત્વા જીવિતા વોરોપેત્વા તઞ્ચ ઇત્થિં પોથેત્વા પોક્ખરણિં ઓતારેત્વા પટિલદ્ધપુરિમરૂપં દિસ્વા –

૩૪૮.‘‘સોણ્ણસોપાનફલકા , સોણ્ણવાલુકસન્થતા;
તત્થ સોગન્ધિયા વગ્ગૂ, સુચિગન્ધા મનોરમા.

૩૪૯.‘‘નાનારુક્ખેહિ સઞ્છન્ના, નાનાગન્ધસમેરિતા;
નાનાપદુમસઞ્છન્ના, પુણ્ડરીકસમોતતા.

૩૫૦.‘‘સુરભિં સમ્પવાયન્તિ, મનુઞ્ઞા માલુતેરિતા;
હંસકોઞ્ચાભિરુદા ચ, ચક્કવક્કાભિકૂજિતા.

૩૫૧.‘‘નાનાદિજગણાકિણ્ણા, નાનાસરગણાયુતા;
નાનાફલધરા રુક્ખા, નાનાપુપ્ફધરા વના.

૩૫૨.‘‘ન મનુસ્સેસુ ઈદિસં, નગરં યાદિસં ઇદં;
પાસાદા બહુકા તુય્હં, સોવણ્ણરૂપિયામયા;
દદ્દલ્લમાના આભેન્તિ, સમન્તા ચતુરો દિસા.

૩૫૩.‘‘પઞ્ચ દાસિસતા તુય્હં, યા તેમા પરિચારિકા;
તા કમ્બુકાયૂરધરા, કઞ્ચનાવેળભૂસિતા.

૩૫૪.‘‘પલ્લઙ્કા બહુકા તુય્હં, સોવણ્ણરૂપિયામયા;
કદલિમિગસઞ્છન્ના, સજ્જા ગોનકસન્થતા.

૩૫૫.‘‘યત્થ તુવં વાસૂપગતા, સબ્બકામસમિદ્ધિની;
સમ્પત્તાયડ્ઢરત્તાય, તતો ઉટ્ઠાય ગચ્છસિ.

૩૫૬.‘‘ઉય્યાનભૂમિં ગન્ત્વાન, પોક્ખરઞ્ઞા સમન્તતો;
તસ્સા તીરે તુવં ઠાસિ, હરિતે સદ્દલે સુભે.

૩૫૭.‘‘તતો તે કણ્ણમુણ્ડો સુનખો, અઙ્ગમઙ્ગાનિ ખાદતિ;
યદા ચ ખાયિતા આસિ, અટ્ઠિસઙ્ખલિકા કતા;
ઓગાહસિ પોક્ખરણિં, હોતિ કાયો યથા પુરે.

૩૫૮.‘‘તતો ત્વં અઙ્ગપચ્ચઙ્ગી, સુચારુ પિયદસ્સના;
વત્થેન પારુપિત્વાન, આયાસિ મમ સન્તિકં.

૩૫૯.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;

кЄХкЂНкЄЄкЂНкЄЄкЄХкЄЃкЂНкЄЃкЄµкЂАкЄ™кЄЊкЄХкЂЗкЄ®, кЄХкЄ£кЂНкЄ£кЄЃкЂБкЄ£кЂНкЄ°кЂЛ кЄЄкЂБкЄ®кЄЦкЂЛ кЄ§кЄµ;
кЄЕкЄЩкЂНкЄЧкЄЃкЄЩкЂНкЄЧкЄЊкЄ®кЂА кЄЦкЄЊкЄ¶кЄ§кЂАвАЭкЄ§кЂА. вАУ

кЄ¶кЂНкЄµкЄЊкЄ¶кЄЄкЄєкЂА кЄЧкЄЊкЄ•кЄЊкЄєкЂА кЄ§кЄВ кЄ§кЄЄкЂНкЄЄ кЄ™кЄµкЄ§кЂНкЄ§кЂАкЄВ кЄ™кЄЯкЄњкЄ™кЂБкЄЪкЂНкЄЫкЄњ.

кЂ©кЂ™кЂЃ. кЄ§кЄ§кЂНкЄ• **кЄЄкЂЛкЄ£кЂНкЄ£кЄЄкЂЛкЄ™кЄЊкЄ®кЄЂкЄ≤кЄХкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂБкЄµкЄ£кЂНкЄ£кЄЃкЄѓкЄЄкЂЛкЄ™кЄЊкЄ®кЄЂкЄ≤кЄХкЄЊ. **кЄЄкЂЛкЄ£кЂНкЄ£кЄµкЄЊкЄ≤кЂБкЄХкЄЄкЄ®кЂНкЄ•кЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЄЃкЄ®кЂНкЄ§кЄ§кЂЛ кЄЄкЂБкЄµкЄ£кЂНкЄ£кЄЃкЄѓкЄЊкЄєкЄњ кЄµкЄЊкЄ≤кЂБкЄХкЄЊкЄєкЄњ кЄЄкЄ®кЂНкЄ•кЄ§кЄЊ. **кЄ§кЄ§кЂНкЄ•кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ™кЂЛкЄХкЂНкЄЦкЄ∞кЄ£кЄњкЄѓкЄВ. **кЄЄкЂЛкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄњкЄѓкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂЛкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄњкЄХкЄЊ. **кЄµкЄЧкЂНкЄЧкЂВ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂБкЄ®кЂНкЄ¶кЄ∞кЄЊ кЄ∞кЂБкЄЪкЄњкЄ∞кЄЊ. **кЄЄкЂБкЄЪкЄњкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЃкЄ®кЂБкЄЮкЂНкЄЮкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄЊ.

кЂ©кЂ™кЂѓ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄЄкЄЃкЂЗкЄ∞кЄњкЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄµкЄњкЄІкЄЄкЂБкЄ∞кЄ≠кЄњкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄµкЄЄкЂЗкЄ® кЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄµкЄЊкЄѓкЂБкЄ®кЄЊ кЄЄкЄЃкЄ®кЂНкЄ§кЄ§кЂЛ кЄПкЄ∞кЄњкЄ§кЄЊ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄ™кЄ¶кЂБкЄЃкЄЄкЄЩкЂНкЄЫкЄ®кЂНкЄ®кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄµкЄњкЄІкЄ∞кЄ§кЂНкЄ§кЄ™кЄ¶кЂБкЄЃкЄЄкЄЮкЂНкЄЫкЄЊкЄ¶кЄњкЄ§кЄЄкЄ≤кЄњкЄ≤кЄ§кЄ≤кЄЊ. **кЄ™кЂБкЄ£кЂНкЄ°кЄ∞кЂАкЄХкЄЄкЄЃкЂЛкЄ§кЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂЗкЄ§кЄ™кЄ¶кЂБкЄЃкЂЗкЄєкЄњ кЄЪ кЄЄкЄЃкЂЛкЄХкЄњкЄ£кЂНкЄ£кЄЊ.

кЂ©кЂЂкЂ¶. **кЄЄкЂБкЄ∞кЄ≠кЄњкЄВ кЄЄкЄЃкЂНкЄ™кЄµкЄЊкЄѓкЄ®кЂНкЄ§кЂА**кЄ§кЄњ кЄЄкЄЃкЂНкЄЃкЄ¶кЂЗкЄµ кЄЄкЂБкЄЧкЄ®кЂНкЄІкЄВ кЄµкЄЊкЄѓкЄ§кЄњ кЄ™кЂЛкЄХкЂНкЄЦкЄ∞кЄ£кЂАкЄ§кЄњ кЄЕкЄІкЄњкЄ™кЂНкЄ™кЄЊкЄѓкЂЛ. **кЄєкЄВкЄЄкЄХкЂЛкЄЮкЂНкЄЪкЄЊкЄ≠кЄњкЄ∞кЂБкЄ¶кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄєкЄВкЄЄкЂЗкЄєкЄњ кЄЪ кЄХкЂЛкЄЮкЂНкЄЪкЂЗкЄєкЄњ кЄЪ кЄЕкЄ≠кЄњкЄ®кЄЊкЄ¶кЄњкЄ§кЄЊ.

кЂ©кЂЂкЂІ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄ¶кЄњкЄЬкЄЧкЄ£кЄЊкЄХкЄњкЄ£кЂНкЄ£кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄ¶кЄњкЄЬкЄЧкЄ£кЄЊкЄХкЄњкЄ£кЂНкЄ£кЄЊ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄЄкЄ∞кЄЧкЄ£кЄЊкЄѓкЂБкЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄµкЄњкЄІкЄµкЄњкЄєкЄЩкЂНкЄЧкЄЃкЄЊкЄ≠кЄњкЄ∞кЂБкЄ¶кЄЄкЄЃкЂВкЄєкЄѓкЂБкЄ§кЂНкЄ§кЄЊ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄЂкЄ≤кЄІкЄ∞кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄµкЄњкЄІкЄЂкЄ≤кЄІкЄЊкЄ∞кЄњкЄ®кЂЛ кЄЄкЄђкЂНкЄђкЄХкЄЊкЄ≤кЄВ кЄµкЄњкЄµкЄњкЄІкЄЂкЄ≤кЄ≠кЄЊкЄ∞кЄ®кЄЃкЄњкЄ§кЄЄкЄЊкЄЦкЄ§кЂНкЄ§кЄЊ. **кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄ™кЂБкЄ™кЂНкЄЂкЄІкЄ∞кЄЊ кЄµкЄ®кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ®кЄЊкЄ®кЄЊкЄµкЄњкЄІкЄЄкЂБкЄ∞кЄ≠кЄњкЄХкЂБкЄЄкЂБкЄЃкЄ¶кЄЊкЄѓкЄњкЄХкЄЊкЄ®кЄњ кЄµкЄ®кЄЊкЄ®кЂАкЄ§кЄњ кЄЕкЄ§кЂНкЄ•кЂЛ. кЄ≤кЄњкЄЩкЂНкЄЧкЄµкЄњкЄ™кЄ≤кЂНкЄ≤кЄЊкЄЄкЂЗкЄ® кЄєкЄњ вАЬкЄµкЄ®кЄЊвАЭкЄ§кЄњ кЄµкЂБкЄ§кЂНкЄ§кЄВ.

кЂ©кЂЂкЂ®. **кЄ® кЄЃкЄ®кЂБкЄЄкЂНкЄЄкЂЗкЄЄкЂБ кЄИкЄ¶кЄњкЄЄкЄВ кЄ®кЄЧкЄ∞кЄ®**кЂНкЄ§кЄњ кЄѓкЄЊкЄ¶кЄњкЄЄкЄВ кЄ§кЄµ кЄЗкЄ¶кЄВ кЄ®кЄЧкЄ∞кЄВ, кЄИкЄ¶кЄњкЄЄкЄВ кЄЃкЄ®кЂБкЄЄкЂНкЄЄкЂЗкЄЄкЂБ кЄ®кЄ§кЂНкЄ•кЄњ, кЄЃкЄ®кЂБкЄЄкЂНкЄЄкЄ≤кЂЛкЄХкЂЗ кЄ® кЄЙкЄ™кЄ≤кЄђкЂНкЄ≠кЄ§кЂАкЄ§кЄњ кЄЕкЄ§кЂНкЄ•кЂЛ. **кЄ∞кЂВкЄ™кЄњкЄѓкЄЃкЄѓкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ∞кЄЬкЄ§кЄЃкЄѓкЄЊ. **кЄ¶кЄ¶кЂНкЄ≤кЂНкЄ≤кЄЃкЄЊкЄ®кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЕкЄ§кЄњкЄµкЄњкЄѓ кЄµкЄњкЄ∞кЂЛкЄЪкЄЃкЄЊкЄ®кЄЊ. **кЄЖкЄ≠кЂЗкЄ®кЂНкЄ§кЂА**кЄ§кЄњ кЄЄкЂЛкЄ≠кЄѓкЄ®кЂНкЄ§кЄњ. **кЄЄкЄЃкЄ®кЂНкЄ§кЄЊ кЄЪкЄ§кЂБкЄ∞кЂЛ кЄ¶кЄњкЄЄкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЄЃкЄ®кЂНкЄ§кЄ§кЂЛ кЄЪкЄ§кЄЄкЂНкЄЄкЂЛкЄ™кЄњ кЄ¶кЄњкЄЄкЄЊкЄѓкЂЛ.

кЂ©кЂЂкЂ©. **кЄѓкЄЊ кЄ§кЂЗкЄЃкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄѓкЄЊ кЄ§кЂЗ кЄЗкЄЃкЄЊ. **кЄ™кЄ∞кЄњкЄЪкЄЊкЄ∞кЄњкЄХкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄµкЂЗкЄѓкЂНкЄѓкЄЊкЄµкЄЪкЂНкЄЪкЄХкЄЊкЄ∞кЄњкЄ®кЄњкЄѓкЂЛ. **кЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ§кЄЊ кЄ™кЄ∞кЄњкЄЪкЄЊкЄ∞кЄњкЄХкЄЊкЄѓкЂЛ. **кЄХкЄЃкЂНкЄђкЂБкЄХкЄЊкЄѓкЂВкЄ∞кЄІкЄ∞кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЄЩкЂНкЄЦкЄµкЄ≤кЄѓкЄХкЄЊкЄѓкЂВкЄ∞кЄµкЄњкЄ≠кЂВкЄЄкЄњкЄ§кЄЊ. **кЄХкЄЮкЂНкЄЪкЄ®кЄЊкЄµкЂЗкЄ≥кЄ≠кЂВкЄЄкЄњкЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂБкЄµкЄ£кЂНкЄ£кЄµкЄЯкЄВкЄЄкЄХкЄЄкЄЃкЄ≤кЄЩкЂНкЄХкЄ§кЄХкЂЗкЄЄкЄєкЄ§кЂНкЄ•кЄЊ.

кЂ©кЂЂкЂ™. **кЄХкЄ¶кЄ≤кЄњкЄЃкЄњкЄЧкЄЄкЄЩкЂНкЄЫкЄ®кЂНкЄ®кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄХкЄ¶кЄ≤кЄњкЄЃкЄњкЄЧкЄЪкЄЃкЂНкЄЃкЄ™кЄЪкЂНкЄЪкЄ§кЂНкЄ•кЄ∞кЄ£кЄ§кЂНкЄ•кЄ§кЄЊ. **кЄЄкЄЬкЂНкЄЬкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЄкЄЬкЂНкЄЬкЄњкЄ§кЄЊ кЄЄкЄѓкЄњкЄ§кЂБкЄВ кЄѓкЂБкЄ§кЂНкЄ§кЄ∞кЂВкЄ™кЄЊ. **кЄЧкЂЛкЄ®кЄХкЄЄкЄ®кЂНкЄ•кЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ¶кЂАкЄШкЄ≤кЂЛкЄЃкЄХкЂЗкЄ® кЄХкЂЛкЄЬкЄµкЂЗкЄ® кЄЄкЄ®кЂНкЄ•кЄ§кЄЊ.

кЂ©кЂЂкЂЂ. **кЄѓкЄ§кЂНкЄ•кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄѓкЄЄкЂНкЄЃкЄњкЄВ кЄ™кЄ≤кЂНкЄ≤кЄЩкЂНкЄХкЂЗ. **кЄµкЄЊкЄЄкЂВкЄ™кЄЧкЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄµкЄЊкЄЄкЄВ кЄЙкЄ™кЄЧкЄ§кЄЊ, кЄЄкЄѓкЄњкЄ§кЄЊкЄ§кЄњ кЄЕкЄ§кЂНкЄ•кЂЛ. **кЄЄкЄЃкЂНкЄ™кЄ§кЂНкЄ§кЄЊкЄѓкЄЩкЂНкЄ†кЄ∞кЄ§кЂНкЄ§кЄЊкЄѓкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЕкЄЩкЂНкЄ†кЄ∞кЄ§кЂНкЄ§кЄњкЄѓкЄЊ кЄЙкЄ™кЄЧкЄ§кЄЊкЄѓ. **кЄ§кЄ§кЂЛ**кЄ§кЄњ кЄ™кЄ≤кЂНкЄ≤кЄЩкЂНкЄХкЄ§кЂЛ.

кЂ©кЂЂкЂђ. **кЄ™кЂЛкЄХкЂНкЄЦкЄ∞кЄЮкЂНкЄЮкЄЊ**кЄ§кЄњ кЄ™кЂЛкЄХкЂНкЄЦкЄ∞кЄ£кЄњкЄѓкЄЊ. **кЄєкЄ∞кЄњкЄ§кЂЗ**кЄ§кЄњ кЄ®кЂАкЄ≤кЂЗ. **кЄЄкЄ¶кЂНкЄ≤кЂЗ**кЄ§кЄњ кЄ§кЄ∞кЂБкЄ£кЄ§кЄњкЄ£кЄЄкЄЩкЂНкЄЫкЄ®кЂНкЄ®кЂЗ. **кЄЄкЂБкЄ≠кЂЗ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂБкЄ¶кЂНкЄІкЂЗ. кЄЄкЂБкЄ≠кЂЗкЄ§кЄњ кЄµкЄЊ кЄ§кЄЄкЂНкЄЄкЄЊ кЄЖкЄ≤кЄ™кЄ®кЄВ. кЄ≠кЄ¶кЂНкЄ¶кЂЗ, кЄЄкЄЃкЄ®кЂНкЄ§кЄ§кЂЛ кЄєкЄ∞кЄњкЄ§кЂЗ кЄЄкЄ¶кЂНкЄ≤кЂЗ кЄ§кЄЄкЂНкЄЄкЄЊ кЄ™кЂЛкЄХкЂНкЄЦкЄ∞кЄ£кЄњкЄѓкЄЊ кЄ§кЂАкЄ∞кЂЗ кЄ§кЂНкЄµкЄВ кЄЧкЄ®кЂНкЄ§кЂНкЄµкЄЊкЄ® кЄ†кЄЊкЄЄкЄњ кЄ§кЄњкЄ†кЂНкЄ†кЄЄкЂАкЄ§кЄњ кЄѓкЂЛкЄЬкЄ®кЄЊ.

кЂ©кЂЂкЂ≠. **кЄХкЄ£кЂНкЄ£кЄЃкЂБкЄ£кЂНкЄ°кЂЛ**кЄ§кЄњ кЄЦкЄ£кЂНкЄ°кЄњкЄ§кЄХкЄ£кЂНкЄ£кЂЛ кЄЫкЄњкЄ®кЂНкЄ®кЄХкЄ£кЂНкЄ£кЂЛ. **кЄЦкЄЊкЄѓкЄњкЄ§кЄЊ кЄЖкЄЄкЂА**кЄ§кЄњ кЄЦкЄЊкЄ¶кЄњкЄ§кЄЊ кЄЕкЄєкЂЛкЄЄкЄњ. **кЄЕкЄ†кЂНкЄ†кЄњкЄЄкЄЩкЂНкЄЦкЄ≤кЄњкЄХкЄЊ кЄХкЄ§кЄЊ**кЄ§кЄњ кЄЕкЄ†кЂНкЄ†кЄњкЄЄкЄЩкЂНкЄЦкЄ≤кЄњкЄХкЄЃкЄ§кЂНкЄ§кЄЊ кЄХкЄ§кЄЊ. **кЄѓкЄ•кЄЊ кЄ™кЂБкЄ∞кЂЗ**кЄ§кЄњ кЄЄкЂБкЄ®кЄЦкЂЗкЄ® кЄЦкЄЊкЄ¶кЄ®кЄ§кЂЛ кЄ™кЂБкЄђкЂНкЄђкЂЗ кЄµкЄњкЄѓ.

૩૫૮. **તતો**તિ પોક્ખરણિં ઓગાહનતો પચ્છા. **અઙ્ગપચ્ચઙ્ગી**તિ પરિપુણ્ણસબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગવતી. **સુચારૂ**તિ સુટ્ઠુ મનોરમા. **પિયદસ્સના**તિ દસ્સનીયા. **આયાસી**તિ આગચ્છસિ.

એવં તેન રઞ્ઞા પુચ્છિતા સા પેતી આદિતો પટ્ઠાય અત્તનો પવત્તિં તસ્સ કથેન્તી –

૩૬૦.''કિમિલાયં ગહપતિ, સદ્ધો આસિ ઉપાસકો;
તસ્સાહં ભરિયા આસિં, દુસ્સીલા અતિચારિની.

૩૬૧.''સો મં અતિચરમાનાય, સામિકો એતદબ્રવિ;
'નેતં તં છન્નં પતિરૂપં, યં ત્વં અતિચરાસિ મં'.

૩૬૨.''સાહં ઘોરઞ્ચ સપથં, મુસાવાદઞ્ચ ભાસિસં;
'નાહં તં અતિચરામિ, કાયેન ઉદ ચેતસા.

૩૬૩.'''સચાહં તં અતિચરામિ, કાયેન ઉદ ચેતસા;
કણ્ણમુણ્ડોયં સુનખો, અઙ્ગમઙ્ગાનિ ખાદતુ'.

૩૬૪.''તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં, મુસાવાદસ્સ ચૂભયં;
સત્તેવ વસ્સસતાનિ, અનુભૂતં યતો હિ મે;
કણ્ણમુણ્ડો ચ સુનખો, અઙ્ગમઙ્ગાનિ ખાદતી''તિ. – પઞ્ચ ગાથા આહ;

૩૬૦-૧. તત્થ **કિમિલાય**ન્તિ એવંનામકે નગરે. **અતિચારિની**તિ ભરિયા હિ પતિં અતિક્કમ્મ ચરણતો ''અતિચારિની''તિ વુચ્ચતિ. અતિચરમાનાય મયિ સો સામિકો મં એતદબ્રવીતિ યોજના. **નેતં છન્ન**ન્તિઆદિ વુત્તાકારદસ્સનં. તત્થ **નેતં છન્ન**ન્તિ ન એતં યુત્તં. **ન પતિરૂપ**ન્તિ તસ્સેવ વેવચનં. **ય**ન્તિ કિરિયાપરામસનં. **અતિચરાસી**તિ અતિચરસિ, અયમેવ વા પાઠો. યં મં ત્વં અતિચરસિ, તત્થ યં અતિચરણં, નેતં છન્નં નેતં પતિરૂપન્તિ અત્થો.

૩૬૨-૪. **ઘોર**ન્તિ દારુણં. **સપથ**ન્તિ સપનં. **ભાસિસ**ન્તિ અભાસિં. **સચાહ**ન્તિ સચે અહં. **ત**ન્તિ ત્વં. **તસ્સ કમ્મસ્સા**તિ તસ્સ પાપકમ્મસ્સ દુસ્સીલ્યકમ્મસ્સ. **મુસાવાદસ્સ ચા**તિ ''નાહં તં અતિચરામી''તિ વુત્તમુસાવાદસ્સ ચ. **ઉભય**ન્તિ ઉભયસ્સ વિપાકં. **અનુભૂત**ન્તિ અનુભૂયમાનં મયાતિ અત્થો. **યતો**તિ યતો પાપકમ્મતો.

એવઞ્ચ પન વત્વા તેન અત્તનો કતં ઉપકારં કિત્તેન્તી –

૩૬૫.''ત્વઞ્ચ દેવ બહુકારો, અત્થાય મે ઇધાગતો;
સુમુત્તાહં કણ્ણમુણ્ડસ્સ, અસોકા અકુતોભયા.

૩૬૬.''તાહં દેવ નમસ્સામિ, યાચામિ પઞ્જલીકતા;
ભુઞ્જ અમાનુસે કામે, રમ દેવ મયા સહા''તિ. –

દ્વે ગાથા આહ. તત્થ **દેવા**તિ રાજાનં આલપતિ. **કણ્ણમુણ્ડસ્સા**તિ કણ્ણમુણ્ડતો. નિસ્સક્કે હિ ઇદં સામિવચનં. અથ રાજા તત્થ વાસેન નિબ્બિન્નમાનસો ગમનજ્ઝાસયં પકાસેસિ. તં સુત્વા પેતી રઞ્ઞો પટિબદ્ધચિત્તા તત્થેવસ્સ વાસં યાચન્તી ''**તાહં, દેવ, નમસ્સામી**''તિ ગાથમાહ.

પુન રાજા એકંસેન નગરં ગન્તુકામોવ હુત્વા અત્તનો અજ્ઝાસયં પવેદેન્તો –

૩૬૭.''ભુત્તા અમાનુસા કામા, રમિતોમ્હિ તયા સહ;
તાહં સુભગે યાચામિ, ખિપ્પં પટિનયાહિ મ''ન્તિ. –

ઓસાનગાથમાહ. તત્થ **તાહ**ન્તિ તં અહં. **સુભગે**તિ સુભગયુત્તે. **પટિનયાહિ મ**ન્તિ મય્હં નગરમેવ મં પટિનેહિ. સેસં સબ્બત્થ પાકટમેવ.

અથ સા વિમાનપેતી રઞ્ઞો વચનં સુત્વા વિયોગં અસહમાના સોકાતુરતાય બ્યાકુલહદયા વેધમાનસરીરા નાનાવિધેહિ ઉપાયેહિ આયાચિત્વાપિ તં તત્થ વાસેતું અસક્કોન્તી બહૂહિ મહારહેહિ રતનેહિ સદ્ધિં રાજાનં નગરં નેત્વા પાસાદં આરોપેત્વા કન્દિત્વા પરિદેવિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતા. રાજા પન તં દિસ્વા સઞ્જાતસંવેગો દાનાદીનિ પુઞ્ઞકમ્માનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ. અથ અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુક્કમેન સાવત્થિયં વિહરન્તે એકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પબ્બતચારિકં ચરમાનો તં ઇત્થિં સપરિવારં દિસ્વા તાય કતકમ્મં પુચ્છિ. સા આદિતો પટ્ઠાય સબ્બં થેરસ્સ કથેસિ. થેરો તાસં ધમ્મં દેસેસિ. તં પવત્તિં થેરો ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. મહાજનો પટિલદ્ધસંવેગો પાપતો ઓરમિત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞકમ્માનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસીતિ.

કણ્ણમુણ્ડપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. ઉબ્બરિપેતવત્થુવણ્ણના

અહુ રાજા બ્રહ્મદત્તોતિ ઇદં ઉબ્બરિપેતવત્થું સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ઉપાસિકં આરબ્ભ કથેસિ . સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરાય ઉપાસિકાય સામિકો કાલમકાસિ. સા પતિવિયોગદુક્ખાતુરા સોચન્તી આળાહનં ગન્ત્વા રોદતિ. ભગવા તસ્સા સોતાપત્તિફલસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં દિસ્વા કરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો હુત્વા તસ્સા ગેહં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. ઉપાસિકા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં સત્થા ''કિં, ઉપાસિકે, સોચસી''તિ વત્વા ''આમ, ભગવા, પિયવિપ્પયોગેન સોચામી''તિ વુત્તે તસ્સા સોકં અપનેતુકામો અતીતં આહરિ.

અતીતે પઞ્ચાલરટ્ઠે કપિલનગરે ચૂળનીબ્રહ્મદત્તો નામ રાજા અહોસિ. સો અગતિગમનં પહાય અત્તનો વિજિતે પજાય હિતકરણનિરતો દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા રજ્જં અનુસાસમાનો કદાચિ ''અત્તનો રજ્જે કિં વદન્તી''તિ સોતુકામો તુન્નવાયવેસં ગહેત્વા એકો અદુતિયો નગરતો નિક્ખમિત્વા ગામતો ગામં જનપદતો જનપદં વિચરિત્વા સબ્બરજ્જં અકણ્ટકં અનુપપીળં મનુસ્સે સમ્મોદમાને અપારુતઘરે મઞ્ઞે વિહરન્તે દિસ્વા સોમનસ્સજાતો નિવત્તિત્વા નગરાભિમુખો આગચ્છન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામે એકિસ્સા વિધવાય દુગ્ગતિત્થિયા ગેહં પાવિસિ. સા તં દિસ્વા આહ – ''કો નુ ત્વં, અય્યો, કુતો વા આગતોસી''તિ? ''અહં તુન્નવાયો, ભદ્દે, ભતિયા તુન્નવાયકમ્મં કરોન્તો

વિચરામિ. યદિ તુમ્હાકં તુન્નવાયકમ્મં અત્થિ, ભત્તઞ્ચ વેતનઞ્ચ દેથ, તુમ્હાકમ્પિ કમ્મં કરોમી''તિ. ''નત્થમ્હાકં કમ્મં ભત્તવેતનં વા, અઞ્ઞેસં કરોહિ, અય્યા''તિ. સો તત્થ કતિપાહં વસન્તો ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં તસ્સા ધીતરં દિસ્વા માતરં આહ – ''અયં દારિકા કિં કેનચિ કતપરિગ્ગહા, ઉદાહુ અકતપરિગ્ગહા. સચે પન કેનચિ અકતપરિગ્ગહા, ઇમં મય્હં દેથ, અહં તુમ્હાકં સુખેન જીવનૂપાયં કાતું સમત્થો''તિ. ''સાધુ, અય્યા''તિ સા તસ્સ તં અદાસિ.

સો તાય સદ્ધિં કતિપાહં વસિત્વા તસ્સા કહાપણસહસ્સં દત્વા ''અહં કતિપાહેનેવ નિવત્તિસ્સામિ. ભદ્દે , ત્વં મા ઉક્કણ્ઠસી''તિ વત્વા અત્તનો નગરં ગન્ત્વા, નગરસ્સ ચ તસ્સ ગામસ્સ ચ અન્તરે મગ્ગં સમં કારાપેત્વા અલઙ્કારાપેત્વા મહતા રાજાનુભાવેન તત્થ ગન્ત્વા તં દારિકં કહાપણરાસિમ્હિ ઠપેત્વા સુવણ્ણરજતકલસેહિ ન્હાપેત્વા ''ઉબ્બરી''તિ નામં કારાપેત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેત્વા તઞ્ચ ગામં તસ્સા ઞાતીનં દત્વા મહતા રાજાનુભાવેન તં નગરં આનેત્વા તાય સદ્ધિં અભિરમમાનો યાવજીવં રજ્જસુખં અનુભવિત્વા આયુપરિયોસાને કાલમકાસિ. કાલકતે ચ તસ્મિં, કતે ચ સરીરકિચ્ચે ઉબ્બરી પતિવિયોગેન સોકસલ્લસમપ્પિતહદયા આળાહનં ગન્ત્વા બહૂ દિવસે ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજેત્વા રઞ્ઞો ગુણે કિત્તેત્વા ઉમ્માદપ્પત્તા વિય કન્દન્તી પરિદેવન્તી આળાહનં પદક્ખિણં કરોતિ.

તેન ચ સમયેન અમ્હાકં ભગવા બોધિસત્તભૂતો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અધિગતજ્ઝાનાભિઞ્ઞો હિમવન્તસ્સ સામન્તા અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞાયતને વિહરન્તો સોકસલ્લસમપ્પિતં ઉબ્બરિં દિબ્બેન ચક્ખુના દિસ્વા આકાસેન આગન્ત્વા દિસ્સમાનરૂપો આકાસે ઠત્વા તત્થ ઠિતે મનુસ્સે પુચ્છિ – ''કસ્સિદં આળાહનં, કસ્સત્થાય ચાયં ઇત્થી 'બ્રહ્મદત્ત, બ્રહ્મદત્તા'તિ કન્દન્તી પરિદેવતી''તિ. તં સુત્વા મનુસ્સા ''બ્રહ્મદત્તો નામ પઞ્ચાલાનં રાજા, સો આયુપરિયોસાને કાલમકાસિ, તસ્સિદં આળાહનં, તસ્સ અયં અગ્ગમહેસી ઉબ્બરી નામ 'બ્રહ્મદત્ત, બ્રહ્મદત્તા'તિ તસ્સ નામં ગહેત્વા કન્દન્તી પરિદેવતી''તિ આહંસુ. તમત્થં દીપેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૩૬૮.''અહુ રાજા બ્રહ્મદત્તો, પઞ્ચાલાનં રથેસભો;
અહોરત્તાનમચ્ચયા, રાજા કાલમકુબ્બથ.

૩૬૯.''તસ્સ આળાહનં ગન્ત્વા, ભરિયા કન્દતિ ઉબ્બરિ;
બ્રહ્મદત્તં અપસ્સન્તી, બ્રહ્મદત્તાતિ કન્દતિ.

૩૭૦.''ઇસિ ચ તત્થ આગચ્છિ, સમ્પન્નચરણો મુનિ;
સો ચ તત્થ અપુચ્છિત્થ, યે તત્થ સુ સમાગતા.

૩૭૧.'''કસ્સ ઇદં આળાહનં, નાનાગન્ધસમેરિતં;
કસ્સાયં કન્દતિ ભરિયા, ઇતો દૂરગતં પતિં;
બ્રહ્મદત્તં અપસ્સન્તી, બ્રહ્મદત્તાતિ કન્દતિ'.

૩૭૨.''તે ચ તત્થ વિયાકંસુ, યે તત્થ સુ સમાગતા;
બ્રહ્મદત્તસ્સ ભદ્દન્તે, બ્રહ્મદત્તસ્સ મારિસ.

૩૭૩."તસ્સ ઇદં આળાહનં, નાનાગન્ધસમેરિતં;
તસ્સાયં કન્દતિ ભરિયા, ઇતો દૂરગતં પતિં;
બ્રહ્મદત્તં અપસ્સન્તી, બ્રહ્મદત્તાતિ કન્દતી"તિ. – છ ગાથા ઠપેસું;

૩૬૮-૯. તત્થ **અહૂ**તિ અહોસિ. **પઞ્ચાલાનન્તિ** પઞ્ચાલરટ્ઠવાસીનં, પઞ્ચાલરટ્ઠસ્સેવ વા. એકોપિ હિ જનપદો જનપદિકાનં રાજકુમારાનં વસેન રુળ્હિયા "પઞ્ચાલાન"ન્તિ બહુવચનેન નિદ્દિસીયતિ. **રથેસભો**તિ રથેસુ ઉસભસદિસો, મહારથોતિ અત્થો. **તસ્સ આળાહનન્તિ** તસ્સ રઞ્ઞો સરીરસ્સ દડ્ઢટ્ઠાનં.

૩૭૦. **ઇસી**તિ ઝાનાદીનં ગુણાનં એસનટ્ઠેન ઇસિ. **તત્થા**તિ તસ્મિં ઉબ્બરિયા ઠિતટ્ઠાને, સુસાનેતિ અત્થો. **આગચ્છી**તિ અગમાસિ. **સમ્પન્નચરણો**તિ સીલસમ્પદા, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા, ભોજને મત્તઞ્ઞુતા, જાગરિયાનુયોગો, સદ્ધાદયો સત્ત સદ્ધમ્મા, ચત્તારિ રૂપાવચરઝાનાનીતિ ઇમેહિ પન્નરસહિ ચરણસઙ્ખાતેહિ ગુણેહિ સમ્પન્નો સમન્નાગતો, ચરણસમ્પન્નોતિ અત્થો. **મુની**તિ અત્તહિતઞ્ચ પરહિતઞ્ચ મુનાતિ જાનાતીતિ મુનિ. **સો ચ તત્થ અપુચ્છિત્થા**તિ સો તસ્મિં ઠાને ઠિતે જને પટિપુચ્છિ. **યે તત્થ સુ સમાગતા**તિ યે મનુસ્સા તત્થ સુસાને સમાગતા. **સૂ**તિ નિપાતમત્તં. "યે તત્થાસું સમાગતા"તિ વા પાઠો. **આસુન્તિ** અહેસુન્તિ અત્થો.

૩૭૧. **નાનાગન્ધસમેરિતન્તિ** નાનાવિધેહિ ગન્ધેહિ સમન્તતો એરિતં ઉપવાસિતં. **ઇતો**તિ મનુસ્સલોકતો. **દૂરગતન્તિ** પરલોકં ગતત્તા વદતિ. **બ્રહ્મદત્તાતિ કન્દતી**તિ બ્રહ્મદત્તાતિ એવં નામસંકિત્તનં કત્વા પરિદેવનવસેન અવ્હાયતિ.

૩૭૨-૩. **બ્રહ્મદત્તસ્સ ભદ્દન્તે, બ્રહ્મદત્તસ્સ મારિસા**તિ મારિસ, નિરામયકાયચિત્ત મહામુનિ બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો ઇદં આળાહનં, તસ્સેવ બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો અયં ભરિયા, ભદ્દં તે તસ્સ ચ બ્રહ્મદત્તસ્સ ભદ્દં હોતુ, તાદિસાનં મહેસીનં હિતાનુચિન્તનેન પરલોકે ઠિતાનમ્પિ હિતસુખં હોતિયેવાતિ અધિપ્પાયો.

અથ સો તાપસો તેસં વચનં સુત્વા અનુકમ્પં ઉપાદાય ઉબ્બરિયા સન્તિકં ગન્ત્વા તસ્સા સોકવિનોદનત્થં –

૩૭૪."છળાસીતિસહસ્સાનિ, બ્રહ્મદત્તસ્સનામકા;
ઇમસ્મિં આળાહને દડ્ઢા, તેસં કમનુસોચસી"તિ. –

ગાથમાહ . તત્થ **છળાસીતિસહસ્સાની**તિ છસહસ્સાધિકઅસીતિસહસ્સસઙ્ખા. **બ્રહ્મદત્તસ્સનામકા**તિ બ્રહ્મદત્તોતિ એવંનામકા. **તેસં કમનુસોચસી**તિ તેસં છળાસીતિસહસ્સસઙ્ખાતાનં બ્રહ્મદત્તાનં કતમં બ્રહ્મદત્તં ત્વં અનુસોચસિ, કતમં પટિચ્ચ તે સોકો ઉપ્પન્નોતિ પુચ્છિ.

એવં પન તેન ઇસિના પુચ્છિતા ઉબ્બરી અત્તના અધિપ્પેતં બ્રહ્મદત્તં આચિક્ખન્તી –

૩૭૫."યો રાજા ચૂળનીપુત્તો, પઞ્ચાલાનં રથેસભો;
તં ભન્તે અનુસોચામિ, ભત્તારં સબ્બકામદ"ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ચૂળનીપુત્તો**તિ એવંનામસ્સ રઞ્ઞો પુત્તો. **સબ્બકામદન્તિ** મય્હં સબ્બસ્સ ઇચ્છિતિચ્છિતસ્સ દાતારં, સબ્બેસં વા સત્તાનં ઇચ્છિતદાયકં.

એવં ઉબ્બરિયા વુત્તે પુન તાપસો –

૩૭૬.‘‘સબ્બેવાહેસું રાજાનો, બ્રહ્મદત્તસ્સનામકા;
સબ્બેવ ચૂળનીપુત્તા, પઞ્ચાલાનં રથેસભા.

૩૭૭.‘‘સબ્બેસં અનુપુબ્બેન, મહેસિત્તમકારયિ;
કસ્મા પુરિમકે હિત્વા, પચ્છિમં અનુસોચસી’’તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

૩૭૬. તત્થ **સબ્બેવાહેસુન્તિ** સબ્બેવ તે છળાસીતિસહસ્સસઙ્ખા રાજાનો બ્રહ્મદત્તસ્સ નામકા ચૂળનીપુત્તા પઞ્ચાલાનં રથેસભાવ અહેસું. ઇમે રાજભાવાદયો વિસેસા તેસુ એકસ્સાપિ નાહેસું.

૩૭૭. મહેસિત્તમકારયીતિ ત્વઞ્ચ તેસં સબ્બેસમ્પિ અનુપુબ્બેન અગ્ગમહેસિભાવં અકાસિ, અનુપ્પત્તાતિ અત્થો. **કસ્મા**તિ ગુણતો ચ સામિકભાવતો ચ અવિસિટ્ઠેસુ એત્તકેસુ જનેસુ પુરિમકે રાજાનો પહાય પચ્છિમં એકંમેવ કસ્મા કેન કારણેન અનુસોચસીતિ પુચ્છિ.

તં સુત્વા ઉબ્બરી સંવેગજાતા પુન તાપસં –

૩૭૮.‘‘આતુમે ઇત્થિભૂતાય, દીઘરત્તાય મારિસ;
યસ્સા મે ઇત્થિભૂતાય, સંસારે બહુભાસસી’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **આતુમે**તિ અત્તનિ. **ઇત્થિભૂતાયા**તિ ઇત્થિભાવં ઉપગતાય. **દીઘરત્તાયા**તિ દીઘરત્તં. અયઞ્હેત્થ અધિપ્પાયો – ઇત્થિભૂતાય અત્તનિ સબ્બકાલં ઇત્થીયેવ હોતિ, ઉદાહુ પુરિસભાવમ્પિ ઉપગચ્છતીતિ. **યસ્સા મે ઇત્થિભૂતાયા**તિ યસ્સા મય્હં ઇત્થિભૂતાય એવં તાવ બહુસંસારે મહેસિભાવં મહામુનિ ત્વં ભાસસિ કથેસીતિ અત્થો. ‘‘આહુ મે ઇત્થિભૂતાયા’’તિ વા પાઠો. તત્થ **આ**તિ અનુસ્સરણત્થે નિપાતો. **આહુ મે**તિ સયં અનુસ્સરિતં અઞ્ઞાતમિદં મયા, ઇત્થિભૂતાય ઇત્થિભાવં ઉપગતાય એવં મય્હં એત્તકં કાલં અપરાપરુપ્પત્તિ અહોસિ. કસ્મા? યસ્મા યસ્સા મે ઇત્થિભૂતાય સબ્બેસં અનુપુબ્બેન મહેસિત્તમકારયિ, કિં ત્વં, મહામુનિ, સંસારે બહું ભાસસીતિ યોજના.

તં સુત્વા તાપસો અયં નિયમો સંસારે નત્થિ ‘‘ઇત્થી ઇત્થીયેવ હોતિ, પુરિસો પુરિસો એવા’’તિ દસ્સેન્તો –

૩૭૯.‘‘અહુ ઇત્થી અહુ પુરિસો, પસુયોનિમ્પિ આગમા;
એવમેતં અતીતાનં, પરિયન્તો ન દિસ્સતી’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **અહુ ઇત્થી અહુ પુરિસો**તિ ત્વં કદાચિ ઇત્થીપિ અહોસિ, કદાચિ પુરિસોપિ અહોસિ. ન કેવલં ઇત્થિપુરિસભાવમેવ, અથ ખો પસુ યોનિમ્પિ અગમાસિ, કદાચિ પસુભાવમ્પિ અગમાસિ, તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ઉપગતા અહોસિ. **એવમેતં અતીતાનં, પરિયન્તો ન દિસ્સતી**તિ એવં યથાવુત્તં એતં ઇત્થિભાવં પુરિસભાવં તિરચ્છાનાદિભાવઞ્ચ ઉપગતાનં અતીતાનં અત્તભાવાનં પરિયન્તો ઞાણચક્ખુના મહતા ઉસ્સાહેન પસ્સન્તાનમ્પિ ન દિસ્સતિ. ન કેવલં તવેવ, અથ ખો સબ્બેસમ્પિ સંસારે પરિબ્ભમન્તાનં સત્તાનં અત્તભાવસ્સ પરિયન્તો ન દિસ્સતેવ ન પઞ્ઞાયતેવ. તેનાહ ભગવા –

“અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો, પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરત”ન્તિ (સં॰ નિ॰ ૨.૧૨૪).

એવં તેન તાપસેન સંસારસ્સ અપરિયન્તતં કમ્મસ્સકતઞ્ચ વિભાવેન્તેન દેસિતં ધમ્મં સુત્વા સંસારે સંવિગ્ગહદયા ધમ્મે ચ પસન્નમાનસા વિગતસોકસલ્લા હુત્વા અત્તનો પસાદં સોકવિગમનઞ્ચ પકાસેન્તી –

૩૮૦.“આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘતસિત્તંવ પાવકં;
વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૩૮૧.“અબ્બહી વત મે સલ્લં, સોકં હદયનિસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતાય, પતિસોકં અપાનુદિ.

૩૮૨.“સાહં અબ્બૂળ્હસલ્લાસ્મિ, સીતિભૂતાસ્મિ નિબ્બુતા;
ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વા મહામુની”તિ. –

તિસ્સો ગાથા અભાસિ. તાસં અત્થો હેટ્ઠા વુત્તોયેવ.

ઇદાનિ સંવિગ્ગહદયાય ઉબ્બરિયા પટિપત્તિં દસ્સેન્તો સત્થા –

૩૮૩.“તસ્સ તં વચનં સુત્વા, સમણસ્સ સુભાસિતં;
પત્તચીવરમાદાય, પબ્બજિ અનગારિયં.

૩૮૪.“સા ચ પબ્બજિતા સન્તા, અગારસ્મા અનગારિયં;
મેત્તચિત્તં આભાવેસિ, બ્રહ્મલોકૂપપત્તિયા.

૩૮૫.“ગામા ગામં વિચરન્તી, નિગમે રાજધાનિયો;
ઉરુવેળા નામ સો ગામો, યત્થ કાલમકુબ્બથ.

૩૮૬.“મેત્તચિત્તં આભાવેત્વા, બ્રહ્મલોકૂપપત્તિયા;
ઇત્થિચિત્તં વિરાજેત્વા, બ્રહ્મલોકૂપગા અહૂ”તિ. – ચતસ્સો ગાથા અભાસિ;

૩૮૩-૪. તત્થ **તસ્સા**તિ તસ્સ તાપસસ્સ. **સુભાસિત**ન્તિ સુટ્ઠુ ભાસિતં, ધમ્મન્તિ અત્થો. **પબ્બજિતા સન્તા**તિ પબ્બજ્જં ઉપગતા સમાના, પબ્બજિત્વા વા હુત્વા સન્તકાયવાચા. **મેત્તચિત્ત**ન્તિ મેત્તાસહગતં ચિત્તં. ચિત્તસીસેન મેત્તજ્ઝાનં વદતિ. **બ્રહ્મલોકૂપપત્તિયા**તિ તઞ્ચ સા મેત્તચિત્તં ભાવેન્તી બ્રહ્મલોકૂપપત્તિયા અભાવેસિ, ન વિપસ્સનાપાદકાદિઅત્થં. અનુપ્પન્ને હિ બુદ્ધે બ્રહ્મવિહારાદિકે ભાવેન્તા તાપસપરિબ્બાજકા યાવદેવ ભવસમ્પત્તિઅત્થમેવ ભાવેસું.

૩૮૫-૬. **ગામા ગામ**ન્તિ ગામતો અઞ્ઞં ગામં. **આભાવેત્વા**તિ વડ્ઢેત્વા બ્રૂહેત્વા. “**અભાવેત્વા**”તિ કેચિ પઠન્તિ, તેસં અ-કારો નિપાતમત્તં. **ઇત્થિચિત્તં વિરાજેત્વા**તિ ઇત્થિભાવે ચિત્તં અજ્ઝાસયં અભિરુચિં વિરાજેત્વા ઇત્થિભાવે

વિરત્તચિત્તા હુત્વા. **બ્રહ્મલોકૂપગા**તિ પટિસન્ધિગ્ગહણવસેન બ્રહ્મલોકં ઉપગમનકા અહોસિ. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા તસ્સા ઉપાસિકાય સોકં વિનોદેત્વા ઉપરિ ચતુસચ્ચદેસનં અકાસિ. સચ્ચપરિયોસાને સા ઉપાસિકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સમ્પત્તપરિસાય ચ દેસના સાત્થિકા અહોસીતિ.

ઉબ્બરિપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય પેતવત્થુસ્મિં

તેરસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ

દુતિયસ્સ ઉબ્બરિવગ્ગસ્સ અત્થસંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. ચૂળવગ્ગો

૧. અભિજ્જમાનપેતવત્થુવણ્ણના

અભિજ્જમાને વારિમ્હીતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે અઞ્ઞતરં લુદ્દપેતં આરબ્ભ વુત્તં. બારાણસિયં કિર અપરદિસાભાગે પારગઙ્ગાય વાસભગામં અતિક્કમિત્વા ચુન્દટ્ઠિલનામકે ગામે એકો લુદ્દકો અહોસિ. સો અરઞ્ઞે મિગે વધિત્વા વરમંસં અઙ્ગારે પચિત્વા ખાદિત્વા અવસેસં પણ્ણપુટે બન્ધિત્વા કાજેન ગહેત્વા ગામં આગચ્છતિ. તં બાલદારકા ગામદ્વારે દિસ્વા ''મંસં મે દેહિ, મંસં મે દેહી''તિ હત્થે પસારેત્વા ઉપધાવન્તિ. સો તેસં થોકં થોકં મંસં દેતિ. અથેકદિવસં મંસં અલભિત્વા ઉદ્દાલકપુપ્ફં પિળન્ધિત્વા બહુઞ્ચ હત્થેન ગહેત્વા ગામં ગચ્છન્તં તં દારકા ગામદ્વારે દિસ્વા ''મંસં મે દેહિ, મંસં મે દેહી''તિ હત્થે પસારેત્વા ઉપધાવિંસુ. સો તેસં એકેકં પુપ્ફમઞ્જરિં અદાસિ.

અથ અપરેન સમયેન કાલં કત્વા પેતેસુ નિબ્બત્તો નગ્ગો વિરૂપરૂપો ભયાનકદસ્સનો સુપિનેપિ અન્નપાનં અજાનન્તો સીસે આબન્ધિતઉદ્દાલકકુસુમમાલાકલાપો ''ચુન્દટ્ઠિલાયં ઞાતકાનં સન્તિકે કિઞ્ચિ લભિસ્સામી''તિ ગઙ્ગાય ઉદકે અભિજ્જમાને પટિસોતં પદસા ગચ્છતિ. તેન ચ સમયેન કોલિયો નામ રઞ્ઞો બિમ્બિસારસ્સ મહામત્તો કુપિતં પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા પટિનિવત્તેન્તો હત્થિઅસ્સાદિપરિવારબલં થલપથેન પેસેત્વા સયં ગઙ્ગાય નદિયા અનુસોતં નાવાય આગચ્છન્તો તં પેતં તથા ગચ્છન્તં દિસ્વા પુચ્છન્તો –

૩૮૭.''અભિજ્જમાને વારિમ્હિ, ગઙ્ગાય ઇધ ગચ્છસિ;
નગ્ગો પુબ્બદ્ધપેતોવ, માલધારી અલઙ્કતો;
કુહિં ગમિસ્સસિ પેત, કત્થ વાસો ભવિસ્સતી''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **અભિજ્જમાને**તિ પદનિક્ખેપેન અભિજ્જમાને સઞ્ઞાતે, **વારિમ્હિ ગઙ્ગાયા**તિ ગઙ્ગાય નદિયા ઉદકે. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં ઠાને. **પુબ્બદ્ધપેતોવા**તિ કાયસ્સ પુરિમદ્ધેન અપેતો વિય અપેતયોનિકો દેવપુત્તો વિય. કથં? **માલધારી અલઙ્કતો**તિ, માલાહિ પિળન્ધિત્વા અલઙ્કતસીસગ્ગોતિ અત્થો. **કત્થ વાસો ભવિસ્સતી**તિ કતરસ્મિં ગામે દેસે વા તુય્હં નિવાસો ભવિસ્સતિ, તં કથેહીતિ અત્થો.

ઇદાનિ યં તદા તેન પેતેન કોલિયેન ચ વુત્તં, તં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારા –

૩૮૮.''ચુન્દટ્ઠિલં ગમિસ્સામિ, પેતો સો ઇતિ ભાસતિ;
અન્તરે વાસભગામં, બારાણસિઞ્ચ સન્તિકે.

૩૮૯.''તઞ્ચ દિસ્વા મહામત્તો, કોલિયો ઇતિ વિસ્સુતો;
સત્તું ભત્તઞ્ચ પેતસ્સ, પીતકઞ્ચ યુગં અદા.

૩૯૦.''નાવાય તિટ્ઠમાનાય, કપ્પકસ્સ અદાપયિ;
કપ્પકસ્સ પદિન્નમ્હિ, ઠાને પેતસ્સ દિસ્સથ.

૩૯૧.''તતો સુવત્થવસનો, માલધારી અલઙ્કતો;

ઠાને ઠિતસ્સ પેતસ્સ, દક્ખિણા ઉપકપ્પથ;
તસ્મા દજ્જેથ પેતાનં, અનુકમ્પાય પુનપ્પુન''ન્તિ. – ગાથાયો અવોચું;

૩૮૮. તત્થ **ચુન્દટ્ઠિલ**ન્તિ એવંનામકં ગામં. **અન્તરે વાસભગામં, બારાણસિઞ્ચ સન્તિકે**તિ વાસભગામસ્સ ચ બારાણસિયા ચ વેમજ્ઝે. અન્તરા-સદ્દયોગેન હેતં સામ્યત્થે ઉપયોગવચનં. બારાણસિયા સન્તિકે હિ સો ગામોતિ. અયઞ્હેત્થ અત્થો – અન્તરે વાસભગામસ્સ ચ બારાણસિયા ચ યો ચુન્દટ્ઠિલનામકો ગામો બારાણસિયા અવિદૂરે, તં ગામં ગમિસ્સામીતિ.

૩૮૯. **કોલિયો ઇતિ વિસ્સુતો**તિ કોલિયોતિ એવંપકાસિતનામો. **સત્તું ભત્તઞ્ચા**તિ સત્તુઞ્ચેવ ભત્તઞ્ચ. **પીતકઞ્ચ યુગં અદા**તિ પીતકં સુવણ્ણવણ્ણં એકં વત્થયુગઞ્ચ અદાસિ.

૩૯૦. કદા અદાસીતિ ચે આહ **નાવાય તિટ્ઠમાનાય. કપ્પકસ્સ અદાપયી**તિ ગચ્છન્તિં નાવં ઠપેત્વા તત્થ એકસ્સ ન્હાપિતસ્સ ઉપાસકસ્સ દાપેસિ , દિન્નમ્હિ વત્થયુગેતિ યોજના. **ઠાને**તિ ઠાનસો તઙ્ખણઞ્ઞેવ. **પેતસ્સ દિસ્સથા**તિ પેતસ્સ સરીરે પઞ્ઞાયિત્થ, તસ્સ નિવાસનપારુપનવત્થં સમ્પજ્જિ. તેનાહ "**તતો સુવત્થવસનો, માલધારી અલઙ્કતો**"તિ, સુવત્થવસનો માલાભરણેહિ સુમણ્ડિતપસાધિતો. **ઠાને ઠિતસ્સ પેતસ્સ, દક્ખિણા ઉપકપ્પથા**તિ દક્ખિણેય્યટ્ઠાને ઠિતા પનેસા દક્ખિણા તસ્સ પેતસ્સ યસ્મા ઉપકપ્પતિ, વિનિયોગં અગમાસિ. **તસ્મા દજ્જેથ પેતાનં, અનુકમ્પાય પુનપ્પુન**ન્તિ પેતાનં અનુકમ્પાય પેતે ઉદ્દિસ્સ પુનપ્પુનં દક્ખિણં દદેય્યાતિ અત્થો.

અથ સો કોલિયમહામત્તો તં પેતં અનુકમ્પમાનો દાનવિધિં સમ્પાદેત્વા અનુસોતં આગન્ત્વા સૂરિયે ઉગ્ગચ્છન્તે બારાણસિં સમ્પાપુણિ. ભગવા ચ તેસં અનુગ્ગહત્થં આકાસેન આગન્ત્વા ગઙ્ગાતીરે અટ્ઠાસિ. કોલિયમહામત્તોપિ નાવાતો ઓતરિત્વા હટ્ઠપહટ્ઠો ભગવન્તં નિમન્તેસિ – ''અધિવાસેથ મે, ભન્તે, ભગવા અજ્જતનાય ભત્તં અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. સો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા તાવદેવ રમણીયે ભૂમિભાગે મહન્તં સાખામણ્ડપં ઉપરિ ચતૂસુ ચ પસ્સેસુ નાનાવિરાગવણ્ણવિચિત્તવિવિધવસનસમલઙ્કતં કારેત્વા તત્થ ભગવતો આસનં પઞ્ઞાપેત્વા અદાસિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને.

અથ સો મહામત્તો ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો હેટ્ઠા અત્તનો વુત્તવચનં પેતસ્સ ચ પટિવચનં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા ''ભિક્ખુસઙ્ઘો આગચ્છતૂ''તિ ચિન્તેસિ. ચિન્તિતસમનન્તરમેવ બુદ્ધાનુભાવસઞ્ચોદિતો સુવણ્ણહંસગણો વિય ધતરટ્ઠહંસરાજં ભિક્ખુસઙ્ઘો ધમ્મરાજં સમ્પરિવારેસિ. તાવદેવ મહાજનો સન્નિપતિ ''ઉળારા ધમ્મદેસના ભવિસ્સતી''તિ. તં દિસ્વા પસન્નમાનસો મહામત્તો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સન્તપ્પેસિ. ભગવા કતભત્તકિચ્ચો મહાજનસ્સ અનુકમ્પાય ''બારાણસિસમીપગામવાસિનો સન્નિપતન્તૂ''તિ અધિટ્ઠાસિ. સબ્બે ચ તે ઇદ્ધિબલેન મહાજના સન્નિપતિંસુ, ઉળારે ચસ્સ પેતે પાકટે અકાસિ. તેસુ કેચિ છિન્નભિન્નપિલોતિકખણ્ડધરા, કેચિ અત્તનો કેસેહેવ પટિચ્છાદિતકોપિના, કેચિ નગ્ગા યથાજાતરૂપા ખુપ્પિપાસાભિભૂતા તચપરિયોનદ્ધા અટ્ઠિમત્તસરીરા ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમન્તા મહાજનસ્સ પચ્ચક્ખતો પઞ્ઞાયિંસુ.

અથ ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ, યથા તે એકજ્ઝં સન્નિપતિત્વા અત્તના કતં પાપકમ્મં મહાજનસ્સ પવેદેસું. તમત્થં દીપેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૩૯૨.“સાતુન્નવસના એકે, અઞ્ઞે કેસનિવાસના;
પેતા ભત્તાય ગચ્છન્તિ, પક્કમન્તિ દિસોદિસં.

૩૯૩.“દૂરે એકે પધાવિત્વા, અલદ્ધાવ નિવત્તરે;
છાતા પમુચ્છિતા ભન્તા, ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા.

૩૯૪.“કેચિ તત્થ પપતિત્વા, ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા;
પુબ્બે અકતકલ્યાણા, અગ્ગિદડ્ઢાવ આતપે.

૩૯૫.“મયં પુબ્બે પાપધમ્મા, ઘરણી કુલમાતરો;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકમ્હ અત્તનો.

૩૯૬.“પહૂતં અન્નપાનમ્પિ, અપિસ્સુ અવકિરીયતિ;
સમ્મગ્ગતે પબ્બજિતે, ન ચ કિઞ્ચિ અદમ્હસે.

૩૯૭.“અકમ્મકામા અલસા, સાદુકામા મહગ્ઘસા;
આલોપપિણ્ડદાતારો, પટિગ્ગહે પરિભાસિમ્હસે.

૩૯૮.“તે ઘરા તા ચ દાસિયો, તાનેવાભરણાનિ નો;
તે અઞ્ઞે પરિચારેન્તિ, મયં દુક્ખસ્સ ભાગિનો.

૩૯૯.“વેણી વા અવઞ્ઞા હોન્તિ, રથકારી ચ દુબ્ભિકા;
ચણ્ડાલી કપણા હોન્તિ, કપ્પકા ચ પુનપ્પુનં.

૪૦૦.“યાનિ યાનિ નિહીનાનિ, કુલાનિ કપણાનિ ચ;
તેસુ તેસ્વેવ જાયન્તિ, એસા મચ્છરિનો ગતિ.

૪૦૧.“પુબ્બે ચ કતકલ્યાણા, દાયકા વીતમચ્છરા;
સગ્ગં તે પરિપૂરેન્તિ, ઓભાસેન્તિ ચ નન્દનં.

૪૦૨.“વેજયન્તે ચ પાસાદે, રમિત્વા કામકામિનો;
ઉચ્ચાકુલેસુ જાયન્તિ, સભોગેસુ તતો ચુતા.

૪૦૩.“કૂટાગારે ચ પાસાદે, પલ્લઙ્કે પોનકત્થતે;
બીજિતઙ્ગા મોરહત્થેહિ, કુલે જાતા યસસ્સિનો.

૪૦૪.“અઙ્કતો અઙ્કં ગચ્છન્તિ, માલધારી અલઙ્કતા;
ધાતિયો ઉપતિટ્ઠન્તિ, સાયં પાતં સુખેસિનો.

૪૦૫.“નયિદં અકતપુઞ્ઞાનં, કતપુઞ્ઞાનમેવિદં;

અસોકં નન્દનં રમ્મં, તિદસાનં મહાવનં.

૪૦૬.‘‘સુખં અકતપુઞ્ઞાનં, ઇધ નત્થિ પરત્થ ચ;
સુખઞ્ચ કતપુઞ્ઞાનં, ઇધ ચેવ પરત્થ ચ.

૪૦૭.‘‘તેસં સહબ્યકામાનં, કત્તબ્બં કુસલં બહું;
કતપુઞ્ઞા હિ મોદન્તિ, સગ્ગે ભોગસમઙ્ગિનો’’તિ. – ગાથાયો અવોચું;

૩૯૨. તત્થ **સાતુન્નવસના**તિ છિન્નભિન્નપિલોતિકખણ્ડનિવાસના. **એકે**તિ એકચ્ચે. **કેસનિવાસના**તિ કેસેહેવ પટિચ્છાદિતકોપિના. **ભત્તાય ગચ્છન્તી**તિ ‘‘અપ્પેવ નામ ઇતો ગતા યત્થ વા તત્થ વા કિઞ્ચિ ઉચ્છિટ્ઠભત્તં વા વમિતભત્તં વા ગબ્ભમલાદિકં વા લભેય્યામા’’તિ કત્થચિદેવ અટ્ઠત્વા ઘાસત્થાય ગચ્છન્તિ. **પક્કમન્તિ દિસોદિસ**ન્તિ દિસતો દિસં અનેકયોજનન્તરિકં ઠાનં પક્કમન્તિ.

૩૯૩. **દૂરે**તિ દૂરેવ ઠાને. **એકે**તિ એકચ્ચે પેતા. **પધાવિત્વા**તિ ઘાસત્થાય ઉપધાવિત્વા. **અલદ્ધાવ નિવત્તરે**તિ કિઞ્ચિ ઘાસં વા પાનીયં વા અલભિત્વા એવ નિવત્તન્તિ. **પમુચ્છિતા**તિ ખુપ્પિપાસાદિદુક્ખેન સઞ્જાતમુચ્છા. **ભન્તા**તિ પરિબ્ભમન્તા. **ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા**તિ તાય એવ મુચ્છાય ઉપ્પત્તિયા ઠત્વા અવક્ખિત્તમત્તિકાપિણ્ડા વિય વિસ્સુસ્સિત્વા પથવિયં પતિતા.

૩૯૪. **તત્થા**તિ ગતટ્ઠાને. **ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા**તિ પપાતે પતિતા વિય જિઘચ્છાદિદુક્ખેન ઠાતું અસમત્થભાવેન ભૂમિયં પતિતા, તત્થ વા ગતટ્ઠાને ઘાસાદીનં અલાભેન છિન્નાસા હુત્વા કેનચિ પટિમુખં સુમ્ભિતા પોથિતા વિય ભૂમિયં પતિતા હોન્તીતિ અત્થો. **પુબ્બે અકતકલ્યાણા**તિ પુરિમભવે અકતકુસલા. **અગ્ગિદડ્ઢાવ આતપે**તિ નિદાઘકાલે આતપટ્ઠાને અગ્ગિના દડ્ઢા વિય, ખુપ્પિપાસગ્ગિના ડય્હમાના મહાદુક્ખં અનુભવન્તીતિ અત્થો.

૩૯૫. **પુબ્બે**તિ અતીતભવે. **પાપધમ્મા**તિ ઇસ્સુકીમચ્છરીઆદિભાવેન લામકસભાવા. **ઘરણી**તિ ઘરસામિનિયો. **કુલમાતરો**તિ કુલદારકાનં માતરો, કુલપુરિસાનં વા માતરો. **દીપ**ન્તિ પતિટ્ઠં, પુઞ્ઞન્તિ અત્થો. તઞ્હિ સત્તાનં સુગતીસુ પતિટ્ઠાભાવતો ‘‘પતિટ્ઠા’’તિ વુચ્ચતિ. **નાકમ્હા**તિ ન કરિમ્હ.

૩૯૬. **પહૂત**ન્તિ બહું. **અન્નપાનમ્પી**તિ અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ. **અપિસ્સુ અવકિરીયતી**તિ **સૂ**તિ નિપાતમત્તં, અપિ અવકિરીયતિ છડ્ડીયતિ. **સમ્મગ્ગતે**તિ સમ્મા ગતે સમ્મા પટિપન્ને સમ્મા પટિપન્નાય. **પબ્બજિતે**તિ પબ્બજિતાય. સમ્પદાને હિ ઇદં ભુમ્મવચનં. સમ્મગ્ગતે વા પબ્બજિતે સતિ લબ્ભમાનેતિ અત્થો. **ન ચ કિઞ્ચિ અદમ્હસે**તિ ‘‘કિઞ્ચિમત્તમ્પિ દેય્યધમ્મં નાદમ્હા’’તિ વિપ્પટિસારાભિભૂતા વદન્તિ.

૩૯૭. **અકમ્મકામા**તિ સાધૂતિ અકત્તબ્બં કમ્મં અકુસલં કામેન્તીતિ અકમ્મકામા, સાધૂહિ વા કત્તબ્બં કુસલં કામેન્તીતિ કમ્મકામા, ન કમ્મકામાતિ અકમ્મકામા , કુસલધમ્મેસુ અચ્છન્દિકાતિ અત્થો. **અલસા**તિ કુસીતા કુસલકમ્મકરણે નિબ્બીરિયા. **સાદુકામા**તિ સાતમધુરવત્થુપિયા. **મહગ્ઘસા**તિ મહાભોજના, ઉભયેનાપિ સુન્દરઞ્ચ મધુરઞ્ચ ભોજનં લભિત્વા અત્થિકાનં કિઞ્ચિ અદત્વા સયમેવ ભુઞ્જિતારોતિ દસ્સેતિ. **આલોપપિણ્ડદાતારો**તિ

આલોપમત્તસ્સપિ ભોજનપિણ્ડસ્સ દાયકા. **પટિગ્ગહે**તિ તસ્સ પટિગ્ગણ્હનકે. **પરિભાસિમ્હસે**તિ પરિભવં કરોન્તા ભાસિમ્હ, અવમઞ્ઞિમ્હ ઉપ્પણ્ડિમ્હા ચાતિ અત્થો.

૩૯૮. **તે ઘરા**તિ યત્થ મયં પુબ્બે ''અમ્હાકં ઘર''ન્તિ મમત્તં અકરિમ્હા, તાનિ ઘરાનિ યથાઠિતાનિ, ઇદાનિ નો ન કિઞ્ચિ ઉપકપ્પતીતિ અધિપ્પાયો. **તા ચ દાસિયો તાનેવાભરણાનિ નો**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. તત્થ **નો**તિ અમ્હાકં. **તે**તિ તે ઘરાદિકે. **અઞ્ઞે પરિચારેન્તિ**, પરિભોગાદિવસેન વિનિયોગં કરોન્તીતિ અત્થો. **મયં દુક્ખસ્સ ભાગિનો**તિ મયં પન પુબ્બે કેવલં કીળનપ્પસુતા હુત્વા સાપતેય્યં પહાય ગમનીયં અનુગામિકં કાતું અજાનન્તા ઇદાનિ ખુપ્પિપાસાદિદુક્ખસ્સ ભાગિનો ભવામાતિ અત્તાનં ગરહન્તા વદન્તિ.

૩૯૯. ઇદાનિ યસ્મા પેતયોનિતો ચવિત્વા મનુસ્સેસુ ઉપ્પજ્જન્તાપિ સત્તા યેભુય્યેન તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન હીનજાતિકા કપણવુત્તિનોવ હોન્તિ, તસ્મા તમત્થં દસ્સેતું "**વેણિવા**"તિઆદિના દ્વે ગાથા વુત્તા. તત્થ **વેણિવા**તિ વેનજાતિકા, વિલીવકારા નળકારા હોન્તીતિ અત્થો. **વા**-સદ્દો અનિયમત્થો. **અવઞ્ઞા**તિ અવઞ્ઞેય્યા, અવજાનિતબ્બાતિ વુત્તં હોતિ. ''વમ્ભના''તિ વા પાઠો, પરેહિ બાધનીયાતિ અત્થો. **રથકારી**તિ ચમ્મકારિનો. **દુબ્ભિકા**તિ મિત્તદુબ્ભિકા મિત્તાનં બાધિકા. **ચણ્ડાલી**તિ ચણ્ડાલજાતિકા. **કપણા**તિ વનિબ્બકા અતિવિય કારુઞ્ઞપ્પત્તા . **કપ્પકા**તિ કપ્પકજાતિકા, સબ્બત્થ ''હોન્તિ પુનપ્પુન''ન્તિ યોજના, અપરાપરમ્પિ ઇમેસુ નિહીનકુલેસુ ઉપ્પજ્જન્તીતિ વુત્તં હોતિ.

૪૦૦. **તેસુ તેસ્વેવ જાયન્તી**તિ યાનિ યાનિ અઞ્ઞાનિપિ નેસાદપુક્કુસકુલાદીનિ કપણાનિ અતિવિય વમ્ભનિયાનિ પરમદુગ્ગતાનિ ચ, તેસુ તેસુ એવ નિહીનકુલેસુ મચ્છરિયમલેન પેતેસુ નિબ્બત્તિત્વા તતો ચુતા નિબ્બત્તન્તિ. તેનાહ "**એસા મચ્છરિનો ગતી**"તિ.

૪૦૧. એવં અકતપુઞ્ઞાનં સત્તાનં ગતિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કતપુઞ્ઞાનં ગતિં દસ્સેતું "**પુબ્બે ચ કતકલ્યાણા**"તિ સત્ત ગાથા વુત્તા. તત્થ **સગ્ગં તે પરિપૂરેન્તી**તિ યે પુબ્બે પુરિમજાતિયં કતકલ્યાણા દાયકા દાનપુઞ્ઞાભિરતા વિગતમલમચ્છેરા, તે અત્તનો રૂપસમ્પત્તિયા ચેવ પરિવારસમ્પત્તિયા ચ સગ્ગં દેવલોકં પરિપૂરેન્તિ પરિપુણ્ણં કરોન્તિ. **ઓભાસેન્તિ ચ નન્દન**ન્તિ ન કેવલં પરિપૂરેન્તિયેવ, અથ ખો કપ્પરુક્ખાદીનં પભાહિ સભાવેનેવ ઓભાસમાનમ્પિ નન્દનવનં અત્તનો વત્થાભરણજુતીહિ સરીરપ્પભાય ચ અભિભવિત્વા ચેવ ઓભાસેત્વા ચ જોતેન્તિ.

૪૦૨. **કામકામિનો**તિ યથિચ્છિતેસુ કામગુણેસુ યથાકામં પરિભોગવન્તો. **ઉચ્ચાકુલેસૂ**તિ ઉચ્ચેસુ ખત્તિયકુલાદીસુ કુલેસુ. **સભોગેસૂ**તિ મહાવિભવેસુ. **તતો ચુતા**તિ તતો દેવલોકતો ચુતા.

૪૦૩. **કૂટાગારે ચ પાસાદે**તિ કૂટાગારે ચ પાસાદે ચ. **બીજિતઙ્ગા**તિ બીજિયમાનદેહા. **મોરહત્થેહી**તિ મોરપિઞ્છપટિમણ્ડિતબીજનીહત્થેહિ. **યસસ્સિનો**તિ પરિવારવન્તો રમન્તીતિ અધિપ્પાયો.

૪૦૪. **અઙ્કતો અઙ્કં ગચ્છન્તી**તિ દારકકાલેપિ ઞાતીનં ધાતીનઞ્ચ અઙ્કટ્ઠાનતો અઙ્કટ્ઠાનમેવ ગચ્છન્તિ, ન ભૂમિતલન્તિ અધિપ્પાયો. **ઉપતિટ્ઠન્તી**તિ ઉપટ્ઠાનં કરોન્તિ. **સુખેસિનો**તિ સુખમિચ્છન્તા, ''મા સીતં વા ઉણ્હં વા''તિ અપ્પકમ્પિ દુક્ખં પરિહરન્તા ઉપતિટ્ઠન્તીતિ અધિપ્પાયો.

૪૦૫. **નયિદં અકતપુઞ્ઞાન**ન્તિ ઇદં સોકવત્થુઅભાવતો અસોકં રમ્મં રમણીયં તિદસાનં તાવતિંસદેવાનં **મહાવનં** મહાઉપવનભૂતં **નન્દનં** નન્દનવનં અકતપુઞ્ઞાનં ન હોતિ, તેહિ લદ્ધું ન સક્કાતિ અત્થો.

૪૦૬. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં મનુસ્સલોકે વિસેસતો પુઞ્ઞં કરીયતિ, તં સન્ધાયાહ. **ઇધા**તિ વા દિટ્ઠધમ્મે. **પરત્થા**તિ સમ્પરાયે.

૪૦૭. **તેસ**ન્તિ તેહિ યથાવુત્તેહિ દેવેહિ. **સહબ્યકામાન**ન્તિ સહભાવં ઇચ્છન્તેહિ. **ભોગસમઙ્ગિનો**તિ ભોગેહિ સમન્નાગતા, દિબ્બેહિ પઞ્ચકામગુણેહિ સમપ્પિતા મોદન્તીતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ.

એવં તેહિ પેતેહિ સાધારણતો અત્તના કતકમ્મસ્સ ચ ગતિયા પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ચ ગતિયા પવેદિતાય સંવિગ્ગમનસ્સ કોળિયામચ્ચપમુખસ્સ તત્થ સન્નિપતિતસ્સ મહાજનસ્સ અજ્ઝાસયાનુરૂપં ભગવા વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. દેસનાપરિયોસાને ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસીતિ.

અભિજ્જમાનપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સાણવાસિત્થેરપેતવત્થુવણ્ણના

કુણ્ડિનાગરિયો થેરોતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે આયસ્મતો સાણવાસિત્થેરસ્સ ઞાતિપેતે આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર બારાણસિયં કિતવસ્સ નામ રઞ્ઞો પુત્તો ઉય્યાનકીળં કીળિત્વા નિવત્તન્તો સુનેત્તં નામ પચ્ચેકબુદ્ધં પિણ્ડાય ચરિત્વા નગરતો નિક્ખમન્તં દિસ્વા ઇસ્સરિયમદમત્તો હુત્વા ''કથઞ્હિ નામ મય્હં અઞ્જલિં અકત્વા અયં મુણ્ડકો ગચ્છતી''તિ પદુટ્ઠચિત્તો હત્થિક્ખન્ધતો ઓતરિત્વા ''કચ્ચિ તે પિણ્ડપાતો લદ્ધો''તિ આલપન્તો હત્થતો પત્તં ગહેત્વા પથવિયં પાતેત્વા ભિન્દિ. અથ નં સબ્બત્થ તાદિભાવપ્પત્તિયા નિબ્બિકારં કરુણાવિપ્ફારસોમનસ્સનિપાતપસન્નચિત્તમેવ ઓલોકેન્તં અટ્ઠાનાઘાતેન દૂસિતચિત્તો ''કિં મં કિતવસ્સ રઞ્ઞો પુત્તં ન જાનાસિ, ત્વં ઓલોકયન્તો મય્હં કિં કરિસ્સસી''તિ વત્વા અવહસન્તો પક્કામિ. પક્કન્તમત્તસ્સેવ ચસ્સ નરકગ્ગિદાહપટિભાગો બલવસરીરદાહો ઉપ્પજ્જિ. સો તેન મહાસન્તાપેનાભિભૂતકાયો અતિબાળ્હં દુક્ખવેદનાભિતુન્નો કાલં કત્વા અવીચીમહાનિરયે નિબ્બત્તિ.

સો તત્થ દક્ખિણપસ્સેન વામપસ્સેન ઉત્તાનો અવકુજ્જોતિ બહૂહિ પકારેહિ પરિવત્તિત્વા ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ પચ્ચિત્વા તતો ચુતો પેતેસુ અપરિમિતકાલં ખુપ્પિપાસાદિદુક્ખં અનુભવિત્વા તતો ચુતો ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે કુણ્ડિનગરસ્સ સમીપે કેવટ્ટગામે નિબ્બત્તિ. તસ્સ જાતિસ્સરઞાણં ઉપ્પજ્જિ, તેન સો પુબ્બે અત્તના અનુભૂતપુબ્બં દુક્ખં અનુસ્સરન્તો વયપ્પત્તોપિ પાપભયેન ઞાતકેહિપિ સદ્ધિં મચ્છબન્ધનત્થં ન ગચ્છતિ. તેસુ ગચ્છન્તેસુ મચ્છે ઘાતેતું અનિચ્છન્તો નિલીયતિ, ગતો ચ જાલં ભિન્દતિ, જીવન્તે વા મચ્છે ગહેત્વા ઉદકે વિસ્સજ્જેતિ, તસ્સ તં કિરિયં અરોચન્તા ઞાતકા ગેહતો તં નીહરિંસુ. એકો પનસ્સ ભાતા સિનેહબદ્ધહદયો અહોસિ.

તેન ચ સમયેન આયસ્મા આનન્દો કુણ્ડિનગરં ઉપનિસ્સાય સાણપબ્બતે વિહરતિ. અથ સો કેવટ્ટપુત્તો ઞાતકેહિ પરિચ્ચત્તો હુત્વા ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમન્તો તં પદેસં પત્તો ભોજનવેલાય થેરસ્સ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિ. થેરો તં પુચ્છિત્વા ભોજનેન અત્થિકભાવં ઞત્વા તસ્સ ભત્તં દત્વા કતભત્તકિચ્ચો સબ્બં તં પવત્તિં ઞત્વા ધમ્મકથાય પસન્નમાનસં ઞત્વા ''પબ્બજિસ્સસિ, આવુસો''તિ? ''આમ, ભન્તે, પબ્બજિસ્સામી''તિ. થેરો તં

પબ્બાજેત્વા તેન સદ્ધિં ભગવતો સન્તિકં અગમાસિ. અથ નં સત્થા આહ – ‘‘આનન્દ, ઇમં સામણેરં અનુકમ્પેય્યાસી’’તિ. સો ચ અકતકુસલત્તા અપ્પલાભો અહોસિ. અથ નં સત્થા અનુગ્ગણ્હન્તો ભિક્ખૂનં પરિભોગત્થાય પાનીયઘટાનં પરિપૂરણે નિયોજેસિ. તં દિસ્વા ઉપાસકા તસ્સ બહૂનિ નિચ્ચભત્તાનિ પટ્ઠપેસું.

સો અપરેન સમયેન લદ્ધૂપસમ્પદો અરહત્તં પત્વા થેરો હુત્વા દ્વાદસહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સાણપબ્બતે વસિ. તસ્સ પન ઞાતકા પઞ્ચસતમત્તા અનુપચિતકુસલકમ્મા ઉપચિતમચ્છેરાદિપાપધમ્મા કાલં કત્વા પેતેસુ નિબ્બત્તિંસુ. તસ્સ પન માતાપિતરો ‘‘એસ અમ્હેહિ પુબ્બે ગેહતો નિક્કડ્ઢિતો’’તિ સારજ્જમાના તં અનુપસઙ્કમિત્વા તસ્મિં બદ્ધસિનેહં ભાતિકં પેસેસું. સો થેરસ્સ ગામં પિણ્ડાય પવિટ્ઠસમયે દક્ખિણજાણુમણ્ડલં પથવિયં પતિટ્ઠાપેત્વા કતઞ્જલી અત્તાનં દસ્સેત્વા **‘‘માતા પિતા ચ તે, ભન્તે’’**તિઆદિગાથા અવોચ. **કુણ્ડિનાગરિયો થેરો**તિઆદયો પન આદિતો પઞ્ચ ગાથા તાસં સમ્બન્ધદસ્સનત્થં ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ ઠપિતા.

૪૦૮.‘‘કુણ્ડિનાગરિયો થેરો, સાણવાસિનિવાસિકો;
પોટ્ઠપાદોતિ નામેન, સમણો ભાવિતિન્દ્રિયો.

૪૦૯.‘‘તસ્સ માતા પિતા ભાતા, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૪૧૦.‘‘તે દુગ્ગતા સૂચિકટ્ટા, કિલન્તા નગ્ગિનો કિસા;
ઉત્તસન્તા મહત્તાસા, ન દસ્સેન્તિ કુરૂરિનો.

૪૧૧.‘‘તસ્સ ભાતા વિતરિત્વા, નગ્ગો એકપથેકકો;
ચતુકુણ્ડિકો ભવિત્વાન, થેરસ્સ દસ્સયીતુમં.

૪૧૨.‘‘થેરો ચામનસિકત્વા, તુણ્હીભૂતો અતિક્કમિ;
સો ચ વિઞ્ઞાપયી થેરં, ‘ભાતા પેતગતો અહં’.

૪૧૩.‘‘માતા પિતા ચ તે ભન્તે, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૪૧૪.‘‘તેન દુગ્ગતા સૂચિકટ્ટા, કિલન્તા નગ્ગિનો કિસા;
ઉત્તસન્તા મહત્તાસા, ન દસ્સેન્તિ કુરૂરિનો.

૪૧૫.‘‘અનુકમ્પસ્સુ કારુણિકો, દત્વા અન્વાદિસાહિ નો;
તવ દિન્નેન દાનેન, યાપેસ્સન્તિ કુરૂરિનો’’તિ.

૪૦૮-૯. તત્થ **કુણ્ડિનાગરિયો થેરો**તિ એવંનામકે નગરે જાતસંવટ્ઠત્થેરો, ‘‘કુણ્ડિકનગરો થેરો’’તિપિ પાઠો, સો એવત્થો. **સાણવાસિનિવાસિકો**તિ સાણપબ્બતવાસી. **પોટ્ઠપાદોતિ નામેના**તિ નામેન પોટ્ઠપાદો નામ. **સમણો**તિ સમિતપાપો. **ભાવિતિન્દ્રિયો**તિ અરિયમગ્ગભાવનાય ભાવિતસદ્ધાદિઇન્દ્રિયો, અરહાતિ અત્થો. **તસ્સા**તિ તસ્સ સાણવાસિત્થેરસ્સ. **દુગ્ગતા**તિ દુગ્ગતિગતા.

૪૧૦. **સૂચિકટ્ઠા**તિ પૂતિના લૂખગત્તા અટ્ટકા, સૂચિકાતિ લદ્ધનામાય ખુપ્પિપાસાય અટ્ટા પીળિતા. ‘‘સૂચિકણ્ઠા’’તિ કેચિ પઠન્તિ, સૂચિછિદ્દસદિસમુખદ્વારાતિ અત્થો. **કિલન્તા**તિ કિલન્તકાયચિત્તા. **નગ્ગિનો**તિ નગ્ગરૂપા નિચ્ચોળા. **કિસા**તિ અટ્ઠિત્તચમત્તસરીરતાય કિસદેહા. **ઉત્તસન્તા**તિ ‘‘અયં સમણો અમ્હાકં પુત્તો’’તિ ઓત્તપ્પેન ઉત્રાસં આપજ્જન્તા . **મહત્તાસા**તિ અત્તના પુબ્બે કતકમ્મં પટિચ્ચ સઞ્જાતમહાભયા. **ન દસ્સેન્તી**તિ અત્તાનં ન દસ્સેન્તિ, સમ્મુખીભાવં ન ગચ્છન્તિ. **કુરૂરિનો**તિ દારુણકમ્મન્તા.

૪૧૧. **તસ્સ ભાતા**તિ સાણવાસિત્થેરસ્સ ભાતા. **વિતરિત્વા**તિ વિતિણ્ણો હુત્વા, ઓત્તપ્પસન્તાસભયાતિ અત્થો. વિતુરિત્વાતિ વા પાઠો, તુરિતો હુત્વા, તરમાનરૂપો હુત્વાતિ વુત્તં હોતિ. **એકપથે**તિ એકપદિકમગ્ગે. **એકકો**તિ એકિકો અદુતિયો. **ચતુકુણ્ડિકો ભવિત્વાના**તિ ચતૂહિ અઙ્ગેહિ કુણ્ડેતિ અત્તભાવં પવત્તેતીતિ ચતુકુણ્ડિકો, દ્વીહિ જાણૂહિ દ્વીહિ હત્થેહિ ગચ્છન્તો તિટ્ઠન્તો ચ, એવંભૂતો હુત્વાતિ અત્થો. સો હિ એવં પુરતો કોપીનપટિચ્છાદના હોતીતિ તથા અકાસિ. **થેરસ્સ દસ્સયીતુમ**ન્તિ થેરસ્સ અત્તાનં ઉદ્દિસયિ દસ્સેસિ.

૪૧૨. **અમનસિકત્વા**તિ ‘‘અયં નામ એસો’’તિ એવં મનસિ અકરિત્વા અનાવજ્જેત્વા. **સો ચા**તિ સો પેતો. **ભાતા પેતગતો અહ**ન્તિ ‘‘અહં અતીતત્તભાવે ભાતા, ઇદાનિ પેતભૂતો ઇધાગતો’’તિ વત્વા વિઞ્ઞાપયિ થેરન્તિ યોજના.

૪૧૩-૫. યથા પન વિઞ્ઞાપયિ, તં દસ્સેતું ‘‘**માતા પિતા ચા**’’તિઆદિના તિસ્સો ગાથા વુત્તા. તત્થ **માતા પિતા ચ તે**તિ તવ માતા ચ પિતા ચ. **અનુકમ્પસ્સૂ**તિ અનુગ્ગણ્હ અનુદયં કરોહિ. **અન્વાદિસાહી**તિ આદિસ. **નો**તિ અમ્હાકં. **તવ દિન્નેના**તિ તયા દિન્નેન.

તં સુત્વા થેરો યથા પટિપજ્જિ, તં દસ્સેતું –

૪૧૬.‘‘થેરો ચરિત્વા પિણ્ડાય, ભિક્ખૂ અઞ્ઞે ચ દ્વાદસ;
એકજ્ઝં સન્નિપતિંસુ, ભત્તવિસ્સગ્ગકારણા.

૪૧૭.‘‘થેરો સબ્બેવ તે આહ, યથાલદ્ધં દદાથ મે;
સઙ્ઘભત્તં કરિસ્સામિ, અનુકમ્પાય ઞાતિનં.

૪૧૮.‘‘નિય્યાદયિંસુ થેરસ્સ, થેરો સઙ્ઘં નિમન્તયિ;
દત્વા અન્વાદિસિ થેરો, માતુ પિતુ ચ ભાતુનો;
‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો’.

૪૧૯.‘‘સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, ભોજનં ઉદપજ્જથ;
સુચિં પણીતં સમ્પન્નં, અનેકરસબ્યઞ્જનં.

૪૨૦.‘‘તતો ઉદ્દસ્સયી ભાતા, વણ્ણવા બલવા સુખી;
પહૂતં ભોજનં ભન્તે, પસ્સ નગ્ગામ્હસે મયં;
તથા ભન્તે પરક્કમ, યથા વત્થં લભામસે.

૪૨૧.“થેરો સઙ્કારકૂટમ્હા, ઉચ્ચિનિત્વાન નન્તકે;
પિલોતિકં પટં કત્વા, સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા.

૪૨૨.“દત્વા અન્વાદિસી થેરો, માતુ પિતુ ચ ભાતુનો;
‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો’.

૪૨૩.“સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, વત્થાનિ ઉદપજ્જિસું;
તતો સુવત્થવસનો, થેરસ્સ દસ્સયીતુમં.

૪૨૪.“યાવતા નન્દરાજસ્સ, વિજિતસ્મિં પટિચ્છદા;
તતો બહુતરા ભન્તે, વત્થાનચ્છાદનાનિ નો.

૪૨૫.“કોસેય્યકમ્બલીયાનિ, ખોમકપ્પાસિકાનિ ચ;
વિપુલા ચ મહગ્ઘા ચ, તેપાકાસેવલમ્બરે.

૪૨૬.“તે મયં પરિદહામ, યં યઞ્હિ મનસો પિયં;
તથા ભન્તે પરક્કમ, યથા ગેહં લભામસે.

૪૨૭.“થેરો પણ્ણકુટિં કત્વા, સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા;
દત્વા ચ અન્વાદિસી થેરો, માતુ પિતુ ચ ભાતુનો;
‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો’.

૪૨૮.“સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, ઘરાનિ ઉદપજ્જિસું;
કૂટાગારનિવેસના, વિભત્તા ભાગસો મિતા.

૪૨૯.“ન મનુસ્સેસુ ઈદિસા, યાદિસા નો ઘરા ઇધ;
અપિ દિબ્બેસુ યાદિસા, તાદિસા નો ઘરા ઇધ.

૪૩૦.“દદ્દલ્લમાના આભેન્તિ, સમન્તા ચતુરો દિસા;
તથા ભન્તે પરક્કમ, યથા પાનીયં લભામસે.

૪૩૧.“થેરો કરણં પૂરેત્વા, સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા;
દત્વા અન્વાદિસી થેરો, માતુ પિતુ ચ ભાતુનો;
‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો’.

૪૩૨.“સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે, પાનીયં ઉદપજ્જથ;
ગમ્ભીરા ચતુરસ્સા ચ, પોક્ખરઞ્ઞો સુનિમ્મિતા.

૪૩૩.“સીતોદિકા સુપ્પતિત્થા, સીતા અપ્પટિગન્ધિયા;

પદુમુપ્પલસઞ્છન્ના, વારિકિઞ્જક્ખપૂરિતા.

૪૩૪.‘‘તત્થ ન્હત્વા પિવિત્વા ચ, થેરસ્સ પટિદસ્સયું;
પહૂતં પાનીયં ભન્તે, પાદા દુક્ખા ફલન્તિ નો.

૪૩૫.‘‘આહિણ્ડમાના ખઞ્જામ, સક્ખરે કુસકણ્ટકે;
તથા ભન્તે પરક્કમ, યથા યાનં લભામસે.

૪૩૬.‘‘થેરો સિપાટિકં લદ્ધા, સઞ્ઞં ચાતુદ્દિસે અદા;
દત્વા અન્વાદિસી થેરો, માતુ પિતુ ચ ભાતુનો;
‘ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો’.

૪૩૭.‘‘સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે , પેતા રથેન માગમું;
અનુકમ્પિતમ્હ ભદન્તે, ભત્તેનચ્છાદનેન ચ.

૪૩૮.‘‘ઘરેન પાનીયદાનેન, યાનદાનેન ચૂભયં;
મુનિં કારુણિકં લોકે, ભન્તે વન્દિતુમાગતા’’તિ. – ગાથાયો આહંસુ;

૪૧૬-૭. તત્થ **થેરો ચરિત્વા પિણ્ડાયા**તિ થેરો પિણ્ડાપાતચારિકાય ચરિત્વા. **ભિક્ખૂ અઞ્ઞે ચ દ્વાદસા**તિ થેરેન સહ વસન્તા અઞ્ઞે ચ દ્વાદસ ભિક્ખૂ **એકજ્ઝં** એકતો **સન્નિપતિંસુ**. કસ્માતિ ચે? **ભત્તવિસ્સગ્ગકારણા**તિ ભત્તકિચ્ચકારણા ભુઞ્જનનિમિત્તં. **તે**તિ તે ભિક્ખૂ. **યથાલદ્ધ**ન્તિ યં યં લદ્ધં. **દદાથા**તિ દેથ.

૪૧૮. **નિય્યાદયિંસૂ**તિ અદંસુ. **સઙ્ઘં નિમન્તયી**તિ તે એવ દ્વાદસ ભિક્ખૂ સઙ્ઘુદ્દેસવસેન તં ભત્તં દાતું નિમન્તેસિ. **અન્વાદિસી**તિ આદિસિ. તત્થ યેસં અન્વાદિસિ, તે દસ્સેતું “**માતુ પિતુ ચ ભાતુનો, ઇદં મે ઞાતીનં હોતુ, સુખિતા હોન્તુ ઞાતયો**”તિ વુત્તં.

૪૧૯. **સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે**તિ ઉદ્દિટ્ઠસમનન્તરમેવ. **ભોજનં ઉદપજ્જથા**તિ તેસં પેતાનં ભોજનં ઉપ્પજ્જિ. કીદિસન્તિ આહ “**સુચિ**”ન્તિઆદિ. તત્થ **અનેકરસબ્યઞ્જન**ન્તિ નાનારસેહિ બ્યઞ્જનેહિ યુત્તં, અથ વા અનેકરસં અનેકબ્યઞ્જનઞ્ચ. **તતો**તિ ભોજનલાભતો પચ્છા.

૪૨૦. **ઉદ્દસ્સયી ભાતા**તિ ભાતિકભૂતો પેતો થેરસ્સ અત્તાનં દસ્સેસિ. **વણ્ણવા બલવા સુખી**તિ તેન ભોજનલાભેન તાવદેવ રૂપસમ્પન્નો બલસમ્પન્નો સુખિતોવ હુત્વા. **પહૂતં ભોજનં, ભન્તે**તિ, ભન્તે, તવ દાનાનુભાવેન પહૂતં અનપ્પકં ભોજનં અમ્હેહિ લદ્ધં. **પસ્સ નગ્ગામ્હસે**તિ ઓલોકેહિ, નગ્ગિકા પન અમ્હ, તસ્મા તથા, ભન્તે, **પરક્કમ** પયોગં કરોહિ. **યથા વત્થં લભામસે**તિ યેન પકારેન યાદિસેન પયોગેન સબ્બેવ મયં વત્થાનિ લભેય્યામ, તથા વાયમથાતિ અત્થો.

૪૨૧. **સઙ્કારકૂટમ્હા**તિ તત્થ તત્થ સઙ્કારટ્ઠાનતો. **ઉચ્ચિનિત્વાના**તિ ગવેસનવસેન ગહેત્વા. **નન્તકે**તિ છિન્નપરિયન્તે છડ્ડિતદુસ્સખણ્ડે . તે પન યસ્મા ખણ્ડભૂતા પિલોતિકા નામ હોન્તિ, તાહિ ચ થેરો ચીવરં કત્વા

સઙ્ઘસ્સ અદાસિ, તસ્મા આહ “**પિલોતિકં પટં કત્વા, સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા**”તિ. તત્થ **સઙ્ઘે ચાતુદ્દિસે અદા**તિ ચતૂહિપિ દિસાહિ આગતભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અદાસિ. સમ્પદાનત્થે હિ ઇદં ભુમ્મવચનં.

૪૨૩-૪. સુવત્થવસનોતિ સુન્દરવત્થવસનો. **થેરસ્સ દસ્સયીતુમ**ન્તિ થેરસ્સ અત્તાનં દસ્સયિ દસ્સેસિ, પાકટો અહોસિ. પટિચ્છાદયતિ એત્થાતિ **પટિચ્છદા**.

૪૨૮-૯. કૂટાગારનિવેસનાતિ કૂટાગારભૂતા તદઞ્ઞનિવેસનસઙ્ખાતા ચ ઘરા. લિઙ્ગવિપલ્લાસવસેન હેતં વુત્તં. **વિભત્તા**તિ સમચતુરસ્સઆયતવટ્ટસણ્ઠાનાદિવસેન વિભત્તા. **ભાગસો મિતા**તિ ભાગેન પરિચ્છિન્ના. **નો**તિ અમ્હાકં. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં પેતલોકે. **અપિ દિબ્બેસૂ**તિ **અપી**તિ નિપાતમત્તં, દેવલોકેસૂતિ અત્થો.

૪૩૧. કરણન્તિ ધમકરણં. **પૂરેત્વા**તિ ઉદકસ્સ પૂરેત્વા. **વારિકિઞ્જક્ખપૂરિતા**તિ તત્થ તત્થ વારિમત્થકે પદુમુપ્પલાદીનં કેસરભારેહિ સઞ્છાદિતવસેન પૂરિતા. **ફલન્તી**તિ પુપ્ફન્તિ, પઞ્હિકપરિયન્તાદીસુ વિદાલેન્તીતિ અત્થો.

૪૩૫-૬. આહિણ્ડમાનાતિ વિચરમાના. **ખઞ્જામા**તિ ખઞ્જનવસેન ગચ્છામ. **સક્ખરે કુસકણ્ટકે**તિ સક્ખરવતિ કુસકણ્ટકવતિ ચ ભૂમિભાગે, સક્ખરે કુસકણ્ટકે ચ અક્કમન્તાતિ અત્થો. **યાન**ન્તિ રથવય્હાદિકં યંકિઞ્ચિ યાનં. **સિપાટિક**ન્તિ એકપટલઉપાહનં.

૪૩૭-૮. રથેન માગમુન્તિ મકારો પદસન્ધિકરો, રથેન આગમંસુ. **ઉભય**ન્તિ ઉભયેન દાનેન, યાનદાનેન ચેવ ભત્તાદિચતુપચ્ચયદાનેન ચ. પાનીયદાનેન હેત્થ ભેસજ્જદાનમ્પિ સઙ્ગહિતં. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવાતિ.

થેરો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ‘‘યથા ઇમે એતરહિ, એવં ત્વમ્પિ ઇતો અનન્તરાતીતે અત્તભાવે પેતો હુત્વા મહાદુક્ખં અનુભવી’’તિ વત્વા થેરેન યાચિતો સુત્તપેતવત્થું કથેત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો સઞ્જાતસંવેગો દાનસીલાદિપુઞ્ઞકમ્મનિરતો અહોસીતિ.

સાણવાસિત્થેરપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. રથકારપેતિવત્થુવણ્ણના

વેળુરિયથમ્ભં રુચિરં પભસ્સરન્તિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અઞ્ઞતરં પેતિં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે અઞ્ઞતરા ઇત્થી સીલાચારસમ્પન્ના કલ્યાણમિત્તસન્નિસ્સયેન સાસને અભિપ્પસન્ના સુવિભત્તવિચિત્રભિત્તિથમ્ભસોપાનભૂમિતલં અતિવિય દસ્સનીયં એકં આવાસં કત્વા તત્થ ભિક્ખૂ નિસીદાપેત્વા પણીતેન આહારેન પરિવિસિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિય્યાદેસિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા અઞ્ઞસ્સ પાપકમ્મસ્સ વસેન હિમવતિ પબ્બતરાજે રથકારદહં નિસ્સાય વિમાનપેતી હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સા સઙ્ઘસ્સ આવાસદાનપુઞ્ઞાનુભાવેન સબ્બરતનમયં ઉળારં અતિવિય સમન્તતો પાસાદિકં મનોહરં રમણીયં પોક્ખરણિયં નન્દનવનસદિસં ઉપસોભિતં વિમાનં નિબ્બત્તિ, સયઞ્ચ સુવણ્ણવણ્ણા અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા અહોસિ.

સા તત્થ પુરિસેહિ વિનાવ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી વિહરતિ. તસ્સા તત્થ દીઘરત્તં નિપ્પુરિસાય વસન્તિયા અનભિરતિ ઉપ્પન્ના. સા ઉક્કણ્ઠિતા હુત્વા ''અત્થેસો ઉપાયો''તિ ચિન્તેત્વા દિબ્બાનિ અમ્બપક્કાનિ નદિયં પક્ખિપતિ. સબ્બં કણ્ણમુણ્ડપેતિવત્થુસ્મિં આગતનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇધ પન બારાણસિવાસી એકો માણવો ગઙ્ગાય તેસુ એકં અમ્બફલં દિસ્વા તસ્સ પભવં ગવેસન્તો અનુક્કમેન તં ઠાનં ગન્ત્વા નદિં દિસ્વા તદનુસારેન તસ્સા વસનટ્ઠાનં ગતો. સા તં દિસ્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં નેત્વા પટિસન્થારં કરોન્તી નિસીદિ. સો તસ્સા વસનટ્ઠાનસમ્પત્તિં દિસ્વા પુચ્છન્તો –

૪૩૯.''વેળુરિયથમ્ભં રુચિરં પભસ્સરં, વિમાનમારુય્હ અનેકચિત્તં;
તત્થચ્છસિ દેવિ મહાનુભાવે, પથદ્ધનિ પન્નરસેવ ચન્દો.

૪૪૦.''વણ્ણો ચ તે કનકસ્સ સન્નિભો, ઉત્તત્તરૂપો ભુસ દસ્સનેય્યો;
પલ્લઙ્કસેટ્ઠે અતુલે નિસિન્ના, એકા તુવં નત્થિ ચ તુય્હ સામિકો.

૪૪૧.''ઇમા ચ તે પોક્ખરણી સમન્તા, પહૂતમલ્યા બહુપુણ્ડરીકા;
સુવણ્ણચુણ્ણેહિ સમન્તમોત્થતા, ન તત્થ પઙ્કો પણકો ચ વિજ્જતિ.

૪૪૨.''હંસા ચિમે દસ્સનીયા મનોરમા, ઉદકસ્મિમનુપરિયન્તિ સબ્બદા;
સમય્ય વગ્ગૂપનદન્તિ સબ્બે, બિન્દુસ્સરા દુન્દુભીનંવ ઘોસો.

૪૪૩.''દદ્દલ્લમાના યસસા યસસ્સિની, નાવાય ચ ત્વં અવલમ્બ તિટ્ઠસિ;
આળારપમ્હે હસિતે પિયંવદે, સબ્બઙ્ગકલ્યાણિ ભુસં વિરોચસિ.

૪૪૪.''ઇદં વિમાનં વિરજં સમે ઠિતં, ઉય્યાનવન્તં રતિનન્દિવડ્ઢનં;
ઇચ્છામહં નારિ અનોમદસ્સને, તયા સહ નન્દને ઇધ મોદિતુ''ન્તિ. –

ઇમા ગાથા અભાસિ.

૪૩૯. તત્થ **તત્થા**તિ તસ્મિં વિમાને. **અચ્છસી**તિ ઇચ્છિતિચ્છિતકાલે નિસીદસિ. **દેવી**તિ તં આલપતિ. **મહાનુભાવે**તિ મહતા દિબ્બાનુભાવેન સમન્નાગતે. **પથદ્ધની**તિ અત્તનો પથભૂતે અદ્ધનિ, ગગનતલમગ્ગેતિ અત્થો. **પન્નરસેવ ચન્દો**તિ પુણ્ણમાસિયં પરિપુણ્ણમણ્ડલો ચન્દો વિય વિજ્જોતમાનાતિ અત્થો.

૪૪૦. **વણ્ણો ચ તે કનકસ્સ સન્નિભો**તિ તવ વણ્ણો ચ ઉત્તત્તસિઙ્ગીસુવણ્ણેન સદિસો અતિવિય મનોહરો. તેનાહ "**ઉત્તત્તરૂપો ભુસ દસ્સનેય્યો**"તિ. **અતુલે**તિ મહારહે. **અતુલે**તિ વા દેવતાય આલપનં, અસદિસરૂપેતિ અત્થો. **નત્થિ ચ તુય્હ સામિકો**તિ તુય્હં સામિકો ચ નત્થિ.

૪૪૧. **પહૂતમલ્યા**તિ કમલકુવલયાદિબહુવિધકુસુમવતિયો . **સુવણ્ણચુણ્ણેહી**તિ સુવણ્ણવાલુકાહિ. **સમન્તમોત્થતા**તિ સમન્તતો ઓકિણ્ણા. **તત્થા**તિ તાસુ પોક્ખરણીસુ. **પઙ્કો પણકો ચા**તિ કદ્દમો વા ઉદકપિચ્છિલ્લો વા ન વિજ્જતિ.

૪૪૨. **હંસા ચિમે દસ્સનીયા મનોરમા**તિ ઇમે હંસા ચ દસ્સનસુખા મનોરમા ચ. **અનુપરિયન્તી**તિ અનુવિચરન્તિ. **સબ્બદા**તિ સબ્બેસુ ઉતૂસુ. **સમચ્ચા**તિ સઙ્ગમ્મ. **વગ્ગૂ**તિ મધુરં. **ઉપનદન્તી**તિ વિકૂજન્તિ. **બિન્દુસ્સરા**તિ અવિસટસ્સરા સમ્પિણ્ડિતસ્સરા. **દુન્દુભીનંવ ઘોસો**તિ વગ્ગુબિન્દુસ્સરભાવેન દુન્દુભીનં વિય તવ પોક્ખરણિયં હંસાનં ઘોસોતિ અત્થો.

૪૪૩. **દદ્દલ્લમાના**તિ અતિવિય અભિજલન્તી. **યસસા**તિ દેવિદ્ધિયા. **નાવાયા**તિ દોણિયં. પોક્ખરણિયઞ્હિ પદુમિનિયં સુવણ્ણનાવાય મહારહે પલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા ઉદકકીળં કીળન્તિં પેતિં દિસ્વા એવમાહ. **અવલમ્બા**તિ અવલમ્બિત્વા અપસ્સેનં અપસ્સાય. **તિટ્ઠસી**તિ ઇદં ઠાનસદ્દસ્સ ગતિનિવત્તિ અત્થત્તા ગતિયા પટિક્ખેપવચનં. ‘‘નિસજ્જસી’’તિ વા પાઠો, નિસીદસિચ્ચેવસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **આળારપમ્હે**તિ વેલ્લિતદીઘનીલપખુમે. **હસિતે**તિ હસિતમહાહસિતમુખે. **પિયંવદે**તિ પિયભાણિની. **સબ્બઙ્ગકલ્યાણી**તિ સબ્બેહિ અઙ્ગેહિ સુન્દરે, સોભનસબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગીતિ અત્થો. **વિરોચસી**તિ વિરાજેસિ.

૪૪૪. **વિરજ**ન્તિ વિગતરજં નિદ્દોસં. **સમે ઠિત**ન્તિ સમે ભૂમિભાગે ઠિતં, ચતુરસ્સસોભિતતાય વા સમભાગે ઠિતં, સમન્તભદ્દકન્તિ અત્થો. **ઉય્યાનવન્ત**ન્તિ નન્દનવનસહિતં. **રતિનન્દિવડ્ઢન**ન્તિ રતિઞ્ચ નન્દિઞ્ચ વડ્ઢેતીતિ રતિનન્દિવડ્ઢનં, સુખસ્સ ચ પીતિયા ચ સંવડ્ઢનન્તિ અત્થો. **નારી**તિ તસ્સા આલપનં. **અનોમદસ્સને**તિ પરિપુણ્ણઅઙ્ગપચ્ચઙ્ગતાય અનિન્દિતદસ્સને. **નન્દને**તિ નન્દનકરે. **ઇધા**તિ નન્દનવને, વિમાને વા. **મોદિતુ**ન્તિ અભિરમિતું ઇચ્છામીતિ યોજના.

એવં તેન માણવેન વુત્તે સા વિમાનપેતિદેવતા તસ્સ પટિવચનં દેન્તી –

૪૪૫.‘‘કરોહિ કમ્મં ઇધ વેદનીયં, ચિત્તઞ્ચ તે ઇધ નિહિતં ભવતુ;
કત્વાન કમ્મં ઇધ વેદનીયં, એવં મમં લચ્છસિ કામકામિનિ’’ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **કરોહિ કમ્મં ઇધ વેદનીય**ન્તિ ઇધ ઇમસ્મિં દિબ્બટ્ઠાને વિપચ્ચનકં વિપાકદાયકં કુસલકમ્મં કરોહિ પસવેય્યાસિ. **ઇધ નિહિત**ન્તિ ઇધૂપનીતં, ‘‘ઇધ નિન્ન’’ન્તિ વા પાઠો, ઇમસ્મિં ઠાને નિન્નં પોણં પબ્ભારં તવ ચિત્તં ભવતુ હોતુ. **મમ**ન્તિ મં. **લચ્છસી**તિ લભિસ્સસિ.

સો માણવો તસ્સા વિમાનપેતિયા વચનં સુત્વા તતો મનુસ્સપથં ગતો તત્થ ચિત્તં પણિધાય તજ્જં પુઞ્ઞકમ્મં કત્વા નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા તત્થ નિબ્બત્તિ તસ્સા પેતિયા સહબ્યતં. તમત્થં પકાસેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૪૪૬.‘‘સાધૂતિ સો તસ્સા પટિસ્સુણિત્વા,
અકાસિ કમ્મં તહિં વેદનીયં;
કત્વાન કમ્મં તહિં વેદનીયં,
ઉપપજ્જિ સો માણવો તસ્સા સહબ્યત’’ન્તિ. –

ઓસાનગાથમાહંસુ. તત્થ **સાધૂ**તિ સમ્પટિચ્છને નિપાતો. **તસ્સા**તિ તસ્સા વિમાનપેતિયા. **પટિસ્સુણિત્વા**તિ તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા. **તહિં વેદનીય**ન્તિ તસ્મિં વિમાને તાય સદ્ધિં વેદિતબ્બસુખવિપાકં કુસલકમ્મં. **સહબ્યત**ન્તિ સહભાવં. સો માણવો તસ્સા સહબ્યતં ઉપપજ્જીતિ યોજના. સેસં ઉત્તાનમેવ.

એવં તેસુ તત્થ ચિરકાલં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તેસુ પુરિસો કમ્મસ્સ પરિક્ખયેન કાલમકાસિ, ઇત્થી પન અત્તનો પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ખેત્તઙ્ગતભાવેન એકં બુદ્ધન્તરં તત્થ પરિપુણ્ણં કત્વા વસિ. અથ અમ્હાકં ભગવતિ લોકે ઉપ્પજ્જિત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કે અનુક્કમેન જેતવને વિહરન્તે આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એકદિવસં પબ્બતચારિકં ચરમાનો તં વિમાનઞ્ચ વિમાનપેતિઞ્ચ દિસ્વા ''વેળુરિયથમ્ભં રુચિરં પભસ્સર''ન્તિઆદિકાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ. સા ચસ્સ આદિતો પટ્ઠાય સબ્બં અત્તનો પવત્તિં આરોચેસિ. તં સુત્વા થેરો સાવત્થિં આગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો દાનાદિપુઞ્ઞધમ્મનિરતો અહોસીતિ.

રથકારપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. ભુસપેતવત્થુવણ્ણના

ભુસાનિ એકો સાલિં પુનાપરોતિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે ચત્તારો પેતે આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે એકો કૂટવાણિજો કૂટમાનાદીહિ જીવિકં કપ્પેસિ. સો સાલિપલાપે ગહેત્વા તમ્બમત્તિકાય પરિભાવેત્વા ગરુતરે કત્વા રત્તસાલિહિ સદ્ધિં મિસ્સેત્વા વિક્કિણિ. તસ્સ પુત્તો ''ઘરં આગતાનં મમ મિત્તસુહજ્જાનં સમ્માનં ન કરોતી''તિ કુપિતો યુગચમ્મં ગહેત્વા માતુસીસે પહારમદાસિ. તસ્સ સુણિસા સબ્બેસં અત્થાય ઠપિતમંસં ચોરિકાય ખાદિત્વા પુન તેહિ અનુયુઞ્જિયમાના ''સચે મયા તં મંસં ખાદિતં, ભવે ભવે અત્તનો પિટ્ઠિમંસં કન્તિત્વા ખાદેય્ય''ન્તિ સપથમકાસિ. ભરિયા પનસ્સ કિઞ્ચિદેવ ઉપકરણં યાચન્તાનં ''નત્થી''તિ વત્વા તેહિ નિપ્પીળિયમાના ''સચે સન્તં નત્થીતિ વદામિ, જાતજાતટ્ઠાને ગૂથભક્ખા ભવેય્ય''ન્તિ મુસાવાદેન સપથમકાસિ.

તે ચત્તારોપિ જના અપરેન સમયેન કાલં કત્વા વિઞ્ઝાટવિયં પેતા હુત્વા નિબ્બત્તિંસુ. તત્થ કૂટવાણિજો કમ્મફલેન પજ્જલન્તં ભુસં ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા અત્તનો મત્થકે આકિરિત્વા મહાદુક્ખં અનુભવતિ, તસ્સ પુત્તો અયોમયેહિ મુગ્ગરેહિ સયમેવ અત્તનો સીસં ભિન્દિત્વા અનપ્પકં દુક્ખં પચ્ચનુભોતિ. તસ્સ સુણિસા કમ્મફલેન સુનિસિતેહિ અતિવિય વિપુલાયતેહિ નખેહિ અત્તનો પિટ્ઠિમંસાનિ કન્તિત્વા ખાદન્તી અપરિમિતં દુક્ખં અનુભવતિ, તસ્સ ભરિયાય સુગન્ધં સુવિસુદ્ધં અપગતકાળકં સાલિભત્તં ઉપનીતમત્તમેવ નાનાવિધકિમિકુલાકુલં પરમદુગ્ગન્ધજેગુચ્છં ગૂથં સમ્પજ્જતિ, તં સા ઉભોહિ હત્થેહિ પરિગ્ગહેત્વા ભુઞ્જન્તી મહાદુક્ખં પટિસંવેદેતિ.

એવં તેસુ ચતૂસુ જનેસુ પેતેસુ નિબ્બત્તિત્વા મહાદુક્ખં અનુભવન્તેસુ આયસ્મા મહામોગ્ગલાનો પબ્બતચારિકં ચરન્તો એકદિવસં તં ઠાનં ગતો. તે પેતે દિસ્વા –

૪૪૭.''ભુસાનિ એકો સાલિં પુનાપરો, અયઞ્ચ નારી સકમંસલોહિતં;
તુવઞ્ચ ગૂથં અસુચિં અકન્તં, પરિભુઞ્જસિ કિસ્સ અયં વિપાકો''તિ. –

ઇમાય ગાથાય તેહિ કતકમ્મં પુચ્છિ. તત્થ **ભુસાની**તિ પલાપાનિ. **એકો**તિ એકકો. **સાલિન્તિ** સાલિનો. સામિઅત્થે હેતં ઉપયોગવચનં, સાલિનો પલાપાનિ પજ્જલન્તાનિ અત્તનો સીસે અવકિરતીતિ અધિપ્પાયો. **પુનાપરો**તિ પુન અપરો. યો હિ સો માતુસીસં પહરિ, સો અયોમુગ્ગરેહિ અત્તનો સીસં પહરિત્વા સીસભેદં પાપુણાતિ, તં સન્ધાય

વદતિ. **સકમંસલોહિત**ન્તિ અત્તનો પિટ્ઠિમંસં લોહિતઞ્ચ પરિભુઞ્જતીતિ યોજના. **અકન્ત**ન્તિ અમનાપં જેગુચ્છં. **કિસ્સ અયં વિપાકો**તિ કતમસ્સ પાપકમ્મસ્સ ઇદં ફલં, યં ઇદાનિ તુમ્હેહિ પચ્ચનુભવીયતીતિ અત્થો.

એવં થેરેન તેહિ કતકમ્મે પુચ્છિતે કૂટવાણિજસ્સ ભરિયા સબ્બેહિ તેહિ કતકમ્મં આચિક્ખન્તી –

૪૪૮.''અયં પુરે માતરં હિંસતિ, અયં પન કૂટવાણિજો;
અયં મંસાનિ ખાદિત્વા, મુસાવાદેન વઞ્ચેતિ.

૪૪૯.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, અગારિની સબ્બકુલસ્સ ઇસ્સરા;
સન્તેસુ પરિગુહામિ, મા ચ કિઞ્ચિ ઇતો અદં.

૪૫૦.''મુસાવાદેન છાદેમિ, નત્થિ એતં મમ ગેહે;
સચે સન્તં નિગુહામિ, ગૂથો મે હોતુ ભોજનં.

૪૫૧.''તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન, મુસાવાદસ્સ ચૂભયં;
સુગન્ધં સાલિનો ભત્તં, ગૂથં મે પરિવત્તતિ.

૪૫૨.''અવઞ્ઝાનિ ચ કમ્માનિ, ન હિ કમ્મં વિનસ્સતિ;
દુગ્ગન્ધં કિમિનં મીળ્હં, ભુઞ્જામિ ચ પિવામિ ચા''તિ. – ગાથા અભાસિ;

૪૪૮. તત્થ **અય**ન્તિ પુત્તં દસ્સેન્તિ વદતિ. **હિંસતી**તિ થામેન પરિબાધેતિ, મુગ્ગરેન પહરતીતિ અત્થો. **કૂટવાણિજો**તિ ખલવાણિજો, વઞ્ચનાય વણિજ્જકારકોતિ અત્થો . **મંસાનિ ખાદિત્વા**તિ પરેહિ સાધારણમંસં ખાદિત્વા ''ન ખાદામી''તિ મુસાવાદેન તે વઞ્ચેતિ.

૪૪૯-૫૦. **અગારિની**તિ ગેહસામિની. **સન્તેસૂ**તિ વિજ્જમાનેસ્વેવ પરેહિ યાચિતઉપકરણેસુ. **પરિગુહામી**તિ પટિચ્છાદેસિં. કાલવિપલ્લાસેન હેતં વુત્તં. **મા ચ કિઞ્ચિ ઇતો અદ**ન્તિ ઇતો મમ સન્તકતો કિઞ્ચિમત્તમ્પિ અત્થિકસ્સ પરસ્સ ન અદાસિં. **છાદેમી**તિ ''નત્થિ એતં મમ ગેહે''તિ મુસાવાદેન છાદેસિં.

૪૫૧-૨. **ગૂથં મે પરિવત્તતી**તિ સુગન્ધં સાલિભત્તં મય્હં કમ્મવસેન ગૂથભાવેન પરિવત્તતિ પરિણમતિ. **અવઞ્ઝાની**તિ અમોઘાનિ અનિપ્ફલાનિ. **ન હિ કમ્મં વિનસ્સતી**તિ યથૂપચિતં કમ્મં ફલં અદત્વા ન હિ વિનસ્સતિ. **કિમિન**ન્તિ કિમિવન્તં સઞ્જાતકિમિકુલં. **મીળ્હ**ન્તિ ગૂથં. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

એવં થેરો તસ્સા પેતિયા વચનં સુત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

ભુસપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. કુમારપેતવત્થુવણ્ણના

અચ્છેરરૂપં સુગતસ્સ ઞાણન્તિ ઇદં કુમારપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? સાવત્થિયં કિર બહૂ ઉપાસકા ધમ્મગણા હુત્વા નગરે મહન્તં મણ્ડપં કારેત્વા તં નાનાવણ્ણેહિ વત્થેહિ અલઙ્કરિત્વા કાલસ્સેવ સત્થારં ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ નિમન્તેત્વા મહારહવરપચ્ચત્થરણત્થતેસુ આસનેસુ બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિસીદાપેત્વા ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજેત્વા મહાદાનં પવત્તેન્તિ. તં દિસ્વા અઞ્ઞતરો મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તો પુરિસો તં સક્કારં અસહમાનો એવમાહ – ''વરમેતં સબ્બં સઙ્કારકૂટે છડ્ડિતં, ન ત્વેવ ઇમેસં મુણ્ડકાનં દિન્ન''ન્તિ. તં સુત્વા ઉપાસકા સંવિગ્ગમાનસા ''ભારિયં વત ઇમિના પુરિસેન પાપં પસુતં, યેન એવં બુદ્ધપ્પમુખે ભિક્ખુસઙ્ઘે અપરદ્ધ''ન્તિ તમત્થં તસ્સ માતુયા આરોચેત્વા ''ગચ્છ, ત્વં સસાવકસઙ્ઘં ભગવન્તં ખમાપેહી''તિ આહંસુ. સા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા પુત્તં સન્તજ્જેન્તી સઞ્ઞાપેત્વા ભગવન્તં ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ ઉપસઙ્કમિત્વા પુત્તેન કતઅચ્ચયં દેસેન્તી ખમાપેત્વા ભગવતો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ સત્તાહં યાગુદાનેન પૂજં અકાસિ. તસ્સા પુત્તો નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા કિલિટ્ઠકમ્મૂપજીવિનિયા ગણિકાય કુચ્છિયં નિબ્બત્તિ. સા ચ નં જાતમત્તંયેવ ''દારકો''તિ ઞત્વા સુસાને છડ્ડાપેસિ. સો તત્થ અત્તનો પુઞ્ઞબલેનેવ ગહિતારક્ખો કેનચિ અનુપદ્દુતો માતુ-અઙ્કે વિય સુખં સુપિ. દેવતા તસ્સ આરક્ખં ગણ્હિંસૂતિ ચ વદન્તિ.

અથ ભગવા પચ્ચૂસસમયે મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો તં દારકં સિવથિકાય છડ્ડિતં દિસ્વા સૂરિયુગ્ગમનવેલાય સિવથિકં અગમાસિ. ''સત્થા ઇધાગતો, કારણેનેત્થ ભવિતબ્બ''ન્તિ મહાજનો સન્નિપતિ. ભગવા સન્નિપતિતપરિસાય ''નાયં દારકો ઓઞ્ઞાતબ્બો, યદિપિ ઇદાનિ સુસાને છડ્ડિતો અનાથો ઠિતો, આયતિં પન દિટ્ઠેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ ઉળારસમ્પત્તિં પટિલભિસ્સતી''તિ વત્વા તેહિ મનુસ્સેહિ ''કિં નુ ખો, ભન્તે, ઇમિના પુરિમજાતિયં કતં કમ્મ''ન્તિ પુટ્ઠો –

''બુદ્ધપમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ, પૂજં અકાસિ જનતા ઉળારં;
તત્રસ્સ ચિત્તસ્સહુ અઞ્ઞથત્તં, વાચં અભાસિ ફરુસં અસબ્ભ''ન્તિ. –

આદિના નયેન દારકેન કતકમ્મં આયતિં પત્તબ્બં સમ્પત્તિઞ્ચ પકાસેત્વા સન્નિપતિતાય પરિસાય અજ્ઝાસયાનુરૂપં ધમ્મં કથેત્વા ઉપરિ સામુક્કંસિકં ધમ્મદેસનં અકાસિ. સચ્ચપરિયોસાને ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસિ, તઞ્ચ દારકં અસીતિકોટિવિભવો એકો કુટુમ્બિકો ભગવતો સમ્મુખાવ ''મય્હં પુત્તો''તિ અગ્ગહેસિ. ભગવા ''એત્તકેન અયં દારકો રક્ખિતો, મહાજનસ્સ ચ અનુગ્ગહો કતો''તિ વિહારં અગમાસિ.

સો અપરેન સમયેન તસ્મિં કુટુમ્બિકે કાલકતે તેન નિય્યાદિતં ધનં પટિપજ્જિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેન્તો તસ્મિં નગરેયેવ મહાવિભવો ગહપતિ હુત્વા દાનાદિનિરતો અહોસિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''અહો નૂન સત્થા સત્તેસુ અનુકમ્પકો, સોપિ નામ દારકો તદા અનાથો ઠિતો એતરહિ મહતિં સમ્પત્તિં પચ્ચનુભવતિ, ઉળારાનિ ચ પુઞ્ઞાનિ કરોતી''તિ. તં સુત્વા સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, તસ્સ એત્તકાવ સમ્પત્તિ, અથ ખો આયુપરિયોસાને તાવતિંસભવને સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિસ્સતિ, મહતિં દિબ્બસમ્પત્તિઞ્ચ પટિલભિસ્સતી''તિ બ્યાકાસિ. તં સુત્વા ભિક્ખૂ ચ મહાજનો ચ ''ઇદં કિર કારણં દિસ્વા દીઘદસ્સી ભગવા જાતમત્તસ્સેવસ્સ આમકસુસાને છડ્ડિતસ્સ તત્થ ગન્ત્વા સઙ્ગહં અકાસી''તિ સત્થુ ઞાણવિસેસં થોમેત્વા તસ્મિં અત્તભાવે તસ્સ પવત્તિં કથેસું. તમત્થં દીપેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૪૫૩.''અચ્છેરરૂપં સુગતસ્સ ઞાણં, સત્થા યથા પુગ્ગલં બ્યાકાસિ;
ઉસ્સન્નપુઞ્ઞાપિ ભવન્તિ હેકે, પરિત્તપુઞ્ઞાપિ ભવન્તિ હેકે.

૪૫૪.‘‘અયં કુમારો સીવથિકાય છડ્ડિતો, અઙ્ગુટ્ઠસ્નેહેન યાપેતિ રત્તિં;
ન યક્ખભૂતા ન સરીસપા વા, વિહેઠયેય્યું કતપુઞ્ઞં કુમારં.

૪૫૫.‘‘સુનખાપિમસ્સ પલિહિંસુ પાદે, ધઙ્ક્ષા સિઙ્ગાલા પરિવત્તયન્તિ;
ગબ્ભાસયં પક્ખિગણા હરન્તિ, કાકા પન અક્ખિમલં હરન્તિ.

૪૫૬.‘‘નયિમસ્સ રક્ખં વિદહિંસુ કેચિ, ન ઓસધં સાસપધૂપનં વા;
નક્ખત્તયોગમ્પિ ન અગ્ગહેસું, ન સબ્બધઞ્ઞાનિપિ આકિરિંસુ.

૪૫૭.‘‘એતાદિસં ઉત્તમકિચ્છપત્તં, રત્તાભતં સીવથિકાય છડ્ડિતં;
નોનીતપિણ્ડંવ પવેધમાનં, સસંસયં જીવિતસાવસેસં.

૪૫૮.‘‘તમદ્દસા દેવમનુસ્સપૂજિતો, દિસ્વા ચ તં બ્યાકરિ ભૂરિપઞ્ઞો;
‘અયં કુમારો નગરસ્સિમસ્સ, અગ્ગકુલિકો ભવિસ્સતિ ભોગતો ચ’.

૪૫૯.‘‘કિસ્સ વતં કિં પન બ્રહ્મચરિયં, કિસ્સ સુચિણ્ણસ્સ અયં વિપાકો;
એતાદિસં બ્યસનં પાપુણિત્વા, તં તાદિસં પચ્ચનુભોસ્સતિદ્ધિ’’ન્તિ. –

છ ગાથા અવોચું.

૪૫૩. તત્થ **અચ્છેરરૂપ**ન્તિ અચ્છરિયસભાવં. **સુગતસ્સ ઞાણ**ન્તિ અઞ્ઞેહિ અસાધારણં સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ઞાણં, આસયાનુસયઞાણાદિસબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ સન્ધાય વુત્તં. તયિદં અઞ્ઞેસં અવિસયભૂતં કથં ઞાણન્તિ આહ ‘‘**સત્થા યથા પુગ્ગલં બ્યાકાસી**’’તિ. તેન સત્થુ દેસનાય એવ ઞાણસ્સ અચ્છરિયભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ દસ્સેતિ.

ઇદાનિ બ્યાકરણં દસ્સેન્તો ‘‘**ઉસ્સન્નપુઞ્ઞાપિ ભવન્તિ હેકે, પરિત્તપુઞ્ઞાપિ ભવન્તિ હેકે**’’તિ આહ. તસ્સત્થો – ઉસ્સન્નકુસલધમ્માપિ ઇધેકચ્ચે પુગ્ગલા લદ્ધપચ્ચયસ્સ અપુઞ્ઞસ્સ વસેન જાતિઆદિના નિહીના ભવન્તિ, પરિત્તપુઞ્ઞાપિ અપ્પતરપુઞ્ઞધમ્માપિ એકે સત્તા ખેત્તસમ્પત્તિઆદિના તસ્સ પુઞ્ઞસ્સ મહાજુતિકતાય ઉળારા ભવન્તીતિ.

૪૫૪. **સીવથિકાયા**તિ સુસાને. **અઙ્ગુટ્ઠસ્નેહેના**તિ અઙ્ગુટ્ઠતો પવત્તસ્નેહેન, દેવતાય અઙ્ગુટ્ઠતો પગ્ઘરિતખીરેનાતિ અત્થો. **ન યક્ખભૂતા ન સરીસપા વા**તિ પિસાચભૂતા વા યક્ખભૂતા વા સરીસપા વા યે કેચિ સરન્તા ગચ્છન્તા વા **ન વિહેઠયેય્યું** ન બાધેય્યું.

૪૫૫. **પલિહિંસુ પાદે**તિ અત્તનો જિવ્હાય પાદે લિહિસું. **ધઙ્ક્ષા**તિ કાકા. **પરિવત્તયન્તી**તિ ‘‘મા નં કુમારં કેચિ વિહેઠેય્યુ’’ન્તિ રક્ખન્તા નિરોગભાવજાનનત્થં અપરાપરં પરિવત્તન્તિ. **ગબ્ભાસય**ન્તિ ગબ્ભમલં. **પક્ખિગણા**તિ ગિજ્ઝકુલલાદયો સકુણગણા. **હરન્તી**તિ અપનેન્તિ. **અક્ખિમલ**ન્તિ અક્ખિગૂથં.

૪૫૬. **કેચી**તિ કેચિ મનુસ્સા, અમનુસ્સા પન રક્ખં સંવિદહિંસુ. **ઓસધ**ન્તિ તદા આયતિઞ્ચ આરોગ્યાવહં અગદં. **સાસપધૂપનં વા**તિ યં જાતસ્સ દારકસ્સ રક્ખણત્થં સાસપેન ધૂપનં કરોન્તિ, તમ્પિ તસ્સ કરોન્તા

નાહેસુન્તિ દીપેન્તિ. **નક્ખત્તયોગમ્પિ ન અગ્ગહેસુન્તિ** નક્ખત્તયુત્તમ્પિ ન ગણ્હિંસુ. ‘‘અસુકમ્હિ નક્ખત્તે તિથિમ્હિ મુહુત્તે અયં જાતો’’તિ એવં જાતકમ્મમ્પિસ્સ ન કેચિ અકંસૂતિ અત્થો. **ન સબ્બધઞ્ઞાનિપિ આકિરિંસૂ**તિ મઙ્ગલં કરોન્તા અગદવસેન યં સાસપતેલમિસ્સિતં સાલિઆદિધઞ્ઞં આકિરન્તિ, તમ્પિસ્સ નાકંસૂતિ અત્થો.

૪૫૭. એતાદિસન્તિ એવરૂપં . **ઉત્તમકિચ્છપત્ત**ન્તિ પરમકિચ્છં આપન્નં અતિવિય દુક્ખપ્પત્તં. **રત્તાભત**ન્તિ રત્તિયં આભતં. **નોનીતપિણ્ડં વિયા**તિ નવનીતપિણ્ડસદિસં, મંસપેસિમત્તતા એવં વુત્તં. **પવેધમાન**ન્તિ દુબ્બલભાવેન પકમ્પમાનં. **સસંસય**ન્તિ ‘‘જીવતિ નુ ખો ન નુ ખો જીવતી’’તિ સંસયિતતાય સંસયવન્તં. **જીવિતસાવસેસ**ન્તિ જીવિતટ્ઠિતિયા હેતુભૂતાનં સાધનાનં અભાવેન કેવલં જીવિતમત્તાવસેસકં.

૪૫૮. અગ્ગકુલિકો ભવિસ્સતિ ભોગતો ચાતિ ભોગનિમિત્તં ભોગસ્સ વસેન અગ્ગકુલિકો સેટ્ઠકુલિકો ભવિસ્સતીતિ અત્થો.

૪૫૯. ‘‘કિસ્સ વત’’ન્તિ અયં ગાથા સત્થુ સન્તિકે ઠિતેહિ ઉપાસકેહિ તેન કતકમ્મસ્સ પુચ્છાવસેન વુત્તા. સા ચ ખો સિવથિકાય સન્નિપતિતેહીતિ વેદિતબ્બા. તત્થ **કિસ્સા**તિ કિં અસ્સ. **વત**ન્તિ વતસમાદાનં. પુન **કિસ્સા**તિ કીદિસસ્સ સુચિણ્ણસ્સ વતસ્સ બ્રહ્મચરિયસ્સ ચાતિ વિભત્તિં વિપરિણામેત્વા યોજના. **એતાદિસ**ન્તિ ગણિકાય કુચ્છિયા નિબ્બત્તનં, સુસાને છડ્ડનન્તિ એવરૂપં. **બ્યસન**ન્તિ અનત્થં. **તાદિસ**ન્તિ તથારૂપં, ‘‘અઙ્ગુટ્ઠસ્નેહેન યાપેતિ રત્તિ’’ન્તિઆદિના, ‘‘અયં કુમારો નગરસ્સિમસ્સ અગ્ગકુલિકો ભવિસ્સતી’’તિઆદિના ચ વુત્તપ્પકારન્તિ અત્થો. **ઇદ્ધિ**ન્તિ દેવિદ્ધિં, દિબ્બસમ્પત્તિન્તિ વુત્તં હોતિ.

ઇદાનિ તેહિ ઉપાસકેહિ પુટ્ઠો ભગવા યથા તદા બ્યાકાસિ, તં દસ્સેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૪૬૦.‘‘બુદ્ધપમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ, પૂજં અકાસિ જનતા ઉળારં;
તત્રસ્સ ચિત્તસ્સહુ અઞ્ઞથત્તં, વાચં અભાસિ ફરુસં અસબ્ભં.

૪૬૧.‘‘સો તં વિતક્કં પવિનોદયિત્વા, પીતિં પસાદં પટિલદ્ધા પચ્છા;
તથાગતં જેતવને વસન્તં, યાગુયા ઉપટ્ઠાસિ સત્તરત્તં.

૪૬૨.‘‘તસ્સ વતં તં પન બ્રહ્મચરિયં, તસ્સ સુચિણ્ણસ્સ અયં વિપાકો;
એતાદિસં બ્યસનં પાપુણિત્વા, તં તાદિસં પચ્ચનુભોસ્સતિદ્ધિં.

૪૬૩.‘‘ઠત્વાન સો વસ્સસતં ઇધેવ, સબ્બેહિ કામેહિ સમઙ્ગિભૂતો;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, સહબ્યતં ગચ્છતિ વાસવસ્સા’’તિ. –

ચતસ્સો ગાથા અવોચું.

૪૬૦. તત્થ **જનતા**તિ જનસમૂહો, ઉપાસકગણોતિ અધિપ્પાયો. **તત્રા**તિ તસ્સં પૂજાયં. **અસ્સા**તિ તસ્સ દારકસ્સ. **ચિત્તસ્સહુ અઞ્ઞથત્ત**ન્તિ પુરિમભવસ્મિં ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથાભાવો અનાદરો અગારવો અપચ્ચયો અહોસિ. **અસબ્ભ**ન્તિ સાધુસભાય સાવેતું અયુત્તં ફરુસં વાચં અભાસિ.

४६१. **સોતિ** સો અયં. **તં વિતક્કન્તિ** તં પાપકં વિતક્કં. **પવિનોદયિત્વાતિ** માતરા કતાય સઞ્ઞત્તિયા વૂપસમેત્વા. **પીતિં પસાદં પટિલદ્ધાતિ** પીતિં પસાદઞ્ચ પટિલભિત્વા ઉપ્પાદેત્વા. **યાગુયા ઉપટ્ઠાસીતિ** યાગુદાનેન ઉપટ્ઠહિ. **સત્તરત્તન્તિ** સત્તદિવસં.

४६२. **તસ્સ વતં તં પન બ્રહ્મચરિયન્તિ** તં મયા હેટ્ઠા વુત્તપ્પકારં અત્તનો ચિત્તસ્સ પસાદનં દાનઞ્ચ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ વતં તં બ્રહ્મચરિયઞ્ચ, અઞ્ઞં કિઞ્ચિ નત્થીતિ અત્થો.

४६३. **ઠત્વાનાતિ** યાવ આયુપરિયોસાના ઇધેવ મનુસ્સલોકે ઠત્વા. **અભિસમ્પરાયન્તિ** પુનબ્ભવે. **સહબ્યતં ગચ્છતિ વાસવસ્સાતિ** સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પુત્તભાવેન સહભાવં ગમિસ્સતિ. અનાગતત્થે હિ ઇદં પચ્ચુપ્પન્નકાલવચનં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

કુમારપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. સેરિણીપેતિવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે સેરિણીપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. કુરુરટ્ઠે કિર હત્થિનિપુરે સેરિણી નામ એકા રૂપૂપજીવિની અહોસિ. તત્થ ચ ઉપોસથકરણત્થાય તતો તતો ભિક્ખૂ સન્નિપતિંસુ. પુન મહાભિક્ખુસન્નિપાતો અહોસિ. તં દિસ્વા મનુસ્સા તિલતણ્ડુલાદિં સપ્પિનવનીતમધુઆદિઞ્ચ બહું દાનૂપકરણં સજ્જેત્વા મહાદાનં પવત્તેસું. તેન ચ સમયેન સા ગણિકા અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તા તેહિ મનુસ્સેહિ ''એહિ તાવ ઇદં દાનં અનુમોદાહી''તિ ઉસ્સાહિતાપિ ''કિં તેન મુણ્ડકાનં સમણાનં દિન્નેના''તિ અપ્પસાદમેવ નેસં સમ્પવેદેસિ, કુતો અપ્પમત્તકસ્સ પરિચ્ચાગો.

સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા અઞ્ઞતરસ્સ પચ્ચન્તનગરસ્સ પરિખાપિટ્ઠે પેતી હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથ હત્થિનિપુરવાસી અઞ્ઞતરો ઉપાસકો વણિજ્જાય તં નગરં ગન્ત્વા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયે પરિખાપિટ્ઠં ગતો તાદિસેન પયોજનેન. સા તત્થ તં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા નગ્ગા અટ્ઠિત્તચમત્તાવસેસસરીરા અતિવિય બીભચ્છદસ્સના અવિદૂરે ઠત્વા અત્તાનં દસ્સેસિ. સો તં દિસ્વા –

४६४.''નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાસિ, કિસા ધમનિસન્થતા;
ઉપ્ફાસુલિકે કિસિકે, કા નુ ત્વં ઇધ તિટ્ઠસી''તિ. –

ગાથાય પુચ્છિ. સાપિસ્સ –

४६५.''અહં ભદન્તે પેતીમ્હિ, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

ગાથાય અત્તાનં પકાસેસિ. પુન તેન –

४६६.''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

ગાથાય કતકમ્મં પુચ્છિતા –

૪૬૭.“અનાવટેસુ તિત્થેસુ, વિચિનિં અડ્ઢમાસકં;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકાસિમત્તનો.

૪૬૮.“નદિં ઉપેમિ તસિતા, રિત્તકા પરિવત્તતિ;
છાયં ઉપેમિ ઉણ્હેસુ, આતપો પરિવત્તતિ.

૪૬૯.“અગ્ગિવણ્ણો ચ મે વાતો, ડહન્તો ઉપવાયતિ;
એતઞ્ચ ભન્તે અરહામિ, અઞ્ઞઞ્ચ પાપકં તતો.

૪૭૦.“ગન્ત્વાન હત્થિનિં પુરં, વજ્જેસિ મય્હ માતરં;
‘ધીતા ચ તે મયા દિટ્ઠા, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા’.

૪૭૧.“અત્થિ મે એત્થ નિક્ખિત્તં, અનક્ખાતઞ્ચ તં મયા;
ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ, પલ્લઙ્કસ્સ ચ હેટ્ઠતો.

૪૭૨.“તતો મે દાનં દદતુ, તસ્સા ચ હોતુ જીવિકા;
દાનં દત્વા ચ મે માતા, દક્ખિણં અનુદિચ્છતુ;
તદાહં સુખિતા હેસ્સં, સબ્બકામસમિદ્ધિની”તિ. –

ઇમાહિ છહિ ગાથાહિ અત્તના કતકમ્મઞ્ચેવ પુન તેન અત્તનો કાતબ્બં અત્થઞ્ચ આચિક્ખિ.

૪૬૭. તત્થ **અનાવટેસુ તિત્થેસૂ**તિ કેનચિ અનિવારિતેસુ નદીતળાકાદીનં તિત્થપદેસેસુ, યત્થ મનુસ્સા ન્હાયન્તિ, ઉદકકિચ્ચં કરોન્તિ, તાદિસેસુ ઠાનેસુ. **વિચિનિં અડ્ઢમાસક**ન્તિ “મનુસ્સેહિ ઠપેત્વા વિસ્સરિતં અપિનામેત્થ કિઞ્ચિ લભેય્ય”ન્તિ લોભાભિભૂતા અડ્ઢમાસકમત્તમ્પિ વિચિનિં ગવેસિં. અથ વા **અનાવટેસુ તિત્થેસૂ**તિ ઉપસઙ્કમનેન કેનચિ અનિવારિતેસુ સત્તાનં પયોગાસયસુદ્ધિયા કારણભાવેન તિત્થભૂતેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ વિજ્જમાનેસુ. **વિચિનિં અડ્ઢમાસક**ન્તિ મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તા કસ્સચિ કિઞ્ચિ અદેન્તી અડ્ઢમાસકમ્પિ વિસેસેન ચિનિં, ન સઞ્ચિનિં પુઞ્ઞં. તેનાહ “**સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકાસિમત્તનો**”તિ.

૪૬૮. **તસિતા**તિ પિપાસિતા. **રિત્તકા**તિ કાકપેય્યા સન્દમાનાપિ નદી મમ પાપકમ્મેન ઉદકેન રિત્તા તુચ્છા વાલિકમત્તા હુત્વા પરિવત્તતિ. **ઉણ્હેસૂ**તિ ઉણ્હસમયેસુ. **આતપો પરિવત્તતી**તિ છાયાટ્ઠાનં મયિ ઉપગતાય આતપો સમ્પજ્જતિ.

૪૬૯-૭૦. **અગ્ગિવણ્ણો**તિ સમ્ફસ્સેન અગ્ગિસદિસો. તેન વુત્તં “**ડહન્તો ઉપવાયતી**”તિ. **એતઞ્ચ, ભન્તે, અરહામી**તિ, **ભન્તે**તિ તં ઉપાસકં ગરુકારેન વદતિ. ભન્તે, એતઞ્ચ યથાવુત્તં પિપાસાદિદુક્ખં, અઞ્ઞઞ્ચ તતો પાપકં દારુણં દુક્ખં અનુભવિતું અરહામિ તજ્જસ્સ પાપસ્સ કતત્તાતિ અધિપ્પાયો. **વજ્જેસી**તિ વદેય્યાસિ.

૪૭૧-૭૨. એત્થ નિક્ખિત્તં, અનક્ખાતન્તિ ''એત્તકં એત્થ નિક્ખિત્ત''ન્તિ અનાચિક્ખિતં. ઇદાનિ તસ્સ પરિમાણં ઠપિતટ્ઠાનઞ્ચ દસ્સેન્તી **''ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ, પલ્લઙ્કસ્સ ચ હેટ્ઠતો**''તિ આહ. તત્થ **પલ્લઙ્કસ્સા**તિ પુબ્બે અત્તનો સયનપલ્લઙ્કસ્સ. **તતો**તિ નિહિતધનતો એકદેસં ગહેત્વા મમં ઉદ્દિસ્સ દાનં દેતુ. **તસ્સા**તિ મય્હં માતુયા.

એવં તાય પેતિયા વુત્તે સો ઉપાસકો તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તત્થ અત્તનો કરણીયં તીરેત્વા હત્થિનિપુરં ગન્ત્વા તસ્સા માતુયા તમત્થં આરોચેસિ. તમત્થં દસ્સેતું –

૪૭૩.સાધૂતિ સો પટિસ્સુત્વા, ગન્ત્વાન હત્થિનિં પુરં;
અવોચ તસ્સા માતરં –

''ધીતા ચ તે મયા દિટ્ઠા, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૪૭૪.''સા મં તત્થ સમાદપેસિ, વજ્જેસિ મય્હ માતરં;
'ધીતા ચ તે મયા દિટ્ઠા, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા.

૪૭૫.'''અત્થિ ચ મે એત્થ નિક્ખિત્તં, અનક્ખાતઞ્ચ તં મયા;
ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ, પલ્લઙ્કસ્સ ચ હેટ્ઠતો.

૪૭૬.'''તતો મે દાનં દદતુ, તસ્સા ચ હોતુ જીવિકા;
દાનં દત્વા ચ મે માતા, દક્ખિણં અનુદિચ્છતુ;
તદાહં સુખિતા હેસ્સં, સબ્બકામસમિદ્ધિની'.

૪૭૭.''તતો હિ સા દાનમદા, તસ્સા દક્ખિણમાદિસી;
પેતી ચ સુખિતા આસિ, તસ્સા ચાસિ સુજીવિકા''તિ. –

સઙ્ગીતિકારા આહંસુ. તા સુવિઞ્ઞેય્યાવ.

તં સુત્વા તસ્સા માતા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દત્વા તસ્સા આદિસિ. તેન સા પટિલદ્ધૂપકરણસમ્પત્તિયં ઠિતા માતુ અત્તાનં દસ્સેત્વા તં કારણં આચિક્ખિ, માતા ભિક્ખૂનં આરોચેસિ, ભિક્ખૂ તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

સેરિણીપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. મિગલુદ્દકપેતવત્થુવણ્ણના

નરનારિપુરક્ખતો યુવાતિ ઇદં ભગવતિ વેળુવને વિહરન્તે મિગલુદ્દકપેતં આરબ્ભ વુત્તં. રાજગહે કિર અઞ્ઞતરો લુદ્દકો રત્તિન્દિવં મિગે વધિત્વા જીવિકં કપ્પેસિ. તસ્સેકો ઉપાસકો મિત્તો અહોસિ, સો તં સબ્બકાલં

પાપતો નિવત્તેતું અસક્કોન્તો “એહિ, સમ્મ, રત્તિયં પાણાતિપાતા વિરમાહી”તિ રત્તિયં પુઞ્ઞે સમાદપેસિ. સો રત્તિયં વિરમિત્વા દિવા એવ પાણાતિપાતં કરોતિ.

સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા રાજગહસમીપે વેમાનિકપેતો હુત્વા નિબ્બત્તો, દિવસભાગં મહાદુક્ખં અનુભવિત્વા રત્તિયં પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેસિ. તં દિસ્વા આયસ્મા નારદો –

૪૭૮.“નરનારિપુરક્ખતો યુવા, રજનીયેહિ કામગુણેહિ સોભસિ;
દિવસં અનુભોસિ કારણં, કિમકાસિ પુરિમાય જાતિયા”તિ. –

ઇમાય ગાથાય પટિપુચ્છિ. તત્થ **નરનારિપુરક્ખતો**તિ પરિચારકભૂતેહિ દેવપુત્તેહિ દેવધીતાહિ ચ પુરક્ખતો પયિરુપાસિતો. **યુવા**તિ તરુણો. **રજનીયેહી**તિ કમનીયેહિ રાગુપ્પત્તિહેતુભૂતેહિ. **કામગુણેહી**તિ કામકોટ્ઠાસેહિ. **સોભસી**તિ સમઙ્ગિભાવેન વિરોચસિ રત્તિયન્તિ અધિપ્પાયો. તેનાહ “**દિવસં અનુભોસિ કારણ**”ન્તિ, દિવસભાગે પન નાનપ્પકારં કારણં ઘાતનં પચ્ચનુભવસિ. **રજની**તિ વા રત્તીસુ. **યેહી**તિ નિપાતમત્તં. **કિમકાસિ પુરિમાય જાતિયા**તિ એવં સુખદુક્ખસંવત્તનિયં કિં નામ કમ્મં ઇતો પુરિમાય જાતિયા ત્વં અકત્થ, તં કથેહીતિ અત્થો .

તં સુત્વા પેતો થેરસ્સ અત્તના કતકમ્મં આચિક્ખન્તો –

૪૭૯.“અહં રાજગહે રમ્મે, રમણીયે ગિરિબ્બજે;
મિગલુદ્દો પુરે આસિં, લોહિતપાણિ દારુણો.

૪૮૦.“અવિરોધકરેસુ પાણિસુ, પુથુસત્તેસુ પદુટ્ઠમાનસો;
વિચરિં અતિદારુણો સદા, પરહિંસાય રતો અસઞ્ઞતો.

૪૮૧.“તસ્સ મે સહાયો સુહદયો, સદ્ધો આસિ ઉપાસકો;
સોપિ મં અનુકમ્પન્તો, નિવારેસિ પુનપ્પુનં.

૪૮૨.“‘માકાસિ પાપકં કમ્મં, મા તાત દુગ્ગતિં અગા;
સચે ઇચ્છસિ પેચ્ચ સુખં, વિરમ પાણવધા અસંયમા.

૪૮૩.“તસ્સાહં વચનં સુત્વા, સુખકામસ્સ હિતાનુકમ્પિનો;
નાકાસિં સકલાનુસાસનિં, ચિરપાપાભિરતો અબુદ્ધિમા.

૪૮૪.“સો મં પુન ભૂરિસુમેધસો, અનુકમ્પાય સંયમે નિવેસયિ;
સચે દિવા હનસિ પાણિનો, અથ તે રત્તિં ભવતુ સંયમો.

૪૮૫.“સ્વાહં દિવા હનિત્વા પાણિનો, વિરતો રત્તિમહોસિ સઞ્ઞતો;
રત્તાહં પરિચારેમિ, દિવા ખજ્જામિ દુગ્ગતો.

૪૮૬.“તસ્સ કમ્મસ્સ કુસલસ્સ, અનુભોમિ રત્તિં અમાનુસિં;
દિવા પટિહતાવ કુક્કુરા, ઉપધાવન્તિ સમન્તા ખાદિતું.

૪૮૭.“યે ચ તે સતતાનુયોગિનો, ધુવં પયુત્તા સુગતસ્સ સાસને;
મઞ્ઞામિ તે અમતમેવ કેવલં, અધિગચ્છન્તિ પદં અસઙ્ખત”ન્તિ. –

ઇમા ગાથા અભાસિ.

૪૭૯-૮૦. તત્થ **લુદ્દો**તિ દારુણો. **લોહિતપાણી**તિ અભિણ્હં પાણઘાતેન લોહિતમક્ખિતપાણી. **દારુણો**તિ ખરો, સત્તાનં હિંસનકોતિ અત્થો. **અવિરોધકરેસૂ**તિ કેનચિ વિરોધં અકરોન્તેસુ મિગસકુણાદીસુ.

૪૮૨-૮૩. અસંયમાતિ અસંવરા દુસ્સીલ્યા. **સકલાનુસાસનિ**ન્તિ સબ્બં અનુસાસનિં, સબ્બકાલં પાણાતિપાતતો પટિવિરતિન્તિ અત્થો. **ચિરપાપાભિરતો**તિ ચિરકાલં પાપે અભિરતો.

૪૮૪. સંયમેતિ સુચરિતે. **નિવેસયીહિ** નિવેસેસિ. **સચે દિવા હનસિ પાણિનો, અથ તે રત્તિં ભવતુ સંયમો**તિ નિવેસિતાકારદસ્સનં. સો કિર સલ્લપાસસજ્જનાદિના રત્તિયમ્પિ પાણવધં અનુયુત્તો અહોસિ.

૪૮૫. દિવા ખજ્જામિ દુગ્ગતોતિ ઇદાનિ દુગ્ગતિં ગતો મહાદુક્ખપ્પત્તો દિવસભાગે ખાદિયામિ. તસ્સ કિર દિવા સુનખેહિ મિગાનં ખાદાપિતત્તા કમ્મસરિક્ખકં ફલં હોતિ, દિવસભાગે મહન્તા સુનખા ઉપધાવિત્વા અટ્ઠિસઙ્ખાતમત્તાવસેસં સરીરં કરોન્તિ. રત્તિયા પન ઉપગતાય તં પાકતિકમેવ હોતિ, દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવતિ. તેન વુત્તં –

૪૮૬.“તસ્સ કમ્મસ્સ કુસલસ્સ, અનુભોમિ રત્તિં અમાનુસિં;
દિવા પટિહતાવ કુક્કુરા, ઉપધાવન્તિ સમન્તા ખાદિતુ”ન્તિ.

તત્થ **પટિહતા**તિ પટિહતચિત્તા બદ્ધાઘાતા વિય હુત્વા. **સમન્તા ખાદિતુ**ન્તિ મમ સરીરં સમન્તતો ખાદિતું ઉપધાવન્તિ. ઇદઞ્ચ નેસં અતિવિય અત્તનો ભયાવહં ઉપગમનકાલં ગહેત્વા વુત્તં. તે પન ઉપધાવિત્વા અટ્ઠિમત્તાવસેસં સરીરં કત્વા ગચ્છન્તિ.

૪૮૭. યે ચ તે સતતાનુયોગિનોતિ ઓસાનગાથાય અયં સઙ્ખેપત્થો – અહમ્પિ નામ રત્તિયં પાણવધમત્તતો વિરતો એવરૂપં સમ્પત્તિં અનુભવામિ. **યે** પન **તે** પુરિસા **સુગતસ્સ** બુદ્ધસ્સ ભગવતો **સાસને** અધિસીલાદિકે **ધુવં પયુત્તા** દળ્હં પયુત્તા **સતતં** સબ્બકાલં અનુયોગવન્તા, **તે** પુઞ્ઞવન્તો **કેવલં** લોકિયસુખેન અસમ્મિસ્સં “**અસઙ્ખતં પદ**”ન્તિ લદ્ધનામં **અમતમેવ અધિગચ્છન્તિ** મઞ્ઞે, નત્થિ તેસં તદધિગમે કોચિ વિબન્ધોતિ.

એવં તેન પેતેન વુત્તે થેરો તં પવત્તિં સત્થુ આરોચેસિ. સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સબ્બમ્પિ વુત્તનયમેવ.

મિગલુદ્દકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. દુતિયમિગલુદ્દકપેતવત્થુવણ્ણના

કૂટાગારે ચ પાસાદેતિ ઇદં ભગવતિ વેળુવને વિહરન્તે અપરં મિગલુદ્દકપેતં આરબ્ભ વુત્તં. રાજગહે કિર અઞ્ઞતરો માગવિકો માણવો વિભવસમ્પન્નોપિ સમાનો ભોગસુખં પહાય રત્તિન્દિવં મિગે હનન્તો વિચરતિ. તસ્સ

સહાયભૂતો એકો ઉપાસકો અનુદ્દયં પટિચ્ચ – ''સાધુ, સમ્મ, પાણાતિપાતતો વિરમાહિ, મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ ઓવાદં અદાસિ. સો તં અનાદિયિ. અથ સો ઉપાસકો અઞ્ઞતરં અત્તનો મનોભાવનીયં ખીણાસવત્થેરં યાચિ – ''સાધુ, ભન્તે, અસુકપુરિસસ્સ તથા ધમ્મં દેસેથ, યથા સો પાણાતિપાતતો વિરમેય્યા''તિ.

અથેકદિવસં સો થેરો રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો તસ્સ ગેહદ્વારે અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા સો માગવિકો સઞ્જાતબહુમાનો પચ્ચુગ્ગન્ત્વા ગેહં પવેસેત્વા આસનં પઞ્ઞાપેત્વા અદાસિ. નિસીદિ થેરો પઞ્ઞત્તે આસને, સોપિ થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા નિસીદિ. તસ્સ થેરો પાણાતિપાતે આદીનવં, તતો વિરતિયા આનિસંસઞ્ચ પકાસેસિ. સો તં સુત્વાપિ તતો વિરમિતું ન ઇચ્છિ. અથ નં થેરો આહ – ''સચે, ત્વં આવુસો, સબ્બેન સબ્બં વિરમિતું ન સક્કોસિ, રત્તિમ્પિ તાવ વિરમસ્સૂ''તિ, સો ''સાધુ, ભન્તે, વિરમામિ રત્તિ''ન્તિ તતો વિરમિ. સેસં અનન્તરવત્થુસદિસં. ગાથાસુ પન –

૪૮૮.''કૂટાગારે ચ પાસાદે, પલ્લઙ્કે ગોનકત્થતે;
પઞ્ચઙ્ગિકેન તુરિયેન, રમસિ સુપ્પવાદિતે.

૪૮૯.''તતો રત્યા વિવસાને, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
અપવિદ્ધો સુસાનસ્મિં, બહુદુક્ખં નિગચ્છસિ.

૪૯૦.''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, ઇદં દુક્ખં નિગચ્છસી''તિ. –

તીહિ ગાથાહિ નારદત્થેરો નં પટિપુચ્છિ. અથસ્સ પેતો –

૪૯૧.''અહં રાજગહે રમ્મે, રમણીયે ગિરિબ્બજે;
મિગલુદ્દો પુરે આસિં, લુદ્દો ચાસિમસઞ્ઞતો.

૪૯૨.''તસ્સ મે સહાયો સુહદયો, સદ્ધો આસિ ઉપાસકો;
તસ્સ કુલૂપકો ભિક્ખુ, આસિ ગોતમસાવકો;
સોપિ મં અનુકમ્પન્તો, નિવારેસિ પુનપ્પુનં.

૪૯૩.'''માકાસિ પાપકં કમ્મં, મા તાત દુગ્ગતિં અગા;
સચે ઇચ્છસિ પેચ્ચ સુખં, વિરમ પાણવધા અસંયમા'.

૪૯૪.''તસ્સાહં વચનં સુત્વા, સુખકામસ્સ હિતાનુકમ્પિનો;
નાકાસિં સકલાનુસાસનિં, ચિરપાપાભિરતો અબુદ્ધિમા.

૪૯૫.''સો મં પુન ભૂરિસુમેધસો, અનુકમ્પાય સંયમે નિવેસયિ;
'સચે દિવા હનસિ પાણિનો, અથ તે રત્તિં ભવતુ સંયમો'.

૪૯૬.''સ્વાહં દિવા હનિત્વા પાણિનો, વિરતો રત્તિમહોસિ સઞ્ઞતો;

રત્તાહં પરિચારેમિ, દિવા ખજ્જામિ દુગ્ગતો.

૪૯૭.“તસ્સ કમ્મસ્સ કુસલસ્સ, અનુભોમિ રત્તિં અમાનુસિં;
દિવા પટિહતાવ કુક્કુરા, ઉપધાવન્તિ સમન્તા ખાદિતું.

૪૯૮.“યે ચ તે સતતાનુયોગિનો, ધુવં પયુત્તા સુગતસ્સ સાસને;
મઞ્ઞામિ તે અમતમેવ કેવલં, અધિગચ્છન્તિ પદં અસઙ્ખત”ન્તિ. –

તમત્થં આચિક્ખિ. તાસં અત્થો હેટ્ઠા વુત્તનયોવ.

દુતિયમિગલુદ્દકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. કૂટવિનિચ્છયિકપેતવત્થુવણ્ણના

માલી કિરિટી કાયૂરીતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે કૂટવિનિચ્છયિકપેતં આરબ્ભ વુત્તં. તદા બિમ્બિસારો રાજા માસસ્સ છસુ દિવસેસુ ઉપોસથં ઉપવસતિ, તં અનુવત્તન્તા બહૂ મનુસ્સા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ. રાજા અત્તનો સન્તિકં આગતાગતે મનુસ્સે પુચ્છતિ – “કિં તુમ્હેહિ ઉપોસથો ઉપવુત્થો, ઉદાહુ ન ઉપવુત્થો”તિ? તત્રેકો અધિકરણે નિયુત્તકપુરિસો પિસુણવાચો નેકતિકો લઞ્ચગાહકો “ન ઉપવુત્થોમ્હી”તિ વત્તું અસહન્તો “ઉપવુત્થોમ્હિ, દેવા”તિ આહ. અથ નં રાજસમીપતો નિક્ખન્તં સહાયો આહ – “કિં, સમ્મ, અજ્જ તયા ઉપવુત્થો”તિ? “ભયેનાહં, સમ્મ, રઞ્ઞો સમ્મુખા એવં અવોચં, નાહં ઉપોસથિકો”તિ.

અથ નં સહાયો આહ – “યદિ એવં ઉપડ્ઢુપોસથોપિ તાવ તે અજ્જ હોતુ, ઉપોસથઙ્ગાનિ સમાદિયાહી”તિ. સો તસ્સ વચનં “સાધૂ”તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ગેહં ગન્ત્વા અભુત્વાવ મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય રત્તિયં વાસૂપગતો રિત્તાસયસમ્ભૂતેન બલવવાતહેતુકેન સૂલેન ઉપચ્છિન્નાયુસઙ્ખારો ચુતિઅનન્તરં પબ્બતકુચ્છિયં વેમાનિકપેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. સો હિ એકરત્તિં ઉપોસથરક્ખણમત્તેન વિમાનં પટિલભિ દસકઞ્ઞાસહસ્સપરિવારં મહતિઞ્ચ દિબ્બસમ્પત્તિં. કૂટવિનિચ્છયિકતાય પન પેસુણિકતાય ચ અત્તનો પિટ્ઠિમંસાનિ સયમેવ ઓક્કન્તિત્વા ખાદતિ. તં આયસ્મા નારદો ગિજ્ઝકૂટતો ઓતરન્તો દિસ્વા –

૪૯૯.“માલી કિરિટી કાયૂરી, ગત્તા તે ચન્દનુસ્સદા;
પસન્નમુખવણ્ણોસિ, સૂરિયવણ્ણોવ સોભસિ.

૫૦૦.“અમાનુસા પારિસજ્જા, યે તેમે પરિચારકા;
દસ કઞ્ઞાસહસ્સાનિ, યા તેમા પરિચારિકા;
તા કમ્બુકાયૂરધરા, કઞ્ચનાવેળભૂસિતા.

૫૦૧.“મહાનુભાવોસિ તુવં, લોમહંસનરૂપવા;
પિટ્ઠિમંસાનિ અત્તનો, સામં ઉક્કચ્ચ ખાદસિ.

૫૦૨.“કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;

કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પિટ્ઠિમંસાનિ અત્તનો;
સામં ઉક્કચ્ચ ખાદસીતિ.

૫૦૩.‘‘અત્તનોહં અનત્થાય, જીવલોકે અચારિસં;
પેસુઞ્ઞમુસાવાદેન, નિકતિવઞ્ચનાય ચ.

૫૦૪.‘‘તત્થાહં પરિસં ગન્ત્વા, સચ્ચકાલે ઉપટ્ઠિતે;
અત્થં ધમ્મં નિરાકત્વા, અધમ્મમનુવત્તિસં.

૫૦૫.‘‘એવં સો ખાદતત્તાનં, યો હોતિ પિટ્ઠિમંસિકો;
યથાહં અજ્જ ખાદામિ, પિટ્ઠિમંસાનિ અત્તનો.

૫૦૬.‘‘તયિદં તયા નારદ સામં દિટ્ઠં, અનુકમ્પકા યે કુસલા વદેય્યું;
મા પેસુણં મા ચ મુસા અભાણિ, મા ખોસિ પિટ્ઠિમંસિકો તુવ’’ન્તિ. –

થેરો ચતૂહિ ગાથાહિ પુચ્છિ, સોપિ તસ્સ ચતૂહિ ગાથાહિ એતમત્થં વિસ્સજ્જેસિ.

૪૯૯. તત્થ **માલી**તિ માલધારી, દિબ્બપુપ્ફેહિ પટિમણ્ડિતોતિ અધિપ્પાયો. **કિરિટી**તિ વેઠિતસીસો. **કાયૂરી**તિ કેયૂરવા, બાહાલઙ્કારપટિમણ્ડિતોતિ અત્થો. **ગત્તા**તિ સરીરાવયવા. **ચન્દનુસ્સદા**તિ ચન્દનસારાનુલિત્તા. **સૂરિયવણ્ણોવ સોભસી**તિ બાલસૂરિયસદિસવણ્ણો એવ હુત્વા વિરોચસિ. ‘‘અરણવણ્ણી પભાસસી’’તિપિ પાળિ, અરણન્તિ અરણિયેહિ દેવેહિ સદિસવણ્ણો અરિયાવકાસોતિ અત્થો.

૫૦૦. **પારિસજ્જા**તિ પરિસપરિયાપન્ના, ઉપટ્ઠાકાતિ અત્થો. **તુવન્તિ** ત્વં. **લોમહંસનરૂપવા**તિ પસ્સન્તાનં લોમહંસજનનરૂપયુત્તો. મહાનુભાવતાસમઙ્ગિતાય હેતં વુત્તં. **ઉક્કચ્ચા**તિ ઉક્કન્તિત્વા, છિન્દિત્વાતિ અત્થો.

૫૦૩. **અચારિસન્તિ** અચરિં પટિપજ્જિં. **પેસુઞ્ઞમુસાવાદેના**તિ પેસુઞ્ઞેન ચેવ મુસાવાદેન ચ. **નિકતિવઞ્ચનાય ચા**તિ નિકતિયા વઞ્ચનાય ચ પતિરૂપદસ્સનેન પરેસં વિકારેન વઞ્ચનાય ચ.

૫૦૪. **સચ્ચકાલે**તિ સચ્ચં વત્તું યુત્તકાલે. **અત્થન્તિ** દિટ્ઠધમ્મિકાદિભેદં હિતં. **ધમ્મન્તિ** કારણં ઞાયં. **નિરાકત્વા**તિ છડ્ડેત્વા પહાય. **સો**તિ યો પેસુઞ્ઞાદિં આચરતિ, સો સત્તો. સેસં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

કૂટવિનિચ્છયિકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. ધાતુવિવણ્ણપેતવત્થુવણ્ણના

અન્તલિક્ખસ્મિં તિટ્ઠન્તોતિ ઇદં ધાતુવિવણ્ણપેતવત્થુ. ભગવતિ કુસિનારાયં ઉપવત્તને મલ્લાનં સાલવને યમકસાલાનમન્તરે પરિનિબ્બુતે ધાતુવિભાગે ચ કતે રાજા અજાતસત્તુ અત્તના લદ્ધધાતુભાગં ગહેત્વા સત્ત વસ્સાનિ સત્ત ચ માસે સત્ત ચ દિવસે બુદ્ધગુણે અનુસ્સરન્તો ઉળારપૂજં પવત્તેસિ. તત્થ અસઙ્ખેય્યા અપ્પમેય્યા મનુસ્સા ચિત્તાનિ પસાદેત્વા સગ્ગૂપગા અહેસું, છળાસીતિમત્તાનિ પન પુરિસસહસ્સાનિ ચિરકાલભાવિતેન અસ્સદ્ધિયેન મિચ્છાદસ્સનેન ચ વિપલ્લત્થચિત્તા પસાદનીયેપિ ઠાને અત્તનો ચિત્તાનિ પદોસેત્વા પેતેસુ

ઉપ્પજ્જિંસુ. તસ્મિંયેવ રાજગહે અઞ્ઞતરસ્સ વિભવસમ્પન્નસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ભરિયા ધીતા સુણિસા ચ પસન્નચિત્તા ‘‘ધાતુપૂજં કરિસ્સામા’’તિ ગન્ધપુપ્ફાદીનિ ગહેત્વા ધાતુટ્ઠાનં ગન્તું આરદ્ધા. સો કુટુમ્બિકો ‘‘કિં અટ્ઠિકાનં પૂજનેના’’તિ તા પરિભાસેત્વા ધાતુપૂજં વિવણ્ણેસિ. તાપિ તસ્સ વચનં અનાદિયિત્વા તત્થ ગન્ત્વા ધાતુપૂજં કત્વા ગેહં આગતા તાદિસેન રોગેન અભિભૂતા નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિંસુ. સો પન કોધેન અભિભૂતો નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા તેન પાપકમ્મેન પેતેસુ નિબ્બત્તિ.

અથેકદિવસં આયસ્મા મહાકસ્સપો સત્તેસુ અનુકમ્પાય તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ, યથા મનુસ્સા તે પેતે તા ચ દેવતાયો પસ્સન્તિ. તથા પન કત્વા ચેતિયઙ્ગણે ઠિતો તં ધાતુવિવણ્ણકં પેતં તીહિ ગાથાહિ પુચ્છિ. તસ્સ સો પેતો બ્યાકાસિ –

૫૦૭.‘‘અન્તલિક્ખસ્મિં તિટ્ઠન્તો, દુગ્ગન્ધો પૂતિ વાયસિ;
મુખઞ્ચ તે કિમયો પૂતિગન્ધં, ખાદન્તિ કિં કમ્મમકાસિ પુબ્બે.

૫૦૮.‘‘તતો સત્થં ગહેત્વાન, ઓક્કન્તન્તિ પુનપ્પુનં;
ખારેન પરિપ્ફોસિત્વા, ઓક્કન્તન્તિ પુનપ્પુનં.

૫૦૯.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, ઇદં દુક્ખં નિગચ્છસી’’તિ.

૫૧૦.‘‘અહં રાજગહે રમ્મે, રમણીયે ગિરિબ્બજે;
ઇસ્સરો ધનધઞ્ઞસ્સ, સુપહૂતસ્સ મારિસ.

૫૧૧.‘‘તસ્સાયં મે ભરિયા ચ, ધીતા ચ સુણિસા ચ મે;
તા માલં ઉપ્પલઞ્ચાપિ, પચ્ચગ્ઘઞ્ચ વિલેપનં;
થૂપં હરન્તિયો વારેસિં, તં પાપં પકતં મયા.

૫૧૨.‘‘છળાસીતિસહસ્સાનિ , મયં પચ્ચત્તવેદના;
થૂપપૂજં વિવણ્ણેત્વા, પચ્ચામ નિરયે ભુસં.

૫૧૩.‘‘યે ચ ખો થૂપપૂજાય, વત્તન્તે અરહતો મહે;
આદીનવં પકાસેન્તિ, વિવેચયેથ ને તતો.

૫૧૪.‘‘ઇમા ચ પસ્સ અયન્તિયો, માલધારી અલઙ્કતા;
માલાવિપાકંનુભોન્તિયો, સમિદ્ધા ચ તા યસસ્સિનિયો.

૫૧૫.‘‘તઞ્ચ દિસ્વાન અચ્છેરં, અબ્ભુતં લોમહંસનં;
નમો કરોન્તિ સપ્પઞ્ઞા, વન્દન્તિ તં મહામુનિં.

૫૧૬.‘‘સોહં નૂન ઇતો ગન્ત્વા, યોનિં લદ્ધાન માનુસિં;

થૂપપૂજં કરિસ્સામિ, અપ્પમત્તો પુનપ્પુન’’ન્તિ.

૫૦૭-૮. તત્થ **દુગ્ગન્ધો**તિ અનિટ્ઠગન્ધો, કુણપગન્ધગન્ધીતિ અત્થો. તેનાહ ‘‘**પૂતિ વાયસી**’’તિ. **તતો**તિ દુગ્ગન્ધવાયનતો કિમીહિ ખાયિતબ્બતો ચ ઉપરિ. **સત્તં ગહેત્વાન, ઓક્કન્તન્તિ પુનપ્પુન**ન્તિ કમ્મસઞ્ચોદિતા સત્તા નિસિતધારં સત્થં ગહેત્વા પુનપ્પુનં તં વણમુખં અવકન્તન્તિ. **ખારેન પરિપ્ફોસિત્વા, ઓક્કન્તન્તિ પુનપ્પુન**ન્તિ અવકન્તિતટ્ઠાને ખારોદકેન આસિઞ્ચિત્વા પુનપ્પુનમ્પિ અવકન્તન્તિ.

૫૧૦. **ઇસ્સરો ધનધઞ્ઞસ્સ, સુપહૂતસ્સા**તિ અતિવિય પહૂતસ્સ ધનસ્સ ધઞ્ઞસ્સ ચ ઇસ્સરો સામી, અડ્ઢો મહદ્ધનોતિ અત્થો.

૫૧૧. **તસ્સાયં મે ભરિયા ચ, ધીતા ચ સુણિસા ચા**તિ તસ્સ મય્હં અયં પુરિમત્તભાવે ભરિયા, અયં ધીતા, અયં સુણિસા. તા દેવભૂતા આકાસે ઠિતાતિ દસ્સેન્તો વદતિ. **પચ્ચગ્ઘ**ન્તિ અભિનવં. **થૂપં હરન્તિયો વારેસિ**ન્તિ થૂપં પૂજેતું ઉપનેન્તિયો ધાતું વિવણ્ણેન્તો પટિક્ખિપિં. **તં પાપં પકતં મયા**તિ તં ધાતુવિવણ્ણનપાપં કતં સમાચરિતં મયાતિ વિપ્પટિસારપ્પત્તો વદતિ.

૫૧૨. **છળાસીતિસહસ્સાની**તિ છસહસ્સાધિકા અસીતિસહસ્સમત્તા. **મય**ન્તિ તે પેતે અત્તના સદ્ધિં સઙ્ગહેત્વા વદતિ. **પચ્ચત્તવેદના**તિ વિસું વિસું અનુભુય્યમાનદુક્ખવેદના. **નિરયે**તિ બલદુક્ખતાય પેત્તિવિસયં નિરયસદિસં કત્વા આહ.

૫૧૩. **યે ચ ખો થૂપપૂજાય, વત્તન્તે અરહતો મહે**તિ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ થૂપં ઉદ્દિસ્સ પૂજામહે પવત્તમાને અહં વિય યે થૂપપૂજાય આદીનવં દોસં પકાસેન્તિ. તે પુગ્ગલે તતો પુઞ્ઞતો વિવેચયેથ વિવેચાપયેથ, પરિબાહિરે જનયેથાતિ અઞ્ઞાપદેસેન અત્તનો મહાજાનિયતં વિભાવેતિ.

૫૧૪. **આયન્તિયો**તિ આકાસેન આગચ્છન્તિયો. **માલાવિપાક**ન્તિ થૂપે કતમાલાપૂજાય વિપાકં ફલં. **સમિદ્ધા**તિ દિબ્બસમ્પત્તિયા સમિદ્ધા. **તા યસસ્સિનિયો**તિ તા પરિવારવન્તિયો.

૫૧૫. **તઞ્ચ દિસ્વાના**તિ તસ્સ અતિપરિત્તસ્સ પૂજાપુઞ્ઞસ્સ અચ્છરિયં અબ્ભુતં લોમહંસનં અતિઉળારં વિપાકવિસેસં દિસ્વા. **નમો કરોન્તિ સપ્પઞ્ઞા, વન્દન્તિ તં મહામુનિ**ન્તિ, ભન્તે કસ્સપ, ઇમા ઇત્થિયો તં ઉત્તમપુઞ્ઞક્ખેત્તભૂતં વન્દન્તિ અભિવાદેન્તિ, નમો કરોન્તિ નમક્કારઞ્ચ કરોન્તીતિ અત્થો.

૫૧૬. અથ સો પેતો સંવિગ્ગમાનસો સંવેગાનુરૂપં આયતિં અત્તના કાતબ્બં દસ્સેન્તો ‘‘**સોહં નૂના**’’તિ ગાથમાહ. તં ઉત્તાનત્થમેવ.

એવં પેતેન વુત્તો મહાકસ્સપો તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ.

ધાતુવિવણ્ણપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય પેતવત્થુસ્મિં

દસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ

તતિયસ્સ ચૂળવગ્ગસ્સ અત્થસંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. મહાવગ્ગો

૧. અમ્બસક્કરપેતવત્થુવણ્ણના

વેસાલી નામ નગરત્થિ વજ્જીનન્તિ ઇદં અમ્બસક્કરપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ જેતવને વિહરન્તે અમ્બસક્કરો નામ લિચ્છવિરાજા મિચ્છાદિટ્ઠિકો નત્થિકવાદો વેસાલિયં રજ્જં કારેસિ. તેન ચ સમયેન વેસાલિનગરે અઞ્ઞતરસ્સ વાણિજસ્સ આપણસમીપે ચિક્ખલ્લં હોતિ, તત્થ બહૂ જના ઉપ્પતિત્વા અતિક્કમન્તા કિલમન્તિ, કેચિ કદ્દમેન લિમ્પન્તિ. તં દિસ્વા સો વાણિજો ''મા ઇમે મનુસ્સા કલલં અક્કમિંસૂ''તિ અપગતદુગ્ગન્ધં સઙ્ખવણ્ણપટિભાગં ગોસીસટ્ઠિં આહરાપેત્વા નિક્ખિપાપેસિ. પકતિયા ચ સીલવા અહોસિ અક્કોધનો સણ્હવાચો, પરેસઞ્ચ યથાભૂતં ગુણં કિત્તેતિ.

સો એકસ્મિં દિવસે અત્તનો સહાયસ્સ ન્હાયન્તસ્સ પમાદેન અનોલોકેન્તસ્સ નિવાસનવત્થં કીળાધિપ્પાયેન અપનિધાય તં દુક્ખાપેત્વા અદાસિ. ભાગિનેય્યો પનસ્સ ચોરિકાય પરગેહતો ભણ્ડં આહરિત્વા તસ્સેવ આપણે નિક્ખિપિ. ભણ્ડસામિકા વીમંસન્તા ભણ્ડેન સદ્ધિં તસ્સ ભાગિનેય્યં તઞ્ચ રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા ''ઇમસ્સ સીસં છિન્દથ, ભાગિનેય્યં પનસ્સ સૂલે આરોપેથા''તિ આણાપેસિ. રાજપુરિસા તથા અકંસુ. સો કાલં કત્વા ભુમ્મદેવેસુ ઉપ્પજ્જિ. સો ગોસીસેન સેતુનો કતત્તા સેતવણ્ણં દિબ્બં મનોજવં અસ્સાજાનીયં પટિલભિ, ગુણવન્તાનં વણ્ણકથનેન તસ્સ ગત્તતો દિબ્બગન્ધો વાયતિ, સાટકસ્સ પન અપનિહિતત્તા નગ્ગો અહોસિ. સો અત્તના પુબ્બે કતકમ્મં ઓલોકેન્તો તદનુસારેન અત્તનો ભાગિનેય્યં સૂલે આરોપિતં દિસ્વા કરુણાય ચોદિયમાનો મનોજવં અસ્સં અભિરુહિત્વા અડ્ઢરત્તિસમયે તસ્સ સૂલા રોપિતટ્ઠાનં ગન્ત્વા અવિદૂરે ઠિતો ''જીવ, ભો, જીવિતમેવ સેય્યો''તિ દિવસે દિવસે વદતિ.

તેન ચ સમયેન અમ્બસક્કરો રાજા હત્થિક્ખન્ધવરગતો નગરં પદક્ખિણં કરોન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં ગેહે વાતપાનં વિવરિત્વા રાજવિભૂતિં પસ્સન્તિં એકં ઇત્થિં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા પચ્છાસને નિસિન્નસ્સ પુરિસસ્સ ''ઇમં ઘરં ઇમઞ્ચ ઇત્થિં ઉપધારેહી''તિ સઞ્ઞં દત્વા અનુક્કમેન અત્તનો રાજગેહં પવિટ્ઠો તં પુરિસં પેસેસિ – ''ગચ્છ, ભણે, તસ્સા ઇત્થિયા સસામિકભાવં વા અસામિકભાવં વા જાનાહી''તિ. સો ગન્ત્વા તસ્સા સસામિકભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તસ્સા ઇત્થિયા પરિગ્ગહણૂપાયં ચિન્તેન્તો તસ્સા સામિકં પક્કોસાપેત્વા ''એહિ, ભણે, મં ઉપટ્ઠાહી''તિ આહ. સો અનિચ્છન્તોપિ ''રાજા અત્તનો વચનં અકરોન્તે મયિ રાજદણ્ડં કરેય્યા''તિ ભયેન રાજુપટ્ઠાનં સમ્પટિચ્છિત્વા દિવસે દિવસે રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છતિ. રાજાપિ તસ્સ ભત્તવેતનં દાપેત્વા કતિપયદિવસાતિક્કમેન પાતોવ ઉપટ્ઠાનં આગતં એવમાહ – ''ગચ્છ, ભણે, અમુમ્હિ ઠાને એકા પોક્ખરણી અત્થિ, તતો અરુણવણ્ણમત્તિકં રત્તુપ્પલાનિ ચ આનેહિ, સચે અજ્જેવ નાગચ્છેય્યાસિ, જીવિતં તે નત્થી''તિ. તસ્મિઞ્ચ ગતે દ્વારપાલં આહ – ''અજ્જ અનત્થઙ્ગતે એવ સૂરિયે સબ્બદ્વારાનિ થકેતબ્બાની''તિ.

સા ચ પોક્ખરણી વેસાલિયા તિયોજનમત્થકે હોતિ, તથાપિ સો પુરિસો મરણભયતજ્જિતો વાતવેગેન પુબ્બણ્હેયેવ તં પોક્ખરણિં સમ્પાપુણિ. ''સા ચ પોક્ખરણી અમનુસ્સપરિગ્ગહિતા''તિ પગેવ સુતત્તા ભયેન સો ''અત્થિ નુ ખો એત્થ કોચિ પરિસ્સયો''તિ સમન્તતો અનુપરિયાયતિ. તં દિસ્વા પોક્ખરણિપાલકો અમનુસ્સો

કરુણાયમાનરૂપો મનુસ્સરૂપેન ઉપસઙ્કમિત્વા ''કિમત્થં, ભો પુરિસ, ઇધાગતોસી''તિ આહ. સો તસ્સ તં પવત્તિં કથેસિ. સો ''યદિ એવં યાવદત્થં ગણ્હાહી''તિ અત્તનો દિબ્બરૂપં દસ્સેત્વા અન્તરધાયિ.

સો તત્થ અરુણવણ્ણમત્તિકં રત્તુપ્પલાનિ ચ ગહેત્વા અનત્થઙ્ગતેયેવ સૂરિયે નગરદ્વારં સમ્પાપુણિ. તં દિસ્વા દ્વારપાલો તસ્સ વિરવન્તસ્સેવ દ્વારં થકેસિ. સો થકિતે દ્વારે પવેસનં અલભન્તો દ્વારસમીપે સૂલે આરોપિતં પુરિસં દિસ્વા ''એતે મયિ અનત્થઙ્ગતે એવ સૂરિયે આગતે વિરવન્તે એવં દ્વારં થકેસું. 'અહં કાલેયેવ આગતો, મમ દાસો નત્થી'તિ તયાપિ ઞાતં હોતૂ''તિ સક્ખિમકાસિ. તં સુત્વા સો આહ ''અહં સૂલે આવુતો વજ્ઝો મરણાભિમુખો, કથં તવ સક્ખિ હોમિ. એકો પનેત્થ પેતો મહિદ્ધિકો મમ સમીપં આગમિસ્સતિ, તં સક્ખિં કરોહી''તિ. ''કથં પન સો મયા દટ્ઠબ્બો''તિ? ઇધેવ ત્વં તિટ્ઠ, ''સયમેવ દક્ખિસ્સસી''તિ. સો તત્થ ઠિતો મજ્ઝિમયામે તં પેતં આગતં દિસ્વા સક્ખિં અકાસિ. વિભાતાય ચ રત્તિયા રઞ્ઞા ''મમ આણા તયા અતિક્કન્તા, તસ્મા રાજદણ્ડં તે કરિસ્સામી''તિ વુત્તે, દેવ, મયા તવ આણા નાતિક્કન્તા, અનત્થઙ્ગતે એવ સૂરિયે અહં ઇધાગતોતિ. તત્થ કો તે સક્ખીતિ? સો તસ્સ સૂલાવુતસ્સ પુરિસસ્સ સન્તિકે આગચ્છન્તં નગ્ગપેતં ''સક્ખી''તિ નિદ્દિસિત્વા ''કથમેતં અમ્હેહિ સદ્ધાતબ્બ''ન્તિ રઞ્ઞા વુત્તે ''અજ્જ રત્તિયં તુમ્હેહિ સદ્ધાતબ્બં પુરિસં મયા સદ્ધિં પેસેથા''તિ આહ. તં સુત્વા રાજા સયમેવ તેન સદ્ધિં તત્થ ગન્ત્વા ઠિતો પેતેન ચ તત્થાગન્ત્વા ''જીવ, ભો, જીવિતમેવ સેય્યો''તિ વુત્તે તં ''**સેય્યા નિસજ્જા નયિમસ્સ અત્થી**''તિઆદિના પઞ્ચહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ. ઇદાનિ આદિતો પન ''**વેસાલિ નામ નગરત્થિ વજ્જીન**''ન્તિ ગાથા તાસં સમ્બન્ધદસ્સનત્થં સઙ્ગીતિકારેહિ ઠપિતા –

૫૧૭.''વેસાલી નામ નગરત્થિ વજ્જીનં, તત્થ અહુ લિચ્છવિ અમ્બસક્કરો;
દિસ્વાન પેતં નગરસ્સ બાહિરં, તત્થેવ પુચ્છિત્થ તં કારણત્થિકો.

૫૧૮.''સેય્યા નિસજ્જા નયિમસ્સ અત્થિ, અભિક્કમો નત્થિ પટિક્કમો ચ;
અસિતપીતખાયિતવત્થભોગા, પરિચારણા સાપિ ઇમસ્સ નત્થિ.

૫૧૯.''યે ઞાતકા દિટ્ઠસુતા સુહજ્જા, અનુકમ્પકા યસ્સ અહેસું પુબ્બે;
દટ્ઠુમ્પિ તે દાનિ ન તં લભન્તિ, વિરાજિતત્તો હિ જનેન તેન.

૫૨૦.''ન ઓગ્ગતત્તસ્સ ભવન્તિ મિત્તા, જહન્તિ મિત્તા વિકલં વિદિત્વા;
અત્થઞ્ચ દિસ્વા પરિવારયન્તિ, બહૂ મિત્તા ઉગ્ગતત્તસ્સ હોન્તિ.

૫૨૧.''નિહીનત્તો સબ્બભોગેહિ કિચ્છો, સમ્મક્ખિતો સમ્પરિભિન્નગત્તો;
ઉસ્સાવબિન્દૂવ પલિમ્પમાના, અજ્જ સુવે જીવિતસ્સૂપરોધો.

૫૨૨.''એતાદિસં ઉત્તમકિચ્છપ્પત્તં,
ઉત્તાસિતં પુચિમન્દસ્સ સૂલે;
અથ ત્વં કેન વણ્ણેન વદેસિ યક્ખ,
'જીવ ભો જીવિતમેવ સેય્યો'''તિ.

૫૧૭. તત્થ **તત્થા**તિ તસ્સં વેસાલિયં. **નગરસ્સ બાહિર**ન્તિ નગરસ્સ બહિ ભવં, વેસાલિનગરસ્સ બહિ એવ જાતં પવત્તં સમ્બન્ધં. **તત્થેવા**તિ યત્થ તં પસ્સિ, તત્થેવ ઠાને. **તન્તિ** તં પેતં. **કારણત્થિકો**તિ ''જીવ, ભો, જીવિતમેવ સેય્યો''તિ વુત્તઅત્થસ્સ કારણેન અત્થિકો હુત્વા.

૫૧૮. સેય્યા નિસજ્જા નયિમસ્સ અત્થીતિ પિટ્ઠિપસારણલક્ખણા સેય્યા, પલ્લઙ્કાભુજનલક્ખણા નિસજ્જા ચ ઇમસ્સ સૂલે આરોપિતપુગ્ગલસ્સ નત્થિ. **અભિક્કમો નત્થિ પટિક્કમો ચા**તિ અભિક્કમાદિલક્ખણં અપ્પમત્તકમ્પિ ગમનં ઇમસ્સ નત્થિ. **પરિચારિકા સાપી**તિ યા અસિતપીતખાયિતવત્થપરિભોગાદિલક્ખણા ઇન્દ્રિયાનં પરિચારણા, સાપિ ઇમસ્સ નત્થિ. ''પરિહરણા સાપી''તિ વા પાઠો, અસિતાદિપરિભોગવસેન ઇન્દ્રિયાનં પરિહરણા, સાપિ ઇમસ્સ નત્થિ વિગતજીવિતત્તાતિ અત્થો. ''પરિચારણા સાપી''તિ કેચિ પઠન્તિ.

૫૧૯. દિટ્ઠસુતા સુહજ્જા, અનુકમ્પકા યસ્સ અહેસું પુબ્બેતિ સન્દિટ્ઠસહાયા ચેવ અદિટ્ઠસહાયા ચ યસ્સ મિત્તા અનુદ્દયાવન્તો યે અસ્સ ઇમસ્સ પુબ્બે અહેસું. **દટ્ઠુમ્પી**તિ પસ્સિતુમ્પિ ન લભન્તિ, કુતો સહ વસિતુન્તિ અત્થો. **વિરાજિતત્તો**તિ પરિચ્ચત્તસભાવો. **જનેન તેના**તિ તેન ઞાતિઆદિજનેન.

૫૨૦. ન ઓગ્ગતત્તસ્સ ભવન્તિ મિત્તાતિ અપગતવિઞ્ઞાણસ્સ મતસ્સ મિત્તા નામ ન હોન્તિ તસ્સ મિત્તેહિ કાતબ્બકિચ્ચસ્સ અતિક્કન્તત્તા. **જહન્તિ મિત્તા વિકલં વિદિત્વા**તિ મતો તાવ તિટ્ઠતુ, જીવન્તમ્પિ ભોગવિકલં પુરિસં વિદિત્વા ''ન ઇતો કિઞ્ચિ ગય્હૂપગ''ન્તિ મિત્તા પજહન્તિ. **અત્થઞ્ચ દિસ્વા પરિવારયન્તી**તિ તસ્સ પન સન્તકં અત્થં ધનં દિસ્વા પિયવાદિનો મુખુલ્લોકિકા હુત્વા તં પરિવારેન્તિ. **બહૂ મિત્તા ઉગ્ગતત્તસ્સ હોન્તી**તિ વિભવસમ્પત્તિયા ઉગ્ગતસભાવસ્સ સમિદ્ધસ્સ બહૂ અનેકા મિત્તા હોન્તિ, અયં લોકિયસભાવોતિ અત્થો.

૫૨૧. નિહીનત્તો સબ્બભોગેહીતિ સબ્બેહિ ઉપભોગપરિભોગવત્થૂહિ પરિહીનત્તો. **કિચ્છો**તિ દુક્ખિતો. **સમ્મક્ખિતો**તિ રુહિરેહિ સમ્મક્ખિતસરીરો. **સમ્પરિભિન્નગત્તો**તિ સૂલેન અબ્ભન્તરે વિદાલિતગત્તો. **ઉસ્સાવબિન્દૂવ પલિમ્પમાનો**તિ તિણગ્ગે લિમ્પમાનઉસ્સાવબિન્દુસદિસો. **અજ્જ સુવે**તિ અજ્જ વા સુવે વા ઇમસ્સ નામ પુરિસસ્સ જીવિતસ્સ ઉપરોધો નિરોધો, તતો ઉદ્ધં નપ્પવત્તતીતિ અત્થો.

૫૨૨. ઉત્તાસિતન્તિ આવુતં આરોપિતં. **પુચિમન્દસ્સ સૂલે**તિ નિમ્બરુક્ખસ્સ દણ્ડેન કતસૂલે . **કેન વણ્ણેના**તિ કેન કારણેન. **જીવ, ભો, જીવિતમેવ સેય્યો**તિ, ભો પુરિસ, જીવ. કસ્મા? સૂલં આરોપિતસ્સાપિ હિ તે ઇધ જીવિતમેવ ઇતો ચુતસ્સ જીવિતતો સતભાગેન સહસ્સભાગેન સેય્યો સુન્દરતરોતિ.

એવં તેન રઞ્ઞા પુચ્છિતો સો પેતો અત્તનો અધિપ્પાયં પકાસેન્તો –

૫૨૩.''સાલોહિતો એસ અહોસિ મય્હં, અહં સરામિ પુરિમાય જાતિયા;
દિસ્વા ચ મે કારુઞ્ઞમહોસિ રાજ, મા પાપધમ્મો નિરયં પતાયં.

૫૨૪.''ઇતો ચુતો લિચ્છવિ એસ પોસો, સત્તુસ્સદં નિરયં ઘોરરૂપં;
ઉપપજ્જતિ દુક્કટકમ્મકારી, મહાભિતાપં કટુકં ભયાનકં.

૫૨૫.''અનેકભાગેન ગુણેન સેય્યો, અયમેવ સૂલો નિરયેન તેન;
એકન્તદુક્ખં કટુકં ભયાનકં, એકન્તતિબ્બં નિરયં પતાયં.

૫૨૬.‘‘ઇદઞ્ચ સુત્વા વચનં મમેસો, દુક્ખૂપનીતો વિજહેય્ય પાણં;
તસ્મા અહં સન્તિકે ન ભણામિ, મા મેકતો જીવિતસ્સૂપરોધો’’તિ. –

ચતસ્સો ગાથા અભાસિ.

૫૨૩. તત્થ **સાલોહિતો** સમાનલોહિતો યોનિસમ્બન્ધેન સમ્બન્ધો, ઞાતકોતિ અત્થો. **પુરિમાય જાતિયા**તિ પુરિમત્તભાવે. **મા પાપધમ્મો નિરયં પતાય**ન્તિ અયં પાપધમ્મો પુરિસો નિરયં મા પતિ, મા નિરયં ઉપપજ્જીતિ ઇમં દિસ્વા મે કારુઞ્ઞં અહોસીતિ યોજના.

૫૨૪. **સત્તુસ્સદ**ન્તિ પાપકારીહિ સત્તેહિ ઉસ્સન્નં, અથ વા પઞ્ચવિધબન્ધનં, મુખે તત્તલોહસેચનં, અઙ્ગારપબ્બતારોપનં, લોહકુમ્ભિપક્ખેપનં, અસિપત્તવનપ્પવેસનં, વેત્તરણિયં સમોતરણં, મહાનિરયે પક્ખેપોતિ. ઇમેહિ સત્તહિ પઞ્ચવિધબન્ધનાદીહિ દારુણકારણેહિ ઉસ્સન્નં, ઉપરૂપરિ નિચિતન્તિ અત્થો. **મહાભિતાપ**ન્તિ મહાદુક્ખં, મહાઅગ્ગિસન્તાપં વા. **કટુક**ન્તિ અનિટ્ઠં. **ભયાનક**ન્તિ ભયજનકં.

૫૨૫. **અનેકભાગેન ગુણેના**તિ અનેકકોટ્ઠાસેન આનિસંસેન. **અયમેવ સૂલો નિરયેન તેના**તિ તતો ઇમસ્સ ઉપ્પત્તિટ્ઠાનભૂતતો નિરયતો અયમેવ સૂલો સેય્યોતિ. નિસ્સક્કે હિ ઇદં કરણવચનં. **એકન્ત તિબ્બ**ન્તિ એકન્તેનેવ તિખિણદુક્ખં, નિયતમહાદુક્ખન્તિ અત્થો.

૫૨૬. **ઇદઞ્ચ સુત્વા વચનં મમેસો**તિ ‘‘ઇતો ચુતો’’તિઆદિના વુત્તં મમ વચનં સુત્વા એસો પુરિસો દુક્ખૂપનીતો મમ વચનેન નિરયદુક્ખં ઉપનીતો વિય હુત્વા. **વિજહેય્ય પાણ**ન્તિ અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજેય્ય. **તસ્મા**તિ તેન કારણેન. **મા મેકતો**તિ ‘‘મયા એકતો ઇમસ્સ પુરિસસ્સ જીવિતસ્સ ઉપરોધો મા હોતૂ’’તિ ઇમસ્સ સન્તિકે ઇદં વચનં અહં ન ભણામિ, અથ ખો ‘‘જીવ, ભો, જીવિતમેવ સેય્યો’’તિ ઇદમેવ ભણામીતિ અધિપ્પાયો.

એવં પેતેન અત્તનો અધિપ્પાયે પકાસિતે પુન રાજા પેતસ્સ પવત્તિં પુચ્છિતું ઓકાસં કરોન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૫૨૭.‘‘અઞ્ઞાતો એસો પુરિસસ્સ અત્થો, અઞ્ઞમ્પિ ઇચ્છામસે પુચ્છિતું તુવં;
ઓકાસકમ્મં સચે નો કરોસિ, પુચ્છામ તં નો ન ચ કુજ્ઝિતબ્બ’’ન્તિ.

૫૨૮.‘‘અદ્ધા પટિઞ્ઞા મે તદા અહુ, નાચિક્ખણા અપ્પસન્નસ્સ હોતિ;
અકામા સદ્ધેય્યવચોતિ કત્વા, પુચ્છસ્સુ મં કામં યથા વિસય્હ’’ન્તિ. –

ઇમા રઞ્ઞો પેતસ્સ ચ વચનપટિવચનગાથા.

૫૨૭. તત્થ **અઞ્ઞાતો**તિ અવગતો. **ઇચ્છામસે**તિ ઇચ્છામ. **નો**તિ અમ્હાકં. **ન ચ કુજ્ઝિતબ્બ**ન્તિ ‘‘ઇમે મનુસ્સા યંકિઞ્ચિ પુચ્છન્તી’’તિ કોધો ન કાતબ્બો.

૫૨૮. **અદ્ધા**તિ એકંસેન. **પટિઞ્ઞા મે**તિ ઞાણવસેન મય્હં ‘‘પુચ્છસ્સૂ’’તિ પટિઞ્ઞા, ઓકાસદાનન્તિ અત્થો. **તદા અહૂ**તિ તસ્મિં કાલે પઠમદસ્સને અહોસિ. **નાચિક્ખણા અપ્પસન્નસ્સ હોતી**તિ અકથના અપ્પસન્નસ્સ હોતિ.

પસન્નો એવ હિ પસન્નસ્સ કિઞ્ચિ કથેતિ. ત્વં પન તદા મયિ અપ્પસન્નો, અહઞ્ચ તયિ, તેન પટિજાનિત્વા કથેતુકામો નાહોસિ. ઇદાનિ પનાહં તુય્હં **અકામા સદ્ધેય્યવચો** અકામો એવ સદ્ધાતબ્બવચનો **ઇતિ કત્વા** ઇમિના કારણેન . **પુચ્છસ્સુ મં કામં યથા વિસય્હ**ન્તિ ત્વં યથા ઇચ્છસિ, તમત્થં મં પુચ્છસ્સુ. અહં પન યથા વિસય્હં યથા મય્હં સહિતું સક્કા, તથા અત્તનો ઞાણબલાનુરૂપં કથેસ્સામીતિ અધિપ્પાયો.

એવં પેતેન પુચ્છનાય ઓકાસે કતે રાજા –

૫૨૯.''યં કિઞ્ચહં ચક્ખુના પસ્સિસામિ,
સબ્બમ્પિ તાહં અભિસદ્દહેય્યં;
દિસ્વાવ તં નોપિ ચે સદ્દહેય્યં,
કરેય્યાસિ મે યક્ખ નિયસ્સકમ્મ''ન્તિ. –

ગાથમાહ. તસ્સત્થો – અહં યં કિઞ્ચિદેવ ચક્ખુના પસ્સિસ્સામિ, તં સબ્બમ્પિ તથેવ અહં અભિસદ્દહેય્યં, તં પન દિસ્વાવ તં વચનં નોપિ ચે સદ્દહેય્યં. યક્ખ, મય્હં નિયસ્સકમ્મં નિગ્ગહકમ્મં કરેય્યાસીતિ. અથ વા **યં કિઞ્ચહં ચક્ખુના પસ્સિસ્સામી**તિ અહં યં કિઞ્ચિદેવ ચક્ખુના પસ્સિસ્સામિ અચક્ખુગોચરસ્સ અદસ્સનતો. **સબ્બમ્પિ તાહં અભિસદ્દહેય્ય**ન્તિ સબ્બમ્પિ તે અહં દિટ્ઠં સુતં અઞ્ઞં વા અભિસદ્દહેય્યં. તાદિસો હિ મય્હં તયિ અભિપ્પસાદોતિ અધિપ્પાયો. પચ્છિમપદસ્સ પન યથાવુત્તોવ અત્થો.

તં સુત્વા પેતો –

૫૩૦.''સચ્ચપ્પટિઞ્ઞા તવ મેસા હોતુ, સુત્વાન ધમ્મં લભ સુપ્પસાદં;
અઞ્ઞત્થિકો નો ચ પદુટ્ઠચિત્તો, યં તે સુતં અસુતઞ્ચાપિ ધમ્મં;
સબ્બમ્પિ અક્ખિસ્સં યથા પજાન''ન્તિ. – ગાથમાહ ; ઇતો પરં –

૫૩૧.''સેતેન અસ્સેન અલઙ્કતેન, ઉપયાસિ સૂલાવુતકસ્સ સન્તિકે;
યાનં ઇદં અબ્ભુતં દસ્સનેય્યં, કિસ્સેતં કમ્મસ્સ અયં વિપાકોતિ.

૫૩૨.''વેસાલિયા નગરસ્સ મજ્ઝે, ચિક્ખલ્લમગ્ગે નરકં અહોસિ;
ગોસીસમેકાહં પસન્નચિત્તો, સેતં ગહેત્વા નરકસ્મિં નિક્ખિપિં.

૫૩૩.''એતસ્મિં પાદાનિ પતિટ્ઠપેત્વા, મયઞ્ચ અઞ્ઞે ચ અતિક્કમિમ્હા;
યાનં ઇદં અબ્ભુતં દસ્સનેય્યં, તસ્સેવ કમ્મસ્સ અયં વિપાકોતિ.

૫૩૪.''વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતિ, ગન્ધો ચ તે સબ્બદિસા પવાયતિ;
યક્ખિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો, નગ્ગો ચાસિ કિસ્સ અયં વિપાકોતિ.

૫૩૫.''અક્કોધનો નિચ્ચપસન્નચિત્તો, સણ્હાહિ વાચાહિ જનં ઉપેમિ;
તસ્સેવ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, દિબ્બો મે વણ્ણો સતતં પભાસતિ.

૫૩૬.“યસઞ્ચ કિત્તિઞ્ચ ધમ્મે ઠિતાનં, દિસ્વાન મન્તેમિ પસન્નચિત્તો;
તસ્સેવ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, દિબ્બો મે ગન્ધો સતતં પવાયતિ.

૫૩૭.“સહાયાનં તિત્થસ્મિં ન્હાયન્તાનં, થલે ગહેત્વા નિદહિસ્સ દુસ્સં;
ખિડ્ડત્થિકો નો ચ પદુટ્ઠચિત્તો, તેનમ્હિ નગ્ગો કસિરા ચ વુત્તીતિ.

૫૩૮.“યો કીળમાનો પકરોતિ પાપં, તસ્સેદિસં કમ્મવિપાકમાહુ;
અકીળમાનો પન યો કરોતિ, કિં તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકમાહૂતિ.

૫૩૯.“યે દુટ્ઠસઙ્કપ્પમના મનુસ્સા, કાયેન વાચાય ચ સંકિલિટ્ઠા;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, અસંસયં તે નિરયં ઉપેન્તિ.

૫૪૦.“અપરે પન સુગતિમાસમાના, દાને રતા સઙ્ગહિતત્તભાવા;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, અસંસયં તે સુગતિં ઉપેન્તી”તિ. –

તેસં ઉભિન્નં વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ.

૫૩૦. તત્થ **સચ્ચપ્પટિઞ્ઞા તવ મેસા હોતૂ**તિ “સબ્બમ્પિ તાહં અભિસદ્દહેય્ય”ન્તિ તવ એસા પટિઞ્ઞા મય્હં સચ્ચં હોતુ. **સુત્વાન ધમ્મં લભ સુપ્પસાદ**ન્તિ મયા વુચ્ચમાનં ધમ્મં સુત્વા સુન્દરં પસાદં લભસ્સુ. **અઞ્ઞત્થિકો**તિ આજાનનત્થિકો. **યથા પજાન**ન્તિ યથા અઞ્ઞોપિ પજાનન્તો, “યથાપિ ઞાત”ન્તિ વા મયા યથા ઞાતન્તિ અત્થો.

૫૩૧. **કિસ્સેતં કમ્મસ્સ અયં વિપાકો**તિ કિસ્સેતં કિસ્સ નામ એતં, કિસ્સ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો. **એત**ન્તિ વા નિપાતમત્તં, કિસ્સ કમ્મસ્સાતિ યોજના. “કિસ્સ તે”તિ ચ કેચિ પઠન્તિ.

૫૩૨-૩૩. **ચિક્ખલ્લમગ્ગે**તિ ચિક્ખલ્લવતિ પથમ્હિ. **નરક**ન્તિ આવાટં. **એકાહ**ન્તિ એકં અહં. **નરકસ્મિં નિક્ખિપિ**ન્તિ યથા કદ્દમો ન અક્કમીયતિ, એવં તસ્મિં ચિક્ખલ્લાવાટે ઠપેસિં. **તસ્સા**તિ તસ્સ ગોસીસેન સેતુકરણસ્સ.

૫૩૬-૭. **ધમ્મે ઠિતાન**ન્તિ ધમ્મચારીનં સમચારીનં. **મન્તેમી**તિ કથેમિ કિત્તયામિ. **ખિડ્ડત્થિકો**તિ હસાધિપ્પાયો. **નો ચ પદુટ્ઠચિત્તો**તિ દુસ્સસામિકે ન દૂસિતચિત્તો, ન અવહરણાધિપ્પાયો નાપિ વિનાસાધિપ્પાયોતિ અત્થો.

૫૩૮. **અકીળમાનો**તિ અખિડ્ડાધિપ્પાયો, લોભાદીહિ દૂસિતચિત્તો. **કિં તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકમાહૂ**તિ તસ્સ તથા કતસ્સ પાપકમ્મસ્સ કીવ કટુકં દુક્ખવિપાકં પણ્ડિતા આહુ.

૫૩૯-૪૦. **દુટ્ઠસઙ્કપ્પમના**તિ કામસઙ્કપ્પાદિવસેન દૂસિતમનોવિતક્કા, એતેન મનોદુચ્ચરિતમાહ. **કાયેન વાચાય ચ સંકિલિટ્ઠા**તિ પાણાતિપાતાદિવસેન કાયવાચાહિ મલિના. **આસમાના**તિ આસીસમાના પત્થયમાના.

એવં પેતેન સઙ્ખેપેનેવ કમ્મફલેસુ વિભજિત્વા દસ્સિતેસુ તં અસદ્દહન્તો રાજા –

૫૪૧.“તં કિન્તિ જાનેય્યમહં અવેચ્ચ, કલ્યાણપાપસ્સ અયં વિપાકો;

કિં વાહં દિસ્વા અભિસદ્દહેય્યં, કો વાપિ મં સદ્દહાપેય્ય એત''ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **તં કિન્તિ જાનેય્યમહં અવેચ્ચાતિ** યોયં તયા ''યે દુટ્ઠસઙ્કપ્પમના મનુસ્સા, કાયેન વાચાય ચ સંકિલિટ્ઠા''તિઆદિના. ''અપરે પન સુગતિમાસમાના''તિઆદિના ચ કલ્યાણસ્સ પાપસ્સ ચ કમ્મસ્સ વિપાકો વિભજિત્વા વુત્તો, તં કિન્તિ કેન કારણેન અહં અવેચ્ચ અપરપચ્ચયભાવેન સદ્દહેય્યં. **કિં વાહં દિસ્વા અભિસદ્દહેય્ય**ન્તિ કીદિસં વા પનાહં પચ્ચક્ખભૂતં નિદસ્સનં દિસ્વા પટિસદ્દહેય્યં. **કો વાપિ મં સદ્દહાપેય્ય એત**ન્તિ કો વા વિઞ્ઞૂ પુરિસો પણ્ડિતો એતમત્થં મં સદ્દહાપેય્ય, તં કથેહીતિ અત્થો.

તં સુત્વા પેતો કારણેન તમત્થં તસ્સ પકાસેન્તો –

૫૪૨.''દિસ્વા ચ સુત્વા અભિસદ્દહસ્સુ, કલ્યાણપાપસ્સ અયં વિપાકો;
કલ્યાણપાપે ઉભયે અસન્તે, સિયા નુ સત્તા સુગતા દુગ્ગતા વા.

૫૪૩.''નો ચેત્થ કમ્માનિ કરેય્યું મચ્ચા, કલ્યાણપાપાનિ મનુસ્સલોકે;
નાહેસું સત્તા સુગતા દુગ્ગતા વા, હીના પણીતા ચ મનુસ્સલોકે.

૫૪૪.''યસ્મા ચ કમ્માનિ કરોન્તિ મચ્ચા, કલ્યાણપાપાનિ મનુસ્સલોકે;
તસ્મા હિ સત્તા સુગતા દુગ્ગતા વા, હીના પણીતા ચ મનુસ્સલોકે.

૫૪૫.''દ્વયજ્જ કમ્માનં વિપાકમાહુ, સુખસ્સ દુક્ખસ્સ ચ વેદનીયં;
તા દેવતાયો પરિચારયન્તિ, પચ્ચેન્તિ બાલા દ્વયતં અપસ્સિનો''તિ. –

ગાથા અભાસિ.

૫૪૨. તત્થ **દિસ્વા ચા**તિ પચ્ચક્ખતો દિસ્વાપિ. **સુત્વા**તિ ધમ્મં સુત્વા તદનુસારેન નયં નેન્તો અનુમિનન્તો. **કલ્યાણપાપસ્સા**તિ કુસલસ્સ અકુસલસ્સ ચ કમ્મસ્સ અયં સુખો અયં દુક્ખો ચ વિપાકોતિ અભિસદ્દહસ્સુ. **ઉભયે અસન્તે**તિ કલ્યાણે પાપે ચાતિ દુવિધે કમ્મે અવિજ્જમાને. **સિયા નુ સત્તા સુગતા દુગ્ગતા વા**તિ ''ઇમે સત્તા સુગતિં ગતા દુગ્ગતિં ગતા વા, સુગતિયં વા અડ્ઢા દુગ્ગતિયં દલિદ્દા વા''તિ અયમત્થો કિં નુ સિયા કથં સમ્ભવેય્યાતિ અત્થો.

૫૪૩-૪. ઇદાનિ યથાવુત્તમત્થં ''**નો ચેત્થ કમ્માની**''તિ ચ ''**યસ્મા ચ કમ્માની**''તિ ચ ગાથાદ્વયેન બ્યતિરેકતો અન્વયતો ચ વિભાવેતિ. તત્થ **હીના પણીતા**તિ કુલરૂપારોગ્યપરિવારાદીહિ હીના ઉળારા ચ.

૫૪૫. દ્વયજ્જ કમ્માનં વિપાકમાહૂતિ દ્વયં દુવિધં અજ્જ ઇદાનિ કમ્માનં સુચરિતદુચ્ચરિતાનં વિપાકં વદન્તિ કથેન્તિ. કિં તન્તિ આહ ''**સુખસ્સ દુક્ખસ્સ ચ વેદનીય**''ન્તિ, ઇટ્ઠસ્સ ચ અનિટ્ઠસ્સ ચ અનુભવનયોગ્ગં. **તા દેવતાયો પરિચારયન્તી**તિ યે ઉક્કંસવસેન સુખવેદનીયં વિપાકં પટિલભન્તિ, તે દેવલોકે તા દેવતા હુત્વા દિબ્બસુખસમપ્પિતા ઇન્દ્રિયાનિ પરિચારેન્તિ. **પચ્ચેન્તિ બાલા દ્વયતં અપસ્સિનો**તિ યે બાલા કમ્મઞ્ચ કમ્મફલઞ્ચાતિ દ્વયં અપસ્સન્તા અસદ્દહન્તા, તે પાપપ્પસુતા દુક્ખવેદનીયં વિપાકં અનુભવન્તા નિરયાદીસુ કમ્મુના પચ્ચેન્તિ દુક્ખં પાપુણન્તિ.

એવં કમ્મફલં સદ્દહન્તો પન ત્વં કસ્મા એવરૂપં દુક્ખં પચ્ચનુભવસીતિ અનુયોગં સન્ધાય –

૫૪૬.''ન મત્થિ કમ્માનિ સયંકતાનિ, દત્વાપિ મે નત્થિ યો આદિસેય્ય;
અચ્છાદનં સયનમથન્નપાનં, તેનમ્હિ નગ્ગો કસિરા ચ વુત્તી''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **ન મત્થિ કમ્માનિ સયંકતાની**તિ યસ્મા સયં અત્તના પુબ્બે કતાનિ પુઞ્ઞકમ્માનિ મમ નત્થિ ન વિજ્જન્તિ, યેહિ ઇદાનિ અચ્છાદનાદીનિ લભેય્યં. **દત્વાપિ મે નત્થિ યો આદિસેય્યા**તિ યો સમણબ્રાહ્મણાનં દાનં દત્વા ''અસુકસ્સ પેતસ્સ હોતૂ''તિ મે આદિસેય્ય ઉદ્દિસેય્ય, સો નત્થિ. **તેનમ્હિ નગ્ગો કસિરા ચ વુત્તી**તિ તેન દુવિધેનાપિ કારણેન ઇદાનિ નગ્ગો નિચ્ચોળો અમ્હિ, કસિરા દુક્ખા ચ વુત્તિ જીવિકા હોતીતિ.

તં સુત્વા રાજા તસ્સ અચ્છાદનાદિલાભં આકઙ્ખન્તો –

૫૪૭.''સિયા નુ ખો કારણં કિઞ્ચિ યક્ખ, અચ્છાદનં યેન તુવં લભેથ;
આચિક્ખ મે ત્વં યદત્થિ હેતુ, સદ્ધાયિકં હેતુવચો સુણોમા''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **યેના**તિ યેન કારણેન ત્વં **અચ્છાદનં લભેથ** લભેય્યાસિ, **કિઞ્ચિ** તં **કારણં સિયા નુ ખો** ભવેય્ય નુ ખોતિ અત્થો. **યદત્થી**તિ યદિ અત્થિ.

અથસ્સ પેતો તં કારણં આચિક્ખન્તો –

૫૪૮.''કપ્પિતકો નામ ઇધત્થિ ભિક્ખુ, ઝાયી સુસીલો અરહા વિમુત્તો;
ગુત્તિન્દ્રિયો સંવુતપાતિમોક્ખો, સીતિભૂતો ઉત્તમદિટ્ઠિપત્તો.

૫૪૯.''સખિલો વદઞ્ઞૂ સુવચો સુમુખો, સ્વાગમો સુપ્પટિમુત્તકો ચ;
પુઞ્ઞસ્સ ખેત્તં અરણવિહારી, દેવમનુસ્સાનઞ્ચ દક્ખિણેય્યો.

૫૫૦.''સન્તો વિધૂમો અનીઘો નિરાસો, મુત્તો વિસલ્લો અમમો અવઙ્કો;
નિરૂપધી સબ્બપપઞ્ચખીણો, તિસ્સો વિજ્જા અનુપ્પત્તો જુતિમા.

૫૫૧.''અપ્પઞ્ઞાતો દિસ્વાપિ ન ચ સુજાનો, મુનીતિ નં વજ્જિસુ વોહરન્તિ;
જાનન્તિ તં યક્ખભૂતા અનેજં, કલ્યાણધમ્મં વિચરન્તં લોકે.

૫૫૨.''તસ્સ તુવં એકયુગં દુવે વા, મમુદ્દિસિત્વાન સચે દદેથ;
પટિગ્ગહીતાનિ ચ તાનિ અસ્સુ, મમઞ્ચ પસ્સેથ સન્નદ્ધદુસ્સ''ન્તિ. –

ગાથા અભાસિ.

૫૪૮. તત્થ **કપ્પિતતો નામા**તિ જટિલસહસ્સસ્સ અબ્ભન્તરે આયસ્મતો ઉપાલિત્થેરસ્સ ઉપજ્ઝાયં સન્ધાય વદતિ. **ઇધા**તિ ઇમિસ્સા વેસાલિયા સમીપે. **ઝાયી**તિ અગ્ગફલઝાનેન ઝાયી. **સીતિભૂતો**તિ સબ્બકિલેસદરથપરિળાહવૂપસમેન સીતિભાવપ્પત્તો. **ઉત્તમદિટ્ઠિપત્તો**તિ ઉત્તમં અગ્ગફલં સમ્માદિટ્ઠિં પત્તો.

૫૪૯. **સખિલો**તિ મુદુ. **સુવચો**તિ સુબ્બચો. **સ્વાગમો**તિ સુટ્ઠુ આગતાગમો. **સુપ્પટિમુત્તકો**તિ સુટ્ઠુ પટિમુત્તકવાચો, મુત્તભાણીતિ અત્થો. **અરણવિહારી**તિ મેત્તાવિહારી.

૫૫૦. **સન્તો**તિ ઉપસન્તકિલેસો. **વિધૂમો**તિ વિગતમિચ્છાવિતક્કધૂમો. **અનીઘો**તિ નિદ્દુક્ખો. **નિરાસો**તિ નિત્તણ્હો. **મુત્તો**તિ સબ્બભવેહિ વિમુત્તો. **વિસલ્લો**તિ વીતરાગાદિસલ્લો. **અમમો**તિ મમંકારવિરહિતો. **અવઙ્કો**તિ કાયવઙ્કાદિવઙ્કવિરહિતો. **નિરૂપધી**તિ કિલેસાભિસઙ્ખારાદિઉપધિપ્પહાયી. **સબ્બપપઞ્ચખીણો**તિ પરિક્ખીણતણ્હાદિપપઞ્ચો. **જુતિમા**તિ અનુત્તરાય ઞાણજુતિયા જુતિમા. **અપ્પઞ્ઞાતો**તિ પરમપ્પિચ્છતાય પટિચ્છન્નગુણતાય ચ ન પાકટો.

૫૫૧. **દિસ્વાપિ ન ચ સુજાનો**તિ ગમ્ભીરભાવેન દિસ્વાપિ ''એવંસીલો, એવંધમ્મો, એવંપઞ્ઞો''તિ ન સુવિઞ્ઞેય્યો. **જાનન્તિ તં યક્ખભૂતા અનેજ**ન્તિ યક્ખભૂતા ચ અનેજં નિત્તણ્હં ''અરહા''તિ તં જાનન્તિ. **કલ્યાણધમ્મ**ન્તિ સુન્દરસીલાદિગુણં.

૫૫૨. **તસ્સા**તિ તસ્સ કપ્પિતકમહાથેરસ્સ. **એકયુગ**ન્તિ એકં વત્થયુગં. **દુવે વા**તિ દ્વે વા વત્થયુગાનિ. **મમુદ્દિસિત્વાના**તિ મમં ઉદ્દિસિત્વા. **પટિગ્ગહીતાનિ ચ તાનિ અસ્સૂ**તિ તાનિ વત્થયુગાનિ તેન પટિગ્ગહિતાનિ ચ અસ્સુ ભવેય્યું. **સન્નદ્ધદુસ્સ**ન્તિ દુસ્સેન કતસન્નાહં, લદ્ધવત્થં નિવત્થપારુતદુસ્સન્તિ અત્થો.

તતો રાજા –

૫૫૩.''કસ્મિં પદેસે સમણં વસન્તં, ગન્ત્વાન પસ્સેમુ મયં ઇદાનિ;
યો મજ્જ કઙ્ખં વિચિકિચ્છિતઞ્ચ, દિટ્ઠીવિસૂકાનિ વિનોદયેય્યા''તિ. –

થેરસ્સ વસનટ્ઠાનં પુચ્છિ. તત્થ **કસ્મિં પદેસે**તિ કતરસ્મિં પદેસે. **યો મજ્જા**તિ યો અજ્જ, મ-કારો પદસન્ધિકરો.

તતો પેતો –

૫૫૪.''એસો નિસિન્નો કપિનચ્ચનાયં, પરિવારિતો દેવતાહિ બહૂહિ;
ધમ્મિં કથં ભાસતિ સચ્ચનામો, સકસ્મિમાચેરકે અપ્પમત્તો''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **કપિનચ્ચનાય**ન્તિ કપીનં વાનરાનં નચ્ચનેન ''કપિનચ્ચના''તિ લદ્ધવોહારે પદેસે. **સચ્ચનામો**તિ ઞાયી સુસીલો અરહા વિમુત્તોતિઆદીહિ ગુણનામેહિ યાથાવનામો અવિપરીતનામો .

એવં પેતેન વુત્તે રાજા તાવદેવ થેરસ્સ સન્તિકં ગન્તુકામો –

૫૫૫.''તથાહં કસ્સામિ ગન્ત્વા ઇદાનિ, અચ્છાદયિસ્સં સમણં યુગેન;
પટિગ્ગહીતાનિ ચ તાનિ અસ્સુ, તુવઞ્ચ પસ્સેમુ સન્નદ્ધદુસ્સ''ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **કસ્સામી**તિ કરિસ્સામિ.

અથ પેતો ''દેવતાનં થેરો ધમ્મં દેસેતિ, તસ્મા નાયં ઉપસઙ્કમનકાલો''તિ દસ્સેન્તો –

૫૫૬.‘‘મા અક્ખણે પબ્બજિતં ઉપાગમિ, સાધુ વો લિચ્છવિ નેસ ધમ્મો;
તતો ચ કાલે ઉપસઙ્કમિત્વા, તત્થેવ પસ્સાહિ રહો નિસિન્ન’’ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **સાધૂ**તિ આયાચને નિપાતો. **વો લિચ્છવિ નેસ ધમ્મો**તિ, લિચ્છવિરાજ, તુમ્હાકં રાજૂનં એસ ધમ્મો ન હોતિ, યં અકાલે ઉપસઙ્કમનં. **તત્થેવા**તિ તસ્મિંયેવ ઠાને.

એવં પેતેન વુત્તે રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અત્તનો નિવેસનમેવ ગન્ત્વા પુન યુત્તપત્તકાલે અટ્ઠ વત્થુયુગાનિ ગાહાપેત્વા થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો પટિસન્થારં કત્વા ‘‘ઇમાનિ, ભન્તે, અટ્ઠ વત્થયુગાનિ પટિગ્ગણ્હા’’તિ આહ. તં સુત્વા થેરો કથાસમુટ્ઠાપનત્થં ‘‘મહારાજ, પુબ્બે ત્વં અદાનસીલો સમણબ્રાહ્મણાનં વિહેઠનજાતિકોવ કથં પણીતાનિ વત્થાનિ દાતુકામો જાતો’’તિ આહ. તં સુત્વા રાજા તસ્સ કારણં આચિક્ખન્તો પેતેન સમાગમં, તેન ચ અત્તના ચ કથિતં સબ્બં થેરસ્સ આરોચેત્વા વત્થાનિ દત્વા પેતસ્સ ઉદ્દિસિ. તેન પેતો દિબ્બવત્થધરો અલઙ્કતપટિયત્તો અસ્સારુળ્હો થેરસ્સ ચ રઞ્ઞો ચ પુરતો પાતુભવિ. તં દિસ્વા રાજા અત્તમનો પમુદિતો પીતિસોમનસ્સજાતો ‘‘પચ્ચક્ખતો વત મયા કમ્મફલં દિટ્ઠં, ન દાનાહં પાપં કરિસ્સામિ, પુઞ્ઞમેવ કરિસ્સામી’’તિ વત્વા તેન પેતેન સક્ખિં અકાસિ. સો ચ પેતો ‘‘સચે, ત્વં લિચ્છવિરાજ, ઇતો પટ્ઠાય અધમ્મં પહાય ધમ્મં ચરસિ, એવાહં તવ સક્ખિં કરિસ્સામિ, સન્તિકઞ્ચ તે આગમિસ્સામિ, સૂલાવુતઞ્ચ પુરિસં સીઘં સૂલતો મોચેહિ, એવં સો જીવિતં લભિત્વા ધમ્મં ચરન્તો દુક્ખતો મુચ્ચિસ્સતિ, થેરઞ્ચ કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં સુણન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોહી’’તિ વત્વા ગતો.

અથ રાજા થેરં વન્દિત્વા નગરં પવિસિત્વા સીઘં સીઘં લિચ્છવિપરિસં સન્નિપાતેત્વા તે અનુજાનાપેત્વા તં પુરિસં સૂલતો મોચેત્વા ‘‘ઇમં અરોગં કરોથા’’તિ તિકિચ્છકે આણાપેસિ. થેરઞ્ચ ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ – ‘‘સિયા નુ ખો, ભન્તે, નિરયગામિકમ્મં કત્વા ઠિતસ્સ નિરયતો મુત્તી’’તિ. સિયા, મહારાજ, સચે ઉળારં પુઞ્ઞં કરોતિ, મુચ્ચતીતિ વત્વા થેરો રાજાનં સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેસિ. સો તત્થ પતિટ્ઠિતો થેરસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સોતાપન્નો અહોસિ, સૂલાવુતો પન પુરિસો અરોગો હુત્વા સંવેગજાતો ભિક્ખૂસુ પબ્બજિત્વા નચિરસ્સેવ અરહત્તં પાપુણિ. તમત્થં દસ્સેન્તા સઙ્ગીતિકારા –

૫૫૭.‘‘તથાતિ વત્વા અગમાસિ તત્થ, પરિવારિતો દાસગણેન લિચ્છવિ;
સો તં નગરં ઉપસઙ્કમિત્વા, વાસૂપગચ્છિત્થ સકે નિવેસને.

૫૫૮.‘‘તતો ચ કાલે ગિહિકિચ્ચાનિ કત્વા,
ન્હત્વા પિવિત્વા ચ ખણં લભિત્વા;
વિચેય્ય પેળાતો ચ યુગાનિ અટ્ઠ,
ગાહાપયી દાસગણેન લિચ્છવિ.

૫૫૯.‘‘સો તં પદેસં ઉપસઙ્કમિત્વા, તં અદ્દસ સમણં સન્તચિત્તં;
પટિક્કન્તં ગોચરતો નિવત્તં, સીતિભૂતં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં.

૫૬૦.‘‘તમેનમવોચ ઉપસઙ્કમિત્વા, અપ્પાબાધં ફાસુવિહારઞ્ચ પુચ્છિ;
વેસાલિયં લિચ્છવિહં ભદન્તે, જાનન્તિ મં લિચ્છવિ અમ્બસક્કરો.

૫૬૧.‘‘ઇમાનિ મે અટ્ઠ યુગા સુભાનિ, પટિગ્ગણ્હ ભન્તે પદદામિ તુય્હં;
તેનેવ અત્થેન ઇધાગતોસ્મિ, યથા અહં અત્તમનો ભવેય્યન્તિ.

૫૬૨.‘‘દૂરતોવ સમણા બ્રાહ્મણા ચ, નિવેસનં તે પરિવજ્જયન્તિ;
પત્તાનિ ભિજ્જન્તિ ચ તે નિવેસને, સઙ્ઘાટિયો ચાપિ વિદાલયન્તિ.

૫૬૩.‘‘અથાપરે પાદકુઠારિકાહિ, અવંસિરા સમણા પાતયન્તિ;
એતાદિસં પબ્બજિતા વિહેસં, તયા કતં સમણા પાપુણન્તિ.

૫૬૪.‘‘તિણેન તેલમ્પિ ન ત્વં અદાસિ, મૂળ્હસ્સ મગ્ગમ્પિ ન પાવદાસિ;
અન્ધસ્સ દણ્ડં સયમાદિયાસિ, એતાદિસો કદરિયો અસંવુતો તુવં;
અથ ત્વં કેન વણ્ણેન કિમેવ દિસ્વા, અમ્હેહિ સહ સંવિભાગં કરોસીતિ.

૫૬૫.‘‘પચ્ચેમિ ભન્તે યં ત્વં વદેસિ, વિહેસયિં સમણે બ્રાહ્મણે ચ;
ખિડ્ડત્થિકો નો ચ પદુટ્ઠચિત્તો, એતમ્પિ મે દુક્કટમેવ ભન્તે.

૫૬૬.ખિડ્ડાય યક્ખો પસવિત્વા પાપં, વેદેતિ દુક્ખં અસમત્તભોગી;
દહરો યુવા નગ્ગનિયસ્સ ભાગી, કિં સુ તતો દુક્ખતરસ્સ હોતિ.

૫૬૭.‘‘તં દિસ્વા સંવેગમલત્થં ભન્તે, તપ્પચ્ચયા વાપિ દદામિ દાનં;
પટિગ્ગણ્હ ભન્તે વત્થયુગાનિ અટ્ઠ, યક્ખસ્સિમા ગચ્છન્તુ દક્ખિણાયોતિ.

૫૬૮.‘‘અદ્ધા હિ દાનં બહુધા પસત્થં, દદતો ચ તે અક્ખયધમ્મમત્થુ;
પટિગણ્હામિ તે વત્થયુગાનિ અટ્ઠ, યક્ખસ્સિમા ગચ્છન્તુ દક્ખિણાયોતિ.

૫૬૯.‘‘તતો હિ સો આચમયિત્વા લિચ્છવિ, થેરસ્સ દત્વાન યુગાનિ અટ્ઠ;
પટિગ્ગહીતાનિ ચ તાનિ અસ્સુ, યક્ખઞ્ચ પસ્સેથ સન્નદ્ધદુસ્સં.

૫૭૦.‘‘તમદ્દસા ચન્દનસારલિત્તં, આજઞ્ઞમારૂળ્હમુળારવણ્ણં;
અલઙ્કતં સાધુનિવત્થદુસ્સં, પરિવારિતં યક્ખમહિદ્ધિપત્તં.

૫૭૧.‘‘સો તં દિસ્વા અત્તમનો ઉદગ્ગો, પહટ્ઠચિત્તો ચ સુભગ્ગરૂપો;
કમ્મઞ્ચ દિસ્વાન મહાવિપાકં, સન્દિટ્ઠિકં ચક્ખુના સચ્છિકત્વા.

૫૭૨.‘‘તમેનમવોચ ઉપસઙ્કમિત્વા, દસ્સામિ દાનં સમણબ્રાહ્મણાનં;
ન ચાપિ મે કિઞ્ચિ અદેય્યમત્થિ, તુવઞ્ચ મે યક્ખ બહૂપકારોતિ.

૫૭૩.‘‘તુવઞ્ચ મે લિચ્છવિ એકદેસં, અદાસિ દાનાનિ અમોઘમેતં;
સ્વાહં કરિસ્સામિ તયાવ સક્ખિં, અમાનુસો માનુસકેન સદ્ધિન્તિ.

૫૭૪.“ગતી ચ બન્ધૂ ચ પરાયણઞ્ચ, મિત્તો મમાસિ અથ દેવતા મે;
યાચામિ તં પઞ્જલિકો ભવિત્વા, ઇચ્છામિ તં યક્ખ પુનપિ દટ્ઠુન્તિ.

૫૭૫.“સચે તુવં અસ્સદ્ધો ભવિસ્સસિ, કદરિયરૂપો વિપ્પટિપન્નચિત્તો;
ત્વં નેવ મં લચ્છસિ દસ્સનાય, દિસ્વા ચ તં નોપિ ચ આલપિસ્સં.

૫૭૬.“સચે પન ત્વં ભવિસ્સસિ ધમ્મગારવો, દાને રતો સઙ્ગહિતત્તભાવો;
ઓપાનભૂતો સમણબ્રાહ્મણાનં, એવં મમં લચ્છસિ દસ્સનાય.

૫૭૭.“દિસ્વા ચ તં આલપિસ્સં ભદન્તે, ઇમઞ્ચ સૂલતો લહું પમુઞ્ચ;
યતોનિદાનં અકરિમ્હ સક્ખિં, મઞ્ઞામિ સૂલાવુતકસ્સ કારણા.

૫૭૮.“તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અકરિમ્હ સક્ખિં, અયઞ્ચ સૂલતો લહું પમુત્તો;
સક્કચ્ચ ધમ્માનિ સમાચરન્તો, મુચ્ચેય્ય સો નિરયા ચ તમ્હા;
કમ્મં સિયા અઞ્ઞત્ર વેદનીયં.

૫૭૯.“કપ્પિતકઞ્ચ ઉપસઙ્કમિત્વા, તેનેવ સહ સંવિભજિત્વા કાલે;
સયં મુખેનૂપનિસજ્જ પુચ્છ, સો તે અક્ખિસ્સતિ એતમત્થં.

૫૮૦.“તમેવ ભિક્ખું ઉપસઙ્કમિત્વા, પુચ્છસ્સુ અઞ્ઞત્થિકો નો ચ પદુટ્ઠચિત્તો;
સો તે સુતં અસુતઞ્ચાપિ ધમ્મં, સબ્બમ્પિ અક્ખિસ્સતિ યથા પજાનન્તિ.

૫૮૧.“સો તત્થ રહસ્સં સમુલ્લપિત્વા, સક્ખિં કરિત્વાન અમાનુસેન;
પક્કામિ સો લિચ્છવિનં સકાસં, અથ બ્રવિ પરિસં સન્નિસિન્નં.

૫૮૨.“‘સુણન્તુ ભોન્તો મમ એકવાક્યં, વરં વરિસ્સં લભિસ્સામિ અત્થં;
સૂલાવુતો પુરિસો લુદ્દકમ્મો, પણિહિતદણ્ડો અનુસત્તરૂપો.

૫૮૩.“‘એત્તાવતા વીસતિરત્તિમત્તા, યતો આવુતો નેવ જીવતિ ન મતો;
તાહં મોચયિસ્સામિ દાનિ, યથામતિં અનુજાનાતુ સઙ્ઘો’તિ.

૫૮૪.“‘એતઞ્ચ અઞ્ઞઞ્ચ લહું પમુઞ્ચ, કો તં વદેથ તથા કરોન્તં;
યથા પજાનાસિ તથા કરોહિ, યથામતિં અનુજાનાતિ સઙ્ઘો’તિ.

૫૮૫.“સો તં પદેસં ઉપસઙ્કમિત્વા, સૂલાવુતં મોચયિ ખિપ્પમેવ;
મા ભાયિ સમ્માતિ ચ તં અવોચ, તિકિચ્છકાનઞ્ચ ઉપટ્ઠપેસિ.

૫૮૬.“કપ્પિતકઞ્ચ ઉપસઙ્કમિત્વા, તેનેવ સહ સંવિભજિત્વા કાલે;
સયં મુખેનૂપનિસજ્જ લિચ્છવિ, તથેવ પુચ્છિત્થ નં કારણત્થિકો.

૫૮૭.“સૂલાવુતો પુરિસો લુદ્દકમ્મો, પણીતદણ્ડો અનુસત્તરૂપો;
એત્તાવતા વીસતિરત્તિમત્તા, યતો આવુતો નેવ જીવતિ ન મતો.

૫૮૮.“સો મોચિતો ગન્ત્વા મયા ઇદાનિ, એતસ્સ યક્ખસ્સ વચો હિ ભન્તે;
સિયા નુ ખો કારણં કિઞ્ચિદેવ, યેન સો નિરયં નો વજેય્ય.

૫૮૯.“આચિક્ખ ભન્તે યદિ અત્થિ હેતુ, સદ્ધાયિકં હેતુવચો સુણોમ;
ન તેસં કમ્માનં વિનાસમત્થિ, અવેદયિત્વા ઇધ બ્યન્તિભાવોતિ.

૫૯૦.“સચે સ ધમ્માનિ સમાચરેય્ય, સક્કચ્ચ રત્તિન્દિવમપ્પમત્તો;
મુચ્ચેય્ય સો નિરયા ચ તમ્હા, કમ્મં સિયા અઞ્ઞત્ર વેદનીયન્તિ.

૫૯૧.“અઞ્ઞાતો એસો પુરિસસ્સ અત્થો, મમમ્પિ દાનિ અનુકમ્પ ભન્તે;
અનુસાસ મં ઓવદ ભૂરિપઞ્ઞ, યથા અહં નો નિરયં વજેય્યન્તિ.

૫૯૨.“અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં ઉપેહિ, ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ પસન્નચિત્તો;
તથેવ સિક્ખાય પદાનિ પઞ્ચ, અખણ્ડફુલ્લાનિ સમાદિયસ્સુ.

૫૯૩.“પાણાતિપાતા વિરમસ્સુ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયસ્સુ;
અમજ્જપો મા ચ મુસા અભાણી, સકેન દારેન ચ હોતિ તુટ્ઠો;
ઇમઞ્ચ અરિયં અટ્ઠઙ્ગવરેનુપેતં, સમાદિયાહિ કુસલં સુખુદ્રયં.

૫૯૪.“ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અન્નં પાનં ખાદનીયં, વત્થસેનાસનાનિ ચ;
દદાહિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૯૫.“ભિક્ખૂપિ સીલસમ્પન્ને, વીતરાગે બહુસ્સુતે;
તપ્પેહિ અન્નપાનેન, સદા પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ.

૫૯૬.“એવઞ્ચ ધમ્માનિ સમાચરન્તો, સક્કચ્ચ રત્તિન્દિવમપ્પમત્તો;
મુઞ્ચ તુવં નિરયા ચ તમ્હા, કમ્મં સિયા અઞ્ઞત્ર વેદનીયન્તિ.

૫૯૭.“અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં ઉપેમિ, ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ પસન્નચિત્તો;
તથેવ સિક્ખાય પદાનિ પઞ્ચ, અખણ્ડફુલ્લાનિ સમાદિયામિ.

૫૯૮.“પાણાતિપાતા વિરમામિ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયામિ;
અમજ્જપો નો ચ મુસા ભણામિ, સકેન દારેન ચ હોમિ તુટ્ઠો;
ઇમઞ્ચ અરિયં અટ્ઠઙ્ગવરેનુપેતં, સમાદિયામિ કુસલં સુખુદ્રયં.

૫૯૯.“ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અન્નં પાનં ખાદનીયં, વત્થસેનાસનાનિ ચ.

૬૦૦.“ભિક્ખૂ ચ સીલસમ્પન્ને, વીતરાગે બહુસ્સુતે;
દદામિ ન વિકમ્પામિ, બુદ્ધાનં સાસને રતોતિ.

૬૦૧.“એતાદિસો લિચ્છવિ અમ્બસક્કરો, વેસાલિયં અઞ્ઞતરો ઉપાસકો;
સદ્ધો મુદૂ કારકરો ચ ભિક્ખુ, સઙ્ઘઞ્ચ સક્કચ્ચ તદા ઉપટ્ઠહિ.

૬૦૨.“સૂલાવુતો ચ અરોગો હુત્વા, સેરી સુખી પબ્બજ્જં ઉપાગમિ;
ભિક્ખુઞ્ચ આગમ્મ કપ્પિતકુત્તમં, ઉભોપિ સામઞ્ઞફલાનિ અજ્ઝગું.

૬૦૩.“એતાદિસા સપ્પુરિસાન સેવના, મહપ્ફલા હોતિ સતં વિજાનતં;
સૂલાવુતો અગ્ગફલં અફસ્સયિ, ફલં કનિટ્ઠં પન અમ્બસક્કરો”તિ. –

ગાથાયો અવોચું.

૫૫૭-૫૬૦. તત્થ **વાસૂપગચ્છિત્થા**તિ વાસં ઉપગચ્છિ. **ગિહિકિચ્ચાની**તિ ગેહં આવસન્તેન કાતબ્બકુટુમ્બકિચ્ચાનિ. **વિચેય્યા**તિ સુન્દરવત્થગહણત્થં વિચિનિત્વા. **પટિક્કન્ત**ન્તિ પિણ્ડપાતતો પટિક્કન્તં. તેનાહ “**ગોચરતો નિવત્ત**”ન્તિ. **અવોચા**તિ “વેસાલિયં લિચ્છવિહં, ભદન્તે”તિઆદિકં અવોચ.

૫૬૨-૩. વિદાલયન્તીતિ વિફાલયન્તિ. **પાદકુઠારિકાહી**તિ પાદસઙ્ખાતાહિ કુઠારીહિ. **પાતયન્તી**તિ પરિપાતયન્તિ.

૫૬૪. તિણેનાતિ તિણગ્ગેનાપિ. **મૂળ્હસ્સ મગ્ગમ્પિ ન પાવદાસી**તિ મગ્ગમૂળ્હસ્સ મગ્ગમ્પિ ત્વં ન કથયસિ “એવાયં પુરિસા ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમતૂ”તિ. કેળીસીલો હિ અયં રાજા. **સયમાદિયાસી**તિ અન્ધસ્સ હત્થતો યટ્ઠિં સયમેવ અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હસિ. **સંવિભાગં કરોસી**તિ અત્તના પરિભુઞ્જિતબ્બવત્થુતો એકચ્ચાનિ દત્વા સંવિભજસિ.

૫૬૫. પચ્ચેમિ, ભન્તે, યં ત્વં વદેસીતિ “ભન્તે, ત્વં પત્તાનિ ભિજ્જન્તી”તિઆદિના યં વદેસિ, તં પટિજાનામિ, સબ્બમેવેતં મયા કતં કારાપિતઞ્ચાતિ દસ્સેતિ. **એતમ્પી**તિ એતં ખિડ્ડાધિપ્પાયેન કતમ્પિ.

૫૬૬-૭. ખિડ્ડાતિ ખિડ્ડાય. **પસવિત્વા**તિ ઉપચિનિત્વા. **વેદેતી**તિ અનુભવતિ. **અસમત્તભોગી**તિ અપરિપુણ્ણભોગો. તમેવ અપરિપુણ્ણભોગતં દસ્સેતું “**દહરો યુવા**”તિઆદિ વુત્તં. **નગ્ગનિયસ્સા**તિ નગ્ગભાવસ્સ. **કિં સુ તતો દુક્ખતરસ્સ હોતી**તિ કિં સુ નામ તતો નગ્ગભાવતો દુક્ખતરં અસ્સ પેતસ્સ હોતિ. **યક્ખસ્સિમા ગચ્છન્તુ દક્ખિણાયો**તિ ઇમા મયા દિય્યમાનવત્થદક્ખિણાયો પેતસ્સ ઉપકપ્પન્તુ.

૫૬૮-૭૨. બહુધા પસત્થન્તિ બહૂહિ પકારેહિ બુદ્ધાદીહિ વણ્ણિતં. **અક્ખયધમ્મમત્થૂ**તિ અપરિક્ખયધમ્મં હોતુ. **આચમયિત્વા**તિ હત્થપાદધોવનપુબ્બકં મુખં વિક્ખાલેત્વા. **ચન્દનસારલિત્ત**ન્તિ સારભૂતચન્દનલિત્તં.

ઉળારવણ્ણન્તિ સેટ્ઠરૂપં. **પરિવારિત**ન્તિ અનુકુલવુત્તિના પરિજનેન પરિવારિતં. **યક્ખમહિદ્ધિપત્ત**ન્તિ મહતિં યક્ખિદ્ધિં, દેવિદ્ધિં પત્વા ઠિતં. **તમેનમવોચા**તિ તમેનં અવોચ.

૫૭૩. **એકદેસં અદાસી**તિ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ એકદેસભૂતં વત્થદાનં સન્ધાય વદતિ. **સક્ખિ**ન્તિ સક્ખિભાવં.

૫૭૪. **મમાસી**તિ મે આસિ. **દેવતા મે**તિ મય્હં દેવતા આસીતિ યોજના.

૫૭૫-૭. **વિપ્પટિપન્નચિત્તો**તિ મિચ્છાદિટ્ઠિં પટિપન્નમાનસો, ધમ્મિયં પટિપદં પહાય અધમ્મિયં પટિપદં પટિપન્નોતિ અત્થો. **યતોનિદાન**ન્તિ યન્નિમિત્તં યસ્સ સન્તિકં આગમનહેતુ.

૫૭૯. **સંવિભજિત્વા**તિ દાનસંવિભાગં કત્વા. **સયં મુખેનૂપનિસજ્જ પુચ્છા**તિ અઞ્ઞે પુરિસે અપેસેત્વા ઉપનિસીદિત્વા સમ્મુખેનેવ પુચ્છ.

૫૮૧-૩. **સન્નિસિન્ન**ન્તિ સન્નિપતિતવસેન નિસિન્નં. **લભિસ્સામિ અત્થ**ન્તિ મયા ઇચ્છિતમ્પિ અત્થં લભિસ્સામિ. **પણિહિતદણ્ડો**તિ ઠપિતસરીરદણ્ડો. **અનુસત્તરૂપો**તિ રાજિનિ અનુસત્તસભાવો. **વીસતિરત્તિમત્તા**તિ વીસતિમત્તા રત્તિયો અતિવત્તાતિ અત્થો. **તાહ**ન્તિ તં અહં. **યથામતિ**ન્તિ મય્હં યથારુચિ.

૫૮૪. **એતઞ્ચ અઞ્ઞઞ્ચા**તિ એતં સૂલે આવુતં પુરિસં અઞ્ઞઞ્ચ યસ્સ રાજાણા પણિહિતા, તઞ્ચ. **લહું પમુઞ્ચા**તિ સીઘં મોચેહિ. **કો તં વદેથ તથા કરોન્ત**ન્તિ તથા ધમ્મિયકમ્મં કરોન્તં તં ઇમસ્મિં વજ્જિરટ્ઠે કો નામ ''ન પમોચેહી''તિ વદેય્ય, એવં વત્તું કોચિપિ ન લભતીતિ અત્થો.

૫૮૫. **તિકિચ્છકાનઞ્ચા**તિ તિકિચ્છકે ચ.

૫૮૮. **યક્ખસ્સ વચો**તિ પેતસ્સ વચનં, તસ્સ, ભન્તે, પેતસ્સ વચનેન એવમકાસિન્તિ દસ્સેતિ.

૫૯૦. **ધમ્માની**તિ પુબ્બે કતં પાપકમ્મં અભિભવિતું સમત્થે પુઞ્ઞધમ્મે. **કમ્મં સિયા અઞ્ઞત્ર વેદનીય**ન્તિ યં તસ્મિં પાપકમ્મે ઉપપજ્જવેદનીયં, તં અહોસિકમ્મં નામ હોતિ. યં પન અપરપરિયાયવેદનીયં, તં અઞ્ઞત્ર અપરપરિયાયે વેદયિતબ્બફલં હોતિ સતિ સંસારપ્પવત્તિયન્તિ અત્થો.

૫૯૩. **ઇમઞ્ચા**તિ અત્તના વુચ્ચમાનં તાય આસન્નં પચ્ચક્ખં વાતિ કત્વા વુત્તં. **અરિયં અટ્ઠઙ્ગવરેનુપેત**ન્તિ પરિસુદ્ધટ્ઠેન અરિયં, પાણાતિપાતાવેરમણિઆદીહિ અટ્ઠહિ અઙ્ગેહિ ઉપેતં યુત્તં ઉત્તમં ઉપોસથસીલં. **કુસલ**ન્તિ અનવજ્જં. **સુખુદ્રય**ન્તિ સુખવિપાકં.

૫૯૫. **સદા પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી**તિ સકિદેવ પુઞ્ઞં કત્વા ''અલમેત્તાવતા''તિ અપરિતુટ્ઠો હુત્વા અપરાપરં સુચરિતં પૂરેન્તસ્સ સબ્બકાલં પુઞ્ઞં અભિવડ્ઢતિ, અપરાપરં વા સુચરિતં પૂરેન્તસ્સ પુઞ્ઞસઙ્ખાતં પુઞ્ઞફલં ઉપરૂપરિ વડ્ઢતિ પરિપૂરેતીતિ અત્થો.

૫૯૭. એવં થેરેન વુત્તે રાજા અપાયદુક્ખતો ઉત્રસ્તચિત્તો રતનત્તયે પુઞ્ઞધમ્મે ચ અભિવડ્ઢમાનપસાદો તતો પટ્ઠાય સરણાનિ સીલાનિ ચ સમાદિયન્તો ''**અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં ઉપેમી**''તિઆદિમાહ.

૬૦૧. તત્થ **એતાદિસોતિ** એદિસો યથાવુત્તરૂપો. **વેસાલિયં અઞ્ઞતરો ઉપાસકોતિ** વેસાલિયં અનેકસહસ્સેસુ ઉપાસકેસુ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો હુત્વા. **સદ્ધોતિઆદિ** કલ્યાણમિત્તસન્નિસ્સયેન તસ્સ પુરિમભાવતો અઞ્ઞાદિસતં દસ્સેતું વુત્તં. પુબ્બે હિ સો અસ્સદ્ધો કક્ખળો ભિક્ખૂનં અક્કોસકારકો સઙ્ઘસ્સ ચ અનુપટ્ઠાકો અહોસિ. ઇદાનિ પન સદ્ધો મુદુકો હુત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ સક્કચ્ચં તદા ઉપટ્ઠહીતિ. તત્ત **કારકરોતિ** ઉપકારકારી.

૬૦૨. **ઉભોપીતિ** દ્વેપિ સૂલાવુતો રાજા ચ. **સામઞ્ઞફલાનિ અજ્ઝગુન્તિ** યથારહં સામઞ્ઞફલાનિ અધિગચ્છિંસુ. તયિદં યથારહં દસ્સેતું “**સૂલાવુતો અગ્ગફલં અફસ્સયિ, ફલં કનિટ્ઠં પન અમ્બસક્કરો**”તિ વુત્તં. તત્થ **ફલં કનિટ્ઠન્તિ** સોતાપત્તિફલં સન્ધાયાહ. યં પનેત્થ અત્થતો અવિભત્તં, તં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

એવં રઞ્ઞા પેતેન અત્તના ચ વુત્તમત્થં આયસ્મા કપ્પિતકો સત્થારં વન્દિતું સાવત્થિં ગતો ભગવતો આરોચેસિ . સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

અમ્બસક્કરપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સેરીસકપેતવત્થુવણ્ણના

૬૦૪-૫૭. **સુણોથ યક્ખસ્સ વાણિજાનઞ્ચાતિ** ઇદં સેરીસકપેતવત્થુ. તં યસ્મા સેરીસકવિમાનવત્થુના નિબ્બિસેસં, તસ્મા તત્થ અટ્ઠુપ્પત્તિયં ગાથાસુ ચ યં વત્તબ્બં, તં પરમત્થદીપનિયં વિમાનવત્થુવણ્ણનાયં (વિ॰ વ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૨૭ સેરીસકવિમાનવણ્ણના) વુત્તમેવ, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેન વેદિતબ્બન્તિ.

સેરીસકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. નન્દકપેતવત્થુવણ્ણના

રાજા પિઙ્ગલકો નામાતિ ઇદં નન્દકપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? સત્થુ પરિનિબ્બાનતો વસ્સસતદ્વયસ્સ અચ્ચયેન સુરટ્ઠવિસયે પિઙ્ગલો નામ રાજા અહોસિ. તસ્સ સેનાપતિ નન્દકો નામ મિચ્છાદિટ્ઠી વિપરીતદસ્સનો ‘‘નત્થિ દિન્ન’’ન્તિઆદિના મિચ્છાગાહં પગ્ગય્હ વિચરિ. તસ્સ ધીતા ઉત્તરા નામ ઉપાસિકા પતિરૂપે કુલે દિન્ના અહોસિ. નન્દકો પન કાલં કત્વા વિઞ્ઝાટવિયં મહતિ નિગ્રોધરુક્ખે વેમાનિકપેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્મિં કાલકતે ઉત્તરા સુચિસીતલગન્ધોદકપૂરિતં પાનીયઘટં કુમ્માસાભિસઙ્ખતેહિ વણ્ણગન્ધરસસમ્પન્નેહિ પૂવેહિ પરિપુણ્ણસરાવકઞ્ચ અઞ્ઞતરસ્સ ખીણાસવત્થેરસ્સ દત્વા ‘‘અયં દક્ખિણા મય્હં પિતુ ઉપકપ્પતૂ’’તિ ઉદ્દિસિ, તસ્સ તેન દાનેન દિબ્બપાનીયં અપરિમિતા ચ પૂવા પાતુભવિંસુ. તં દિસ્વા સો એવં ચિન્તેસિ – ‘‘પાપકં વત મયા કતં, યં મહાજનો ‘નત્થિ દિન્ન’ન્તિઆદિના મિચ્છાગાહં ગાહિતો. ઇદાનિ પન પિઙ્ગલો રાજા ધમ્માસોકસ્સ રઞ્ઞો ઓવાદં દાતું ગતો, સો તં તસ્સ દત્વા આગમિસ્સતિ, હન્દાહં નત્થિકદિટ્ઠિં વિનોદેસ્સામી’’તિ. ન ચિરેનેવ ચ પિઙ્ગલો રાજા ધમ્માસોકસ્સ રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા પટિનિવત્તન્તો મગ્ગં પટિપજ્જિ.

અથ સો પેતો અત્તનો વસનટ્ઠાનાભિમુખં તં મગ્ગં નિમ્મિનિ. રાજા ઠિતમજ્ઝન્હિકે સમયે તેન મગ્ગેન ગચ્છતિ. તસ્સ ગછન્તસ્સ પુરતો મગ્ગો દિસ્સતિ, પિટ્ઠિતો પનસ્સ અન્તરધાયતિ. સબ્બપચ્છતો ગચ્છન્તો પુરિસો મગ્ગં અન્તરહિતં દિસ્વા ભીતો વિસ્સરં વિરવન્તો ધાવિત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ, તં સુત્વા રાજા ભીતો

સંવિગ્ગમાનસો હત્થિક્ખન્ધે ઠત્વા ચતસ્સો દિસા ઓલોકેન્તો પેતસ્સ વસનનિગ્રોધરુક્ખં દિસ્વા તદભિમુખો અગમાસિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. અથાનુક્કમેન રઞ્ઞે તં ઠાનં પત્તે પેતો સબ્બાભરણવિભૂસિતો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા પટિસન્થારં કત્વા પૂવે ચ પાનીયઞ્ચ દાપેસિ. રાજા સપરિજનો ન્હત્વા પૂવે ખાદિત્વા પાનીયં પિવિત્વા પટિપ્પસ્સદ્ધમગ્ગકિલમથો "**દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો**"તિઆદિના પેતં પુચ્છિ. પેતો આદિતો પટ્ઠાય અત્તનો પવત્તિં આચિક્ખિત્વા રાજાનં મિચ્છાદસ્સનતો વિમોચેત્વા સરણેસુ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેસિ. તમત્થં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારા –

૬૫૮.‘‘રાજા પિઙ્ગલકો નામ, સુરટ્ઠાનં અધિપતિ અહુ;
મોરિયાનં ઉપટ્ઠાનં ગન્ત્વા, સુરટ્ઠં પુનરાગમા.

૬૫૯.‘‘ઉણ્હે મજ્ઝન્હિકે કાલે, રાજા પઙ્કં ઉપાગમિ;
અદ્દસ મગ્ગં રમણીયં, પેતાનં તં વણ્ણુપથં.

૬૬૦. સારથિં આમન્તયી રાજા –

‘‘‘અયં મગ્ગો રમણીયો, ખેમો સોવત્થિકો સિવો;
ઇમિના સારથિ યામ, સુરટ્ઠાનં સન્તિકે ઇતો’.

૬૬૧.‘‘તેન પાયાસિ સોરટ્ઠો, સેનાય ચતુરઙ્ગિનિયા;
ઉબ્બિગ્ગરૂપો પુરિસો, સોરટ્ઠં એતદબ્રવિ.

૬૬૨.‘‘‘કુમ્મગ્ગં પટિપન્નમ્હા, ભિંસનં લોમહંસનં;
પુરતો દિસ્સતિ મગ્ગો, પચ્છતો ચ ન દિસ્સતિ.

૬૬૩.‘‘‘કુમ્મગ્ગં પટિપન્નમ્હા, યમપુરિસાન સન્તિકે;
અમાનુસો વાયતિ ગન્ધો, ઘોસો સુય્યતિ દારુણો’.

૬૬૪.‘‘સંવિગ્ગો રાજા સોરટ્ઠો, સારથિં એતદબ્રવિ;
‘કુમ્મગ્ગં પટિપન્નમ્હા, ભિંસનં લોમહંસનં;
પુરતો દિસ્સતિ મગ્ગો, પચ્છતો ચ ન દિસ્સતિ.

૬૬૫.‘‘‘કુમ્મગ્ગં પટિપન્નમ્હા, યમપુરિસાન સન્તિકે;
અમાનુસો વાયતિ ગન્ધો, ઘોસો સુય્યતિ દારુણો’.

૬૬૬.‘‘હત્થિક્ખન્ધં સમારુય્હ, ઓલોકેન્તો ચતુદ્દિસા;
અદ્દસ નિગ્રોધં રમણીયં, પાદપં છાયાસમ્પન્નં;
નીલબ્ભવણ્ણસદિસં, મેઘવણ્ણસિરીનિભં.

૬૬૭.‘‘સારથિં આમન્તયી રાજા, ‘કિં એસો દિસ્સતિ બ્રહા;

નીલબ્ભવણ્ણસદિસો, મેઘવણ્ણસિરીનિભો’.

૬૬૮.‘‘નિગ્રોધો સો મહારાજ, પાદપો છાયાસમ્પન્નો;
નીલબ્ભવણ્ણસદિસો, મેઘવણ્ણસિરીનિભો.

૬૬૯.‘‘તેન પાયાસિ સોરટ્ઠો, યેન સો દિસ્સતે બ્રહા;
નીલબ્ભવણ્ણસદિસો, મેઘવણ્ણસિરીનિભો.

૬૭૦.‘‘હત્થિક્ખન્ધતો ઓરુય્હ, રાજા રુક્ખં ઉપાગમિ;
નિસીદિ રુક્ખમૂલસ્મિં, સામચ્ચો સપરિજ્જનો;
પૂરં પાનીયસરકં, પૂવે વિત્તે ચ અદ્દસ.

૬૭૧.‘‘પુરિસો ચ દેવવણ્ણી, સબ્બાભરણભૂસિતો;
ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં, સોરટ્ઠં એતદબ્રવિ.

૬૭૨.‘‘‘સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;
પિવતુ દેવો પાનીયં, પૂવે ખાદ અરિન્દમ’.

૬૭૩.‘‘પિવિત્વા રાજા પાનીયં, સામચ્ચો સપરિજ્જનો;
પૂવે ખાદિત્વા પિત્વા ચ, સોરટ્ઠો એતદબ્રવિ.

૬૭૪.‘‘દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો;
અજાનન્તા તં પુચ્છામ, કથં જાનેમુ તં મયન્તિ.

૬૭૫.‘‘નામ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો, નાપિ સક્કો પુરિન્દદો;
પેતો અહં મહારાજ, સુરટ્ઠા ઇધ માગતોતિ.

૬૭૬.‘‘કિંસીલો કિંસમાચારો, સુરટ્ઠસ્મિં પુરે તુવં;
કેન તે બ્રહ્મચરિયેન, આનુભાવો અયં તવાતિ.

૬૭૭.‘‘તં સુણોહિ મહારાજ, અરિન્દમ રટ્ઠવડ્ઢન;
અમચ્ચા પારિસજ્જા ચ, બ્રાહ્મણો ચ પુરોહિતો.

૬૭૮.‘‘સુરટ્ઠસ્મિં અહં દેવ, પુરિસો પાપચેતસો;
મિચ્છાદિટ્ઠિ ચ દુસ્સીલો, કદરિયો પરિભાસકો.

૬૭૯.‘‘દદન્તાનં કરોન્તાનં, વારયિસ્સં બહુજ્જનં;
અઞ્ઞેસં દદમાનાનં, અન્તરાયકરો અહં.

૬૮૦.‘‘વિપાકો નત્થિ દાનસ્સ, સંયમસ્સ કુતો ફલં;

નત્થિ આચરિયો નામ, અદન્તં કો દમેસ્સતિ.

૬૮૧.‘‘સમતુલ્યાનિ ભૂતાનિ, કુતો જેટ્ઠાપચાયિકો;
નત્થિ બલં વીરિયં વા, કુતો ઉટ્ઠાનપોરિસં.

૬૮૨.‘‘નત્થિ દાનફલં નામ, ન વિસોધેતિ વેરિનં;
લદ્ધેય્યં લભતે મચ્ચો, નિયતિપરિણામજં.

૬૮૩.‘‘નત્થિ માતા પિતા ભાતા, લોકો નત્થિ ઇતો પરં;
નત્થિ દિન્નં નત્થિ હુતં, સુનિહિતં ન વિજ્જતિ.

૬૮૪.‘‘યોપિ હનેય્ય પુરિસં, પરસ્સ છિન્દતે સિરં;
ન કોચિ કઞ્ચિ હનતિ, સત્તન્નં વિવરમન્તરે.

૬૮૫.‘‘અચ્છેજ્જાભેજ્જો હિ જીવો, અટ્ઠંસો ગુળપરિમણ્ડલો;
યોજનાનં સતં પઞ્ચ, કો જીવં છેત્તુમરહતિ.

૬૮૬.‘‘યથા સુત્તગુળે ખિત્તે, નિબ્બેઠેન્તં પલાયતિ;
એવમેવ ચ સો જીવો, નિબ્બેઠેન્તો પલાયતિ.

૬૮૭.‘‘યથા ગામતો નિક્ખમ્મ, અઞ્ઞં ગામં પવિસતિ;
એવમેવ ચ સો જીવો, અઞ્ઞં બોન્દિં પવિસતિ.

૬૮૮.‘‘યથા ગેહતો નિક્ખમ્મ, અઞ્ઞં ગેહં પવિસતિ;
એવમેવ ચ સો જીવો, અઞ્ઞં બોન્દિં પવિસતિ.

૬૮૯.‘‘ચુલ્લાસીતિ મહાકપ્પિનો, સતસહસ્સાનિ હિ;
યે બાલા યે ચ પણ્ડિતા, સંસારં ખેપયિત્વાન;
દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સરે.

૬૯૦.‘‘મિતાનિ સુખદુક્ખાનિ, દોણેહિ પિટકેહિ ચ;
જિનો સબ્બં પજાનાતિ, સમ્મૂળ્હા ઇતરા પજા.

૬૯૧.‘‘એવંદિટ્ઠિ પુરે આસિં, સમ્મૂળ્હો મોહપારુતો;
મિચ્છાદિટ્ઠિ ચ દુસ્સીલો, કદરિયો પરિભાસકો.

૬૯૨.‘‘ઓરં મે છહિ માસેહિ, કાલકિરિયા ભવિસ્સતિ;
એકન્તકટુકં ઘોરં, નિરયં પપતિસ્સહં.

૬૯૩.‘‘ચતુક્કણ્ણં ચતુદ્વારં, વિભત્તં ભાગસો મિતં;

અયોપાકારપરિયન્તં, અયસા પટિકુજ્જિતં.

૬૯૪.‘‘તસ્સ અયોમયા ભૂમિ, જલિતા તેજસા યુતા;
સમન્તા યોજનસતં, ફરિત્વા તિટ્ઠતિ સબ્બદા.

૬૯૫.‘‘વસ્સાનિ સતસહસ્સાનિ, ઘોસો સુય્યતિ તાવદે;
લક્ખો એસો મહારાજ, સતભાગવસ્સકોટિયો.

૬૯૬.‘‘કોટિસતસહસ્સાનિ, નિરયે પચ્ચરે જના;
મિચ્છાદિટ્ઠી ચ દુસ્સીલા, યે ચ અરિયૂપવાદિનો.

૬૯૭.‘‘તત્થાહં દીઘમદ્ધાનં, દુક્ખં વેદિસ્સ વેદનં;
ફલં પાપસ્સ કમ્મસ્સ, તસ્મા સોચામહં ભુસં.

૬૯૮.‘‘તં સુણોહિ મહારાજ, અરિન્દમ રટ્ઠવડ્ઢન;
ધીતા મય્હં મહારાજ, ઉત્તરા ભદ્દમત્થુ તે.

૬૯૯.‘‘કરોતિ ભદ્દકં કમ્મં, સીલેસુપોસથે રતા;
સઞ્ઞતા સંવિભાગી ચ, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરા.

૭૦૦.‘‘અખણ્ડકારી સિક્ખાય, સુણ્હા પરકુલેસુ ચ;
ઉપાસિકા સક્યમુનિનો, સમ્બુદ્ધસ્સ સિરીમતો.

૭૦૧.‘‘ભિક્ખુ ચ સીલસમ્પન્નો, ગામં પિણ્ડાય પાવિસિ;
ઓક્ખિત્તચક્ખુ સતિમા, ગુત્તદ્વારો સુસંવુતો.

૭૦૨.‘‘સપદાનં ચરમાનો, અગમા તં નિવેસનં;
તમદ્દસ મહારાજ, ઉત્તરા ભદ્દમત્થુ તે.

૭૦૩.‘‘પૂરં પાનીયસરકં, પૂવે વિત્તે ચ સા અદા;
પિતા મે કાલકતો ભન્તે, તસ્સેતં ઉપકપ્પતુ.

૭૦૪.‘‘સમનન્તરાનુદ્દિટ્ઠે , વિપાકો ઉદપજ્જથ;
ભુઞ્જામિ કામકામીહં, રાજા વેસ્સવણો યથા.

૭૦૫.‘‘તં સુણોહિ મહારાજ, અરિન્દમ રટ્ઠવડ્ઢન;
સદેવકસ્સ લોકસ્સ, બુદ્ધો અગ્ગો પવુચ્ચતિ;
તં બુદ્ધં સરણં ગચ્છ, સપુત્તદારો અરિન્દમ.

૭૦૬.‘‘અટ્ઠઙ્ગિકેન મગ્ગેન, ફુસન્તિ અમતં પદં;

તં ધમ્મં સરણં ગચ્છ, સપુત્તદારો અરિન્દમ.

૭૦૭.‘‘ચત્તારો ચ પટિપન્ના, ચત્તારો ચ ફલે ઠિતા;
એસ સઙ્ઘો ઉજુભૂતો, પઞ્ઞાસીલસમાહિતો;
તં સઙ્ઘં સરણં ગચ્છ, સપુત્તદારો અરિન્દમ.

૭૦૮.‘‘પાણાતિપાતા વિરમસ્સુ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયસ્સુ;
અમજ્જપો મા ચ મુસા અભાણિ, સકેન દારેન ચ હોહિ તુટ્ઠોતિ.

૭૦૯.‘‘અત્થકામોસિ મે યક્ખ, હિતકામોસિ દેવતે;
કરોમિ તુય્હં વચનં, ત્વંસિ આચરિયો મમ.

૭૧૦.‘‘ઉપેમિ સરણં બુદ્ધં, ધમ્મઞ્ચાપિ અનુત્તરં;
સઙ્ઘઞ્ચ નરદેવસ્સ, ગચ્છામિ સરણં અહં.

૭૧૧.‘‘પાણાતિપાતા વિરમામિ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયામિ;
અમજ્જપો નો ચ મુસા ભણામિ, સકેન દારેન ચ હોમિ તુટ્ઠો.

૭૧૨.‘‘ઓફુણામિ મહાવાતે, નદિયા સીઘગામિયા;
વમામિ પાપિકં દિટ્ઠિં, બુદ્ધાનં સાસને રતો.

૭૧૩.‘‘ઇદં વત્વાન સોરટ્ઠો, વિરમિત્વા પાપદસ્સના;
નમો ભગવતો કત્વા, પામોક્ખો રથમારુહી’’તિ. – ગાથાયો અવોચું;

૬૫૮-૯. તત્થ **રાજા પિઙ્ગલકો નામ, સુરટ્ઠાનં અધિપતિ અહૂ**તિ પિઙ્ગલચક્ખુતાય ‘‘પિઙ્ગલો’’તિ પાકટનામો સુરટ્ઠદેસસ્સ ઇસ્સરો રાજા અહોસિ. **મોરિયાન**ન્તિ મોરિયરાજૂનં, ધમ્માસોકં સન્ધાય વદતિ. **સુરટ્ઠં પુનરાગમા**તિ સુરટ્ઠસ્સ વિસયં ઉદ્દિસ્સ સુરટ્ઠગામિમગ્ગં પચ્ચાગઞ્છિ. **પઙ્ક**ન્તિ મુદુભૂમિં. **વણ્ણુપથ**ન્તિ પેતેન નિમ્મિતં મરૂભૂમિમગ્ગં.

૬૬૦. **ખેમો**તિ નિબ્ભયો. **સોવત્થિકો**તિ સોત્થિભાવાવહો. **સિવો**તિ અનુપદ્દવો. **સુરટ્ઠાનં સન્તિકે ઇતો**તિ ઇમિના મગ્ગેન ગચ્છન્તા મયં સુરટ્ઠવિસયસ્સ સમીપેયેવ.

૬૬૧-૨. **સોરટ્ઠો**તિ સુરટ્ઠાધિપતિ. **ઉબ્બિગ્ગરૂપો**તિ ઉત્રસ્તસભાવો. **ભિંસન**ન્તિ ભયજનનં . **લોમહંસન**ન્તિ ભિંસનકભાવેન લોમાનં હંસાપનં.

૬૬૩. **યમપુરિસાન સન્તિકે**તિ પેતાનં સમીપે વત્તામ. **અમાનુસો વાયતિ ગન્ધો**તિ પેતાનં સરીરગન્ધો વાયતિ. **ઘોસો સુય્યતિ દારુણો**તિ પચ્ચેકનિરયેસુ કારણં કારિયમાનાનં સત્તાનં ઘોરતરો સદ્દો સુય્યતિ.

૬૬૬. **પાદપ**ન્તિ પાદસદિસેહિ મૂલાવયવેહિ ઉદકસ્સ પિવનતો ‘‘પાદપો’’તિ લદ્ધનામં તરું. **છાયાસમ્પન્ન**ન્તિ સમ્પન્નચ્છાયં. **નીલબ્ભવણ્ણસદિસ**ન્તિ વણ્ણેન નીલમેઘસદિસં. **મેઘવણ્ણસિરીનિભ**ન્તિ મેઘવણ્ણસણ્ઠાનં હુત્વા

ખાયમાનં.

૬૭૦. **પૂરં પાનીયસરક**ન્તિ પાનીયેન પુણ્ણં પાનીયભાજનં. **પૂવે**તિ ખજ્જકે. **વિત્તે**તિ વિત્તિજનને મધુરે મનુઞ્ઞે તહિં તહિં સરાવે પૂરેત્વા ઠપિતપૂવે અદ્દસ.

૬૭૨. **અથો તે અદુરાગત**ન્તિ એત્થ **અથો**તિ નિપાતમત્તં, અવધારણત્થે વા, મહારાજ, તે આગતં દુરાગતં ન હોતિ, અથ ખો સ્વાગતમેવાતિ મયં સમ્પટિચ્છામાતિ અત્થો. **અરિન્દમા**તિ અરીનં દમનસીલ.

૬૭૭. **અમચ્ચા પારિસજ્જા**તિ અમચ્ચા પારિસજ્જા ચ વચનં સુણન્તુ, બ્રાહ્મણો ચ તુય્હં પુરોહિતો તં સુણાતૂતિ યોજના.

૬૭૮. **સુરટ્ઠસ્મિં અહ**ન્તિ સુરટ્ઠદેસે અહં. **દેવા**તિ રાજાનં આલપતિ. **મિચ્છાદિટ્ઠી**તિ નત્થિકદિટ્ઠિયા વિપરીતદસ્સનો. **દુસ્સીલો**તિ નિસ્સીલો. **કદરિયો**તિ થદ્ધમચ્છરી. **પરિભાસકો**તિ સમણબ્રાહ્મણાનં અક્કોસકો.

૬૭૯. **વારયિસ્સ**ન્તિ વારેસિં. **અન્તરાયકરો અહ**ન્તિ દાનં દદન્તાનં ઉપકારં કરોન્તાનં અન્તરાયકરો હુત્વા અઞ્ઞેસઞ્ચ પરેસં દાનં દદમાનાનં દાનમયપુઞ્ઞતો અહં બહુજનં વારયિસ્સં વારેસિન્તિ યોજના.

૬૮૦. **વિપાકો નત્થિ દાનસ્સા**તિઆદિ વારિતાકારદસ્સનં. તત્થ **વિપાકો નત્થિ દાનસ્સા**તિ દાનં દદતો તસ્સ વિપાકો આયતિં પત્તબ્બફલં નત્થીતિ વિપાકં પટિબાહતિ. **સંયમસ્સ કુતો ફલ**ન્તિ સીલસ્સ પન કુતો નામ ફલં, સબ્બેન સબ્બં તં નત્થીતિ અધિપ્પાયો. **નત્થિ આચરિયો નામા**તિ આચારસમાચારસિક્ખાપકો આચરિયો નામ કોચિ નત્થિ. સભાવતો એવ હિ સત્તા દન્તા વા અદન્તા વા હોન્તીતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ ‘‘**અદન્તં કો દમેસ્સતી**’’તિ.

૬૮૧. **સમતુલ્યાનિ ભૂતાની**તિ ઇમે સત્તા સબ્બેપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમસમા, તસ્મા જેટ્ઠો એવ નત્થિ, કુતો જેટ્ઠાપચાયિકો, જેટ્ઠાપચાયનપુઞ્ઞં નામ નત્થીતિ અત્થો. **નત્થિ બલ**ન્તિ યમ્હિ અત્તનો બલે પતિટ્ઠિતા સત્તા વીરિયં કત્વા મનુસ્સસોભગ્યતં આદિં કત્વા યાવઅરહત્તં સમ્પત્તિયો પાપુણન્તિ, તં વીરિયબલં પટિક્ખિપતિ. **વીરિયં વા નત્થિ કુતો ઉટ્ઠાનપોરિસ**ન્તિ ઇદં નો પુરિસવીરિયેન પુરિસકારેન પવત્તન્તિ એવં પવત્તવાદપટિક્ખેપવસેન વુત્તં.

૬૮૨. **નત્થિ દાનફલં નામા**તિ દાનસ્સ ફલં નામ કિઞ્ચિ નત્થિ, દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગો ભસ્મનિહિતં વિય નિપ્ફલો એવાતિ અત્થો. **ન વિસોધેતિ વેરિન**ન્તિ એત્થ **વેરિન**ન્તિ વેરવન્તં વેરાનં વસેન પાણાતિપાતાદીનં વસેન ચ કતપાપં પુગ્ગલં દાનસીલાદિવતતો ન વિસોધેતિ, કદાચિપિ સુદ્ધં ન કરોતિ. પુબ્બે ‘‘વિપાકો નત્થિ દાનસ્સા’’તિઆદિ દાનાદિતો અત્તનો પરેસં નિવારિતાકારદસ્સનં, ‘‘નત્થિ દાનફલં નામા’’તિઆદિ પન અત્થનો મિચ્છાભિનિવેસદસ્સનન્તિ દટ્ઠબ્બં. **લદ્ધેય્ય**ન્તિ લદ્ધબ્બં. કથં પન લદ્ધબ્બન્તિ આહ ‘‘**નિયતિપરિણામજ**’’ન્તિ. અયં સત્તો સુખં વા દુક્ખં વા લભન્તો નિયતિવિપરિણામવસેનેવ લભતિ, ન કમ્મસ્સ કતત્તા, ન ઇસ્સરાદિના ચાતિ અધિપ્પાયો.

૬૮૩. **નત્થિ માતા પિતા ભાતા**તિ માતાદીસુ સમ્માપટિપત્તિમિચ્છાપટિપત્તીનં ફલાભાવં સન્ધાય વદતિ. **લોકો નત્થિ ઇતો પર**ન્તિ ઇતો ઇધલોકતો પરલોકો નામ કોચિ નત્થિ, તત્થ તત્થેવ સત્તા ઉચ્છિજ્જન્તીતિ અધિપ્પાયો. **દિન્ન**ન્તિ મહાદાનં. **હુત**ન્તિ પહેનકસક્કારો, તદુભયમ્પિ ફલાભાવં સન્ધાય ‘‘નત્થી’’તિ પટિક્ખિપતિ.

સુનિહિતન્તિ સુટ્ઠુ નિહિતં. **ન વિજ્જતી**તિ યં સમણબ્રાહ્મણાનં દાનં નામ ‘‘અનુગામિકનિધી’’તિ વદન્તિ, તં ન વિજ્જતિ. તેસં તં વાચાવત્થુમત્તમેવાતિ અધિપ્પાયો.

૬૮૪. **ન કોચિ કઞ્ચિ હનતી**તિ યો પુરિસો પરં પુરિસં હનેય્ય, પરસ્સ પુરિસસ્સ સીસં છિન્દેય્ય, તત્થ પરમત્થતો ન કોચિ કઞ્ચિ હનતિ, સત્તન્નં કાયાનં છિદ્દભાવતો હનન્તો વિય હોતિ. કથં સત્થપહારોતિ આહ ‘‘**સત્તન્નં વિવરમન્તરે**’’તિ. પથવીઆદીનં સત્તન્નં કાયાનં વિવરભૂતે અન્તરે છિદ્દે સત્થં પવિસતિ, તેન સત્તા અસિઆદીહિ પહતા વિય હોન્તિ, જીવો વિય પન સેસકાયાપિ નિચ્ચસભાવત્તા ન છિજ્જન્તીતિ અધિપ્પાયો.

૬૮૫. **અચ્છેજ્જાભેજ્જો હિ જીવો**તિ અયં સત્તાનં જીવો સત્થાદીહિ ન છિન્દિતબ્બો ન ભિન્દિતબ્બો નિચ્ચસભાવત્તા. **અટ્ઠંસો ગુળપરિમણ્ડલો**તિ સો પન જીવો કદાચિ અટ્ઠંસો હોતિ કદાચિ ગુળપરિમણ્ડલો . **યોજનાનં સતં પઞ્ચા**તિ કેવલીભાવં પત્તો પઞ્ચયોજનસતુબ્બેધો હોતિ. **કો જીવં છેત્તુમરહતી**તિ નિચ્ચં નિબ્બિકારં જીવં કો નામ સત્થાદીહિ છિન્દિતું અરહતિ, ન સો કેનચિ વિકોપનેય્યોતિ વદતિ.

૬૮૬. **સુત્તગુળે**તિ વેઠેત્વા કતસુત્તગુળે. **ખિત્તે**તિ નિબ્બેઠનવસેન ખિત્તે. **નિબ્બેઠેન્તં પલાયતી**તિ પબ્બતે વા રુક્ખગ્ગે વા ઠત્વા નિબ્બેઠિયમાનં ખિત્તં સુત્તગુળં નિબ્બેઠેન્તમેવ ગચ્છતિ, સુત્તે ખીણે ન ગચ્છતિ. **એવમેવ**ન્તિ યથા તં સુત્તગુળં નિબ્બેઠિયમાનં ગચ્છતિ, સુત્તે ખીણે ન ગચ્છતિ, એવમેવ સો જીવો ‘‘ચુલ્લાસીતિ મહાકપ્પિનો સતસહસ્સાની’’તિ વુત્તકાલમેવ અત્તભાવગુળં નિબ્બેઠેન્તો પલાયતિ પવત્તતિ, તતો ઉદ્ધં ન પવત્તતિ.

૬૮૭. **એવમેવ ચ સો જીવો**તિ યથા કોચિ પુરિસો અત્તનો નિવાસગામતો નિક્ખમિત્વા તતો અઞ્ઞં ગામં પવિસતિ કેનચિદેવ કરણીયેન, એવમેવ સો જીવો ઇતો સરીરતો નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞં અપરં સરીરં નિયતવસેન પવિસતીતિ અધિપ્પાયો. **બોન્દિ**ન્તિ કાયં.

૬૮૯. **ચુલ્લાસીતી**તિ ચતુરાસીતિ. **મહાકપ્પિનો**તિ મહાકપ્પાનં. તત્થ ‘‘એકમ્હા મહાસરા અનોતત્તાદિતો વસ્સસતે વસ્સસતે કુસગ્ગેન એકેકં ઉદકબિન્દું નીહરન્તે ઇમિના ઉપક્કમેન સત્તક્ખત્તું તમ્હિ સરે નિરુદકે જાતે એકો મહાકપ્પો નામ હોતી’’તિ વત્વા ‘‘એવરૂપાનં મહાકપ્પાનં ચતુરાસીતિસતસહસ્સાનિ સંસારસ્સ પરિમાણ’’ન્તિ વદન્તિ. **યે બાલા યે ચ પણ્ડિતા**તિ યે અન્ધબાલા, યે ચ સપ્પઞ્ઞા, સબ્બેપિ તે. **સંસારં ખેપયિત્વાના**તિ યથાવુત્તકાલપરિચ્છેદં સંસારં અપરાપરુપ્પત્તિવસેન ખેપેત્વા. **દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સરે**તિ વટ્ટદુક્ખસ્સ પરિયન્તં પરિયોસાનં કરિસ્સન્તિ. પણ્ડિતાપિ અન્તરા સુજ્ઝિતું ન સક્કોન્તિ, બાલાપિ તતો ઉદ્ધં નપ્પવત્તન્તીતિ તસ્સ લદ્ધિ.

૬૯૦. **મિતાનિ સુખદુક્ખાનિ**, **દોણેહિ પિટકેહિ ચા**તિ સત્તાનં સુખદુક્ખાનિ નામ દોણેહિ પિટકેહિ માનભાજનેહિ મિતાનિ વિય યથાવુત્તકાલપરિચ્છેદેનેવ પરિમિતત્તા પચ્ચેકઞ્ચ તેસં તેસં સત્તાનં તાનિ નિયતિપરિણામજાનિ પરિમિતાનિ. તયિદં **જિનો સબ્બં પજાનાતિ** જિનભૂમિયં ઠિતો કેવલં પજાનાતિ સંસારસ્સ સમતિક્કન્તત્તા. સંસારે પન પરિબ્ભમતિ સમ્મૂળ્હાયં **ઇતરા પજા**.

૬૯૧. **એવંદિટ્ઠિ પુરે આસિ**ન્તિ યથાવુત્તનત્થિકદિટ્ઠિકો પુબ્બેવ અહં અહોસિં. **સમ્મૂળ્હો મોહપારુતો**તિ યથાવુત્તાય દિટ્ઠિયા હેતુભૂતેન સમ્મોહેન સમ્મૂળ્હો, તંસહજાતેન પન મોહેન પારુતો, પટિચ્છાદિતકુસલબીજોતિ અધિપ્પાયો.

૬૯૨. એવં પુબ્બે યા અત્તનો ઉપ્પન્ના પાપદિટ્ઠિ, તસ્સા વસેન કતં પાપકમ્મં દસ્સેત્વા ઇદાનિ અત્તના આયતિં અનુભવિતબ્બં તસ્સ ફલં દસ્સેન્તો ''**ઓરં મે છહિ માસેહી**''તિઆદિમાહ.

૬૯૫-૭. તત્થ **વસ્સાનિ સતસહસ્સાની**તિ વસ્સાનં સતસહસ્સાનિ, અતિક્કમિત્વાતિ વચનસેસો. ભુમ્મત્થે વા એતં પચ્ચત્તવચનં, વસ્સેસુ સતસહસ્સેસુ વીતિવત્તેસૂતિ અત્થો. **ઘોસો સુય્યતિ તાવદે**તિ યદા એત્તકો કાલો અતિક્કન્તો હોતિ, તાવદેવ તસ્મિં કાલે ''ઇધ પચ્ચન્તાનં વો મારિસા વસ્સસતસહસ્સપરિમાણો કાલો અતીતો''તિ એવં તસ્મિં નિરયે સદ્દો સુય્યતિ. **લક્ખો એસો, મહારાજ, સતભાગવસ્સકોટિયો**તિ સતભાગા સતકોટ્ઠાસા વસ્સકોટિયો, મહારાજ, નિરયે પચ્ચન્તાનં સત્તાનં આયુનો એસો લક્ખો એસો પરિચ્છેદોતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – દસદસકં સતં નામ, દસ સતાનિ સહસ્સં નામ, દસદસસહસ્સાનિ સતસહસ્સં નામ, સતસતસહસ્સાનિ કોટિ નામ, તાસં કોટીનં વસેન સતસહસ્સવસ્સકોટિયો સતભાગા વસ્સકોટિયો. સા ચ ખો નેરયિકાનંયેવ વસ્સગણનાવસેન વેદિતબ્બા, ન મનુસ્સાનં, દેવાનં વા. ઈદિસાનિ અનેકાનિ વસ્સકોટિસતસહસ્સાનિ નેરયિકાનં આયુ. તેનાહ ''**કોટિસતસહસ્સાનિ, નિરયે પચ્ચરે જના**''તિ. યાદિસેન પન પાપેન સત્તા એવં નિરયેસુ પચ્ચન્તિ , તં નિગમનવસેન દસ્સેતું ''**મિચ્છાદિટ્ઠી ચ દુસ્સીલા, યે ચ અરિયૂપવાદિનો**''તિ વુત્તં. **વેદિસ્સ**ન્તિ અનુભવિસ્સં.

૬૯૮-૭૦૬. એવં આયતિં અત્તના અનુભવિતબ્બં પાપફલં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ''કેન તે બ્રહ્મચરિયેન , આનુભાવો અયં તવા''તિ રઞ્ઞા પુચ્છિતમત્થં આચિક્ખિત્વા તં સરણેસુ ચેવ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેતુકામો ''**તં સુણોહિ મહારાજા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **સીલેસુપોસથે રતા**તિ નિચ્ચસીલેસુ ચ ઉપોસથસીલેસુ ચ અભિરતા. **અદા**તિ અદાસિ. **તં ધમ્મ**ન્તિ તં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં અમતપદઞ્ચ.

૭૦૯-૧૨. એવં પેતેન સરણેસુ સીલેસુ ચ સમાદપિતો રાજા પસન્નમાનસો તેન અત્તનો કતં ઉપકારં તાવ કિત્તેત્વા સરણાદીસુ પતિટ્ઠહન્તો ''**અત્થકામો**''તિઆદિકા તિસ્સો ગાથા વત્વા પુબ્બે અત્તના ગહિતાય પાપિકાય દિટ્ઠિયા પટિનિસ્સટ્ઠભાવં પકાસેન્તો ''**ઓકુણામી**''તિ ગાથમાહ.

તત્થ **ઓકુણામિ મહાવાતે**તિ મહન્તે વાતે વાયન્તે ભુસં વિય તં પાપકં દિટ્ઠિં, યક્ખ, તવ ધમ્મદેસનાવાતે ઓકુણામિ નિદ્ધુનામિ. **નદિયા વા સીઘગામિયા**તિ સીઘસોતાય મહાનદિયા વા તિણકટ્ઠપણ્ણકસટં વિય પાપિકં દિટ્ઠિં પવાહેમીતિ અધિપ્પાયો. **વમામિ પાપિકં દિટ્ઠિ**ન્તિ મમ મનોમુખગતં પાપિકં દિટ્ઠિં ઉચ્છડ્ડયામિ. તત્થ કારણમાહ ''**બુદ્ધાનં સાસને રતો**''**તિ**. યસ્મા એકંસેન અમતાવહે બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સાસને રતો અભિરતો, તસ્મા તં દિટ્ઠિસઙ્ખાતં વિસં વમામીતિ યોજના.

૭૧૩. તિ ઓસાનગાથા સઙ્ગીતિકારેહિ ઠપિતા. તત્થ **પામોક્ખો**તિપાચીનદિસાભિમુખો હુત્વા. **રથમારુહી**તિ રાજા ગમનસજ્જં અત્તનો રાજરથં અભિરુહિ, આરુય્હ યક્ખાનુભાવેન તં દિવસમેવ અત્તનો નગરં પત્વા રાજભવનં પાવિસિ. સો અપરેન સમયેન ઇમં પવત્તિં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ, ભિક્ખૂ તં થેરાનં આરોચેસું, થેરા તતિયસઙ્ગીતિયં સઙ્ગહં આરોપેસું.

નન્દકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. રેવતીપેતવત્થુવણ્ણના

૭૧૪-૩૬. ઉટ્ઠેહિ , રેવતે, સુપાપધમ્મેતિ ઇદં રેવતીપેતવત્થુ. તં યસ્મા રેવતીવિમાનવત્થુના નિબ્બિસેસં, તસ્મા યદેત્થ અટ્ઠુપ્પત્તિયં ગાથાસુ ચ વત્તબ્બં, તં પરમત્થદીપનિયં વિમાનવત્થુવણ્ણનાયં (વિ॰ વ॰ અટ્ઠ॰ ૮૬૦ રેવતીવિમાનવણ્ણના) વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇદઞ્હિ નન્દિયસ્સ દેવપુત્તસ્સ વસેન વિમાનવત્થુપાળિયં સઙ્ગહં આરોપિતમ્પિ રેવતીપટિબદ્ધાય ગાથાય વસેન ''રેવતીપેતવત્થુ''ન્તિ પેતવત્થુપાળિયમ્પિ સઙ્ગહં આરોપિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

રેવતીપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. ઉચ્છુપેતવત્થુવણ્ણના

ઇદં મમ ઉચ્છુવનં મહન્તન્તિ ઇદં ઉચ્છુપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ વેળુવને વિહરન્તે અઞ્ઞતરો પુરિસો ઉચ્છુકલાપં ખન્ધે કત્વા એકં ઉચ્છું ખાદન્તો ગચ્છતિ. અથ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો સીલવા કલ્યાણધમ્મો બાલદારકેન સદ્ધિં તસ્સ પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો ગચ્છતિ. દારકો ઉચ્છું પસ્સિત્વા ''દેહી''તિ પરોદતિ. ઉપાસકો દારકં પરોદન્તં દિસ્વા તં પુરિસં સઙ્ગણ્હન્તો તેન સદ્ધિં સલ્લાપમકાસિ. સો પન પુરિસો તેન સદ્ધિં ન કિઞ્ચિ આલપિ, દારકસ્સ ઉચ્છુખણ્ડમ્પિ નાદાસિ. ઉપાસકો તં દારકં દસ્સેત્વા ''અયં દારકો અતિવિય રોદતિ, ઇમસ્સ એકં ઉચ્છુખણ્ડં દેહી''તિ આહ. તં સુત્વા સો પુરિસો અસહન્તો પટિહતચિત્તં ઉપટ્ઠપેત્વા અનાદરવસેન એકં ઉચ્છુલટ્ઠિં પિટ્ઠિતો ખિપિ.

સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા ચિરં પરિભાવિતસ્સ લોભસ્સ વસેન પેતેસુ નિબ્બત્તિ, તસ્સ ફલં નામ સકકમ્મસરિક્ખકં હોતીતિ અટ્ઠકરીસમત્તં ઠાનં અવત્થરન્તં અઞ્જનવણ્ણં મુસલદણ્ડપરિમાણેહિ ઉચ્છૂહિ ઘનસઞ્છન્નં મહન્તં ઉચ્છુવનં નિબ્બત્તિ. તસ્મિં ખાદિતુકામતાય ''ઉચ્છું ગહેસ્સામી''તિ ઉપગતમત્તે તં ઉચ્છૂ અભિહનન્તિ, સો તેન પુચ્છિતો પતતિ.

અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો રાજગહં પિણ્ડાય ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે તં પેતં અદ્દસ. સો થેરં દિસ્વા અત્તના કતકમ્મં પુચ્છિ –

૭૩૭.''ઇદં મમ ઉચ્છુવનં મહન્તં, નિબ્બત્તતિ પુઞ્ઞફલં અનપ્પકં;
તં દાનિ મે ન પરિભોગમેતિ, આચિક્ખ ભન્તે કિસ્સ અયં વિપાકો.

૭૩૮.''હઞ્ઞામિ ખજ્જામિ ચ વાયમામિ, પરિસક્કામિ પરિભુઞ્જિતું કિઞ્ચિ;
સ્વાહં છિન્નથામો કપણો લાલપામિ, કિસ્સ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો.

૭૩૯.''વિઘાતો ચાહં પરિપતામિ છમાયં,
પરિવત્તામિ વારિચરોવ ઘમ્મે;
રુદતો ચ મે અસ્સુકા નિગ્ગલન્તિ,
આચિક્ખ ભન્તે કિસ્સ અયં વિપાકો.

૭૪૦.''છાતો કિલન્તો ચ પિપાસિતો ચ, સન્તસ્સિતો સાતસુખં ન વિન્દે;
પુચ્છામિ તં એતમત્થં ભદન્તે, કથં નુ ઉચ્છુપરિભોગં લભેય્ય''ન્તિ.

૭૪૧.''પુરે તુવં કમ્મમકાસિ અત્તના, મનુસ્સભૂતો પુરિમાય જાતિયા;
અહઞ્ચ તં એતમત્થં વદામિ, સુત્વાન ત્વં એતમત્થં વિજાન.

૭૪૨.''ઉચ્છું તુવં ખાદમાનો પયાતો, પુરિસો ચ તે પિટ્ઠિતો અન્વગચ્છિ;
સો ચ તં પચ્ચાસન્તો કથેસિ, તસ્સ તુવં ન કિઞ્ચિ આલપિત્થ.

૭૪૩.''સો ચ તં અભણન્તં અયાચિ, દેહય્ય ઉચ્છુન્તિ ચ તં અવોચ;
તસ્સ તુવં પિટ્ઠિતો ઉચ્છું અદાસિ, તસ્સેતં કમ્મસ્સ અયં વિપાકો.

૭૪૪.''ઇઙ્ઘ ત્વં ગન્ત્વાન પિટ્ઠિતો ગણ્હેય્યાસિ, ગહેત્વાન તં ખાદસ્સુ યાવદત્થં;
તેનેવ ત્વં અત્તમનો ભવિસ્સસિ, હટ્ઠો ચુદગ્ગો ચ પમોદિતો ચાતિ.

૭૪૫.''ગન્ત્વાન સો પિટ્ઠિતો અગ્ગહેસિ, ગહેત્વાન તં ખાદિ યાવદત્થં;
તેનેવ સો અત્તમનો અહોસિ, હટ્ઠો ચુદગ્ગો ચ પમોદિતો ચા''તિ. –

વચનપટિવચનગાથા પેતેન થેરેન ચ વુત્તા.

૭૩૭-૮. તત્થ **કિસ્સા**તિ કીદિસસ્સ, કમ્મસ્સાતિ અધિપ્પાયો. **હઞ્ઞામી**તિ વિહઞ્ઞામિ વિઘાતં આપજ્જામિ. **વિહઞ્ઞામી**તિ વા વિબાધિયામિ, વિસેસતો પીળિયામીતિ અત્થો. **ખજ્જામી**તિ ખાદિયામિ, અસિપત્તસદિસેહિ નિસિતેહિ ખાદન્તેહિ વિય ઉચ્છુપત્તેહિ કન્તિયામીતિ અત્થો. **વાયમામી**તિ ઉચ્છું ખાદિતું વાયામં કરોમિ. **પરિસક્કામી**તિ પયોગં કરોમિ. **પરિભુઞ્જિતુ**ન્તિ ઉચ્છુરસં પરિભુઞ્જિતું, ઉચ્છું ખાદિતુન્તિ અત્થો. **છિન્નથામો**તિ છિન્નસહો ઉપચ્છિન્નથામો, પરિક્ખીણબલોતિ અત્થો. **કપણો**તિ દીનો. **લાલપામી**તિ દુક્ખેન અટ્ટિતો અતિવિય વિલપામિ.

૭૩૯. **વિઘાતો**તિ વિઘાતવા, વિહતબલો વા. **પરિપતામિ છમાય**ન્તિ ઠાતું અસક્કોન્તો ભૂમિયં પપતામિ. **પરિવત્તામી**તિ પરિબ્ભમામિ. **વારિચરોવા**તિ મચ્છો વિય. **ઘમ્મે**તિ ઘમ્મસન્તત્તે થલે.

૭૪૦-૪. **સન્તસ્સિતો**તિ ઓટ્ઠકણ્ઠતાલૂનં સોસપ્પત્તિયા સુટ્ઠુ તસિતો. **સાતસુખ**ન્તિ સાતભૂતં સુખં. **ન વિન્દે**તિ ન લભામિ. **ત**ન્તિ તુવં. **વિજાના**તિ વિજાનાહિ. **પયાતો**તિ ગન્તું આરદ્ધો. **અન્વગચ્છી**તિ અનુબન્ધિ. **પચ્ચાસન્તો**તિ પચ્ચાસીસમાનો. **તસ્સેતં કમ્મસ્સા**તિ એત્થ **એત**ન્તિ નિપાતમત્તં, તસ્સ કમ્મસ્સાતિ અત્થો. **પિટ્ઠિતો ગણ્હેય્યાસી**તિ અત્તનો પિટ્ઠિપસ્સેનેવ ઉચ્છું ગણ્હેય્યાસિ. **પમોદિતો**તિ પમુદિતો.

૭૪૫. **ગહેત્વાન તં ખાદિ યાવદત્થ**ન્તિ થેરેન આણત્તિનિયામેન ઉચ્છું ગહેત્વા યથારુચિ ખાદિત્વા મહન્તં ઉચ્છુકલાપં ગહેત્વા થેરસ્સ ઉપનેસિ, થેરો તં અનુગ્ગણ્હન્તો તેનેવ તં ઉચ્છુકલાપં ગાહાપેત્વા વેળુવનં ગન્ત્વા ભગવતો અદાસિ, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં તં પરિભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં અકાસિ, પેતો પસન્નચિત્તો વન્દિત્વા ગતો, તતો પટ્ઠાય યથાસુખં ઉચ્છું પરિભુઞ્જિ.

સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. સા પનેસા પેતસ્સ પવત્તિ મનુસ્સલોકે પાકટા અહોસિ. અથ મનુસ્સા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા તં પવત્તિં પુચ્છિંસુ. સત્થા તેસં તમત્થં વિત્થારતો કથેત્વા ધમ્મં

દેસેસિ, તં સુત્વા મનુસ્સા મચ્છેરમલતો પટિવિરતા અહેસુન્તિ.

ઉચ્છુપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. કુમારપેતવત્થુવણ્ણના

સાવત્થિ નામ નગરન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે પેતે આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર કોસલરઞ્ઞો દ્વે પુત્તા પાસાદિકા પઠમવયે ઠિતા યોબ્બનમદમત્તા પરદારકમ્મં કત્વા કાલં કત્વા પરિખાપિટ્ઠે પેતા હુત્વા નિબ્બત્તિંસુ. તે રત્તિયં ભેરવેન સદ્દેન પરિદેવિંસુ. મનુસ્સા તં સુત્વા ભીતતસિતા ''એવં કતે ઇદં અવમઙ્ગલં વૂપસમ્મતી''તિ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસું. ભગવા ''ઉપાસકા તસ્સ સદ્દસ્સ સવનેન તુમ્હાકં ન કોચિ અન્તરાયો''તિ વત્વા તસ્સ કારણં આચિક્ખિત્વા તેસં ધમ્મં દેસેતું –

૭૪૬.''સાવત્થિ નામ નગરં, હિમવન્તસ્સ પસ્સતો;
તત્થ આસું દ્વે કુમારા, રાજપુત્તાતિ મે સુતં.

૭૪૭.''સમ્મત્તા રજનીયેસુ, કામસ્સાદાભિનન્દિનો;
પચ્ચુપ્પન્નસુખે ગિદ્ધા, ન તે પસ્સિંસુનાગતં.

૭૪૮.''તે ચુતા ચ મનુસ્સત્તા, પરલોકં ઇતો ગતા;
તેધ ઘોસેન્ત્યદિસ્સન્તા, પુબ્બે દુક્કટમત્તનો.

૭૪૯.''બહૂસુ વત સન્તેસુ, દેય્યધમ્મે ઉપટ્ઠિતે;
નાસક્ખિમ્હા ચ અત્તાનં, પરિત્તં કાતું સુખાવહં.

૭૫૦.''કિં તતો પાપકં અસ્સ, યં નો રાજકુલા ચુતા;
ઉપપન્ના પેત્તિવિસયં, ખુપ્પિપાસસમપ્પિતા.

૭૫૧.''સામિનો ઇધ હુત્વાન, હોન્તિ અસામિનો તહિં;
ભમન્તિ ખુપ્પિપાસાય, મનુસ્સા ઉન્નતોનતા.

૭૫૨.''એતમાદીનવં ઞત્વા, ઇસ્સરમદસમ્ભવં;
પહાય ઇસ્સરમદં, ભવે સગ્ગગતો નરો;
કાયસ્સ ભેદા સપ્પઞ્ઞો, સગ્ગં સો ઉપપજ્જતી''તિ – ગાથા અભાસિ;

૭૪૬. તત્થ **ઇતિ મે સુતન્તિ** ન કેવલં અત્તનો ઞાણેન દિટ્ઠમેવ, અથ ખો લોકે પાકટભાવેન એવં મયા સુતન્તિ અત્થો.

૭૪૭. કામસ્સાદાભિનન્દિનોતિ કામગુણેસુ અસ્સાદવસેન અભિનન્દનસીલા. **પચ્ચુપ્પન્નસુખે ગિદ્ધાતિ** વત્તમાનસુખમત્તે ગિદ્ધા ગથિતા હુત્વા. **ન તે પસ્સિંસુનાગતન્તિ** દુચ્ચરિતં પહાય સુચરિતં ચરિત્વા અનાગતં આયતિં દેવમનુસ્સેસુ લદ્ધબ્બં સુખં તે ન ચિન્તેસું.

૭૪૮. તેધ ઘોસેન્ત્યદિસ્સન્તાતિ તે પુબ્બે રાજપુત્તભૂતા પેતા ઇધ સાવત્થિયા સમીપે અદિસ્સમાનરૂપા ઘોસેન્તિ કન્દન્તિ. કિં કન્દન્તીતિ આહ "**પુબ્બે દુક્કટમત્તનો**"તિ.

૭૪૯. ઇદાનિ તેસં કન્દનસ્સ કારણં હેતુતો ચ ફલતો ચ વિભજિત્વા દસ્સેતું "**બહૂસુ વત સન્તેસૂ**"તિઆદિ વુત્તં.

તત્થ **બહૂસુ વત સન્તેસૂ**તિ અનેકેસુ દક્ખિણેય્યેસુ વિજ્જમાનેસુ. **દેય્યધમ્મે ઉપટ્ઠિતે**તિ અત્તનો સન્તકે દાતબ્બદેય્યધમ્મેપિ સમીપે ઠિતે, લબ્ભમાનેતિ અત્થો. **પરિત્તં સુખાવહ**ન્તિ અપ્પમત્તકમ્પિ આયતિં સુખાવહં પુઞ્ઞં કત્વા અત્તાનં સોત્થિં નિરુપદ્દવં કાતું નાસક્ખિમ્હા વતાતિ યોજના.

૭૫૦. કિં તતો પાપકં અસ્સાતિ તતો પાપકં લામકં નામ કિં અઞ્ઞં અસ્સ સિયા. **યં નો રાજકુલા ચુતા**તિ યેન પાપકમ્મેન મયં રાજકુલતો ચુતા ઇધ પેત્તિવિસયં ઉપપન્ના પેતેસુ નિબ્બત્તા ખુપ્પિપાસસમપ્પિતા વિચરામાતિ અત્થો.

૭૫૧. સામિનો ઇધ હુત્વાનાતિ ઇધ ઇમસ્મિં લોકે યસ્મિંયેવ ઠાને પુબ્બે સામિનો હુત્વા વિચરન્તિ, તહિં તસ્મિંયેવ ઠાને હોન્તિ અસ્સામિનો. **મનુસ્સા ઉન્નતોનતા**તિ મનુસ્સકાલે સામિનો હુત્વા કાલકતા કમ્મવસેન ઓનતા ભમન્તિ ખુપ્પિપાસાય, પસ્સ સંસારપકતિન્તિ દસ્સેતિ.

૭૫૨. એતમાદીનવં ઞત્વા, ઇસ્સરમદસમ્ભવન્તિ એતં ઇસ્સરિયમદવસેન સમ્ભૂતં અપાયૂપપત્તિસઞ્ઞિતં આદીનવં દોસં ઞત્વા પહાય ઇસ્સરિયમદં પુઞ્ઞપ્પસુતો હુત્વા. **ભવે સગ્ગગતો નરો**તિ સગ્ગં દેવલોકં ગતોયેવ ભવેય્ય.

ઇતિ સત્થા તેસં પેતાનં પવત્તિં કથેત્વા તેહિ મનુસ્સેહિ કતં દાનં તેસં પેતાનં ઉદ્દિસાપેત્વા સમ્પત્તપરિસાય અજ્ઝાસયાનુરૂપં ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

કુમારપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. રાજપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના

પુબ્બે કતાનં કમ્માનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો રાજપુત્તપેતં આરબ્ભ કથેસિ. તત્થ યો સો અતીતે કિતવસ્સ નામ રઞ્ઞો પુત્તો અતીતે પચ્ચેકબુદ્ધે અપરજ્ઝિત્વા બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્વા તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન પેતેસુ ઉપ્પન્નો. સો ઇધ ''રાજપુત્તપેતો''તિ અધિપ્પેતો. તસ્સ વત્થુ હેટ્ઠા સાણવાસિપેતવત્થુમ્હિ વિત્થારતો આગતમેવ, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ ગહેતબ્બં. સત્થા હિ તદા થેરેન અત્તનો ઞાતિપેતાનં પવત્તિયા કથિતાય ''ન કેવલં તવ ઞાતકાયેવ, અથ ખો ત્વમ્પિ ઇતો અનન્તરાતીતે અત્તભાવે પેતો હુત્વા મહાદુક્ખં અનુભવી''તિ વત્વા તેન યાચિતો –

૭૫૩.''પુબ્બે કતાનં કમ્માનં, વિપાકો મથયે મનં;
રૂપે સદ્દે રસે ગન્ધે, ફોટ્ઠબ્બે ચ મનોરમે.

૭૫૪.“ઇચ્ચં ગીતં રતિં ખિડ્ડં, અનુભુત્વા અનપ્પકં;
ઉય્યાને પરિચરિત્વા, પવિસન્તો ગિરિબ્બજં.

૭૫૫.“ઇસિં સુનેત્તમદ્દક્ખિ, અત્તદન્તં સમાહિતં;
અપ્પિચ્છં હિરિસમ્પન્નં, ઉઞ્છે પત્તગતે રતં.

૭૫૬.“હત્થિક્ખન્ધતો ઓરુય્હ, લદ્ધા ભન્તેતિ ચાબ્રવિ;
તસ્સ પત્તં ગહેત્વાન, ઉચ્ચં પગ્ગય્હ ખત્તિયો.

૭૫૭.“થણ્ડિલે પત્તં ભિન્દિત્વા, હસમાનો અપક્કમિ;
રઞ્ઞો કિતવસ્સાહં પુત્તો, કિં મં ભિક્ખુ કરિસ્સસિ.

૭૫૮.“તસ્સ કમ્મસ્સ ફરુસસ્સ, વિપાકો કટુકો અહુ;
યં રાજપુત્તો વેદેસિ, નિરયમ્હિ સમપ્પિતો.

૭૫૯.“છળેવ ચતુરાસીતિ, વસ્સાનિ નહુતાનિ ચ;
ભુસં દુક્ખં નિગચ્છિત્થો, નિરયે કતકિબ્બિસો.

૭૬૦.“ઉત્તાનોપિ ચ પચ્ચિત્થ, નિકુજ્જો વામદક્ખિણો;
ઉદ્ધંપાદો ઠિતો ચેવ, ચિરં બાલો અપચ્ચથ.

૭૬૧.“બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ, પૂગાનિ નહુતાનિ ચ;
ભુસં દુક્ખં નિગચ્છિત્થો, નિરયે કતકિબ્બિસો.

૭૬૨.“એતાદિસં ખો કટુકં, અપ્પદુટ્ઠપ્પદોસિનં;
પચ્ચન્તિ પાપકમ્મન્તા, ઇસિમાસજ્જ સુબ્બતં.

૭૬૩.“સો તત્થ બહુવસ્સાનિ, વેદયિત્વા બહું દુખં;
ખુપ્પિપાસહતો નામ, પેતો આસિ તતો ચુતો.

૭૬૪.“એતમાદીનવં ઞત્વા, ઇસ્સરમદસમ્ભવં;
પહાય ઇસ્સરમદં, નિવાતમનુવત્તયે.

૭૬૫.“દિટ્ઠેવ ધમ્મે પાસંસો, યો બુદ્ધેસુ સગારવો;
કાયસ્સ ભેદા સપ્પઞ્ઞો, સગ્ગં સો ઉપપજ્જતી”તિ. –

ઇદં પેતવત્થું કથેસિ.

૭૫૩. તત્થ **પુબ્બે કતાનં કમ્માનં, વિપાકો મથયે મન**ન્તિ પુરિમાસુ જાતીસુ કતાનં અકુસલકમ્માનં ફલં ઉળારં હુત્વા ઉપ્પજ્જમાનં અન્ધબાલાનં ચિત્તં મથયેય્ય અભિભવેય્ય, પરેસં અનત્થકરણમુખેન અત્તનો અત્થં

ઉપ્પાદેય્યાતિ અધિપ્પાયો.

ઇદાનિ તં ચિત્તમથનં વિસયેન સદ્ધિં દસ્સેતું “**રૂપે સદ્દે**”તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **રૂપે**તિ રૂપહેતુ, યથિચ્છિતસ્સ મનાપિયસ્સ રૂપારમ્મણસ્સ પટિલાભનિમિત્તન્તિ અત્થો. **સદ્દે**તિઆદીસુપિ એસેવ નયો.

૭૫૪. એવં સાધારણતો વુત્તમત્થં અસાધારણતો નિયમેત્વા દસ્સેન્તો “**નચ્ચં ગીત**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **રતિ**ન્તિ કામરતિં. **ખિડ્ડ**ન્તિ સહાયકાદીહિ કેળિં. **ગિરિબ્બજ**ન્તિ રાજગહં.

૭૫૫. ઇસિન્તિ અસેક્ખાનં સીલક્ખન્ધાદીનં એસનટ્ઠેન ઇસિં. **સુનેત્ત**ન્તિ એવંનામકં પચ્ચેકબુદ્ધં. **અત્તદન્ત**ન્તિ ઉત્તમેન દમથેન દમિતચિત્તં. **સમાહિત**ન્તિ અરહત્તફલસમાધિના સમાહિતં. **ઉઞ્છે પત્તગતે રત**ન્તિ ઉઞ્છેન ભિક્ખાચારેન લદ્ધે પત્તગતે પત્તપરિયાપન્ને આહારે રતં સન્તુટ્ઠં.

૭૫૬. લદ્ધા, ભન્તેતિ ચાબ્રવીતિ ‘‘અપિ, ભન્તે, ભિક્ખા લદ્ધા’’તિ વિસ્સાસજનનત્થં કથેસિ. **ઉચ્ચં પગ્ગય્હા**તિ ઉચ્ચતરં કત્વા પત્તં ઉક્ખિપિત્વા.

૭૫૭. થણ્ડિલે પત્તં ભિન્દિત્વાતિ ખરકઠિને ભૂમિપ્પદેસે ખિપન્તો પત્તં ભિન્દિત્વા. **અપક્કમી**તિ થોકં અપસક્કિ. અપસક્કન્તો ચ ‘‘અકારણેનેવ અન્ધબાલો મહન્તં અનત્થં અત્તનો અકાસી’’તિ કરુણાયનવસેન ઓલોકેન્તં પચ્ચેકબુદ્ધં રાજપુત્તો આહ “**રઞ્ઞો કિતવસ્સાહં પુત્તો, કિં મં ભિક્ખુ કરિસ્સસી**”તિ.

૭૫૮. ફરુસસ્સાતિ દારુણસ્સ. **કટુકો**તિ અનિટ્ઠો. **ય**ન્તિ યં વિપાકં. **સમપ્પિતો**તિ અલ્લીનો.

૭૫૯. છળેવ ચતુરાસીતિ, વસ્સાનિ નહુતાનિ ચાતિ ઉત્તાનો નિપન્નો ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ, નિકુજ્જો, વામપસ્સેન, દક્ખિણપસ્સેન, ઉદ્ધંપાદો, ઓલમ્બિકો, યથાઠિતો ચાતિ એવં છ ચતુરાસીતિસહસ્સાનિ વસ્સાનિ હોન્તિ. તેનાહ –

૭૬૦.‘‘ઉત્તાનોપિ ચ પચ્ચિત્થ, નિકુજ્જો વામદક્ખિણો;
ઉદ્ધંપાદો ઠિતો ચેવ, ચિરં બાલો અપચ્ચથા’’તિ.

તાનિ પન વસ્સાનિ યસ્મા અનેકાનિ નહુતાનિ હોન્તિ, તસ્મા વુત્તં “**નહુતાની**”તિ. **ભુસં દુક્ખં નિગચ્છિત્થો**તિ અતિવિય દુક્ખં પાપુણિ.

૭૬૧. પૂગાનીતિ વસ્સસમૂહે, ઇધ પુરિમગાથાય ચ અચ્ચન્તસંયોગે ઉપયોગવચનં દટ્ઠબ્બં.

૭૬૨. એતાદિસન્તિ એવરૂપં. **કટુક**ન્તિ અતિદુક્ખં, ભાવનપંસકનિદ્દેસોયં ‘‘એકમન્તં નિસીદી’’તિઆદીસુ વિય. અપ્પદુટ્ઠપ્પદોસિનં ઇસિં સુબ્બતં આસજ્જ આસાદેત્વા પાપકમ્મન્તા પુગ્ગલા એવરૂપં કટુકં અતિવિય દુક્ખં પચ્ચન્તીતિ યોજના.

૭૬૩. સોતિ સો રાજપુત્તપેતો. **તત્થા**તિ નિરયે. **વેદયિત્વા**તિ અનુભવિત્વા. **નામા**તિ બ્યત્તપાકટભાવેન. **તતો ચુતો**તિ નિરયતો ચુતો. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં ભગવા રાજપુત્તપેતકથાય તત્થ સન્નિપતિતં મહાજનં સંવેજેત્વા ઉપરિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ સમ્પાપુણિંસૂતિ.

રાજપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. ગૂથખાદકપેતવત્થુવણ્ણના

ગૂથકૂપતો ઉગ્ગન્ત્વાતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે એકં ગૂથખાદકપેતં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયા કિર અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે એકો કુટુમ્બિકો અત્તનો કુલૂપકં ભિક્ખું ઉદ્દિસ્સ વિહારં કારેસિ. તત્થ નાનાજનપદતો ભિક્ખૂ આગન્ત્વા પટિવસિંસુ. તે દિસ્વા મનુસ્સા પસન્નચિત્તા પણીતેન પચ્ચયેન ઉપટ્ઠહિંસુ. કુલૂપકો ભિક્ખુ તં અસહમાનો ઇસ્સાપકતો હુત્વા તેસં ભિક્ખૂનં દોસં વદન્તો કુટુમ્બિકં ઉજ્ઝાપેસિ. કુટુમ્બિકો તે ભિક્ખૂ કુલૂપકઞ્ચ પરિભવન્તો પરિભાસિ. અથ કુલૂપકો કાલં કત્વા તસ્મિંયેવ વિહારે વચ્ચકુટિયં પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ, કુટુમ્બિકો પન કાલં કત્વા તસ્સેવ ઉપરિ પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં દિસ્વા પુચ્છન્તો –

૭૬૬.‘‘ગૂથકૂપતો ઉગ્ગન્ત્વા, કો ન દીનો પતિટ્ઠસિ;
નિસ્સંસયં પાપકમ્મન્તો, કિં નુ સદ્દહસે તુવ’’ન્તિ. –

ગાથમાહ. તં સુત્વા પેતો –

૭૬૭.‘‘અહં ભદન્તે પેતોમ્હિ, દુગ્ગતો યમલોકિકો;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતો’’તિ. –

ગાથાય અત્તાનં આચિક્ખિ. અથ નં થેરો –

૭૬૮.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, ઇદં દુક્ખં નિગચ્છસી’’તિ. –

ગાથાય તેન કતકમ્મં પુચ્છિ. સો પેતો –

૭૬૯.‘‘અહુ આવાસિકો મય્હં, ઇસ્સુકી કુલમચ્છરી;
અજ્ઝાસિતો મય્હં ઘરે, કદરિયો પરિભાસકો.

૭૭૦.‘‘તસ્સાહં વચનં સુત્વા, ભિક્ખવો પરિભાસિસં;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતો’’તિ. –

દ્વીહિ ગાથાહિ અત્તના કતકમ્મં કથેસિ.

૭૬૯. તત્થ **અહુ આવાસિકો મય્હ**ન્તિ મય્હં આવાસે મયા કતવિહારે એકો ભિક્ખુ આવાસિકો નિબદ્ધવસનકો અહોસિ. **અજ્ઝાસિતો મય્હં ઘરે**તિ કુલૂપકભાવેન મમ ગેહે તણ્હાભિનિવેસવસેન અભિનિવિટ્ઠો.

૭૭૦. તસ્સાતિ તસ્સ કુલૂપકભિક્ખુસ્સ. **ભિક્ખવો**તિ ભિક્ખૂ. **પરિભાસિસ**ન્તિ અક્કોસિં. **પેતલોકં ઇતો ગતો**તિ ઇમિના આકારેન પેતયોનિં ઉપગતો પેતભૂતો.

તં સુત્વા થેરો ઇતરસ્સ ગતિં પુચ્છન્તો –

૭૭૧.''અમિત્તો મિત્તવણ્ણેન, યો તે આસિ કુલૂપકો;
કાયસ્સ ભેદા દુપ્પઞ્ઞો, કિં નુ પેચ્ચ ગતિં ગતો''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **મિત્તવણ્ણેના**તિ મિત્તપટિરૂપેન મિત્તપટિરૂપતાય.

પુન પેતો થેરસ્સ તમત્થં આચિક્ખન્તો –

૭૭૨.''તસ્સેવાહં પાપકમ્મસ્સ, સીસે તિટ્ઠામિ મત્થકે;
સો ચ પરવિસયં પત્તો, મમેવ પરિચારકો.

૭૭૩.''યં ભદન્તે હદન્તઞ્ઞે, એતં મે હોતિ ભોજનં;
અહઞ્ચ ખો યં હદામિ, એતં સો ઉપજીવતી''તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

૭૭૨. તત્થ **તસ્સેવા**તિ તસ્સેવ મય્હં પુબ્બે કુલૂપકભિક્ખુભૂતસ્સ પેતસ્સ. **પાપકમ્મસ્સા**તિ પાપસમાચારસ્સ. **સીસે તિટ્ઠામિ મત્થકે**તિ સીસે તિટ્ઠામિ, તિટ્ઠન્તો ચ મત્થકે એવ તિટ્ઠામિ, ન સીસપ્પમાણે આકાસેતિ અત્થો. **પરવિસયં પત્તો**તિ મનુસ્સલોકં ઉપાદાય પરવિસયભૂતં પેત્તિવિસયં પત્તો. **મમેવા**તિ મય્હં એવ પરિચારકો અહોસીતિ વચનસેસો.

૭૭૩. યં ભદન્તે હદન્તઞ્ઞેતિ ભદન્તે, અય્ય મહામોગ્ગલાન, તસ્સં વચ્ચકુટિયં યં અઞ્ઞે ઉહદન્તિ વચ્ચં ઓસ્સજન્તિ. **એતં મે હોતિ ભોજન**ન્તિ એતં વચ્ચં મય્હં દિવસે દિવસે ભોજનં હોતિ. **યં હદામી**તિ તં પન વચ્ચં ખાદિત્વા યમ્પહં વચ્ચં કરોમિ. **એતં સો ઉપજીવતી**તિ એતં મમ વચ્ચં સો કુલૂપકપેતો દિવસે દિવસે ખાદનવસેન ઉપજીવતિ, અત્તભાવં યાપેતીતિ અત્થો.

તેસુ કુટુમ્બિકો પેસલે ભિક્ખૂ ''એવં આહારપરિભોગતો વરં તુમ્હાકં ગૂથખાદન''ન્તિ અક્કોસિ. કુલૂપકો પન કુટુમ્બિકમ્પિ તથાવચને સમાદપેત્વા સયં તથા અક્કોસિ, તેનસ્સ તતોપિ પટિકુટ્ઠતરા જીવિકા અહોસિ. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ઉપવાદે આદીનવં દસ્સેત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

ગૂથખાદકપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. ગૂથખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના

૭૭૪-૮૧. ગૂથકૂપતો ઉગ્ગન્ત્વાતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે અઞ્ઞતરં ગૂથખાદકપેતિં આરબ્ભ વુત્તં. તસ્સા વત્થુ અનન્તરવત્થુસદિસં. તત્થ ઉપાસકેન વિહારો કારિતોતિ ઉપાસકસ્સ વસેન આગતં, ઇધ પન ઉપાસિકાયાતિ અયમેવ વિસેસો. સેસં વત્થુસ્મિં ગાથાસુ ચ અપુબ્બં નત્થિ.

ગૂથખાદકપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. ગણપેતવત્થુવણ્ણના

નગ્ગા દુબ્બણ્ણરૂપાત્થાતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે સમ્બહુલે પેતે આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિયં કિર સમ્બહુલા મનુસ્સા ગણભૂતા અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તા દાનાદિસુચરિતવિમુખા હુત્વા ચિરં જીવિત્વા કાયસ્સ ભેદા નગરસ્સ સમીપે પેતયોનિયં નિબ્બત્તિંસુ . અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સાવત્થિયં પિણ્ડાય ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે પેતે દિસ્વા –

૭૮૨.''નગ્ગા દુબ્બણરૂપાત્થ, કિસા ધમનિસન્થતા;
ઉપ્ફાસુલિકા કિસિકા, કે નુ તુમ્હેત્થ મારિસા''તિ. –

ગાથાય પુચ્છિ. તત્થ **દુબ્બણ્ણરૂપાત્થા**તિ દુબ્બણ્ણસરીરા હોથ. **કે નુ તુમ્હેત્થા**તિ તુમ્હે કે નુ નામ ભવથ. **મારિસા**તિ તે અત્તનો સારુપ્પવસેન આલપતિ.

તં સુત્વા પેતા –

૭૮૩.''મયં ભદન્તે પેતમ્હા, દુગ્ગતા યમલોકિકા;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

ગાથાય અત્તનો પેતભાવં પકાસેત્વા પુન થેરેન –

૭૮૪.''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સકમ્મવિપાકેન, પેતલોકં ઇતો ગતા''તિ. –

ગાથાય કતકમ્મં પુચ્છિતા –

૭૮૫.''અનાવટેસુ તિત્થેસુ, વિચિનિમ્હદ્ધમાસકં;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકમ્હ અત્તનો.

૭૮૬.''નદિં ઉપેમ તસિતા, રિત્તકા પરિવત્તતિ;
છાયં ઉપેમ ઉણ્હેસુ, આતપો પરિવત્તતિ.

૭૮૭.''અગ્ગિવણ્ણો ચ નો વાતો, ડહન્તો ઉપવાયતિ;
એતઞ્ચ ભન્તે અરહામ, અઞ્ઞઞ્ચ પાપકં તતો.

૭૮૮.''અપિ યોજનાનિ ગચ્છામ, છાતા આહારગેધિનો;
અલદ્ધાવ નિવત્તામ, અહો નો અપ્પપુઞ્ઞતા.

૭૮૯.''છાતા પમુચ્છિતા ભન્તા, ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા;

ઉત્તાના પટિકિરામ, અવકુજ્જા પતામસે.

૭૯૦.‘‘તે ચ તત્થેવ પતિતા, ભૂમિયં પટિસુમ્ભિતા;
ઉરં સીસઞ્ચ ઘટ્ટેમ, અહો નો અપ્પપુઞ્ઞતા.

૭૯૧.‘‘એતઞ્ચ ભન્તે અરહામ, અઞ્ઞઞ્ચ પાપકં તતો;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકમ્હ અત્તનો.

૭૯૨.‘‘તે હિ નૂન ઇતો ગન્ત્વા, યોનિં લદ્ધાન માનુસિં;
વદઞ્ઞૂ સીલસમ્પન્ના, કાહામ કુસલં બહુ’’ન્તિ. –

અત્તના કતકમ્મં કથેસું.

૭૮૮. તત્થ **અપિ યોજનાનિ ગચ્છામા**તિ અનેકાનિપિ યોજનાનિ ગચ્છામ. કથં? **છાતા આહારગેધિનો**તિ , ચિરકાલં જિઘચ્છાય જિઘચ્છિતા આહારે ગિદ્ધા અભિગિજ્ઝન્તા હુત્વા, એવં ગન્ત્વાપિ કિઞ્ચિ આહારં અલદ્ધાયેવ નિવત્તામ. **અપ્પપુઞ્ઞતા**તિ અપુઞ્ઞતા અકતકલ્યાણતા.

૭૮૯. ઉત્તાના પટિકિરામાતિ કદાચિ ઉત્તાના હુત્વા વિકિરિયમાનઙ્ગપચ્ચઙ્ગા વિય વત્તામ. **અવકુજ્જા પતામસે**તિ કદાચિ અવકુજ્જા હુત્વા પતામ.

૭૯૦. તે ચાતિ તે મયં. **ઉરં સીસઞ્ચ ઘટ્ટેમા**તિ અવકુજ્જા હુત્વા પતિતા ઉટ્ઠાતું અસક્કોન્તા વેધન્તા વેદનાપ્પત્તા અત્તનો અત્તનો ઉરં સીસઞ્ચ પટિઘંસામ. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

થેરો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો મચ્છેરમલં પહાય દાનાદિસુચરિતનિરતો અહોસીતિ.

ગણપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. પાટલિપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના

દિટ્ઠા તયા નિરયા તિરચ્છાનયોનીતિ ઇદં સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે અઞ્ઞતરં વિમાનપેતં આરબ્ભ વુત્તં. સાવત્થિવાસિનો કિર પાટલિપુત્તવાસિનો ચ બહૂ વાણિજા નાવાય સુવણ્ણભૂમિં અગમિંસુ. તત્થેકો ઉપાસકો આબાધિકો માતુગામે પટિબદ્ધચિત્તો કાલમકાસિ. સો કતકુસલોપિ દેવલોકં અનુપપજ્જિત્વા ઇત્થિયા પટિબદ્ધચિત્તતાય સમુદ્દમજ્ઝે વિમાનપેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. યસ્સં પન સો પટિબદ્ધચિત્તો, સા ઇત્થી સુવણ્ણભૂમિગામિનિં નાવં અભિરુય્હ ગચ્છતિ. અથ ખો સો પેતો તં ઇત્થિં ગહેતુકામો નાવાય ગમનં ઉપરુન્ધિ. અથ વાણિજા ‘‘કેન નુ ખો કારણેન અયં નાવા ન ગચ્છતી’’તિ વીમંસન્તા કાળકણ્ણિસલાકં વિચારેસું. અમનુસ્સિદ્ધિયા યાવતતિયં તસ્સા એવ ઇત્થિયા પાપુણિ, યસ્સં સો પટિબદ્ધચિત્તો. તં દિસ્વા વાણિજા વેળુકલાપં સમુદ્દે ઓતારેત્વા તસ્સ ઉપરિ તં ઇત્થિં ઓતારેસું. ઇત્થિયા ઓતારિતમત્તાય નાવા વેગેન સુવણ્ણભૂમિં અભિમુખા પાયાસિ. અમનુસ્સો તં ઇત્થિં અત્તનો વિમાનં આરોપેત્વા તાય સદ્ધિં અભિરમિ.

સા એકં સંવચ્છરં અતિક્કમિત્વા નિબ્બિન્નરૂપા તં પેતં યાચન્તી આહ – ‘‘અહં ઇધ વસન્તી મય્હં સમ્પરાયિકં અત્થં કાતું ન લભામિ, સાધુ, મારિસ, મં પાટલિપુત્તમેવ નેહી’’તિ. સો તાય યાચિતો –

૭૯૩.‘‘દિટ્ઠા તયા નિરયા તિરચ્છાનયોનિ, પેતા અસુરા અથવાપિ માનુસા દેવા;
સયમદ્દસ કમ્મવિપાકમત્તનો, નેસ્સામિ તં પાટલિપુત્તમક્ખતં;
તત્થ ગન્ત્વા કુસલં કરોહિ કમ્મ’’ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **દિટ્ઠા તયા નિરયા**તિ એકચ્ચે પચ્ચેકનિરયાપિ તયા દિટ્ઠા. **તિરચ્છાનયોની**તિ મહાનુભાવા નાગસુપણ્ણાદિતિરચ્છાનાપિ દિટ્ઠા તયાતિ યોજના. **પેતા**તિ ખુપ્પિપાસાદિભેદા પેતા. **અસુરા**તિ કાલકઞ્ચિકાદિભેદા અસુરા. **દેવા**તિ એકચ્ચે ચાતુમહારાજિકા દેવા. સો કિર અત્તનો આનુભાવેન અન્તરન્તરા તં ગહેત્વા પચ્ચેકનિરયાદિકે દસ્સેન્તો વિચરતિ, તેન એવમાહ. **સયમદ્દસ કમ્મવિપાકમત્તનો**તિ નિરયાદિકે વિસેસતો ગન્ત્વા પસ્સન્તી સયમેવ અત્તના કતકમ્માનં વિપાકં પચ્ચક્ખતો અદ્દસ અદક્ખિ. **નેસ્સામિ તં પાટલિપુત્તમક્ખત**ન્તિ ઇદાનાહં તં અક્ખતં કેનચિ અપરિક્ખતં મનુસ્સરૂપેનેવ પાટલિપુત્તં નયિસ્સામિ. ત્વં પન **તત્થ ગન્ત્વા કુસલં કરોહિ કમ્મં**, કમ્મવિપાકસ્સ પચ્ચક્ખતો દિટ્ઠત્તા યુત્તપયુત્તા પુઞ્ઞનિરતા હોહીતિ અત્થો.

અથ સા ઇત્થી તસ્સ વચનં સુત્વા અત્તમના –

૭૯૪.‘‘અત્થકામોસિ મે યક્ખ, હિતકામોસિ દેવતે;
કરોમિ તુય્હં વચનં, ત્વંસિ આચરિયો મમ.

૭૯૫.‘‘દિટ્ઠા મયા નિરયા તિરચ્છાનયોનિ, પેતા અસુરા અથવાપિ માનુસા દેવા;
સયમદ્દસં કમ્મવિપાકમત્તનો, કાહામિ પુઞ્ઞાનિ અનપ્પકાની’’તિ. –

ગાથમાહ.

અથ સો પેતો તં ઇત્થિં ગહેત્વા આકાસેન ગન્ત્વા પાટલિપુત્તનગરસ્સ મજ્ઝે ઠપેત્વા પક્કામિ. અથસ્સા ઞાતિમિત્તાદયો તં દિસ્વા ‘‘મયં પુબ્બે સમુદ્દે પક્ખિત્તા મતાતિ અસ્સુમ્હ. સા અયં દિટ્ઠા વત, ભો, સોત્થિના આગતા’’તિ અભિનન્દમાના સમાગન્ત્વા તસ્સા પવત્તિં પુચ્છિંસુ. સા તેસં આદિતો પટ્ઠાય અત્તના દિટ્ઠં અનુભૂતઞ્ચ સબ્બં કથેસિ. સાવત્થિવાસિનોપિ ખો તે વાણિજા અનુક્કમેન સાવત્થિં ઉપગતકાલે સત્થુ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્ના તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસું. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ચતુન્નં પરિસાનં ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો સંવેગજાતો દાનાદિકુસલધમ્મનિરતો અહોસીતિ.

પાટલિપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. અમ્બવનપેતવત્થુવણ્ણના

અયઞ્ચ તે પોક્ખરણી સુરમ્માતિ ઇદં સત્થરિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અમ્બપેતં આરબ્ભ વુત્તં . સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરો ગહપતિ પરિક્ખીણભોગો અહોસિ. તસ્સ ભરિયા કાલમકાસિ, એકા ધીતાયેવ હોતિ. સો તં અત્તનો મિત્તસ્સ ગેહે ઠપેત્વા ઇણવસેન ગહિતેન કહાપણસતેન ભણ્ડં ગહેત્વા સત્થેન સદ્ધિં વણિજ્જાય ગતો, ન ચિરેનેવ

મૂલેન સહ ઉદયભૂતાનિ પઞ્ચ કહાપણસતાનિ લભિત્વા સત્થેન સહ પટિનિવત્તિ. અન્તરામગ્ગે ચોરા પરિયુટ્ઠાય સત્થં પાપુણિંસુ, સત્થિકા ઇતો ચિતો ચ પલાયિંસુ. સો પન ગહપતિ અઞ્ઞતરસ્મિં ગચ્છે કહાપણે નિક્ખિપિત્વા અવિદૂરે નિલીયિ. ચોરા તં ગહેત્વા જીવિતા વોરોપેસું. સો ધનલોભેન તત્થેવ પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ.

વાણિજા સાવત્થિં ગન્ત્વા તસ્સ ધીતુયા તં પવત્તિં આરોચેસું. સા પિતુ મરણેન આજીવિકાભયેન ચ અતિવિય સઞ્જાતદોમનસ્સા બાળ્હં પરિદેવિ. અથ નં સો પિતુ સહાયો કુટુમ્બિકો ‘‘યથા નામ કુલાલભાજનં સબ્બં ભેદનપરિયન્તં, એવમેવ સત્તાનં જીવિતં ભેદનપરિયન્તં. મરણં નામ સબ્બસાધારણં અપ્પટિકારઞ્ચ, તસ્મા મા ત્વં પિતરિ અતિબાળ્હં સોચિ, મા પરિદેવિ, અહં તે પિતા, ત્વં મય્હં ધીતા, અહં તવ પિતુ કિચ્ચં કરોમિ, ત્વં પિતુનો ગેહે વિય ઇમસ્મિં ગેહે અવિમના અભિરમસ્સૂ’’તિ વત્વા સમસ્સાસેસિ. સા તસ્સ વચનેન પટિપ્પસ્સદ્ધસોકા પિતરિ વિય તસ્મિં સઞ્જાતગારવબહુમાના અત્તનો કપણભાવેન તસ્સ વેય્યાવચ્ચકારિની હુત્વા વત્તમાના પિતરં ઉદ્દિસ્સ મતકિચ્ચં કાતુકામા યાગું પચિત્વા મનોસિલાવણ્ણાનિ સુપરિપક્કાનિ મધુરાનિ અમ્બફલાનિ કંસપાતિયં ઠપેત્વા યાગું અમ્બફલાનિ ચ દાસિયા ગાહાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એવમાહ – ‘‘ભગવા મય્હં દક્ખિણાય પટિગ્ગહણેન અનુગ્ગહં કરોથા’’તિ. સત્થા મહાકરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો તસ્સા મનોરથં પૂરેન્તો નિસજ્જાકારં દસ્સેસિ. સા હટ્ઠતુટ્ઠા પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને અત્તના ઉપનીતં સુવિસુદ્ધવત્થં અત્થરિત્વા અદાસિ, નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને.

અથ સા ભગવતો યાગું ઉપનામેસિ, પટિગ્ગહેસિ ભગવા યાગું. અથ સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ ભિક્ખૂનમ્પિ યાગું દત્વા પુન ધોતહત્થા અમ્બફલાનિ ભગવતો ઉપનામેસિ, ભગવા તાનિ પરિભુઞ્જિ. સા ભગવન્તં વન્દિત્વા એવમાહ – ‘‘યા મે, ભન્તે, પચ્ચત્થરણયાગુઅમ્બફલદાનવસેન પવત્તા દક્ખિણા, સા મે પિતરં પાપુણાતૂ’’તિ. ભગવા ‘‘એવં હોતૂ’’તિ વત્વા અનુમોદનં અકાસિ. સા ભગવન્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. તાય દક્ખિણાય સમુદ્દિટ્ઠમત્તાય સો પેતો અમ્બવનઉય્યાનવિમાનકપ્પરુક્ખપોક્ખરણિયો મહતિઞ્ચ દિબ્બસમ્પત્તિં પટિલભિ.

અથ તે વાણિજા અપરેન સમયેન વણિજ્જાય ગચ્છન્તા તમેવ મગ્ગં પટિપન્ના પુબ્બે વસિતટ્ઠાને એકરત્તિં વાસં કપ્પેસું. તે દિસ્વા સો વિમાનપેતો ઉય્યાનવિમાનાદીહિ સદ્ધિં તેસં અત્તાનં દસ્સેસિ. તે વાણિજા તં દિસ્વા તેન લદ્ધસમ્પત્તિં પુચ્છન્તા –

૭૯૬.‘‘અયઞ્ચ તે પોક્ખરણી સુરમ્મા, સમા સુતિત્થા ચ મહોદકા ચ;
સુપુપ્ફિતા ભમરગણાનુકિણ્ણા, કથં તયા લદ્ધા અયં મનુઞ્ઞા.

૭૯૭.‘‘ઇદઞ્ચ તે અમ્બવનં સુરમ્મં, સબ્બોતુકં ધારયતે ફલાનિ;
સુપુપ્ફિતં ભમરગણાનુકિણ્ણં, કથં તયા લદ્ધમિદં વિમાન’’ન્તિ. –

ઇમા દ્વે ગાથા અવોચું.

૭૯૬. તત્થ **સુરમ્મા**તિ સુટ્ઠુ રમણીયા. **સમા**તિ સમતલા. **સુતિત્થા**તિ રતનમયસોપાનતાય સુન્દરતિત્થા. **મહોદકા**તિ બહુજલા.

૭૯૭. સબ્બોતુકન્તિ પુપ્ફૂપગફલૂપગરુક્ખાદીહિ સબ્બેસુ ઉતૂસુ સુખાવહં. તેનાહ ‘‘**ધારયતે ફલાની**’’તિ. **સુપુપ્ફિતન્તિ** નિચ્ચં સુપુપ્ફિતં.

તં સુત્વા પેતો પોક્ખરણિઆદીનં પટિલાભકારણં આચિક્ખન્તો –

૭૯૮.‘‘અમ્બપક્કં દકં યાગુ, સીતચ્છાયા મનોરમા;
ધીતાય દિન્નદાનેન, તેન મે ઇધ લબ્ભતી’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **તેન મે ઇધ લબ્ભતી**તિ યં તં ભગવતો ભિક્ખૂનઞ્ચ અમ્બપક્કં ઉદકં યાગુઞ્ચ મમં ઉદ્દિસ્સ દેન્તિયા મય્હં ધીતાય દિન્નં દાનં, તેન મે ધીતાય દિન્નદાનેન ઇધ ઇમસ્મિં દિબ્બે અમ્બવને સબ્બોતુકં અમ્બપક્કં, ઇમિસ્સા દિબ્બાય મનુઞ્ઞાય પોક્ખરણિયા દિબ્બં ઉદકં, યાગુયા અત્થરણસ્સ ચ દાનેન ઉય્યાનવિમાનકપ્પરુક્ખાદીસુ સીતચ્છાયા મનોરમા ઇધ લબ્ભતિ, સમિજ્ઝતીતિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા સો પેતો તે વાણિજે નેત્વા તાનિ પઞ્ચ કહાપણસતાનિ દસ્સેત્વા ‘‘ઇતો ઉપડ્ઢં તુમ્હે ગણ્હથ, ઉપડ્ઢં મયા ગહિતં ઇણં સોધેત્વા સુખેન જીવતૂતિ મય્હં ધીતાય દેથા’’તિ આહ. વાણિજા અનુક્કમેન સાવત્થિં પત્વા તસ્સ ધીતાય કથેત્વા તેન અત્તનો દિન્નભાગમ્પિ તસ્સા એવ અદંસુ. સા કહાપણસતં ધનિકાનં દત્વા ઇતરં અત્તનો પિતુ સહાયસ્સ તસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ દત્વા સયં વેય્યાવચ્ચં કરોન્તિ નિવસતિ. સો ‘‘ઇદં સબ્બં તુય્હંયેવ હોતૂ’’તિ તસ્સાયેવ પટિદત્વા તં અત્તનો જેટ્ઠપુત્તસ્સ ઘરસામિનિં અકાસિ.

સા ગચ્છન્તે કાલે એકં પુત્તં લભિત્વા તં ઉપલાલેન્તી –

૭૯૯.‘‘સન્દિટ્ઠિકં કમ્મં એવં પસ્સથ, દાનસ્સ દમસ્સ સંયમસ્સ વિપાકં;
દાસી અહં અય્યકુલેસુ હુત્વા, સુણિસા હોમિ અગારસ્સ ઇસ્સરા’’તિ. –

ઇમં ગાથં વદતિ.

અથેકદિવસં સત્થા તસ્સા ઞાણપરિપાકં ઓલોકેત્વા ઓભાસં ફરિત્વા સમ્મુખે ઠિતો વિય અત્તાનં દસ્સેત્વા –

‘‘અસાતં સાતરૂપેન, પિયરૂપેન અપ્પિયં;
દુક્ખં સુખસ્સ રૂપેન, પમત્તં અતિવત્તતી’’તિ. (ઉદા॰ ૧૮; જા॰ ૧.૧.૧૦૦) –

ઇમં ગાથમાહ. સા ગાથાપરિયોસાને સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠિતા. સા દુતિયદિવસે બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

અમ્બવનપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. અક્ખરુક્ખપેતવત્થુવણ્ણના

યં દદાતિ ન તં હોતીતિ ઇદં અક્ખદાયકપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અઞ્ઞતરો સાવત્થિવાસી ઉપાસકો સકટેહિ ભણ્ડસ્સ પૂરેત્વા વણિજ્જાય વિદેસં ગન્ત્વા તત્થ અત્તનો ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા પટિભણ્ડં સકટેસુ આરોપેત્વા સાવત્થિં ઉદ્દિસ્સ મગ્ગં પટિપજ્જિ. તસ્સ મગ્ગં ગચ્છન્તસ્સ અટવિયં એકસ્સ સકટસ્સ અક્ખો ભિજ્જિ. અથ અઞ્ઞતરો પુરિસો રુક્ખગહણત્થં કુઠારિફરસું ગાહાપેત્વા અત્તનો ગામતો નિક્ખમિત્વા અરઞ્ઞે વિચરન્તો તં ઠાનં પત્વા તં ઉપાસકં અક્ખભઞ્જનેન દોમનસ્સપ્પત્તં દિસ્વા ''અયં વાણિજો અક્ખભઞ્જનેન અટવિયં કિલમતી''તિ અનુકમ્પં ઉપાદાય રુક્ખદણ્ડં છિન્દિત્વા દળ્હં અક્ખં કત્વા સકટે યોજેત્વા અદાસિ.

સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તસ્મિંયેવ અટવિપદેસે ભુમ્મદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તો. અત્તનો કમ્મં પચ્ચવેક્ખિત્વા રત્તિયં તસ્સ ઉપાસકસ્સ ગેહં ગન્ત્વા ગેહદ્વારે ઠત્વા –

૮૦૦.''યં દદાતિ ન તં હોતિ, દેથેવ દાનં દત્વા ઉભયં તરતિ;
ઉભયં તેન દાનેન ગચ્છતિ, જાગરથ મા પમજ્જથા''તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **યં દદાતિ ન તં હોતી**તિ યં દેય્યધમ્મં દાયકો દેતિ, ન તદેવ પરલોકે તસ્સ દાનસ્સ ફલભાવેન હોતિ, અથ ખો અઞ્ઞં બહું ઇટ્ઠં કન્તં ફલં હોતિયેવ. તસ્મા **દેથેવ દાનન્તિ** યથા તથા દાનં દેથ એવ. તત્થ કારણમાહ "**દત્વા ઉભયં તરતી**"તિ , દાનં દત્વા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ સમ્પરાયિકમ્પિ દુક્ખં અનત્થઞ્ચ અતિક્કમતિ. **ઉભયં તેન દાનેન ગચ્છતી**તિ દિટ્ઠધમ્મિકં સમ્પરાયિકઞ્ચાતિ ઉભયમ્પિ સુખં તેન દાનેન ઉપગચ્છતિ પાપુણાતિ, અત્તનો પરેસઞ્ચ હિતસુખવસેનાપિ અયમત્થો યોજેતબ્બો. **જાગરથ મા પમજ્જથા**તિ એવં ઉભયાનત્થનિવારણં ઉભયહિતસાધનં દાનં સમ્પાદેતું જાગરથ, દાનૂપકરણાનિ સજ્જેત્વા તત્થ ચ અપ્પમત્તા હોથાતિ અત્થો. આદરદસ્સનત્થં ચેત્થ આમેડિતવસેન વુત્તં.

વાણિજો અત્તનો કિચ્ચં તીરેત્વા પટિનિવત્તિત્વા અનુક્કમેન સાવત્થિં પત્વા દુતિયદિવસે સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

અક્ખરુક્ખપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. ભોગસંહરણપેતિવત્થુવણ્ણના

મયં ભોગે સંહરિમ્હાતિ ઇદં ભોગસંહરણપેતિવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ વેળુવને વિહરન્તે રાજગહે કિર ચતસ્સો ઇત્થિયો માનકૂટાદિવસેન સપ્પિમધુતેલધઞ્ઞાદીહિ વોહારં કત્વા અયોનિસો ભોગે સંહરિત્વા જીવન્તિ. તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બહિનગરે પરિખાપિટ્ઠે પેતિયો હુત્વા નિબ્બત્તિંસુ. તા રત્તિયં દુક્ખાભિભૂતા –

૮૦૧.''મયં ભોગે સંહરિમ્હા, સમેન વિસમેન ચ;
તે અઞ્ઞે પરિભુઞ્જન્તિ, મયં દુક્ખસ્સ ભાગિની''તિ. –

વિપ્પલપન્તિયો ભેરવેન મહાસદ્દેન વિરવિંસુ. મનુસ્સા તં સુત્વા ભીતતસિતા વિભાતાય રત્તિયા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં સજ્જેત્વા સત્થારં ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ નિમન્તેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિત્વા

ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં ઉપનિસીદિત્વા તં પવત્તિં નિવેદેસું. ભગવા ''ઉપાસકા તેન વો સદ્ધેન કોચિ અન્તરાયો નત્થિ, યતસ્સો પન પેતિયો દુક્ખાભિભૂતા અત્તના દુક્કટં કમ્મં કથેત્વા પરિદેવનવસેન વિસ્સરેન વિરવન્તિયો –

''મયં ભોગે સંહરિમ્હા, સમેન વિસમેન ચ;
તે અઞ્ઞે પરિભુઞ્જન્તિ, મયં દુક્ખસ્સ ભાગિની''તિ. –

ઇમં ગાથમાહંસૂતિ અવોચ.

તત્થ **ભોગે**તિ પરિભુઞ્જિતબ્બટ્ઠેન ''ભોગા''તિ લદ્ધનામે વત્થાભરણાદિકે વિત્તૂપકરણવિસેસે. **સંહરિમ્હા**તિ મચ્છેરમલેન પરિયાદિન્નચિત્તા કસ્સચિ કિઞ્ચિ અદત્વા સઞ્ચિનિમ્હ. **સમેન વિસમેન ચા**તિ ઞાયેન ચ અઞ્ઞાયેન ચ, ઞાયપતિરૂપકેન વા અઞ્ઞાયેન તે ભોગે અમ્હેહિ સંહરિતે ઇદાનિ અઞ્ઞે પરિભુઞ્જન્તિ. **મયં દુક્ખસ્સ ભાગિની**તિ મયં પન કસ્સચિપિ સુચરિતસ્સ અકતત્તા દુચ્ચરિતસ્સ ચ કતત્તા એતરહિ પેતયોનિપરિયાપન્નસ્સ મહતો દુક્ખસ્સ ભાગિનિયો ભવામ, મહાદુક્ખં અનુભવામાતિ અત્થો.

એવં ભગવા તાહિ પેતીહિ વુત્તં ગાથં વત્વા તાસં પવત્તિં કથેત્વા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેત્વા ઉપરિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસૂતિ.

ભોગસંહરણપેતિવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૫. સેટ્ઠિપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના

સટ્ઠિવસ્સસહસ્સાનીતિ ઇદં સેટ્ઠિપુત્તપેતવત્થુ. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ખો પન સમયેન રાજા પસેનદિ કોસલો અલઙ્કતપ્પટિયત્તો હત્થિક્ખન્ધવરગતો મહતિયા રાજિદ્ધિયા મહન્તેન રાજાનુભાવેન નગરં અનુસઞ્ચરન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં ગેહે ઉપરિપાસાદે વાતપાનં વિવરિત્વા તં રાજવિભૂતિં ઓલોકેન્તિં રૂપસમ્પત્તિયા દેવચ્છરાપટિભાગં એકં ઇત્થિં દિસ્વા અદિટ્ઠપુબ્બે આરમ્મણે સહસા સમુપ્પન્નેન કિલેસસમુદાચારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો સતિપિ કુલરૂપાચારાદિગુણવિસેસસમ્પન્ને અન્તેપુરજને સભાવલહુકસ્સ પન દુદ્દમસ્સ ચિત્તસ્સ વસેન તસ્સં ઇત્થિયં પટિબદ્ધમાનસો હુત્વા પચ્છાસને નિસિન્નસ્સ પુરિસસ્સ ''ઇમં પાસાદં ઇમઞ્ચ ઇત્થિં ઉપધારેહી''તિ સઞ્ઞં દત્વા રાજગેહં પવિટ્ઠો. અઞ્ઞં સબ્બં અમ્બસક્કરપેતવત્થુમ્હિ આગતનયેનેવ વેદિતબ્બં.

અયં પન વિસેસો – ઇધ પુરિસો સૂરિયે અનત્થઙ્ગતેયેવ આગન્ત્વા નગરદ્વારે થકિતે અત્તના આનીતં અરુણવણ્ણમત્તિકં ઉપ્પલાનિ ચ નગરદ્વારકવાટે લગ્ગેત્વા નિપજ્જિતું જેતવનં અગમાસિ. રાજા પન સિરિસયને વાસૂપગતો મજ્ઝિમયામે સ-ઇતિ ન-ઇતિ દુ-ઇતિ સો-ઇતિ ચ ઇમાનિ ચત્તારિ અક્ખરાનિ મહતા કણ્ઠેન ઉચ્ચારિતાનિ વિય વિસ્સરવસેન અસ્સોસિ. તાનિ કિર અતીતે કાલે સાવત્થિવાસીહિ ચતૂહિ સેટ્ઠિપુત્તેહિ ભોગમદમત્તેહિ યોબ્બનકાલે પારદારિકકમ્મવસેન બહું અપુઞ્ઞં પસવેત્વા અપરભાગે કાલં કત્વા તસ્સેવ નગરસ્સ સમીપે લોહકુમ્ભિયં નિબ્બત્તિત્વા પચ્ચમાનેહિ લોહકુમ્ભિયા મુખવટ્ટિં પત્વા એકેકં ગાથં વત્થુકામેહિ ઉચ્ચારિતાનં તાસં ગાથાનં આદિઅક્ખરાનિ , તે પઠમક્ખરમેવ વત્વા વેદનાપ્પત્તા હુત્વા લોહકુમ્ભિં ઓતરિંસુ.

રાજા પન તં સદ્દં સુત્વા ભીતતસિતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો તં રત્તાવસેસં દુક્ખેન વીતિનામેત્વા વિભાતાય રત્તિયા પુરોહિતં પક્કોસાપેત્વા તં પવત્તિં કથેસિ. પુરોહિતો રાજાનં ભીતતસિતં ઞત્વા લાભગિદ્ધો ''ઉપ્પન્નો ખો અયં મય્હં બ્રાહ્મણાનઞ્ચ લાભુપ્પાદનુપાયો''તિ ચિન્તેત્વા ''મહારાજ, મહા વતાયં ઉપદ્દવો ઉપ્પન્નો, સબ્બચતુક્કં યઞ્ઞં યજાહી''તિ આહ. રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા અમચ્ચે આણાપેસિ ''સબ્બચતુક્કયઞ્ઞસ્સ ઉપકરણાનિ સજ્જેથા''તિ. તં સુત્વા મલ્લિકા દેવી રાજાનં એવમાહ – ''કસ્મા, મહારાજ, બ્રાહ્મણસ્સ વચનં સુત્વા અનેકપાણવધહિંસનકકિચ્ચં કાતુકામોસિ, નનુ સબ્બત્થ અપ્પટિહતઞાણચારો ભગવા પુચ્છિતબ્બો? યથા ચ તે ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ. રાજા તસ્સા વચનં સુત્વા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા ''ન, મહારાજ, તતોનિદાનં તુય્હં કોચિ અન્તરાયો''તિ વત્વા આદિતો પટ્ઠાય તેસં લોહકુમ્ભિનિરયે નિબ્બત્તસત્તાનં પવત્તિં કથેત્વા તેહિ પચ્ચેકં ઉચ્ચારેતું આરદ્ધગાથાયો –

૮૦૨.''સટ્ઠિવસ્સસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો;
નિરયે પચ્ચમાનાનં, કદા અન્તો ભવિસ્સતિ.

૮૦૩.''નત્થિ અન્તો કુતો અન્તો, ન અન્તો પટિદિસ્સતિ;
તથા હિ પકતં પાપં, તુય્હં મય્હઞ્ચ મારિસા.

૮૦૪.''દુજ્જીવિતમજીવિમ્હ, યે સન્તે ન દદમ્હસે;
સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકમ્હ અત્તનો.

૮૦૫.''સોહં નૂન ઇતો ગન્ત્વા, યોનિં લદ્ધાન માનુસિં;
વદઞ્ઞૂ સીલસમ્પન્નો, કાહામિ કુસલં બહુ''ન્તિ. –

પરિપુણ્ણં કત્વા કથેસિ.

૮૦૨. તત્થ **સટ્ઠિવસ્સસહસ્સાની**તિ વસ્સાનં સટ્ઠિસહસ્સાનિ. તસ્મિં કિર લોહકુમ્ભિનિરયે નિબ્બત્તસત્તો અધો ઓગચ્છન્તો તિંસાય વસ્સસહસ્સેહિ હેટ્ઠિમતલં પાપુણાતિ, તતો ઉદ્ધં ઉગ્ગચ્છન્તોપિ તિંસાય એવ વસ્સસહસ્સેહિ મુખવટ્ટિપદેસં પાપુણાતિ, તાય સઞ્ઞાય સો ''સટ્ઠિવસ્સસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો''તિ ગાથં વત્તુકામો સ-ઇતિ વત્વા અધિમત્તવેદનાપ્પત્તો હુત્વા અધોમુખો પતિ. ભગવા પન તં રઞ્ઞો પરિપુણ્ણં કત્વા કથેસિ. એસ નયો સેસગાથાસુપિ. તત્થ **કદા અન્તો ભવિસ્સતી**તિ લોહકુમ્ભિનિરયે પચ્ચમાનાનં અમ્હાકં કદા નુ ખો ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ અન્તો પરિયોસાનં ભવિસ્સતિ.

૮૦૩. **તથા હી**તિ યથા તુય્હં મય્હઞ્ચ ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ નત્થિ અન્તો, ન અન્તો પટિદિસ્સતિ, તથા તેન પકારેન પાપકં કમ્મં પકતં તયા મયા ચાતિ વિભત્તિં વિપરિણામેત્વા વત્તબ્બં.

૮૦૪. **દુજ્જીવિત**ન્તિ વિઞ્ઞૂહિ ગરહિતબ્બં જીવિતં. **યે સન્તે**તિ યે મયં સન્તે વિજ્જમાને દેય્યધમ્મે. **ન દદમ્હસે**તિ ન અદમ્હ. વુત્તમેવત્થં પાકટતરં કાતું ''**સન્તેસુ દેય્યધમ્મેસુ, દીપં નાકમ્હ અત્તનો**''તિ વુત્તં.

૮૦૫. **સોહ**ન્તિ સો અહં. **નૂના**તિ પરિવિતક્કે નિપાતો. **ઇતો**તિ ઇમસ્મા લોહકુમ્ભિનિરયા. **ગન્ત્વા**તિ અપગન્ત્વા. **યોનિં લદ્ધાન માનુસિ**ન્તિ મનુસ્સયોનિં મનુસ્સત્તભાવં લભિત્વા. **વદઞ્ઞૂ**તિ પરિચ્ચાગસીલો, યાચકાનં

વા વચનઞ્ઞૂ. **સીલસમ્પન્નો**તિ સીલાચારસમ્પન્નો. **કાહામિ કુસલં બહુ**ન્તિ પુબ્બે વિય પમાદં અનાપજ્જિત્વા બહું પહૂતં કુસલં પુઞ્ઞકમ્મં કરિસ્સામિ, ઉપચિનિસ્સામીતિ અત્થો.

સત્થા ઇમા ગાથાયો વત્વા વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ, દેસનાપરિયોસાને મત્તિકારત્તુપ્પલહારકો પુરિસો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. રાજા સઞ્જાતસંવેગો પરપરિગ્ગહે અભિજ્ઝં પહાય સદારસન્તુટ્ઠો અહોસીતિ.

સેટ્ઠિપુત્તપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૬. સટ્ઠિકૂટપેતવત્થુવણ્ણના

કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપોવાતિ ઇદં સત્થરિ વેળુવને વિહરન્તે અઞ્ઞતરં પેતં આરબ્ભ વુત્તં. અતીતે કિર બારાણસિનગરે અઞ્ઞતરો પીઠસપ્પી સાલિત્તકપયોગે કુસલો, તહિં સક્ખરખિપનસિપ્પે નિપ્ફત્તિં ગતો નગરદ્વારે નિગ્રોધરુક્ખમૂલે નિસીદિત્વા સક્ખરપહારેહિ હત્થિઅસ્સમનુસ્સરથકૂટાગારધજપુણ્ણઘટાદિરૂપાનિ નિગ્રોધપત્તેસુ દસ્સેતિ. નગરદારકા અત્તનો કીળનત્થાય માયકટ્ઠમાસકાદીનિ દત્વા યથારુચિ તાનિ સિપ્પાનિ કારાપેન્તિ.

અથેકદિવસં બારાણસિરાજા નગરતો નિક્ખમિત્વા તં નિગ્રોધમૂલં ઉપગતો નિગ્રોધપત્તેસુ હત્થિરૂપાદિવસેન નાનાવિધરૂપવિભત્તિયો અપ્પિતા દિસ્વા મનુસ્સે પુચ્છિ – ''કેન નુ ખો ઇમેસુ નિગ્રોધપત્તેસુ એવં નાનાવિધરૂપવિભત્તિયો કતા''તિ? મનુસ્સા તં પીઠસપ્પિં દસ્સેસું ''દેવ, ઇમિના કતા''તિ . રાજા તં પક્કોસાપેત્વા એવમાહ – ''સક્કા નુ ખો, ભણે, મયા દસ્સિતસ્સ એકસ્સ પુરિસસ્સ કથેન્તસ્સ અજાનન્તસ્સેવ કુચ્છિયં અજલણ્ડિકાહિ પૂરેતુ''ન્તિ? ''સક્કા, દેવા''તિ. રાજા તં અત્તનો રાજભવનં નેત્વા બહુભાણિકે પુરોહિતે નિબ્બિન્નરૂપો પુરોહિતં પક્કોસાપેત્વા તેન સહ વિવિત્તે ઓકાસે સાણિપાકારપરિક્ખિત્તે નિસીદિત્વા મન્તયમાનો પીઠસપ્પિં પક્કોસાપેસિ. પીઠસપ્પી નાળિમત્તા અજલણ્ડિકા આદાયાગન્ત્વા રઞ્ઞો આકારં ઞત્વા પુરોહિતાભિમુખો નિસિન્નો તેન મુખે વિવટે સાણિપાકારવિવરેન એકેકં અજલણ્ડિકં તસ્સ ગલમૂલે પતિટ્ઠાપેસિ. સો લજ્જાય ઉગ્ગિલિતું અસક્કોન્તો સબ્બા અજ્ઝોહરિ. અથ નં રાજા અજલણ્ડિકાહિ પૂરિતોદરં વિસ્સજ્જિ – ''ગચ્છ, બ્રાહ્મણ, લદ્ધં તયા બહુભાણિતાય ફલં, મદ્દનફલપિયઙ્ગુતચાદીહિ અભિસઙ્ખતં પાનકં પિવિત્વા ઉચ્છડ્ડેહિ, એવં તે સોત્થિ ભવિસ્સતી''તિ. તસ્સ ચ પીઠસપ્પિસ્સ તેન કમ્મેન અત્તમનો હુત્વા ચુદ્દસ ગામે અદાસિ. સો ગામે લભિત્વા અત્તાનં સુખેન્તો પીણેન્તો પરિજનમ્પિ સુખેન્તો પીણેન્તો સમણબ્રાહ્મણાદીનં યથારહં કિઞ્ચિ દેન્તો દિટ્ઠધમ્મિકં સમ્પરાયિકઞ્ચ અત્થં અહાપેન્તો સુખેનેવ જીવતિ, અત્તનો સન્તિકં ઉપગતાનં સિપ્પં સિક્ખન્તાનં ભત્તવેતનં દેતિ.

અથેકો પુરિસો તસ્સ સન્તિકં ઉપગન્ત્વા એવમાહ – ''સાધુ, આચરિય, મમ્પિ એતં સિપ્પં સિક્ખાપેહિ, મય્હં પન અલં ભત્તવેતનેના''તિ. સો તં પુરિસં તં સિપ્પં સિક્ખાપેસિ. સો સિક્ખિતસિપ્પો સિપ્પં વીમંસિતુકામો ગન્ત્વા ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નસ્સ સુનેત્તસ્સ નામ પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ સક્ખરાભિઘાતેન સીસં ભિન્દિ. પચ્ચેકબુદ્ધો તત્થેવ ગઙ્ગાતીરે પરિનિબ્બાયિ. મનુસ્સા તં પવત્તિં સુત્વા તં પુરિસં તત્થેવ લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ પહરિત્વા જીવિતા વોરોપેસું. સો કાલકતો અવીચિમહાનિરયે નિબ્બત્તિત્વા બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્વા તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે રાજગહનગરસ્સ અવિદૂરે પેતો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ કમ્મસ્સ સરિક્ખકેન વિપાકેન ભવિતબ્બન્તિ કમ્મવેગુક્ખિત્તાનિ પુબ્બણ્હસમયં મજ્ઝન્હિકસમયં સાયન્હસમયઞ્ચ સટ્ઠિ અયોકૂટસહસ્સાનિ મત્થકે નિપતન્તિ. સો છિન્નભિન્નસીસો અધિમત્તવેદનાપ્પત્તો ભૂમિયં નિપતતિ, અયોકૂટેસુ પન અપગતમત્તેસુ પટિપાકતિકસિરો તિટ્ઠતિ.

અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ગિજ્ઝકૂટપબ્બતા ઓતરન્તો તં દિસ્વા –

૮૦૬.‘‘કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપોવ, મિગો ભન્તોવ ધાવસિ;
નિસ્સંસયં પાપકમ્મન્તો, કિં નુ સદ્દાયસે તુવ’’ન્તિ. –

ઇમાય ગાથાય પટિપુચ્છિ. તત્થ **ઉમ્મત્તરૂપોવા**તિ ઉમ્મત્તકસભાવો વિય ઉમ્માદપ્પત્તો વિય. **મિગો ભન્તોવ ધાવસી**તિ ભન્તમિગો વિય ઇતો ચિતો ચ ધાવસિ. સો હિ તેસુ અયોકૂટેસુ નિપતન્તેસુ પરિત્તાણં અપસ્સન્તો ‘‘ન સિયા નુ ખો એવં પહારો’’તિ ઇતોપિ એત્તોપિ પલાયતિ. તે પન કમ્મવેગુક્ખિત્તા યત્થ કત્થચિ ઠિતસ્સ મત્થકેયેવ નિપતન્તિ. **કિં નુ સદ્દાયસે તુવ**ન્તિ કિં નુ ખો તુવં સદ્દં કરોસિ, અતિવિય વિસ્સરં કરોન્તો વિચરસિ.

તં સુત્વા પેતો –

૮૦૭.‘‘અહં ભદન્તે પેતોમ્હિ, દુગ્ગતો યમલોકિકો;
પાપકમ્મં કરિત્વાન, પેતલોકં ઇતો ગતો.

૮૦૮.‘‘સટ્ઠિ કૂટસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો;
સીસે મય્હં નિપતન્તિ, તે ભિન્દન્તિ ચ મત્થક’’ન્તિ. –

દ્વીહિ ગાથાહિ પટિવચનં અદાસિ. તત્થ **સટ્ઠિ કૂટસહસ્સાની**તિ સટ્ઠિમત્તાનિ અયોકૂટસહસ્સાનિ. **પરિપુણ્ણાની**તિ અનૂનાનિ. **સબ્બસો**તિ સબ્બભાગતો. તસ્સ કિર સટ્ઠિયા અયોકૂટસહસ્સાનં પતનપ્પહોનકં મહન્તં પબ્બતકૂટપ્પમાણં સીસં નિબ્બત્તિ. તં તસ્સ વાલગ્ગકોટિનિતુદનમત્તમ્પિ ઠાનં અસેસેત્વા તાનિ કૂટાનિ પતન્તાનિ મત્થકં ભિન્દન્તિ, તેન સો અટ્ટસ્સરં કરોતિ. તેન વુત્તં ‘‘**સબ્બસો સીસે મય્હં નિપતન્તિ, તે ભિન્દન્તિ ચ મત્થક**’’ન્તિ.

અથ નં થેરો કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૮૦૯.‘‘કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કિસ્સ કમ્મવિપાકેન, ઇદં દુક્ખં નિગચ્છસિ.

૮૧૦.‘‘સટ્ઠિ કૂટસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો;
સીસે તુય્હં નિપતન્તિ, તે ભિન્દન્તિ ચ મત્થક’’ન્તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ.

તસ્સ પેતો અત્તના કતકમ્મં આચિક્ખન્તો –

૮૧૧.‘‘અથદ્દસાસિં સમ્બુદ્ધં, સુનેત્તં ભાવિતિન્દ્રિયં;
નિસિન્નં રુક્ખમૂલસ્મિં, ઝાયન્તં અકુતોભયં.

૮૧૨.‘‘સાલિત્તકપ્પહારેન, ભિન્દિસ્સં તસ્સ મત્થકં;
તસ્સકમ્મવિપાકેન, ઇદં દુક્ખં નિગચ્છિસં.

૮૧૩."સટ્ઠિ કૂટસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો;
સીસે મય્હં નિપતન્તિ, તે ભિન્દન્તિ ચ મત્થક''ન્તિ. –

તિસ્સો ગાથાયો અભાસિ.

૮૧૧. તત્થ **સમ્બુદ્ધ**ન્તિ પચ્ચેકસમ્બુદ્ધં. **સુનેત્ત**ન્તિ એવંનામકં. **ભાવિતિન્દ્રિય**ન્તિ અરિયમગ્ગભાવનાય ભાવિતસદ્ધાદિઇન્દ્રિયં.

૮૧૨-૧૩. **સાલિત્તકપ્પહારેના**તિ સાલિત્તકં વુચ્ચતિ ધનુકેન, અઙ્ગુલીહિ એવ વા સક્ખરખિપનપયોગો. તથા હિ સક્ખરાય પહારેનાતિ વા પાઠો. **ભિન્દિસ્સ**ન્તિ ભિન્દિં.

તં સુત્વા થેરો "અત્તનો કતકમ્માનુરૂપમેવ ઇદાનિ પુરાણકમ્મસ્સ ઇદં ફલં પટિલભતી''તિ દસ્સેન્તો –

૮૧૪."ધમ્મેન તે કાપુરિસ;
સટ્ઠિ કૂટસહસ્સાનિ, પરિપુણ્ણાનિ સબ્બસો;
સીસે તુય્હં નિપતન્તિ, તે ભિન્દન્તિ ચ મત્થક''ન્તિ. –

ઓસાનગાથમાહ. તત્થ **ધમ્મેના**તિ અનુરૂપકારણેન. **તે**તિ તવ, તસ્મિં પચ્ચેકબુદ્ધે અપરજ્ઝન્તેન તયા કતસ્સ પાપકમ્મસ્સ અનુચ્છવિકમેવેતં ફલં તુય્હં ઉપનીતં. તસ્મા કેનચિ દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા અપિ સમ્માસમ્બુદ્ધેનપિ અપ્પટિબાહનીયમેતન્તિ દસ્સેતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા તતો નગરે પિણ્ડાય ચરિત્વા કતભત્તકિચ્ચો સાયન્હસમયે સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેન્તો પચ્ચેકબુદ્ધાનં ગુણાનુભાવં કમ્માનઞ્ચ અવઞ્ઝતં પકાસેસિ, મહાજનો સંવેગજાતો હુત્વા પાપં પહાય દાનાદિપુઞ્ઞનિરતો અહોસીતિ.

સટ્ઠિકૂટપેતવત્થુવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય પેતવત્થુસ્મિં

સોળસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ

ચતુત્થસ્સ મહાવગ્ગસ્સ અત્થસંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિગમનકથા

એત્તાવતા ચ –

યે તે પેતેસુ નિબ્બત્તા, સત્તા દુક્કટકારિનો;
યેહિ કમ્મેહિ તેસં તં, પાપકં કટુકપ્ફલં.

પચ્ચક્ખતો વિભાવેન્તી, પુચ્છાવિસ્સજ્જનેહિ ચ;

યા દેસનાનિયામેન, સતં સંવેગવડ્ઢની.

યં કથાવત્થુકુસલા, સુપરિઞ્ઞાતવત્થુકા;
પેતવત્થૂતિ નામેન, સઙ્ગાયિંસુ મહેસયો.

તસ્સ અત્થં પકાસેતું, પોરાણટ્ઠકથાનયં;
નિસ્સાય યા સમારદ્ધા, અત્થસંવણ્ણના મયા.

યા તત્થ પરમત્થાનં, તત્થ તત્થ યથારહં;
પકાસના **પરમત્થ-દીપની** નામ નામતો.

સમ્પત્તા પરિનિટ્ઠાનં, અનાકુલવિનિચ્છયા;
સા પઞ્ઞરસમત્તાય, પાળિયા ભાણવારતો.

ઇતિ તં સઙ્ખરોન્તેન, યં તં અધિગતં મયા;
પુઞ્ઞં તસ્સાનુભાવેન, લોકનાથસ્સ સાસનં.

ઓગાહેત્વા વિસુદ્ધાય, સીલાદિપટિપત્તિયા;
સબ્બેપિ દેહિનો હોન્તુ, વિમુત્તિરસભાગિનો.

ચિરં તિટ્ઠતુ લોકસ્મિં, સમ્માસમ્બુદ્ધસાસનં;
તસ્મિં સગારવા નિચ્ચં, હોન્તુ સબ્બેપિ પાણિનો.

સમ્મા વસ્સતુ કાલેન, દેવોપિ જગતીપતિ;
સદ્ધમ્મનિરતો લોકં, ધમ્મેનેવ પસાસતૂતિ.

ઇતિ **બદરતિત્થવિહારવાસિના** મુનિવરયતિના

ભદન્તેન **આચરિયધમ્મપાલેન** કતા પેતવત્થુઅત્થસંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પેતવત્થુ-અટ્ઠકથા સમત્તા.